

T. C.

BAŞBAKANLIK

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

Yayın Nu: 134

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE

OSMANLI EĞİTİMİNDE MODERNLEŞME

İSTANBUL 2014

PROJE YÖNETİCİSİ

Doç. Dr. Uğur ÜNAL

Devlet Arşivleri Genel Müdürü

PROJE SORUMLULARI

Doç. Dr. Mustafa BUDAK

Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR

Daire Başkanı

Mümin YILDIZTAŞ

Yayın İşleri Koordinatörü

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Muzaffer ALBAYRAK

Kevser ŞEKER

TRANSKRİPSİYON

Ersin KIRCA

Kevser ŞEKER

Resul KÖSE

Vahdettin ATİK

Yılmaz KARACA

GRAFİK-TASARIM

Barış HACINOĞMANOĞLU

Öznur GÜMÜŞ

BASKI

BİON MATBAACILIK

Orta Mah. İbrahimağa Cad. No:18 Kısmet İş Merkezi B Blok K:3/8

Bayrampaşa, İstanbul - Türkiye

Tel: +90 212 567 62 62 / bionmatbaa.com

ISBN: 978-975-19-6253-9

❁ ÖNSÖZ ❁

XVII. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında uğradığı yenilgiler, ülkeyi idare edenlerin zihninde batıdaki gelişmelere ayak uydurma ve özellikle ordunun batı tarzı eğitilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Lale Devri'nden itibaren çeşitli Avrupa başkentlerine gönderilen elçiler vasıtasıyla buralardaki özellikle medeniyet ve maarifle ilgili hususlar tespit edilerek, uygulanması mümkün olanlar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. I. Mahmut (1730-1754), III. Mustafa (1757-1774), I. Abdülhamid (1774-1789) ve III. Selim (1789-1807) dönemlerinde Batı ile ilişkiler geliştirilmiş, askerî ıslahat ve askerî eğitim alanında önemli çalışmalar ortaya konmuştur. Bu bağlamda ilk açılan okul Mühendishane-i Bahr-i Hümayûn adlı deniz mühendislik okuludur (1776). Mühendishane-i Berri-i Hümayûn adlı kara mühendislik okulu ise bilahare açılmıştır (1796). Bunların ardından Askerî Tıbbiye (1827) ve Harbiye Mektebi'nin (1834) açılışları gerçekleşmiştir. Ayrıca 1838 yılı itibarıyla sivil eğitim kurumları olarak rüşdiye mekteplerinin kurulmasına da başlanmıştır.

Her alanda yenileşmeyi, devleti ve toplumu düzene koymayı hedefleyen Tanzimat Fermanı'nın ilanı (1839) akabinde eğitim sahasında da ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde çeşitli din, dil ve kültürlerden meydana gelen ülke insanlarını bir arada tutmak amacıyla "Osmanlılık" ideali gündeme gelmiş ve bir "Osmanlı insan tipi" yaratmak için eğitimden faydalanmak yoluna gidilmiştir. Askerî okullar, sivil okullar, meslek okulları, teknik okullar ve öğretmenlik okullarının büyük gelişme gösterdiği bu dönemde, yabancılar ve azınlıklar da Tanzimat ve Islahat (1856) fermanlarının kendilerine tanıdığı özgürlüklerden yararlanarak eğitimde önemli mesafeler almışlardır. Aynı zamanda eğitim ve öğretim, bir bilim olarak görülmeye başlanmış, okul ve sınıf ortamının düzenlenmesine, yeni ders araç ve gereçlerinin kullanılmasına ve yeni öğretim yöntemlerinin denenmesine çalışılmıştır. 1869 tarihli Maârif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitimde medreseler dışında ilk, orta, yüksek şeklinde bir derecelendirmeye gidilmiş, Dârülfünûn açılması düşünülmüş, Maârif Nezareti yeniden teşkilatlandırılmıştır. Medreselerde düzenleme yapılmamış, ancak bazı meslek medreseleri açılmıştır. Bu şekilde medreseler, Tanzimat okulları, askerî okullar, azınlık ve yabancı okulları gibi çok çeşitli kurumlar aynı anda faaliyet göstermiş; Türkçe öğretim dili olarak benimsenmiş, meslekî ve teknik eğitimin temelleri atılmış, ilk kez öğretmen yetiştiren meslek okulları, kızlar için ilk kez orta dereceli okullar açılmıştır. Yeni dönemde Öğrenci ve öğretmenlerin kılık ve kıyafetleri düzenlenmiş, eğitimde falaka uygulaması kaldırılmış, kadın ve halk eğitiminin önemi anlaşılmış, eğitimin yaygınlaştırılmasına önem verilmiştir.

Tanzimat Dönemi eğitim alanındaki kurumsal teşkilatlanmanın da başlangıcı olmuştur. İlk olarak 1845'te Muvakkat Maârif Meclisi'nin kurulmasıyla başlayan ve 1846'da Mekâtib-i Umumiye Nezareti ve ardından 1857'de Maarif-i Umumiye Nezareti adıyla ilk bakanlığın oluşturulması ile devam eden kurumsal teşkilatlanma süreci özellikle 1869 yılında çıkarılan Maârif-i Umumiye Nizamnamesiyle bir esasa bağlanmıştır.

Askerî Tıp Mektebi bünyesinde 1842 senesinde kurulan Ebe Mektebi, 1848'de açılan Dârülmualimîn, akabinde 1850'de eğitim hayatına giren idadî mektebi bu dönemin ilk modern eğitim kurumlarından sayılır. Bunları 1858'de açılan Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlı ilk Ziraat Mektebi, 1859'da Mekteb-i Mülkiye mektepleri yine 1860'da Telgraf Mektebi ve 1861'de tesis edilen Ticaret Mektebi takip etmiştir. Harbiye bünyesindeki veterinerlik şubesinin tesis tarihi 1849'dur. Dârülfünûn 1863'de, Mülkiye Mühendis mektepleri 1867'de, Galatasaray Sultanîsi 1868'de, Kız Sanâyi Mektebi 1869'da, Darülmualimât 1870'de, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 1872'de, Darüşşafaka 1873'de açılmıştır. Ayrıca bu dönemde çok sayıda askerî ve sivil rüşdiye ve sultanî mektepleri bu ilkleri takip etmiştir.

II. Abdülhamit dönemi (1876-1908) eğitim tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. "Osmanlılık" idealine bağlı, dindar, itaatkâr ve devletine ve padişaha sadık insan tipi yetiştirilmeye çalışılan bu dönemde, anayasaya eğitimle ilgili maddeler konmuş ve böylece her Osmanlı vatandaşının devlet ve özel eğitim kurumlarından istifadesine imkan sağlanması amaçlanmıştır. Ülkede bulunan çeşitli kesimlerin din ve inançlarıyla ilgili eğitim usullerine karışılmaması hükme bağlanmıştır. Ayrıca bütün Osmanlı vatandaşları için ilköğretim mecburî tutulmuştur. Birçok meslek ve sanat okulu açılmış, özel eğitim gelişme göstermiş, genel eğitim ve okullar yaygınlaşmış, kızların ortaöğretim düzeyinde eğitiminde gelişme sağlanmış, eğitim sorunları ve akımları tartışılmış, kızlar için ilk kez bir lise ile bir yükseköğretim kurumu açılmış, ilk resmî anaokulları açılmış, medreselerin ıslahı fikirleri gündeme gelmiştir.

Bu dönemin eğitim kurumları arasında; çok sayıda iptidai, rüşdiye ve idadi okuluyla birlikte, Mekteb-i Fünûn-ı Maliye (1879), Hukuk Mektebi (1880), Gümrük Mektebi (1881), Hamidiye Ticaret Mektebi (1881), Sanâyi-i Nefise Mektebi (1883), Hendese-i Mülkiye Mektebi (1884), Ziraat ve Baytar Mektebi (1891), Sağır, Kör ve Dilsizler Mektebi (1889), Dârülmualimîn Âliye Şubesi (1891), Aşiret Mektebi (1892), Gülhane Tabâbet Tatbikatı Mektebi ve Seririyatı (1898), Polis Mektebi, Bağcılık ve Aşı Mektebi, Orman ve Maâdin Mektebi (1907), Çoban Mektebi, Zeytincilik ve Yağcılık Mektebi, Sulama ve Direnâj Mektebi (1908), Maliye Memurlar Mektebi, Orman Mekteb-i Âlisi (1909), Belediye Memurları Mektebi, (1911), Sıhhiye Memurları Mektebi, Kadastro Mekteb-i Âlisi (1912), Ameli Ticaret Mektebi, Darülbedayi (1914), İnas Sanâyi-i Nefise Mektebi (1914), Şimendifer Memurları Mektebi, Orman Ameliyât Mektebi, İnas Darülfünunu, Darüleytamlar (1915), Darülelhan (1916) vb. gibi okullar sayılabilir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü olarak "Osmanlı Eğitiminde Modernleşme" adıyla hazırlanan bu kitapta, Osmanlı eğitim sistemindeki modernleşmenin

başlangıcı olarak askeri mühendishanelerin kuruluş tarihi esas alınmıştır. Bu tarihten sonra eğitim alanında yapılan düzenlemelere dair alınan kararlar, çıkarılan nizamname ve kanunlar çalışmanın ana hatlarını oluşturmuştur. 1798-1922 yılları arasını kapsayan dönemde eğitim alanında memleket dahilinde yapılması öngörülen uygulamaların ne şekilde gerçekleştirildiğine dair belge örnekleri kronolojik sırayla verilmiş ve eğitim sistemindeki modernleşme çabaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Kitapta, Osmanlı Arşivi fonlarından yapılan taramalar sonucunda 85 konu başlığı altında 172 belge seçilerek görüntüleri kullanılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili 33 fotoğrafa da yer verilmiştir. Bu fotoğraflar İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü'nden alınmıştır.

Fotoğrafların temininde yardımlarını esirgemeyen İstanbul Üniversitesi yetkililerine ve kütüphane görevlilerine teşekkür ederim. Eserin Türk eğitim tarihine ve konuyla ilgilenenlere katkı sağlaması dileğiyle hazırlanmasında emeği geçen tüm Genel Müdürlük personelimize tebriklerimi sunarım.

Doç. Dr. Uğur Ünal
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

❁ İÇİNDEKİLER ❁

ÖNSÖZ.....	3
İÇİNDEKİLER	7
KISALTMALAR	10
1- Hasköy'de inşa olunan Mühendishane-i Berri'nin kanunnamesi	12
2- Mühendishane binası olarak Hançerli Sultan Sarayı'nın tahsisi	20
3- Mühendishanelerin kuruluş amacını anlatan rapor.....	22
4- Harbiye Mektebi'nin kurulmasına dair rapor.....	28
5- Heybeliada Mühendishane Mektebi'ne nazır tayini.....	34
6- Galata'da inşa edilen tıp okulu	36
7- Avrupa'ya öğrenci gönderme yerine Avrupa'dan hocalar getirtilmesi	38
8- Orta öğretim öğrencilerinin Kâğıthane gezisi.....	40
9- Ortaöğretimden mezun olmuş başarılı öğrencilerin ödüllendirilmesi.....	42
10- Maârif-i Umumiye Nezâreti'ne Esad Efendi'nin tayini	46
11- İdâdî mekteplerine alınacak öğrencilerin kabiliyetlerine göre seçilmesi	50
12- Maârif Nezâreti'ne tayin edilen Sami Paşa'nın görev ve sorumlulukları.....	52
13- Maârif Nezâreti için bina tahsisi	56
14- Paris'te açılan Osmanlı Mektebi	58
15- Harap durumdaki okulların tamir edilerek açılması	62
16- Mekteb-i Mülkiye'nin kuruluşu ve nizamnamesi	64
17- Yeni rüşdiye mekteplerine öncelikle Dârülmuallimîn mezunlarının öğretmen olarak tayin edilmesi.....	68
18- Robert Kolej'in kuruluş çalışmaları	70
19- Sanayi Mektebi kurulması.....	74
20- Meclis-i Maârif-i Muhtelit'in lağvedilerek Meclis-i Maârif'in kurulması	76
21- Avrupa'dan kitap tercümesi için bir tercüme heyeti kurulması	80
22- Mühendis yetiştirmek üzere Mülkiye Mühendis Mektebi kurulması	84
23- Yeni tesis edilen Mekteb-i Sultanî'ye Müslüman öğrenci kaydının teşvik edilmesi	88
24- Galatasaray Mekteb-i Sultanî'nin kuruluş irâdesi	92
25- İstanbul'da açılan Sanayi Mektebi.....	96
26- Osmanlı maârifinin temeli sayılan "1869 Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi"	100

27- Açılacak Dârülfünûn'a hoca tayini.....	126
28- Ahırkapı'da inşa edilen Ebe Mektebi.....	130
29- Tıp eğitiminin Türkçe yapılması.....	132
30- Dârüşşafaka Okulu'nun idaresine dair nizamname.....	134
31- Hane sayısı beş yüzü aşan her kasabada rüşdiye mektebi açılması	140
32- Sıbyan okulu öğretmenlerinin imtihan edilmeleri.....	142
33- Sıbyan Dârümuallimîni'nin yeniden faaliyete geçirilmesi.....	144
34- Dârümuallimîn'e girmek isteyenlerin imtihan için müracaat etmelerine dair ilân	146
35- Rüşdiye okullarının devamı olarak kasaba ve şehirlerde idâdi mekteplerinin açılması	148
36- Rüşdiye mekteplerine öğrenci gönderilmesi için alınacak tedbirler	150
37- Mekteb-i Sultani'de (Galatasaray Lisesi) öğretimin Türkçe yapılması	154
38- İstanbul'da açılan El sine Mektebi (Dil Okulu).....	156
39- İstanbul'da bir Ticaret Mektebi kurulması	160
40- Başarılı ilkokul öğrencilerine verilecek nişanın imali.....	164
41- Şemsü'l-Maârif ile Medrese-i Hayriye ve Haliliye-i Mahmudiye isimli özel okulların müdür ve öğretmenlerinin ödüllendirilmesi.....	166
42- İstanbul'da kurulan Kız Sanayi Mektebi nizamnamesi.....	168
43- Yeni kurulan Mülkiye Mühendis Mektebi'nin nizamnamesi	174
44- Halkalı Çiftliği'nde açılan Ziraat Mektebi nizamnamesi	180
45- Gayr-i müslim özel okulların teftişi.....	188
46- İstanbul'da bir idâdi mektebi açılması	190
47- Ticaret Mektebi ile Kız Sanayi Mekteplerinin Maârif'e bağlanması.....	192
48- Kimsesiz kız çocukları için okul yapılması	194
49- Rumeli'de bulunan gayr-i müslim okullarının teftişi ve Türkçe dersi okutulması.....	196
50- Rüşdiye mektebi öğrencilerinin tek tip elbise giymeleri	198
51- Mülkiye Baytar Mektebi'nin kuruluşu	200
52- Özel gayr-i müslim okullarında Türkçe'nin mecburi ders olarak okutulması	202
53- Dârümuallimîn'in zamanın ihtiyaçlarına göre ıslâhı	204
54- İstanbul'da kurulan Aşiret Mektebi nizamnamesi	208
55- Gayr-i müslim okullarında Türkçe'nin ders olarak okutulması	212
56- Dârulhayr'ın açılış merasimi	214
57- Açılacak Dârülfünûn için hazırlanan nizamname.....	218
58- İdâdilerin öğretim sürelerine bir sene ilave edilmesi.....	224

59- Meclis-i Maârif'in görev ve yetkilerini düzenleyen nizamname	226
60- Tahsil için Kıbrıs'tan gönderilecek Müslüman öğrenciler	230
61- Açılacak cemaat okullarının uyması gereken kurallar	232
62- Sanayi Mektebi nizamnamesinin yenilenmesi	234
63- İdâdilerde eğitimin paralı olması	240
64- İlköğretim kanun tasarısı.....	244
65- Maârif Nişanı imal edilmesi	252
66- Orta öğretimin kalitesini yükseltmek maksadıyla vilâyetlerde teşkil edilecek olan encümenlere ve vazifelerine dair.....	256
67- Osmanlı İttihad ve Terakkî İnâs Sanayi Mektebi'nin açılmasına ruhsat verilmesi.....	260
68- İlköğretimin mecburi olduğu hakkında kanun maddesi	262
69- Maârif kanun tasarısının meclise gönderilmesi	264
70- Arapça konuşulan vilâyetlerde eğitim dilinin Arapça olması bazı derslerin Türkçe okutulması	266
71- Beyrut ve Şam'da Arapça öğretim yapacak sultanî mektep açılması	268
72- Dersaadet Sanayi Mektebi'nin son üç sınıfının yüksekokul sayılması	270
73- Tahsil için Avrupa'ya gönderilecek öğrenciler	274
74- Maârif Nezâreti'nin teşkilat nizamnamesi	280
75- Medreselerin ıslahı ve Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin kurulması	286
76- Özel okullar nizamnamesi	294
77- İstanbul Tıp Fakültesi nizamnamesi layihası.....	302
78- Anaokulları nizamnamesi.....	308
79- Dârülmuallimîn (Erkek Öğretmen Okulu) ve Dârülmuallimât (Kız Öğretmen Okulu) nizamnamesi.....	312
80- Sağır ve Dilsiz Okulu nizamnamesi	320
81- İstanbul ve taşra medreseleri hakkında hazırlanan nizamname	324
82- İngilizce'nin de yabancı dil olarak okutulması.....	332
83- Eğitim ve öğretimin denetlenmesi için oluşturulan teftiş kurulu	334
84- İstanbul'un işgalinin eğitime etkisi ve Himâye-i Mekâtib Encümenleri'nin teşkili.....	338
85- Fakir öğrencilere ders kitaplarının parasız gönderilmesi.....	342
BELGE REFERANSLARI	345
İNDEKS	349

❦ KISALTMALAR ❦

Hicri Ayların Rumuzları

M.	Muharrem	B.	Receb
S.	Safer	Ş.	Şaban
Ra.	Rebiülevvel	N.	Ramazan
R.	Rebiülahir	L.	Şevval
Ca.	Cemâziyelevvel	Za.	Zilkade
C.	Cemâziyelâhir	Z.	Zilhicce

ARŞİV FON KODLARI

A. DVN. MKL	Sadaret Divan Mukavelenameler
A. MKT. MHM	Sadaret Mektubî Mühimme Kalemi Evrakı
A. MKT. NZD	Sadaret Mektubî Mühimme Kalemi Nezaret ve Devâir Evrakı
A. DVNS. MTAN. d	Divan-ı Hümayun Sicilleri Meclis-i Tanzimat Defterleri
A. DVNS. NZAM. d	Divan-ı Hümayun Sicilleri Nizamât Defterleri
BEO	Bâbîâlî Evrak Odası Evrakı
BEO. AYN. d	Bâbîâlî Evrak Odası Ayniyat Defterleri
DUİT	Dosya Usulü İradeler Tasnifi
HAT	Hatt-ı Hümayun
HR. TO	Hariciye Nezareti Tercüme Odası Kalemi
İ. DH	İrade Dahiliye
İ.HR,	İrade Hariciye
İ. HUS	İrade Hususi
İ. HB,	İrade Harbiye
İ. MF	İrade Maarif
İ. MMS	İrade Meclis-i Mahsus
İ. MVL	İrade Meclis-i Vâlâ
KB. MAA. FE	Kıbrıs Millî Arşivi Fetva Eminliği
MF. MKT	Maarif Nezareti Mektubi Kalemi
MV,	Meclis-i Vükela Mazbataları
ŞD	Şûrâ-yı Devlet Evrakı

**OSMANLI EĞİTİMİNDE MODERNLEŞME
BELGELER**

HASKÖY'DE İNŞA OLUNAN MÜHENDİSHÂNE-İ BERRÎ'NİN KANUNNAMESİ

Matematik, fen ve coğrafya ilimlerinin yaygınlaştırılması ile harp sanayiinin öğretilip uygulanması için açılmış bulunan Hasköy'deki Kara Mühendishanesi (Mühendishane-i Berrî) ile Tersane-i Amire'deki Deniz Mühendishanesi (Mühendishane-i Bahrî)'nin idaresi, müfredatı, öğrenci alma usulleri ve öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam alanlarına dair Mühendishane Kanunnamesi

12 Ocak 1808

İşbu kanunnâme-i hümayûnum şûrûtu fîmâ-ba'd düstûrül-amel tutulup nâzır ma'rifetiyle şerâitinin icrasına be-gayet ihtimâm ve dikkat oluna.

Hasköy'de ve Tersâne-i Âmire'de vâkı' bundan akdem inşa olunan mühendishâne-i hümayûnlardan fûnûn-ı berrîye ve bahriyeden hendese ve hesap ve coğrafya fenlerinin in-tişârı ve Devlet-i Aliyye'ye ehemm ve elzem olan sanâyi-i harbiyenin talim ve ta'allüm ve kuvvetden fi'le ihracı hususlarına irâde-i aliyye ta'alluk eylediğine binâen Hasköy Mühendis-hânesi'ne bundan akdemce şâkirdân tertib ve ba'dehû kırk nefere iblâğıyla dört nefer hoca ve dört nefer hulefa tanzim olunup bu defa bâ-irâde-i sen[iyy]e mühendishâne-i merkûmenin kanun ve şûrûtuna bu vechile ibtidâr olunur ki mühendishâne-i mezkûrede mevcut şâkir-dân ve hulefanın cümlesi bir mahalde ta'allüm-i ulûm-ı lâzime eylemeleriçün Hasköy'de vâkı' humbaracı ve lağımcı kışlası civarında kâin mühendishâne kadimî üzere bunlara tahsis olun-duğuna mebnî mukaddemce tertib olunan dört nefer hocalar ve hulefa-i saire ancak mahall-i mezkûrda cemî'-i fûnûn-ı hikemiyyeyi neşr ve talim eylemeleri meşrût kılınmak ve Tersâne-i Âmire'de olan mühendishânede mevcut hoca ve hulefa ve şâkirdânın nizâmları Tersâne-i Âmire'nin usûl-i kavânin-i nizâmiyesine tevfiğ olunarak tanzim olunmak kanun ola. Kaldı ki hâlâ Hasköy Mühendishânesi'nde mevcut humbaracı ve lağımcı ocaklarına merbût olan mühendisân-ı berrîye dahi bundan böyle şâkirdânı kırk nefere tenzîl ve hulefası dört nefere hasr olunup cem'an müretteb olan kırk dört neferden ibaret olmak ve bunların fi'l-asl ocaklı olduklarından şevk ve rağbetlerini îrâs-ı fûtûr ve keselden sıyâneten işbu müretteb olan şâ-kirdân ve hulefa kemâ fi'l-evvel humbaracı ve lağımcı ocaklarına mülhak olmak ve hidemât-ı Devlet-i Aliyye'den Hasköy Dökümhânesi nezâreti hizmeti maaş-ı sâbıkı ile ve Su Nezâreti ve Hassa Mimarbaşılığı varidât-ı muayyeneleriyle mühendishâne-yi mezkûreye bundan ak-dem rabt olunmuş olduğundan fîmâ-ba'd işbu hizmetlerin azl ve tebdillerinde zîrde mastûr merbûtiyet nizâmı üzere hulefadan ehakk ve elyak olanlara ve irâde-i hümayûn ta'allukuyla mimarbaşılık bazen mimar ocağı hulefasının ehliyet ve kabiliyeti olanlar dahi kanun-ı kadim-leri üzere bi'l-intihâb istihdam olunmak ve işbu tertib olunan kırk neferin beher on neferi bir sınıf itibarıyla dört sınıfa taksim olunup sınıf-ı râbî şâkirdânı resm-i hat ve imlâ ve erkâm ve san'at-ı ressâmiye ve bazen Arabiyyât ve mukaddemât-ı hendese ve hesap ve ba'dehû Françe lisanı ta'allüm eylemek üzere dördüncü hoca ile dördüncü halifenin zîr-i terbiye ve idarelerine tahsis ve bir sene müddet mürûrunda imtihan olunup ehliyeti zâhir olanların evvel sınıfta başmülâzım itibar ve sınıf-ı sâlisde hâli mahal bulunduğu hâlde oraya nakl olunmak ve bir

seneden evvel (...) * ve coğrafya ve (...) ve yine Françe lisanı ta'allüm eylemek üzere üçüncü hoca ve üçüncü halifenin zîr-i talim ve terbiyelerine tayin ve iki sene müddet mürûrunda imtihan olunup kabiliyeti zâhir olan başmülâzım itibarıyla sınıf-ı sâni'de boş yer bulundukda nakl ve iki seneden mukaddem (...) ve sınıf-ı sâni şâkirdânı ilm-i coğrafya ve ilm-i müsellesât-ı müsteviye ve cebir ve mukabele ve tahtit-i arazi ve fenn-i tevârih-i harbiye ta'allüm eylemek üzere ikinci hoca ve ikinci halifenin zîr-i terbiye ve idarelerine tayin ve iki sene müddet mürûrunda imtihan ve başmülâzım olanları sınıf-ı evvelde hâli mahâl bulunduğu hâlde oraya nakl olunmak ve sınıf-ı evvel şâkirdânı fenn-i mahrûtiyât ve hesab-ı tefâzulî ve hesab-ı tamâmî ve ilm-i cerr-i eskâl ve ilm-i hey'et ve ameliyat-ı fenn-i remy ve lağım ve talim-i asâkir ve ilm-i istihkâmât ta'allüm eylemek üzere halife-i evvelling ve başhocanın zîr-i talim ve terbiyelerine tayin ve bir müddet meks eyledikten sonra mârû'z-zikr halifeliklerin birisi mahlûl oldukda işbu sınıf şâkirdânı imtihan olunup başmülâzım olanları halife-i râbî' nasb olunmak ve halife-i râbî' sâlis ve sâlis-i sâni ve sâni-i evvel nasb olunarak lede'l-iktizâ ber vech-i muharrer silsileleri yürütölmek ve her sınıfın şâkirdânı aralarında bi'l-imtihan isti'dâd ve dirâyeti zâhir olanlardan dâima üç neferi başmülâzım ve ikinci mülâzım ve üçüncü mülâzım nâmıyla mümtaz olup sair şâkirdânın talim ve terbiyelerine bunlar me'zûn ve zabt ve tehdidlerine halifelerinden sonra memur olmak usûl-i nizâmiyelerinden ola ve işbu dört nefer hulefadan başka olarak dört nefer dahi hocalar tayin ve zikr olunan hocalar mühendisân-ı berriyyenin cümle hulefa ve şâkirdânına talim-i fûnûn-ı lâzime ve tefhîm-i elsine-i mukteziyye eylemek üzere ehl-i ilm ve sahib-i mârifet kimesnelerden tertib oluna ve hangi tarikden olur ise olsun tarikleri kayd olunmayıp cünha-i azimesi veyahud terki veyahud emr-i hak zuhûru vuku' bulmadıkça azl ve infisâlden vâreste olarak te'biden hoca olmaları meşrût kılina ve merâtib ve menâsıb-ı mezkûreye hocalık mahrec itibar olunmayıp hocalıklar dahi başkaca bir tarik gibi ola. Lâkin hocalardan birisi hocalığını ve bulunduğu tarikini terk ile merâtib-i mezkûreye râğbet eder ise o makûle umûr-ı hariciye ve hidemât ve menâsıb-ı harbiyyeye liyakati nümâyân ise ibtidâ kendüye halifelik verilip ba'dehû hidemât-ı mezkûreden birisine tayin olunmasına müsaade olunmak (.....) değil ise müsaade olunmaya ve işbu müretteb olan kırk nefer şâkirdân ve hulefanın âhar tariklerden kat'-ı alaka eylemeleri meşrût ola ve bunlardan başka ashâb-ı dirâyet ve isti'dâddan kimesneler gelip ta'allüm-i fûnûna râğbet ederler ise hangi tarikden olur ise olsun (.....) olunmayıp bunlara dahi talim-i fûnûn etmeğe hocalar memur ve me'zûn olalar ve bu makûle haric ez-tertib müdâvemet edenler diler ise tarikini terk ile merâtib-i şâkirdlere dahil olması ve diler ise tarikini terk etmeyerek bekleyip bir hocalık mahlûl olduğu (...) tarik-i sâbıkına zarar olmayarak bi'l-imtihan hoca nasb ve tayin olunması hususlarına müsaade oluna. Velhâsıl nâ-merâtib olarak haricden devam edenlerin nihayet mertebeleri başhocalık ve müretteb şâkirdânın nihayet mertebeleri halifelik ve ba'dehû tahsis kılınan mimarbaşılık ve Hasköy Dökümhânesi Nezâreti hizmeti ve Su Nezâreti ola.

Halifelikte eğerçi tertibi mu'teber ise de hidemât-ı mezkûreye tayin ve memuriyet hususlarında silsile-i tertib mu'teber olmayıp lâıkyı üzere hidemât-ı mezkûreye tayinleri hususu ancak irâdeye menût ola. Şöyle ki bir şâkird bi'l-imtihan dördüncü halife oldukdan sonra yolu geldikde üçüncü ve ba'dehû ikinci ve ba'dehû başhalife olması tertibine riâyet olunmak meşrût olduğu misillü halife-i mezkûrun isti'dâd ve liyakati zâhir olduğu hâlde evvel emirde merâtib-i mezkûreden birine tayini dahi oraya menût kılınıp eskilik ve yenilik silsilelerine bakılmaya ve menâsıb-ı mezkûreden birini ve ikisini zabt eyleyip tahsil-i ulûmât-ı hariciye ve kesb-i liyakat eden mühendislerin cemî'-i şu'ûn-ı harbiyede kisb-i maharet ve tabâyi'-i aske-riyyeye ve mizâc-ı mesâlih-i Devlet-i Aliyye'ye kemâ-yenbağı tahsil-i vukûf ve ittılâ' eylediği

* Metindeki hasardan dolayı okunamayan kelimeler için (.....) kullanılmıştır.

malum ve sadâkat ve istikâmeti nezd-i âlide meczûm olur ise bâ-irâde-i hümayûn lâıyıkı vec-hile kapıcıbaşılık ihsânıyla be-kâm kılınarak hidemât-ı saire-i Devlet-i Aliyye'de istihdamları caiz ola. Kaldı ki şâkirdânın nakl-i merâtib eylemeleri imtihana menût olduğu misillü işbu hulefa ve ashâb-ı menâsıb olan mühendislerin dahi terakkî-i merâtib ve zabt-ı menâsıb eylemeleri şerîta-i imtihan ile meşrût ola ve bunların imtihanları fûnûn-ı harbiyyeye dair Tûrkiyyü'l-ibâre olarak bir risâle te'lifi veyahud kütüb-i mu'tebere-i eslâfdan birinin tercümesi ile inde'l-mühendisin isbat-ı vücûd ve izhâr-ı maharet eylemek suretine münhasır olup her bâr nakl-i merâtib ve tebdil-i menâsıb etmelerinde şart-ı mezkûra riâyet ve ihtimâm oluna ve humbaracı ocağı neferât ve zâbitânına nazaran bunların rütbeleri şu vechile ola ki şâkirdân-ı sınıf-ı râbî' adeta humbaracı mülâzımı rütbesinde ve şâkirdân-ı sınıf-ı sâlis humbaracıların dokuzuncu mülâzımları rütbesinde ve şâkirdân-ı sınıf-ı sâni tımarlı humbaracı rütbesinde ve şâkirdân-ı sınıf-ı evvel humbaracı halifesi rütbesinde ve halife-i râbî' humbaracı serhalife rütbesinde ve halife-i sâlis ocak alemdârı pâyesinde ve halife-i sâni başçavuş rütbesinde ve halife-i evvel kethüda pâyesinde ve başmühendis olan başhoca ve sair hocalar mühendishânenin ağaları makamında olmak ve bundan sonra Hasköy Kârhânesi'nin nezâreti hizmeti ve ba'dehû Su Nezâreti ve ba'dehû Hassa Mimarbaşılığı tebdillerinde hasbe'l-isti'dâd istihdamları hususu bâlâda beyân olunduğu üzere irâdeye mevkûf olmakla işbu nizâm irâde-i aliyyeye menût kılınmak esas-ı nizâmlarından ola ve nizâm-ı sâbıkda mimar halifelikleri mahlûl oldukca mühendishâne şâkirdânına tevcih olunmak meşrût olduğundan şâkirdân-ı mezkûrenin ekseri mimar halifeleri olup her biri haftada ikişer ve üçer gün ders (.....) idâre ve keşf-i ebniye bahanesiyle esvâk ve pazarda geşt ü güzârı mu'tâd eylediklerinden gayri mimariyete lâzım olacak mikdar san'at-ı ressamîye ve mesâha öğrenip her biri ulûm-ı lâzıme-i saireden gâfil ve mühendishânenin ihdâsından matlab-ı aksâ-yı Devlet-i Aliyye neşr-i fûnûn-ı harbiye maslahatının fevt ve tatiline bâ'is oldukları âşikâr olmakla fimâ-ba'd şâkirdân-ı merkûme mimarlıktan memnû' ve ta'allüm-i fûnûn-ı lâzıme ile dâima meşgul olmaları ve mimar halifeliklerinden birisi mahlûl oldukca mimar ocağının kadimî nizâmları üzere mimar ocağından bi'l-imtihan evlâda ve müstahıkkine mimar ağa arzıyla tevcih olunup işbu müretteb olan mühendis şâkirdânı mimar halifelüğinden memnû' kılınmaları hususu düstûru'l-amel tutula.

Ve bunların maaşları şöyle ola ki, işbu kanunnâme-i hümayûnda beyân olunduğu üzere hoca-i evvel olanlara senevî dört bin kuruş maaş bedeli hâsıllı zeâmet ve yevmî beher çifti yarımşar kıyyeden dört çift nân ve hoca-i sâni olanlara üç bin beş yüz kuruş maaş bedeli hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar kıyyeden üç çift nân ve hoca-i sâlis olanlara senevî üç bin kuruş maaş bedeli hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar kıyyeden iki çift nân ve dördüncü hoca olanlara senevî iki bin beş yüz kuruş maaş bedeli hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar kıyyeden iki çift nân ve halife-i evvel olanlara senevî maaş bedeli iki bin iki yüz elli kuruş hâsıllı zeâmet ve yevmî beher çifti yarımşar kıyyeden iki çift nân ve ikinci halife olanlara senevî maaş bedeli iki bin kuruş hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar kıyyeden iki çift nân ve üçüncü halife olanlara senevî bin yedi yüz elli kuruş hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar vakıyyeden iki çift nân ve dördüncü halife olanlara senevî bin beş yüz kuruş maaş bedeli hâsıllı zeâmet ve yevmî yarımşar kıyyeden iki çift nân Anadolu'da vâkı' elviyeden ifrâz ve Mühendishâne-i Berriyye'nin hoca ve hulefasına tahsis ve tevcih ve isimleri tasrihiyle yedlerine beratları verilmek ve zikr olunan hoca ve hulefalardan biri fevt veyahud hilâf-ı şürût cünha-i azîmesi zuhûruyla tardı lâzım geldikde kanunları üzere bi'l-imtihan isti'dâdı cümle hoca ve hulefa beynlerinde nümâyân oldukca hocalardan ise dördüncü hocalık ve hulefadan ise dördüncü halife nasb olunup maaş bedeli dördüncü halifeye tayin ve tahsis kılınan zeâmet nâzırı ve hoca-i evvelin ale'l-iştirak memhûr arzlarıyla tevcih oluna. Ve tahsis kılınan zeâmetler hoca ve hulefalıklara münhasır olmakla

her kim ol hizmetde bulunur ise ona tevcih olunup âhara verilmeye ve kırk nefer şâkirdân-dan sınıf-ı râbî'in beherine mâhiyye on beşer kuruş ve yevmî beher çifti yarımşar kıyyeden on çift nân ve senevî kisve-bahâ nâmıyla kırkar kuruş ve şâkirdân-ı sınıf-ı sâlisin beherine mâhiyye yirmi beşer kuruş ve yevmî yarımşar vakiyyeden on çift nân ve senevî kisve-bahâ nâmıyla altmışar kuruş ve şâkirdân-ı sınıf-ı sâninin beherine mâhiyye otuz beşer kuruş [ve yevmî beher] çifti yarımşar vakiyyeden on çift nân ve kisve-bahâ nâmıyla senevî seksener kuruş ve şâkirdân-ı sınıf-ı evvelin beherine mâhiyye kırk beşer kuruş ve yevmî beher çifti yarımşar kıyyeden on çift nân ve senevî kisve-bahâ nâmıyla yüzer kuruş ve halifelerin odaları şâkirdân ile bir olup hocaların odaları başka itibar olunarak cem'an sekiz oda itibarıyla beher odaya cârûb ve lahm ve hatab ve sair kahve misillü oda masârifleri için senevî (...) kuruşdan cem'an bin altı yüz kuruş i'tâ oluna ve bunlardan mâadâ bir nefer hâfız-ı kütûbe mâhiyye yirmi beşer kuruş ve yevmî çifti yarımşar kıyyeden bir çift nân ve bir nefer bevva mâhiyye (.....) [ve yevmî] bir çift nân ve bir nefer ferrâşa mâhiyye on beşer kuruş ve yevmî bir çift nân ve bir nefer tercümana mâhiyye yüzer kuruş ve şâkirdâna talim-i fenn-i kitâbet için isticârî muktezî bir nefer hattata mâhiyye yirmi beşer kuruş ve mühendishâne-i mezkûrenin iktizâ eden tahrîrât ve ma'rûzât ve tertibâtını tahrîr için bi't-tahsis tayin olunması lâzım ve mühim olan bir nefer hüner-mend ve müstakim kâtibe mâhiyye yüzer kuruş ve senevî oda masrafı için iki yüz kuruş ve yevmî beher çifti yarımşar vakiyyeden iki çift nân cem'an yevmî altmış dört çift nân Mühendishâne-i Hümayûn'a tahsis kılınıp sâbıkı misillü humbaracı ve lağımçı ocakları nân-ı azizini veren fırından tayin ile beher mâh iktizâ eden bahası cânib-i miriden i'tâ oluna. Ve işbu mühendisin maaşları ancak mezkûrlara tahsis kılınmakla ol rütbelerden yukarı hidemât ve menâsıba terakkî eylediklerinde maaşları kat' olunup yerlerine nasb olunan hoca ve hulefalara tevcih oluna ve hidemât ve menâsıb-ı mezkûrenin maaş-ı muhassas ve vâridât-ı muayyeneleri her ne ise ona müstahik olmaları meşrût kılınır. Ve her bâr azl ve nasb vuku'unda hulefa ve şâkirdân silsileleri yürütölmek hususuna itina ve dikkat oluna. Kaldı ki bunlar kalem şâkirdânı misillü olup sair sunûf-ı askeriye gibi bunlara dahi kisve-i mahsûsa tahsisi lâzım değil ise de müretteb olan kırk nefer şâkirdânın cümlesi humbaracı ve lağımçı ocaklarına merbût misillü olduğundan bu âna değin humbaracı ve lağımçı kalpaklarıyla me'lûf olgeldiklerinden başka mühendislik için kisve-i mahsûsa ve alâmet-i malume ile kesb-i imtiyâz eylemeleri mûcib-i mübâhât ve bâ'is-i şevk ve gayret olacağına mebnî şimdilik işbu müretteb olan fakat kırk nefer şâkirdânın üç sınıf şâkirdânı başlarına humbaracı kalpağı misillü kalpak giyip üzerine humbaracı ve lağımçı kalpaklarında olan nişanları câmi' olarak tûlen ve arzan beyaz harîrden nişanlar ve sınıf-ı evvel şâkirdânı tûlen ve arzan sırma şeridden masnu' nişanlar vaz'ıyla mümtaz olalar. Ve dört nefer hulefaları başlarına adeta kâtibi kavuk giymek ile nişandan müstağni olalar. Ve hocaları kendi tarîki ne ise ona göre kisve giyip hey'et-i mahsûsa kaydından vâreste olalar. Ve dahil-i tertib olmayarak haricden gelip talim-i fûnûn edenler haklarında kat'a kisve tahsisi kayd olunmayıp herkes kendi tarîkine lâyük kisve iktisâ eyleyeller.

Ve bunların tenbihât-ı mukteziye ve tehdidât-ı lâzımleri şöyle ola ki, humbaracı ve lağımçı ocakları kâtibleri misillü mühendis ocağına dahi hâssaten bir kâtib tahsis olunduğuna mebnî iktizâ eden ma'rûzât ve tahrîrât-ı saireleri kâtib-i mûmâileyh yediyle tanzim ve kanun-nâmeleri dahi mûmâileyhe teslim olunup nâzırın mührüyle memhû (.....) mühendishânede kâin kütüphâneye vaz' ve hıfz olunmak ve mühendishâne-i mezkûrun kavânin-i nizâmiyelerine riâyet hususu ibtidâ nâzırdan ve sâniyen hoca ve kâtib ve halife-i evveliden me'sul ve matlûb oluna ve bâlâda zikr (.....) şâkirdânından bi'l-imtihan üç nefer şâkirdân intihâb ve başmülâzım ve ikinci mülâzım ve üçüncü mülâzım olarak tahrîr birle bunların aralarında

üçüncü mülâzım olan başçavuş makamında olup evvel sınıfın iktizâ eden umûr ve hususları ona havale kılınmak kanun ola. Ve şâkirdân ve hûlefânın nakl-i merâtib eylediklerinde bâlâda muharrer maaşlarının tebdil ve tağyiri iktizâ edeceğini mübeyyin arzlarını nâzır ve hâce-i evvel bi'l-iştirâk temhîr eylemeleri meşrû ola.

Gerek hocalıkların ve gerek mühendishâne-i mezkûra merbût olan Hasköy Dökümhânesi Nezâreti hizmeti ve Su Nezâreti ve Mimarbaşılık hizmetlerine tayin ve azl ve nasb hususları nâzır bulunanlardan isti'lâm ve irâde-i aliyyeye tevfikân tanzim oluna. Ve bunlardan arz akçesi ve rüşvet ve ubûdiyyet ve hediye ve atıyye nâmıyla bir akçe ve bir habbe ve bir nesne ahz ve kabul olunmaya. Ve gerek nâzır ve gerek kâtib ve gerek hoca ve hulefa bunlardan bir akçe rüşvet ahzına cesaret ve irtikâb ederler ise duyulduğu anda te'dib ve terbiyelerine ikdâm ve ihtimâmda dakika fevt olunmaya ve bu makûle irtikâbât zuhûrunda mühendishâne-i mezkûrenin eski ve mu'teber şâkirdânı hakikat-ı hâli beyân zımnında kethüdâ-yı sadr-ı âli bulunan zâta arzuhal takdim eylemeleri caiz ola. Ve bunların terbiye ve tehdidât-ı lâzımleri hususu nâzır ve baş hocaların ma'rifetleriyle icra olunup ve bunlardan bir mühendis bir mahalle memur oldukda hizmet-i memur-bahasını edâ eyledikten sonra ol gezdiği mahallerin haritalarını çıkarıp sahîh olarak tersim ve hîn-i avdetinde nâzır ve baş hoca yedleriyle Bâbîâli'ye ve ondan atebe-i ulyâ-yı hüsrevâneye takdim eylemesi fûrû'-ı nizâmlarından ma'dûd olmak ve ol haritalar dahi yine mühendishânede hıfz ve cem' olunarak mürûr-ı zamân ile bi't-tedric cemî'-i Memâlik-i Mahrûse'nin haritası ala vechi's-sıhha tersim ve tanzim etdirilmek hususlarına dikkat ve ihtimâm oluna.

Ve işbu Mühendishâne-i Hümayûn'un ihyâsı kılâ'-ı hakanîyenin müceddeden inşa ve tamirlerinde kâide-i hendese ve metânet ve rasânetine dikkat ve ebniye-i mirînin keşf-i sâni-sinde ber vech-i hakkâniyet kâide-i hendese üzere mesâha olunarak cânib-i mirî hasâretten vikâye olunmak farızasına riâyet ve nice nice fevâid-i azîmeyi müstelzim olmak garazına mebnî idüğü âşikâr olduğuna binâen kılâ'-ı hakanîyeden birisinin tamir ve inşası hususuna irâde-i aliyye ta'alluk eyledikde mühendishâne-i mezkûre hulefa ve şâkirdânından müntehab ve ilm-i mesâha ve ilm-i istihkâmâtı bilir birisi nâzır ve başhoca ma'rifetleriyle bi'l-intihâb tayin ve maiyyetine bir nefer mimar halifesi dahi terfik ve mahall-i memurelerine irsâl ve tamir ve inşa olunacak kalenin kemâl-i metânet ve rasânet ve istihkâmını hâvî mühendis-i merkûm bir kıt'a resmini tahrîr ve mimar halifesi merkûm dahi ebniye-i kal'aya lâzım gelen levâzımât-ı ebniyeyi kemâl-i dikkat ve taharri vechile bi'l-ittifâk defterini tahrîr ve tanzim edip mühendis-i merkûm ile bi'l-istishâb getirip Bâbîâli'ye takdim edeler ve ebniye-i mîriyyenin tekmilinde keşf-i sâni olmak irâde olundukda ebniye-i mezkûrenin mesâhası ilm-i hendeseye tatbîk ve mesâha-i mezkûre şek ve şübheden âri olmak için mühendishâne-i merkûme hulefalarından nevbet ile bir halife, tayin olunan mimarlar ile bi'l-ma'îyye varıp ebniye-i mezkûreyi ba'de'l-mesâha kâide-i mesâha üzere kaç zira' gelir ise şekilleriyle bir kıt'a resmi tahrîr ve Bâbîâli'ye takdim edeler.

Ve bunlardan asâkir-i memure maiyyetlerine mühendisler tayini menâfî'-i kesîreyi müştemel idüğü malum ise de bunlar bayağı nefer gibi olmayıp başhoca ve nâzır ma'rifetleriyle şâkirdân-ı sınıf-ı evvelde ilm-i istihkâmâtı ve ulûm-ı saire-i harbiyede mâhir ve mütefennin bir kâmil mühendis tayin olunup ol mühendis fakat çadır kurdurmakla meşgul olmayıp ol askerinin hîn-i nüzûl ve hareketinde dikkat olunması lâzım olan keyfiyât-ı nizâmiyesini ve hîn-i muharebede metris almak ve tabya yapmak ve iktizâ[sına] göre tabur düzmek misillü sanâ-yî'-i harbiyede ol askerinin başbuğu olan kimesneye müsteşar olarak memur kılınıp ol askerinin başbuğu olan kimesneye dahi bu vechile tenbih ve tefhîm olunmak ve avdetinde mühendishâneye gelip talim ve ta'allûm ile meşgul olmak ve her memuriyetde iyâb ü zehâbları masârıfı

ve harcırahları müstevfî olarak mahalline göre Hazine-i Âmire'den itâ kılınmak müteferriât-ı nizamlarından ola. Ve mühendishâne hocasının turuk-ı hidemât-ı Devlet-i Aliyye'den bir tarîkde alakası olup olmaması hususları kayd olunmayıp herhangi tarîkde olur ise olsun hüner ve ma'rifeti malum olan kimesnenin tarîkine mâni olmayarak tertib üzere hoca nasb ve tayin olunması caiz ola. Ve eğer hoca olanların bir tarîkde alakası olmayıp sâlifü'z-zikr merâtib ve menâsıba râğbeti olur ise ber vech-i sâbık hocalıktan ihrac ve (...) itibar olunup ba'dehû merâtib ve menâsıb-ı mezkûreden birine tayin ve isti'dâdına göre baş halifeye takdim olunması ve halifelerden birisi âhar çıraklıktan nükûlüyle hocalığa râğbet eder ise ber muktezâ-yı isti'dâd ona dahi müsaade kılınması kezâlik caiz ola. Ve bundan sonra mühendishâne-i mezkûreye tahrir olunacak şâkirdân hadisü's-sinn asil ve necib, sahib-i fetânet kişizâdelerden tahrir olunup haseb ü nesebi nâ-malum adamlar tahrir olunmaya.

Ve mühendishâne-i hümayûn hocalıklarından dahi nizâmâtı hususu şöyle ola ki, ba'de'l-yevm Mühendishâne-i Hümayûn'da dört nefer hoca daimî, müstemirr olarak mevcut bulunalar ve bu hocaların tarik-i ulemâ ve tarik-i saire-i devletden birisinde alâkaları olup olmaması kayd olunmayıp ancak ehliyet ve kemâl ve ma'rifetlerine nazar oluna. Ve bunlar turuk-ı saireden bî-alâka olduklarında gerek mühendislik merâtib ve menâsıbına ve gerek turuk-ı saireden birine râğbet ile çerâğ olup mühendishânedan hurûcu veyahud hasbe'l-iktizâ terki lâzım gelmedikçe bî-mücib azl olunmaya ve mühendisân-ı berrîyyenin talim ve ta'allüm ve zabt u rabt ve tertibât-ı mukteziyyeleri evvelen nâzırdan sonra hoca-i evvel-i merkûmdan mes'ul olup hizmet-i mezkûresinde devam eyledikçe nizâmât-ı berrîyye bendlerinde tafsil olunan senevî dört bin kuruş maaş bedeli zeâmete mutasarrıf olmak ve ikinci hoca bâlâda muharrer seyr-i sefâin ve inşa-yı sefâin fûnûnuna memur hulefa ve şâkirdânına talim ve ta'allümde ve tersane mimarbaşısı ma'rifetiyle inşa olunan sefâinin tanzim ve inşasına bunun dahi bazen nezâreti ve re'yi munzam olup kezâlik hizmetinde devam eyledikçe ber vech-i muharrer senevî üç bin beş yüz kuruş maaş bedeli zeâmete mutassarrıf olmak ve üçüncü hoca ber vech-i bâlâ hulefa ve şâkirdânına talim ve ta'allüm edip hizmetinde devam eyledikçe ber vech-i sâbık tayin olunan senevî üç bin kuruş maaş bedeli zeâmete mutassarrıf olmak ve dördüncü hoca fûnûn-ı hendese ve hesap ve coğrafya-yı berrîyye ve bahriyyeye tefennünden mâadâ Arabiyyât ve lisan-ı Françe bilmekde mahareti olup her nev'in ve her sınıfın şâkirdânına Arabiyyât ve lisan-ı Françe ve mukaddemât-ı ulûm-ı berrîyye ve bahriyyeyi talime memur olmak şartıyla sair hocalardan sonra bu dahi halifelerden ziyade nüfûzlu ve rûtbeli ve zâbit makamında olmak ve hizmetinde devam eyledikçe mârrü'z-zikr iki bin beş yüz kuruş senevî maaş bedeli zeâmete mutasarrıf ola. Ve başhocalık mahlûl oldukda yerine ikinci hoca ve onun yerine üçüncü hoca ve onun yerine dördüncü hoca nasb olunarak silsileleri yürüdülüp haricden devam eden kimesnelerden mütefennin ve hüner-mend ve lisan-âşına bir kimesne bi'l-imtihan dördüncü hoca tayin olunup ol cihetle (.....) başka tarîk itibar oluna. Lâkin bunların dahi hulefa misillü tertibleri mu'teber ise de silsile-i tertiblerine riâyet pek mu'teber olmayıp herhangi rûtbeye bir müsta'id ve hüner-mend adam bulunur ise bi'l-istihkâk takdim ve tervîc (.....) irâde-i aliyyeye menût ola ve eskilik ve yenilik hâletlerine bakılmaya.

Kaldı ki Mühendishâne-i Hümayûn'a müretteb kırk nefer mühendislerden mâadâ haricden olarak gerek evlâd-ı ekâbir ve kişizâdelerden ve gerek ashâb-ı dirâyet kimesnelerden ta'allüm-i hüner ve ma'rifet için devam [eder olur ise] o makûlelerin hendesehâneye devamları tarîklerine mâni olmayarak başkaca ders tayiniyle talim ve ifadelerine mezîd-i ihtimâm ve dikkat eylemek üzere zikr olunan dört nefer hulefa ve hocadan cümlesi bilhassa memur olalar ve işbu haricden gelip devam edenlerden kesb-i kemâl ve ma'rifet ve elsine-i Arabiyye ve Frengiyye'ye tahsil-i itilâ' ve maharet eylemiş adam zuhûr edip mühendishâne hocalığına râğbet ederler ise

mahlûl zuhûrunda o makûlelere bi'l-imtihan dördüncü halifelik yahud hasbe'l-isti'dâd üçüncü hocalık tevcih ve ba'dehû bi't-tertib başhoca olmaları tecvîz oluna. Ve mühendishâne hocalığı bunların bulundukları tariklerine mâni ve muzırr addolunmayacağından başka bunlar hocalıkda fûnûn-ı berriyye ve bahriyyeye dair vesâil-i nâfi'a te'lifi ve kütüb-i lâzime tercümesiyle ve sair vechile ibrâz-ı hüner ve ma'rifet ederler ise kendi tariklerince mazhar-ı i'ânet ve inâyet olmaları karîn-i müsaade ve is'âf ola. Ve ber vech-i muharrer mühendishâne hocalarından birisi tarikini terk edip hulefanın matmah-ı enzâr-ı şevk ve gayretleri olan merâtib ve metâlib-i mezkûre ümmidvâr olur ise başka bir dirlikde alakası olmamak şartıyla ibtidâ halife nasb olunup ba'dehû merâtib-i mezkûreden birine tayin olunması caiz ola. Ve kezâlik bir hocalık mahlûl oldukda başhalifeden birisi bulunduğu nev'in hocalığına rağbet eder ise nevbetli olan diğer hoca ile hüner ve ma'rifet ve lisan-âşinalık cihetlerinde muvâzene ve imtihan olunup rûchânı zuhûrunda ona dahi müsaade caiz ola. Ve hoca ve hulefanın daima mühendishânede mevcut bulunup Salı ve Cuma günlerinden mâadâlarda mufârakat etmeyerek talim-i fûnûna müdâvemet etmeleri meşrûat ola. Kezâlik şâkirdân-ı berriyyenin dahi Salı ve Cuma günlerinden mâadâlarda mühendishânede mevcut bulunup nazariyât-ı fûnûnunu talim eylemeleri ve Pazartesi günü sahraya çıkıp halifeleriyle ma'ân ameliyat fûnûnunu meşk ve talim etmeleri fûrû'-ı nizâmlarından ma'dûd ve mühendisîn-i merkûminin tahsil-i maârif eylemeleri edevât ve âlât ve kütüb-i lâzime-i Türkiyye'nin müstevfî ve mükemmel olarak tedarik ve tetmîmine menûat olduğu ve ale'l-husus kütüb-i fenniyyenin teksiri mübâyâ'a ve tahrir ile müşkil olup ancak tab' olunmağa muhtac idüğü âşikâr olmakla bunların muhtac oldukları edevât-ı lâzime ve kütüb-i fenniyeleri hocaları tarafından nâzırlarına inhâ olunduğu gibi derhal nâzırları bâ-takrîr Bâbîâlî'ye arz ve istid'â eyledikde iktizâ eden kütüb-i fenniyyenin tab'hânede serî'an tanzimine isti'câl ve müsâra'ât oluna. Ve bundan böyle mühendishâne-i merkûmenin nizâmâtına dâir hayırlı ve nâfi' şerâit hatıra geldikçe kaleme alınıp arz ve takdim ve pesendide-i tab'-ı cihandârî oldukda kanunnâme-i hümayûna zeyl ve ilâve (.....) olunması caiz ola.

Ve mühendisîn-i merkûminin nakl-i merâtib eylemeleri beher hâl şerâit-i imtihan ile meşrûat olup riâyet-i şürûat-ı mezkûra gayet itina ve dikkat oluna. Ve hatır ve gönüle ve rica ve şefâ'ate bakılmaya. (.....) fûnûn-ı harbiyyenin ameliyatına gayet sarf-ı zihn ve bezl-i mechûd etdirilip haftada bir gün mühendishâne civarında olan sahraya çıkıp talim-i ameliyata sa'y etmelerine ikdâm ve ihtimâm oluna. Ve işbu mühendisân-i berriyyenin şâkirdânına verilmek üzere bâlâda ta'dâd olunan mâhiyye ve kâtib ve hademe-i saire mâhiyeleri ve oda masârifleri hesab olundukda yirmi iki bin şu kadar kuruşa bâliğ ve defteri Başmuhasebe'ye kayd olunup (.....) mezkûrdan beher mevâcib hurûcunda iktizâ eden meblağ icmâle idhâl olunmak üzere nizâm verilmiş olmakla beher mevâcib ihracında mühendishâne-i merkûme halife-i evveli ve kâtib ve mülâzımları kâideleri üzere Hazine-i Âmire'ye varıp humbara ve lağımcı ocakları mülâzımları mevâcibi misillü ahz ve doğru mühendishâneye getirip sergi ferşiyle nâzır kendisi veyahud tarafından memur adamı hâzır olduğu hâlde kâtibi ma'rifetiyle cümle huzurunda şâkirdân ve halife-i saireye tamamen tevzi' ve itâ oluna ve işbu kanunnâme-i hümayûn karar-ı erbâb-ı şûrâ ve irâde-i seniyye-i mülûkâne ile rabt ve tanzim olunmuş olmakla harf be-harf icrasına ale'd-devam itina ve dikkat ve hilâfından be-gayet mücânebet oluna.

13 Za. sene [1]222

[illegible]

MÜHENDİSHANE BİNASI OLARAK HANÇERLİ SULTAN SARAYI'NIN TAHSİSİ

Mühendishâne binası olarak kullanılmak üzere Hançerli Sultan Sarayı tahsis olunup buranın inşası ve tamiri ile burada görev yapacak hocaların ve öğrencilerin maaşının irâd-ı Cedid Hazinesi'nden karşılanmasına Sultan III. Selim tarafından onay verildiğine dair

[1798]

Benim vezirim

Bu masrafın münasibi olan mahal irâd-ı cedîddir. Lâkin irâd-ı cedîd muhafaza olunmuyor masârîfi gün be-gün tekessür eylemede yine de herkes irâd-ı cedîdden akçe çıksında geziyor? Böyle nasıl olacak fîmâ-ba'd irâd-ı cedîdin kendi masraflarından başka bir akçe sarf etmemek ve vaz eylediğim kanuna el birliğiyle mürâ'ât olunup bir vakitte âhar sureti hâtır [ve] hayale gelmemek şürûtu kavîlenip bu masraf dahi irâd-ı cedîde tahmîl olunsun. Hançerli Yahsı şimdilik mümkün mertebe tamir olunup iskân olunsunlar inşaallahu Teâlâ vaktiyle pekâlâ yaptırnm.

Şevketli kerâmetli mehâbetli kudretli veli-nimetim efendim padişahım

Malum-ı hümayûnları buyurulduğu üzere Mühendishâne-i Hümayûnları nizâmâtına dair kaleme aldırılmış olan şerâit [boşluk] hatt-ı hümayûnları üzere kanun sözüne tatbik kılınarak tebyiz etdirilip merfu'-ı pîşgâh-ı cihandârîleri [kılınmağla] bâlâsı işbu kanunnâme-i hümayûnum harf be-harf icra ve ilâ mâşallahu düstûru'l-amel tutulup hilâfına hareketden mücânebet oluna deyu hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şahaneleri ile tevşîh ve tezyîn buyurulur ise emr u fermân şevketli kerametli mehabetli kudretli veli-nimetim efendim padişahım hazretlerinindir.

Mühendishâne-i Hümayûn inşası için Hançerli Sultan Sarayı tahsis olunmak bundan akdemce sudûr eden hatt-ı hümayûnlarında mûnderic olmakla masârîf-ı ebniyesi ve ber-mûceb-i kanunnâme tertib olunan hoca ve hulefâ ve şâkirdânın maaş ve ulufe ve tayinât ve masârîf-ı sairesinin ne mahalden tahsisi irâde buyurulur ise ona göre iktizâ-yı nizâmına ibtidâr olunacağı malum-ı hümayûnları buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

[1213]

[illegible]

MÜHENDİSHANELERİN KURULUŞ AMACINI ANLATAN RAPOR

İslâm aleminde uzun süreden beri mühendislik ve sanayinin temeli olan matematik ve fen bilimlerinin unutulmuş olduğuna, buna mukabil Hristiyan âleminin fen bilimleri sayesinde ilerleyip keşfettikleri yeni dünya sayesinde büyük zenginliklere sahip olduklarına, ihmal edilen bu durumu telafi için Sultan I. Abdülhamid zamanında Mühendishâne-i Bahrî ve Sultan III. Selim zamanında Mühendishâne-i Berrî mekteplerinin açıldığına, hazırlanıp uygulamaya geçilen Mühendishâne Kanunnamesi ile bu okulların faydalarının artırılmasına çalışıldığına dair rapor

1827

Divan-ı Hümayûn tercümam kullarının kaleme aldığı lâyihadır

Kılâ' ve palanka ve köprü inşa etmek ve top ve havan atmak ve lağım yapmak ve top dök-mek ve ordu kurmak ve ona istihkâm vermek ve mühimmât-ı harbiyeyi tanzim etmek ve in-şa-yı sefâin ve seyr-i sefâin ve'l-hâsıl fûnûn-ı harbiye ve fûnûn-ı mimariye ve fenn-i mesâha ve tahtât-i arazi ve tersîm-i harita ve ilm-i hey'et-i semâ' ve fenn-i coğrafya ve nice sanâyi'in mevkûf ve menût oldukları ilm-i hendese bir müddet düvel-i İslâmiyede mütedâvil ve ba'de zamanin kûşe-i nisyânda kalmış ve ol esnada düvel-i nasârâ ele alıp fenn-i celîl-i mezkû-run îanesiyle düşmanlarına galib ve memâlik-i ba'ide zabt ve teshîr ve yeni dünya misillü memâlikin keşfi fevâid-i celîle-i kesîreye nâil olunduğu müşahede ve muayene olunmağın cennet-mekân firdevs-âşiyân merhum Sultan Abdülhamid Han hazretlerinin eyyâm-ı devlet-lerinde bu ilm-i kesîrû'l-menâfi'a itibar ve Devlet-i Aliyye dahi menâfi'yle müntefi' olunmak murad-ı hümayûnları olmakla bu hususu merhum Gelenbevî Efendi'nin uhdesine tefvîz ve Tersâne-i Âmir'e'de bir mahal tahsis olunarak birkaç kişiye ilm-i mezkûru talim ve ifade bu-yurmuşlar idi. Ba'dehu cennet-mekân Sultan Selim Han hazretlerinin Humbarahâne-i Âmi-re ocağını tanzim buyurdıkları esnasında ilm-i mezkûrun fûnûn-ı harbiyeye tatbiki murad buyurulup seksen nefer humbaracı ve lağımcı zinde mühendis tahrîr ve bir zaman talim ve tedris olunarak menâfi'i humbaraya ve lağıma hasr olunmuş idi. Ve mu'ahharan merhum padişah-ı müşârunileyh hazretlerinin tertib ve tanzim buyurdıkları muallem ve muntazam askerin maiyyetinde mühendislerin lüzumunu ve humbarahâne ocağıyla mühendishânenin lâzım ve melzûm kabilinden olmadığını ve ocak-ı mezkûreye mülhak kaldığı suretde menâfi'i umum üzere olmayıp ekall-i kalil olacağından mâadâ el-hâletü hâzihî Avrupa devletlerinin mühendishânelerine verilen nizâm ve intizam ve tahsil olunan menâfi'den Mühendishâne-i Hümayûn böyle kalır ise menâfi'-i kesîreden ârî olacağı hiss olunmakla Humbarahâne-i Âmi-re'den ifrâz ve müstakil mühendishâne inşa oluncaya kadar Bahariye semtinde Hançerli Sa-rayı'nda iskân olunarak ol asrın erbâb-ı maarifi Avrupa mühendishânelerinin nizâmlarını tefahhus birle Devlet-i Aliyye kavâ'idine tatbik ederek cümlelerin ittifakıyla bir kanunnâme-i müstahsene vaz' ve tertib ve minba'd düstûrû'l-amel olmak üzere bâlâsına hatt-ı şerif çekil-miş idi. Kanunnâme-i mezkûr fi'l-vâki umûr-ı müstahseneden olup icrasında fevâid-i külliye tahsili melhuzdur. Ve Mühendishâne-i Hümayûn saray-ı merkûmda ariyeten ikamet ve talim ve ta'allüm ile iştigâl ve müceddeden inşa olunacak mühendishânenin tekmi line müterakkıb ve intizâr üzere iken bi-kazai'llâhi Teâlâ ol vâkı'a-i fâcia zuhur ve cûlûs-ı hümayûn vuku'uyla

umûr-ı mülkiye gayr-i güne yüz gösterip iktizâ-yı vakt ü hâle göre mühendishâne-i hümayûn yine mahall-i kadîmi olan Hasköy'e nakl ve humbarahâne ocağının zîr-i himayesine idhâl olunarak kanunnâmeleri muallim askerin maiyyetine istihdamı ve bazı nizâm ve intizamı nâtık olduğundan terk birle iktizâ-yı vakt ü hâle göre el-hâletü hâzihî mütedâvil olan kanunnâme vaz' ve tertib olunmuştur. İşte bu mahalle gelince mühendishâne usulü böyle olup ol kanunnâme-i bî-nazîrin kavâ'idî icra olunmamakla mühendishâneyi cehl istî'âb etmiştir. Ancak el-hâletü hâzihî lillâhî'l-hamd ve'l-minne Devlet-i Aliyye'nin nizâm ve intizamı mevânî'den sâlim olup bu hususa dahi nizâm verilmek murad olundukda vech-i âtî üzere zikr olunacak mevâdda riâyet olunmak menût-ı re'y-i âlileri idüğü.

Mühendishâne-i Hümayûn, Humbarahâne-i Âmire'den ifrâz ve Tersâne Mühendishânesi ve Lisan Odasıyla bir yere cem'i murad olunur ise ona göre bir münasib mahalle nakl oluna ve talim ve ta'allüm hususlarına dikkat ve iktizâ eden mesâlihini Bâbîâlî'ye arz etmek için sahib-i nüfuz müstakil bir nâzır tayin oluna ve ulûm-ı hendesiye¹ âşinâ beher hafta iki kere ve hiç olmaz ise bir kere varıp mühendislerin her birinden mesâil-i hendesiye sual birle her neferin istî'dâdını bilerek umûr-ı mukteziye istihdam olunacak neferâtın istî'dâdını nâzır efendiye haber vermek için bir nâzır-ı sâni yahud nâzır vekili nasb ve tayin oluna.

Cennet-mekân merhum ve mağfur Sultan Selim Han hazretlerinin evâhîrinde vaz' ve tertib olunan kanunnâme-i müstahsene düstûr'l-amel tutularak harf be-harf ve mû be-mû icrasında dikkat ve ihtimâm oluna. Ol kadar ki iktizâ-yı vakt ü hâle göre bazı hususların ilâvesi dahi caiz ola.

Mühendishâne-i Hümayûn'un neferâtı dört sınıf olup beher sınıf onar nefer ve dört nefer hoca ve dört nefer halife olup hocaların hidmet-i memûriyesi ancak neferâta talim ve tedris etmek olmakla mühendishâneye müdâvemet ve bir an münfekk olmamak vâcibe-i zimmetleri olup ve halifelerin hizmetleri dahi neferâtlarını zabt ve iktizâ eden hizmetlerde müstahdem olunmak kanunnâme-i müstahsenede musarrah iken bundan akdem akçe kazanmak mülâbe[se]siyle kılâ' inşasında istihdam olunacak halifelerin² yerine hocalar hizmete gidip iki üç sene taşralarda meks ü ikamet ve tedrislerine muhtac olan neferât hocasız kalmakla mühendishâneyi cehl istî'âb etmesine bâdî olmuştur. Hatta el-hâletü hâzihî üçüncü hoca memuriyet ile Cezayir'e gitmiştir. İşbu keyfiyet kanunnâmenin adem-i riâyetinden neş'et etmiş bir emr olmakla mühendishâne hocaları min-ba'd mühendishânedan bir an münfekk olmamak bâbında şedid ve ekid tembih oluna.

Mühendislerin vakt-i hizada asâkir-i mansûre-i muntazama meşk ve talimlerinde maiyyetde bulunarak talim olunacak mahallin mukaddemce haritasını resm ve teşkil ve vüs'atini ve ne mikdar asker sığacağını ve ne şekilde tabur kurulabileceğini sipeh-sâlâra tefhîm etmek ve ba'de't-talim keyfiyetini kâğıda resm ile iktizâ eden mahalle takdim ve sefer-i hümayûn vuku'unda bir mikdarı bir konak ileri varıp ordu nüzûlgâhını tefhîm ve tahsis ve bir mikdarı ordu ile beraber gelerek çadırlarını bi'l-hendese kurmak ve iktizâ etdikce metris ve palanka inşasıyla istihkâm vermek ve bazen tabur etrafını tabyalar ve hendekler ile ihâta ettirmek ve gecelerde karakol yerlerini tahsis etmek ve esna-yı râhda vâki enhârın arzını mesâha birle tombaz üzere cîsr kurmak ve kurulan köprüyü dahi düşmandan muhafaza için iktizâsına göre iki başında tabya ve metris inşa etmek ve muharebe olunacak mahalli bi'l-hendese tahsis ve haritasını ihrac ederek düşmanın harekât ve sekenâtına ve mevki'-i zemine göre vuku bulacak muharebede icab edecek askerin tebeddül-i eşkâli ve buna mümâsil olan mevâddı sipeh-sâlâra ifade etmek ve kale muhasarası iktizâ etdikde ol mevki'in su'ûbet ve suhûletini ve muhasara

¹ Metinde "ulûm-ı hendesiyeden" yazılmıştır.

² Metinde "inşasında halifelerin istihdam olunacak" şeklinde yazılmıştır.

olunup olunmayacağını haritasını ihrac ederek serdâra tefhîm etmek ve buna kıyas olunan mevâddın hizmetleri mühendise mahsus olup el-ân kırk nefer şâkirdân ve dört nefer hoca ve dört nefer halife ki min haysü'l-mecmû' kırk sekiz neferden yirmi nefer mübtedi ve ber vech-i bâlâ dört hoca fûru-nihâde oldukda resmen yirmi dört nefer mühendis kalmağla bu mikdar-ı kalîl işbu hizmetlerde kifayet etmeyeceği âşikâr olmakla beher sınıfa onar veya on beşer nefer zam ve ilhâk olunmak muktezî idüğü.

Mühendishâne-i Hümayûn'da şimdiki hâlde tedris ve talim ve zabt-ı neferâta kâdir Başhoca Ali Bey kullarından gayrı tez elden mevcut bulunmamakla yine hoca-i mezkûr başhocalıkda ibkâ ve takrîr ve talim ve tedrisden gayrı hizmete müstahdem olunmayacak olmakla hâline refahiyet gelmek için irâdî teftiş olunarak kifayet etmediği suretde bir mikdar dahi zam oluna. Asâkir-i Mansûre maiyyetine tayin olunacak mühendislerden lâ-ekal birisi halifelerden ola ve memur olduğu hizmetleri ifa etmek için rüesâ-yı asâkir beyninde nüfuz ve itibarı lâ-büd olmakla hiç olmaz ise silahşörlük rütbesi verile. Ve halife-i mûmâileyhin maiyyetine iktizâsına göre birkaç mühendis tayin oluna. Bi-şartı an ki tayin olunduktan sonra Mühendishâne-i Hümayûn'da alâkalari kalmaya ve bütün bütün Asâkir-i Mansûre'den addoluna. Ve maaşları hâllerine göre Asâkir-i Mansûre irâdından verile ve mühendishânede hâli kalan yerlerine kanunnâme-i hümayûn üzere silsile vuku'u ve imtihan ile başkaları nasb oluna ki sair mühendislerin yolu sedd ü bend olunmaya. Ve bu vechile mühendislerin teksirine bâdi bir keyfiyet olur ve asâkir-i mansûreye memur olan mühendislerden fûnûn-ı harbiyyede maharet kesb etmeleri sebebiyle binbaşılık ve sair menâsıb-ı askeriye hizmetlerine istihdamları caiz ola. Ve merhum Sultan Selim Han zaman-ı saadetlerinde Levend Çiftliği'nde asâkir-i muntazama hizmetinde olup hâlâ Mühendishâne Başhalifesi es-Seyyid Ömer Efendi kulları silahşörlük pâyesiyile bu hizmet-i celîlede istihdam ve maiyyetine memur olacak mühendis neferâtı dahi mümkün ise yine Levend Çiftliği'nde istihdam olunmuş mühendislerden tayin olunması menût-ı re'y-i âlileri idüğü.

Tersâne Mühendishânesi'nin hizmeti iki türlü olup inşa-yı sefâin ve seyr-i sefâin yani gemi kurmak ve gemi gezdirmek. İşbu iki fennin dahi ilm-i hendeseye ziyadesiyile ihtiyacı derkârdır. Zira inşa-yı sefâinde iktizâ eden resimlerinin hutûtu müstakîme olmayıp ekserisi envâ'-ı hutût-ı münhaniyâtdan olmakla hendesesi hendese-i berriyeden düşvâr ve asîrdır. Ve seyr-i sefâin hendeseye muhtac olduğundan mâadâ isti'mâl-i harita ve ilm-i coğrafyaya ve ilm-i hey'ete ihtiyaciyeti derkâr olduğu vâzih ve âşikârdır. Bundan başka bu fenleri nâtik kitaplar Françe lisanında olup tercümeye muhtac ve tersâne mühendisleri düvel-i ecnebiye sefâinine lede'l-mülâkat lisan bilmek ve el-yevm beyne'd-düvel mütedâvil olan lisan Françe lisanı olmakla Tersâne Mühendishânesi hem hendeseyi ve hem lisan-ı Françeyi talim etmek umûr-ı lâzımeden ise de bir defa cennet-mekân Sultan Selim Han hazretlerinin zaman-ı saadetlerinde Mühendishâne-i Hümayûn'a haftada iki gün varıp hendeseyi talim etmek bâbında fermân ve tembih olunmuş idi. Binâberin birkaç gün gidilmiş idi. Ba'dehu Mühendishâne-i Hümayûn'un ikinci ve üçüncü hocası yine haftada iki gün tersâneye varıp hendese talimiyle memur olmuşlar ise de keyfiyet-i mezbûr devam bulmayıp zaman-ı kalilde terk ve resmen memur olan hocalarının dahi devamı olmamakla Tersâne mühendisleri ilm-i hendeseden bi-behre oldukları ve el hâletü hâzihi Mühendishâne-i Hümayûn'da ikinci hoca bulunan Ruheddin Efendi bendeleri ilm-i hendesede ve lisan-ı Françede mahareti olmakla işbu iki maddeden ârî olan Tersâne Mühendishânesi'ne müstevfi maaş ile başhoca nasb ve tayin ve müdâvemmet etmek ve talim edeceği Françe kitaplarını tedricen tercüme etmek ve oranın halife ve şâkirdânının isti'dâdlarını fehm ve temyîz etdikde iktizâ eden tertibât ve levâzımını Tersâne nâzırı efendi hazretlerine ifade ve takrîr ede ve iktizâsına göre buna dahi nizâm verile.

Devlet-i Aliyye ile Rusya ve Nemçe arazisi beyninde enhâr-ı azîme ve miyâh-ı kesîre vâki olup galibiyet ve mağlubiyet hâllerinde mürûrlariçün köprü kurmak hususu elzem ve levâzım-ı mehâmm-ı seferiyeden olduğu vâzıh ve âşikâr olup düvel-i nasâra bu hususda ziyadesiyle dikkat ve ihtimâm ederek nakli için mahsus neferât tahsis ve zaman-ı kalilde kurmak ve bozmak ve ordularıyla beraber getirmek hususlarında maharet kesb etmeleriyle fâide-i kesîresini müşahede etmişlerdir. Fe-lâ-cerem Devlet-i Aliyye'nin bu maddeye muhtac olduğu derkâr olmakla ibtidâ ilm-i hendeseyle âşinâ bir nefer ser-köprü nasb olunarak iktizâ edecek neferât tahrîr ve mühimmât ve levâzımâtı tertib ede. Ve sair tavâif-i askeriye misillü haftada bir kere talim ve maharet kesb edinceye değin ibtidâ Kâğıdhâne'de ve giderek Eyüb ve Kasımpaşa taraflarına köprüyü serî'an kurmak ve bozmak talimini edeler. Ve tertib ve keyfiyeti Mühendishâne-i Hümayûn'dan istihrâc ve risâle suretinde tahrîr oluna. Ve bu hususda istihdam olunacak mühendis ve amele neferâtı nasb olunacak ser-köprüden isti'lâm oluna ve bundan akdem Mühendishâne-i Hümayûn hulefâlarından olup ve hâlâ silahşorân-ı hassadan Köstence Muhafızı merhum Hüseyin Paşa damadı Feyzi Ağa kulları ser-köprü nasb olursa uhdesinden geleceği.

Gerek Tersâne Mühendishânesi'ne memur olacak hoca ve gerek Asâkir-i Mansûre'ye memur olacak halife ve neferât tayin olunduktan sonra maaşları Mühendishâne-i Hümayûn'dan kat' ve memur oldukları mahalden ahz oluna. Ve hâlî kalan yerlerine kanunnâme-i hümayûn üzere bâ-imtihan silsile vuku'uyla mühendislerin yolu sedd ü bend olunmayarak başkaları nasb oluna. Ve bu sebep ile mühendisler çok olup şevkleri dahi müzdâd olur. Ve kanunnâme-i hümayûn mücebince mühendishâne neferâtına lisan-ı Françe talimi meşrût olup hâlâ mütercim olan Nuri Efendi kulları gayret ve ikdâm etmekle lisan-ı mezkûru talim ve okutduğu kitablari tedricen tercüme edeceği nümâyân olmakla Frenk ve Rum muallimlerine muhtac olunmaz. Ve Bâbıâli'de olan Lisan Odası Mühendishâne-i Hümayûn'a tahvil olunması murad-ı âli buyurulduğu suretde dahi fevâid-i kesîre derkâr olduğu mukarrerdir. Bâki emr u fermân devletli veliyyü'n-ni'am efendimindir.

*Hasköy'de Sultan III. Selim zamanında yaptırılan Mühendishane-i Berri binası ile sonradan inşa edilen
Mülkiye Mühendis Mektebinin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible][illegible][illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

HARBİYE MEKTEBİ'NİN KURULMASINA DAİR RAPOR

Asâkir-i Mansûre'nin kuruluş kanunu gereğince öğrenilmesi son derece gerekli olan yabancı dil ve harp ilimlerini tahsil için istidatlı ve kabiliyetli öğrencilerin alınacağı bir Harbiye Mektebi inşa ve açılmasına karar verildiğinden açılacak bu okulun mevkii, öğrenci ve hocaların yiyecek, içecek, yakacak gibi ihtiyaçlarının tedariki ile mektebin ihtiyaçları için gereken tahsisâtın nerelerden karşılanacağına dair hususların yer aldığı rapor

1827

Veli-nimet-i bi-minnet-i cihan şevketli, kerâmetli efendimiz hazretlerinin kuvvet-i tâlî-i ferhunde-i metâlî-i hümayûnları muktezâsı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devamlarına mah-zâ atıyye-i ilâhiyye olan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye'nin nizâmı teferruâtından olup tahsili derece-i nihayede elzem olan ulûm-ı mütenevvi'a-i harbiye istihsâline miftah olan hatt ve lisan-ı ecnebiyeyi ve ba'dehû ulûm ve fûnûn-ı mütenevvi'a-i harbiyyeyi öğrenmek için kabiliyetli ve müsta'id şâkirdân ikame ve talim ve ta'allümlerine ekol militer tabir olunan Mekteb-i Askeriye inşa ve ihdâsı lâzımeden olduğundan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye için bu defa Dersâadet'de Halıcılar Köşkü civarında Yenibahçe'nin etrafı hâli ve vâsî' ve irtifa'ı cihetiyle havadar idüğünden müceddeden tertib ve inşası sene-i âtiyeye kalmış olarak karar-gîr olan Mekteb-i Harbiye ve Muzika Mekteblerinden başka evvel emirde Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye-i hassa-i hazret-i şahane için Üsküdar'ın mevki ve hava cihetiyle mefkûdü'n-nazîr bir mahalline dahi ekol militer ve yine ol sur içinde olarak müzisyen tabir olunan harbiye ve muzika mekteblerinin inşasına ve bi-tevfikillâhi Teâlâ yûmn-i teveccühât-ı seniyye-i hazret-i cihan-dârî muktezâsınca hitâma resîde olmasına şifâhen irâde-i seniyye-i kâtî'a-i mülûkâne zuhur eylediğine mebnî Üsküdar'da Doğancılar Meydanı ve civarları ev-sâf-ı mezkûre-i lâzıme câmi' ve her mahallinden münasib olduğundan fazla Selimiye ve Kuleli kışlağ-ı hümayûnları iki taraf civar olmak cihetleriyle teşrifât-ı hümayûn yamağı olup memuren el-yevm maiyyet-i bendegide olan hâcegândan İsmail İsmet Efendi'nin mahall-i mezkûrda olan hânesinin bir kapısı Ahmediye kurbunda Ağahamamı civarında ve bir kapısı Doğancılar Meydanı'nda olup üç aded konak ve bir aded kebîr köşk ve on aded mikdarı hâ-neler yerleri birbirinin içinde olarak vâsî' ve başka başka matbah ve hamamları mevcut ise de mûmâileyhin bahçesine muttasıl kapısı Tunusbağı yolunda ve yüzde olan Mehmed nâm kimesnenin bir bâb karanfil bahçesi ve sağ tarafı ittisâlinde kâin ve meydan-ı mezkûra nâzır müteveffâ Selanikli Numan Bey kerîmesi arsası ve ikisi beyninde yüzde ve cadde üzerine altı aded hâne ile merkûm Mehmed'in bahçesinin yesar tarafı ittisâli olan diğer karanfil bahçesi ile sair lüzumu derkâr olan menâzil dahi alınıp ilâve buyurulduğu hâlde mekteb-i mezbûrun bir kapısı da Tunusbağı caddesinde olacağından ve mahall-i mezkûrun bir tarafı müteveffâ Feyzi Bey'in meşrûta evlâd bahçesinin üzeri ve Sedbaşı'nda olduğu bi'l-muayene etraf-ı er-ba'asının inkişâfı ve poyraz tarafından Boğaziçi ve denize nezâretle ciyâdet-i hava ve letâfeti derkâr ve bu suretin ise yani letâfet-i havanın talim ve ta'allüme memur olan müsta'iddân kul-larının teşhîz-i ezhânlarına medâr-ı kaviyye olduğu âşikâr olmakla ve inşaallâhu'r-Rahmân sâye-i merâhim-vâye-i hazret-i şahanede memurîn kulları ber-vech-i matlûb gelişerek hatt ve

lisan-ı ecnebiyeyi ve ba'dehû isti'dâdlarına göre ekol matematik ve ekol politeknik tabir olunan ulûm-ı ri'yâziye ve sanâyi'-i mütenevvi'a mekteb odalarına nakl ve ba'dehû tahsil ile ekol de aplikasyon tabir olunan bi'l-fi'l icra mektebine girip her kulları li-ecli'l-ımtihan öğrendikleri fenlerini kendilerine icra etdirilmek lâzım geleceğine binâen ol vakit mezkûr Doğancılar Meydanı Mekteb-i Harbiye'nin önünde ve haylice vüs'atli bulunarak gerek imtihan vaktinde ve gerek li-ecli't-ta'allüm evkât-ı sairede me'zûn olduklarıncâ şu hususların onda icrası evfak görüldüğünden mûmâileyh kullarının hânesinde mevcudundan ve sairinden başka mekteb-i mezkûrun ilâve olunacak ebniye ve fırın ve değirmen dahi içinde olarak mimar ağa kullarına havalesiyle ba'de'l-keşf bir kıt'a haritasıyla bir kıt'a resminin tersim etdirilmesi.

Mekteb-i mezkûrun hamamı ve matbah ve değirmen ve fırını derûnunda mevcud olduğu hâlde hatab ve kömür ve hinta ve lahm-ı ganem ve şa'ir ve saman ve muallimânın yataklarına yapığı ve sairin lüzumu derkâr ise de cennet-mekân Vâlîde-i Atik'in Üsküdar'da vâki cami-i şerif ve imaret-i âmiresinde senevî sarf olunan bin dokuz yüz bu kadar çeki hatabı Alemdağı korusunun baltalık tahsis olunmuş mahallinden ve sairden olur ise kurumuş ve rüzgârdan devrilmiş ağaçları kat' ve vakt ü zamanıyla İmâret-i Âmire'ye nakl ve sağ ağaçları kat'dan ve fûrûhtundan muhafaza eylemek şartıyla koru-yı mezkûrun etrafında olan Sultançiftliği karyesiyle bir çeyrek civar olan kefare karyesi ber vech-i serbestiyet ilhâk ve mahsus korucu dahi nasb ve müteveli-yi vakf bulunan bendelerini nâzır tayin buyurmuşlar ise de bir müddetden beri koruculuk edenler kurâ-yı mezkûr ahalilerinden olduğundan yek-dil ve yek-cihet olarak rencberliği terk ve her birerleri ikişer üçer araba tedarik ve ittifak ile koru-yı mezkûrdan İmâret-i Âmire için bir araba hatab yüklenir ise iki araba da fûrûht etmek için yüklenip Kadı karyesi ve Yenimahalle reâyâlarıyla hamamlara senevî birkaç bin çeki hatab fûrûht etmekde kusurları olmayarak kâr ittihâz etmiş oldukları hasebiyle yalnız koru ve karye-i mezkûrlar ve Yehimahalle'nin subaşılığı nezâretleri işbu mekteb-i mezbûra nezâret edecek kullarına havale birle tarafından mahsus mu'temed bir adam korucu nasb ve tayin olunarak beher sene karye-i mezkûr ahalileri ma'rifetiyle mu'tâd olan hatabı evvel be-evvel İmâret-i Âmire'ye ve sâniyen serika ile fûrûht edecekleri hatabı men' ve mekteb-i mezbûrda kifayet mikdarı hatab ve kömürün naklinden başka mevcud muallimlerin içmeleriçün haftada bir araba da Taşdelen Suyu getirmelerine müsaade buyurulur ise kemâ fi's-sâbık koru-yı mezkûra hâlel gelmeyerek mekteb-i mezbûrun kömürü ve hamam ve matbah ve fırın hatabları onunla idare olacağı ve vâkıf-ı müşârunileyhânın çiftlik-i mezkûre yaylağında dört bin re's demirbaş ağnamı dahi olmakla ağnam-ı mezkûreden süt ve kuzuları geçen seneye gelinceye kadar bir mahalle tahsis olmayıp fakat müteveli-yi vakf bulunanlar Haremeynü's-Şerifeyn hazinesine bedel-i iltizâm misillü senevî altı bin ve bundan başka mârru'l-beyân iki aded karye ile bir aded çayırın bedeli bin yedi yüz ve subaşılık-ı mezkûr için altı yüz kuruş ki cem'an sekiz bin bu kadar kuruş mikdarı meblağ-ı senevî cami-i şerif ve İmâret-i Âmire masârifâtîçün ol mikdar kuruşluk masârifına hazine-i mezkûreye mahsûb etdirip ağnam-ı mezkûrdan hâsıl olan süt ve kuzu ve yapığı ve kurâdan hinta ve şa'ir ve sair ve çayırdan giyâh ve koru-yı mezkûrdan kestane ve kocayemişi ve Alemdağı panayırından ve Yenimahalle subaşılığından her ne ki hâsıl olur ise mahsûb olan meblağ-ı mezbûrdan fazlası kendilere maaş olmuş ise de müteveli-yi mûmâileyh kulları idaresinden aciz olduğu dahi nümâyân olmak hasebiyle kemâ fi's-sâbık tevliyet-i mezkûrun musakkafâtı ve cami-i şerif ve imaret-i âmiresi yine Haremeynü's-Şerifeyn'den idare olunarak müteveli-yi vakf kullarına sâye-i şahanede tahsis ve inâyet ve ihsân buyurulmuş olan maaş ile zaruretden berî ve refâh-hâli üzere ilâ âhiri'l-ömr farîza-i zimmetimiz olan dua-yı şahanede olduğu takdirce koyun-ı mezkûrlar yine demirbaş ve karye-i mezbûreler ve çayır ve subaşılık dahi vakf-ı müşârunileyhânın olmak ve şürûtuna hâlel gelmemek

üzere beher sene mu'tâd olup mütevellî-yi vakf tarafından mahsûb olan sâlifü'z-zikr sekiz bin bu kadar kuruşu mukâta'ât-ı hümâyûn hazinesinden Haremeynü's-Şerifeyn hazinesine vakt ü zamanıyla teslim ve irâd [ve] masraf olunduktan sonra koyun-ı mezbûr ile karye-i mezkûrânın ve subaşılığın idaresi mekteb-i mezbûr nâzırı bulunan kullarına ihale buyurulur ise cenâb-ı Hakk'ın inâyet ve ihsân ve berekâtıyla ganem-i mezkûrdan hâsıl olan kuzu mekteb-i merkûmun lahm-ı ganemini ve otuz kırk bin kıyye sût hâsıl olur ise yoğurtcu esnafına beher kıyyesi yirmişer para ve dahi ziyade eder ise verilerek ve çayır ve karye-i mezkûreler ve subaşılık ve sairenin hâsıl olan bedelinden masârîfât-ı sairesine irâd hâsıl olacağı ve çiftlik-i mezbûrun cesîm olan mer'asına itibar olunarak mevcud olan koyundan mâadâ ziyadece koyunun dahi tedarik ve ilâvesine müsaade buyurulur ise bir nev' irâd dahi zuhur edeceği ve ağnam-ı mevcudedden zuhur edecek yapığısı iktizâ eyledikce muallimân yataklarına ve iktizâ eylemedikce fûrûhtuyla esmânı masârîf-ı saireye sarf olunarak senesi hitâmında veyahud beher mâh mukâta'ât-ı hümâyûn hazinesiyle irâd ve masraf olunması.

Gebze ve Taşköprü ve Şile ve Kartal ve Yoros kazaları Kocaeli sancağına dahil olmayıp öteden beri Üsküdar koru-yı hümâyûnu kazalarından olarak bostancıbaşı ağalar tarafından memur olunagelen koru-yı hümâyûn ağaları ber vech-i serbestiyet idare ve nezâret etmekde iken bu defa koru-yı mezkûr mukâta'ât-ı hümâyûn hazinesine zabt olunduğundan kazahâ-yı mezkûra ayrıca ve bir taraftan nezâret olunmayarak hâli üzere kalmış olmakla bu suretde Çirmen sancağından bi'l-ifrâz bir top kalem add ve farz olunan kazahâ-i erba'a-i malume ve emsâl-i sairesi misillü işbu beş aded kaza dahi müteferri'âtıyla kemâ fi's-sâbık koru-yı hümâyûn ile birleştirilerek hazine-i mezkûreden zabt ve idaresiyle kazahâ-yı mezkûre dahilillerinde dahil ve haric-i defter olan mukâta'ât ve tımarât ve iltizâmât dahi yed-i vâhiden idaresi ve a'yân ve voyvodalıkları dahi tarafından gördürülmesi suretinde usul ve şûrût üzere kavî sarraf taahhüdüyle mekteb-i mezbûr nâzırı bulunan bendelerine ihale buyurulsa ve bunlar bi-mennihî Teâlâ ilerilerde sâye-i hazret-i şahanede geliştirdikce menâfî'i dahi ona göre uydurulacağı anlaşılr ise de şimdilik menâfî'-i mahsusasından olarak ve koru-yı hümâyûnun bedel-i iltizâm-ı kadîmesine hâlel gelmeyerek başkaca senevî yetmiş beş bin kuruş dahi hazine-i mezkûreye ve bedel-i iltizâmlar dahi vakt ü zamanıyla ashâbına teslim olunmak suretine konsa ve mezkûr yetmiş beş bin kuruşdan ziyadece menâfî' zuhur eder ise ol dahi gösterilerek mekteb-i mezbûr masârîfâtına mahsûb kılınsa fevâid-i külliye müstelzim olacağından ve kazahâ-yı mezkûre iltizâmâtı ve saire şimdiki hâlde başka başka adamlar yedlerinde bulunup ve nezâreti dahi bir tarafta bulunmadığı cihetle bu suretde cümlesi yed-i vâhid ve nezâret-i vâhid tahtına girerek ve himayet ve intizam-ı hâllerine evvelkinden ziyade dikkat ve ihtimâm kılındıkca ahalileri sâye-i merâhim-vâye-i hazret-i şahanede bir kat dahi hoş-hâl olarak da'vât-ı hayriye-i Saltanat-ı Seniyye'ye mübâderet eyleyeceklerinden fazla-i mekteb-i mezbûra lüzumu derkâr olan revgân-ı zeyt ve soğan ve nohud ve tuz ve saire gibi şeyler dahi kazahâ-yı mezkûre mahsulâtından olmakla onların dahi mübâya'ası cihetinden ehveniyet melhûz olduğu bedîdâr olduğundan ol vechile senesi hitâmında hesap ve mahsûb kılınmak vechile nezâretleri.

Dersaadet'de Bedestan-ı atik ve cedîdin ve hâne ve dekâkîn ve metrûkât fûrûhticün derûn-ı Âsitâne ve Üsküdar ve Galata ve Eyüb'ün başka başka dellalbaşıları olduğu misillü Memâlik-i Mahrûse kazalarının bazısının dahi dellalbaşıları olup ancak tevârih-i atıkada dellalbaşılık-ı mezkûre taşrada beş on mahalde olduğuna binâen cânib-i mîrîden rağbet olunmayarak mahlûlleri vuku'unda mahallî kadılarının ilâmıyla çavuşbaşı bulunan ağalar bendelerine gelerek ve el hâletü hâzihî mûmâileyhimin arz ve ilâmıyla tevcih buyurularak berâtları Tahvîl Kalemi'nden yazılmakda ise de vakit mürûruyla her kazaya ber minvâl-i muharrer birer dellalba-

şılık ihdâs ve tanzim olunarak bi'l-cümle eyâlât ve elviye kazalarında muhırbaşılık misillü birer dellalbaşılık dahi mevcut ve her biri birer kimesnenin uhdesinde olup mukâta'ât misillü yüz kuruşdan iki bin kuruşa ve dahi ziyade bedel-i iltizâm ile iltizâmât defterlerinde mukayyed ve maslahat-ı cesîmeden olmuş olup bunun mahlûlâtı ve müceddeden tanzim ve tevcihi bazı ağa-yı mûmâileyhin zamanında bir veyahud iki zuhur eder ise de harc misillü alınan bir mikdar şeyin tamamı ağayân-ı mûmâileyhime muhassas iken Canib Efendi merhumun çavuşbaşılığı hengâmında alınan harcın sülûsânı ricalarına mebnî emin ve kâtib-i çavuşân bulunan kullarına ve sülûsü ağa-yı mûmâileyhime şart olmak üzere merhum-ı mûmâileyhe ilam etmiş ve mazmûnu Divan-ı Hümâyûn Kalemî'ne kayd ile nizâm verilmiş ise de alınan şey cüz'iyat makûlesi olarak telef olmakda olduğundan ve zikr olunan tevcihât her ne kadar kalîlül'l-vuku' ise de vuku'unda mûmâileyhimâya aid olan sülûsân harcın bu suretle inkıtâ'ı lâzım geleceğine binâen onlar dahi sâye-i merâhim-vâye-i hazret-i mülûkânede mütemetti' olarak mesrûriyetleriyle da'vât-ı hayriyelerine nâil olmak ümniyyesiyle hademe-i Saltanat-ı Seniyye'ye mahsus mevkûf ve atıyye-i seniyye akçesi mahlûlünden bi't-tahsis sâlifü'z-zikr emin ve kâtib-i çavuşân bulunanlara beşer yüz kuruş ihsân ve senevî i'tâ buyurularak bu âna kadar ne mikdar kazaya mûmâileyhimin arz ve ilamıyla dellaşbaşılık tevcih buyurulmuşdur ve ne mikdarı bilâ-tevcih kalmışdır ve ne mikdarı mukâta'alık suretiyle cânib-i mîriden fûrûht ve berâtı ihsân buyurulmuş ve ne kadarı askerî ruznamçesinden berât ile verilmiş idüğü malum olmak için evvel emirde Tahvîl ve Mâlikâne ve Başmuhasebe ve Askerî Ruznamçesi'nden başka başka kayıdları ihrac ve mukâta'alık usulne girmemiş olanların bundan böyle mahlûlleri vuku'unda Mukâta'ât-ı Hümâyûn Hazinesi'ne zabt ve nâzır bulunan efendiler tarafından sene-i sâbıkları defter-i iltizâmât ve saireden tahkik ve tanzim olunmayan kazalara bundan böyle müceddeden tanzim ve emsâllerine kıyasen hâl ve tahammülüne göre birer sene-i sâbika rabt ile hâsıl-ı yekûnu Mekteb-i Harbiye masârıfına tahsisiçün müsaade-i seniyyeleri erzân buyurulur ise iktizâ eden mahallere ilmuhaberinin i'tâsı ve mekteb-i mezkûrun müteferri'âtından olarak bundan böyle zuhur edecek hususlar iktizâsına göre ilâve ve tanzim kılınacağı.

*Harbiye Mektebi meydanında talim yapan subay adayları
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible]

HEYBELİADA MÜHENDİSHANE MEKTEBİ'NE NAZİR TAYİNİ

Heybeliada'da inşa edilmiş olan Mühendishane-i Bahrî Mektebi'nde bulunan öğrencilerin esaslı bir şekilde eğitim ve öğretim görmeleri için okulun idareciliğine fen ve deniz bilimleri üzerinde bilgi sahibi, yüksek rütbeli bir subayın nâzır ve komutan olarak atanmasının uygun görülmüş olduğu, bu iş için Tersane-i Âmire'de liman reisi olan Edhem Bey'e paşalık rütbesi verilerek Mühendishâne nâzırlığına tayin edilmesine karar verildiğine dair

[1836]

Seniyyü'l-himemâ behiyyü'ş-şiyemâ inâyetli atûfetli oğlum efendim hazretleri

Sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şehinşâhîde bundan akdem Heybeliada'da inşa olunmuş olan Mühendishâne-i Bahriyye'de tahsil-i fûnûn etmekde olan şâkirdânın lâıyıkıyla talim ve ta'al-lümleri hususuna daima nezâret ve ihtimâm etmek üzere ilm-i hendese ve fûnûn-ı bahriyyeye âşinâ bir büyük zâbitin üzerlerine nâzır ve âmir olarak memuriyeti lüzumundan ve el-hâletü hâzihi Tersâne-i Âmire'de liman reisliği hizmetinde bulunan Edhem Bey bendeleri sıgar-ı sin-ninden beri Mühendishâne'de perverde olmuş ve muahharan dahi Mühendishâne-i mezkû-rede haylice vakit nezâret eylemiş olduğundan bahisle mîr-i mûmâileyhin mâhiye ve tayinât-ı kadîmesine hâlel gelmemek ve sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şahanede beyne'l-emâsil nâil-i fahr ve mübâhât olmak üzere mirlivâlık rütbe-i refi'î ası ihsânıyla Mühendishâne-i mezkûre memuriyeti ve onun yerine dahi mukaddemce Mahzen-i Çöp müdürü bulunan İbrahim Hoca Kaptan bendelerinin liyakati cihetiyle liman reisi nasb ve tayin buyurulması istizânına dair atûfetli kaptan paşa hazretlerinin bir kıt'a takrîri manzûr-ı âli buyurulmak üzere mersûl-ı sûy-ı atûfileri kılınmış olmakla ol bâbda ne vechile irâde-i seniyye-i mülûkâne müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi üzere keyfiyet cânib-i müşârunileyhe iş'âr ve ol vechile icra-yı iktizâsına ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine mübâderet kılındı.

Ma'rûz-ı çâker-i bi-mikdarlarıdır ki

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu emirnâme-i veliyyü'n-ni'âmîleriyle kaptan-ı müşârunileyh hazretlerinin takrîri mübarek ve mesud hâk-i pâ-yi hümayûn-ı hazret-i mülûkâneye arz u takdim ile meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i cenâb-ı şehinşâhî buyurularak mîr-i mûmâileyh bendelerinin mâhiye ve tayinât-ı kadîmesine hâlel gelmemek ve beyne'l-emâsil nâil-i fahr ve mübâhât olmak üzere mirlivâlık rütbe-i refi'î ası ihsânıyla Mühendishâne-i mezkûre memuriyeti ve onun yerine dahi mûmâileyh İbrahim Hoca Kaptan bendelerinin liman reisi nasb ve tayini hususlarına irâde-i ihsân-âde-i cenâb-ı tâcdârî şeref-sünûh ve sudûr buyurulmuş olmakla ol vechile icra-yı iktizâsı bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

[1252]

سنة ١٢٨٥ كرم الشيا دوند عاقله اقدم حنفی
 ساءة شوكوایه حضرت شاهزاده غلظه ده بالانشا سیده صبه ختام اولده مكتب طب جیدر عدیه نك مصارف انشایه ولوا زمان
 اوجین سزینوز یزیم کیم شوقه غرضه بالغ اولش دماغ مرقدیه ده علی الحسابی باقی بقیه قصور اوجاب ایدیه اکیوز بزم کیم کیم غرضه
 دخی مصوره خیریه سنده و بابایه انقاد اقلده مصوره خیریه سنده غلظه قنانه ایدیه مصارف دخی ایدی بک اویسوز قرضه اوج کیم
 رسیده اولده بالغ مذکور نك دخی خیریه مرقدیه و دریف خیریه سنده اعطه اولده علی الحسابی کذلک تزییل ایدیه ماعدلده مکلا ده اکیوز
 قرضه اوج کیم بوقدر غرضه نك دلا اقلده خیریه لوده و مبالغه اولمش اولده بشوز یزیم کیم کیم غرضه مرقدیه سلات بلانک دخی
 خیریه عامه ده اعطه سیدنیسی و الحاله اقلده افانکاه بابایه علی اولده عتیقه بابایه نك مصارف نصیر و نصیریشی اولده اکیوز غرضه
 کیم بوقدر غرضه دخی خیریه عامه ده ویریشی و دهات خیریه و طوبخانه عامه جانلنده مدت معلومه لایقش بابایه و اعمال اقلده
 طبوب و دهات ساءة شوقه نك بلای اولده بالانک تزییلانده زیاده کورینانده فضل سی ماه اخی اجهان اوفال اولغده اولده
 باقی بقیه خیریه صافی اولده بالانک تحت ثنانه و ده مصوره و دریف خیریه لوده اعطه اولمشی خصوصیه دلا مابه ناظری و قرضه
 نافه یا شوقه حضرت نك اوج قرضه نصیری منظور عالی بولده اولده مریدل سوی عطفه لایقش و معلوم عامه لایقش بولده
 اسبق فضل مصارف دهانک بر صمد صوره وضع و ادرای مفضای اراده سیه شاهزاده اولده اهرای افضلی و درشت نك
 بولمش اولغده بد دفعه نك دخی بخصوص ایدیه ساءة خصوصانک بر وجه تقاریر اهرای افضلی موافقه اراده سیه حضرت شاهزاده
 بویولر اشعاری شوقه لایقش بر لایقش اقدم

مردی بنده مستعید بیکه
 استغفار از خداوند بزرگوار
 بدارک خیالی مقام اختری جاب جاب بایه بایه بایه
 شمول انظار عاقله ناز و نفوس بی سالی بولش
 و غلبه سادگی ده که خصوصیه و تکرار نك اوج
 تقاریر اهرای افضلی بایه بایه بایه بایه بایه
 ساءة شوقه و دریف خیریه لوده تقاریر اهرای افضلی
 ادرای مفضای اراده سیه شاهزاده اولده اهرای افضلی

GALATA'DA İNŞA EDİLEN TIP OKULU

Galata'da inşası tamamlanan Mekteb-i Tıbb-ı Cedîd-i Adliye'nin (Tıp Okulu) inşaa masrafları ile gerekli eşya ve malzeme giderlerinin hazineden karşılanması için padişah emri

7 Şubat 1839

Seniyyü'l-himemâ kerîmü's-şiyemâ devletli âtîfetli efendim hazretleri

Sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şahanede Galata'da bi'l-inşaa resîde-i hüsn-i hitâm olan Mekteb-i Tıbb-ı Cedîd-i Adliye'nin masârif-ı inşaiyye ve levâzımât-ı sairesi üç bin sekiz yüz yirmi kese şu kadar kuruşa bâliğ olmuş ve mebâliğ-i merkûmeden ale'l-hesab bi't-tenzil kusur icab eden iki yüz yirmi kese kûsûr kuruşun dahi Mansûre Hazinesi'nden ve Bâb-ı Maliye ittihâz olunan Mansûre Hazinesi'ne ilâve kılınan ebniye masârif-i dahi iki bin üç yüz kırk üç kese kûsûr kuruşa resîde olarak mebâliğ-i mezkûrenin dahi hazine-i merkûme ve Redîf Hazinesi'nden itâ olunan ale'l-hesab kezâlık tenzil ile mâadâ lâzım gelen iki yüz kırk üç kese bu kadar kuruşun zikr olunan hazinelerden ve mübâyâ'a olunmuş olan beş yüz yirmi altı kese kûsûr kuruş mefrûşât bahâsının dahi Hazine-i Âmire'den itâsıyla tesviyesi ve el-hâletü hâzihi ikametgâh-ı Bâbîâli olan Atık Bâb-ı Maliye'nin masârif-ı tamir ve tefrişi olan iki yüz altmış iki kese şu kadar kuruşun dahi Hazine-i Âmire'den verilmesi ve mühimmât-ı harbiye ve Tophâne-i Âmire câniblerinde müddet-i malume zarfında mübâyâ'a ve imal olunan top ve mühimmât-ı saire-i mütenevvi'anın bahâsı olan mebâliğin tertibâtından ziyade görünen fazlası mâh-ı âti icmâline idhal olunmak üzere bi't-tenzil tahsisâtı olan mebâliğin sülûs-i sülûsân vechile Mansûre ve Redîf hazinelerinden itâ olunması hususlarına dair Maliye Nâzırı devletli Nafiz Paşa hazretlerinin üç kıt 'a takrîri manzûr-ı âli buyurulmak üzere mersûl-i sûy-ı atûfileri kılınmış ve malum-ı âlileri buyurulduğu vechile işbu fazla-i masârif-ı mühimmâtın bir hüsn-i surete vaz 've idrâcî muktezâyı irâde-i seniyye-i şahaneden olarak icra-yı iktizâsı derdest-i müzâkere bulunmuş olmakla bu defalık dahi bu husus ile sair hususâtın ber-mûceb-i tekârîr icra-yı iktizâları muvâfık-ı irâde-i seniyye-i hazret-i şahane buyurulur ise iş'arı menût-ı himmet-i behiyyeleridir, efendim.

Ma 'rûz-ı bende-i müstedîmleridir ki

İşbu tezkire-i âsafâneleriyle nâzır-ı müşârunileyh hazretlerinin takrîrleri mübarek hâk-i pâ-y-i mekârim-ihtivâ-yı cenâb-ı cihanbânîye arz u takdim birle meşmûl-i enzâr-ı âtîfet-âsâr-ı hazret-i kîti-sitânî buyurulmuş ve iş'âr-ı sâmilîleri vechile hususât-ı mezkûrenin ber-mûceb-i tekârîr icra-yı iktizâlarına irâde-i aliyye-i cenâb-ı padişahi sâniha-zîb-i sudûr buyurularak tekârîr-i mezkûre iade olunmuş olmakla ol bâbda emir ve himem hazret-i veliyyü'l-emrindir.

23 Za. sene [12]54

AVRUPA'YA ÖĞRENCİ GÖNDERME YERİNE AVRUPADAN HOCALAR GETİRTİLMESİ

Paris, Viyana ve Berlin gibi Avrupa şehirlerine tahsil için gönderilen öğrencilerin, bilgili ve yetenekli olarak yetiştikleri görüldüğü ancak buralara yeni öğrenciler gönderme yerine bunlara harcanmakta olan yüklü miktardaki paraya mukabil İstanbul'da yeni bir mektep açılması ve buraya Avrupa'dan hocalar getirtilmesinin çok daha fazla öğrencinin donanımlı bir şekilde tahsil ettirilmesini sağlayacağı, bu hususlarının serasker paşa ve sair lazım gelenlerle müzakere edilmesine dair irâde

9 Mayıs 1840

Seniyyü'l-himemâ kerimü's-şiyemâ devletli inâyetli âtîfetli oğlum efendim hazretleri

Paris ve Viyana ve Berlin taraflarında bulunan şâkirdân fûnûn-ı lâzıme-yi tahsile sa'y ve gayret etmekde oldukları cihetle sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i mülûkânede bunlardan hüner ve malumâtlı hayli bendegân yetişmekte olduğu derkâr ve bu misillü ashâb-ı maârif ne derecelerde ziyade olsa muhasenâtı müstelzim olacağı bedidâr olmak hasebiyle müceddeden bir takım şâkirdân dahi intihâb olunarak Paris'e irsâli iktizâ-yı irâde-i seniyye-i mülûkâneden olduğundan zâbitân-ı asâkir-i şahaneden ve Tophâne-i Âmire ve Harbiye mekteblerinden ve Mühendishâne-i Hümayûn ve sair mahallerden on yedi nefer şâkirdân intihâb olunarak esâmî ve mikdar ve maaşlarını mübeyyin iki kıt'a defteri tahrir ve sûy-ı senâverîye tesyir olunmuş olduğu beyânıyla defter-i mezkûrda gösterildiği vechile tayinât bedeli suretiyle bunların maaş-ı kadimlerine zam ile istid'âları vechile bu tarafdâ hâneleri cânibine verilmesi ve muktezî olan bazı eşya ve âlât tüccar ma'rifetleriyle celb olunmakda olduğundan o makûle eşya ve âlâtın âlâlarını bularak bahâsının ehveniyetine dahi tüccar taifesi dikkat etmediğinden hem bu misillü sipariş olunan şeyleri alıp göndermek ve hem de malumât-ı sâbıkası bir kat dahi kesb-i tezâyüd etmek üzere asâkir-i muntazama-i şahane mirlivâlarından Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî'ye memur izzetli Eyüb Paşa bendelerinin el-hâletü hâzihî muhasas olan yedi bin beş yüz kuruş maaşın üzerine bir zı'fî zam ile on beş bin kuruşa bi'l-iblâğ memur ve tayin kılınması hususuna dair devletli serasker paşa hazretlerinin tezkireleri ve zikrolunan iki kıt'a defter manzûr-ı âli-i şahane buyurulmak üzere sûy-ı vâlâ-yı müşirilerine irsâl ve takdim kılınmış olmakla bu bâbda ne vechile irâde-i seniyye-i şahane müte'allik buyurulur ise ona göre icra-yı iktizâsına mübâderet olunacağı beyânıyla tezki-re-i senâverî terkimine ibtidâr olundu efendim.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

İşbu tezkire-i seniyye-i vekâlet-penâhîleriyle serasker-i müşârunileyh hazretleri oğullarının tezkire-i meb'ûsesi ve evrak-ı saire hâk-i pâ-yi mekârim-peymâ-yı hazret-i hilâfet-penâhiye bi't-takdim manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulmuşdur. Vâkı'a Avrupa'ya bir taraftan adam irsâliyle tahsil-i malumât etdirilmekde menâfi'-i adîde derkâr olduğundan bunun için akçe sarfından çekinilmeyeceği bedihatdan olup şu kadar ki şu menâfi'-i matlûbenin husûlû ve belki daha ziyadece tevsî' ve t'a'mimi ile beraber suret-i hüsn-i tasarruf ve idarenin dahi istihsâli mümkün olsa ez-her-cihet fâideli olacağına binâen şimdi bu tasmin olunan bendegân gönderilmekden ise mesela Avrupa'dan maârif-i mukteziyeye âşinâ lüzumu mikdar adamlar celb olunup da burada bir râbitalı mekteb ittihazıyla tahsil-i fûnûn etdirilse ol hâlde Avrupa'da elli adama sarf olunacak akçe ile burada bir mekteb idare olunmak ve ol mektebde elli adam yerine beşyüz adama talim-i maârif etdirilmek sureti vücûhla eslem Dersâadet'de böyle râbitalı bir mekteb ihdâsıyla Avrupa'dan muallimler celbi maddesinin şâyî'asında dahi bazı muhasenât olacağı müsellemler olduğundan bu hususun serasker-i müşârunileyh hazretleri ve sair bazı lâzım gelenler ile bi'l-müzâkere tekrar hâk-i pâ-yi âliden arz ve istizân olunması hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'allik buyurulmuş ve evrak-ı melfûfe iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

سخی الہما کریم شہا دینو خانہ عاقلہ اولم اندم خطا
 معلم سید علی جوہر دینی اوردہ ملک معارف عدلیہ شکر دانک ہوکرہ کوچک صومبرہ سے اعلا و علیہ سبہ شکر و توبہ خطیہ ملاکارہ
 کتب تہذیب و انبساط جماعتی خطیہ کتبہ کوہہ خاکسار علیہ بالادستندہ امر و قیامہ برپیش اوردہ بوخصوصک برتعالی استو بار اوردہ
 کونہ توقیف و تاجری نوخرہ بالنسب کتبہ ایجاب ایدندہ بطور شرع و اولوحدہ یوم مذکورہ اجرائی اقتضائے ابتداء اولیہ خطیہ بدینہ
 بونہش الہیہ انجیلہ شکر دانہ موکی الہم بدو لہجہ ذکر اولیہ کوچک صومبرہ سے اعلا و علیہ حسب الوقع بصرہ صحت رونما
 و موکی الہیہ کاغذ خانہ غنیمتی فقیرہ کرک کندولہ و کرک زوار و علقانہ سہون الہیہ رقم ماسخی و لکھت جہتہ اولیہ
 حال سارہ دہ مستفا اولیہ غنیمتی سبرہ کھنک دہی کاغذ خانہ غنیمتی مناسب کھی خاطر لہ کھنک اولیہ مواضع ارادہ سبہ شکر و توبہ
 سبب انک اورادہ غنیمت و اجلاسہ ابتداء اولیہ اوردہ مدر لہ بلیدہ بلکی بیلیہ مذکرہ تارخ غنیمتہ ابتداء غنیمتہ اولیہ

م
 مودون فاکرہ کریمہ
 انامدین نظم اوردہ استو تہذیبہ شکر و توبہ
 بارک و سعید خانہ علیہ حاجیہ خطیہ شکر و توبہ
 بالیقین شکر و توبہ علیہ حاجیہ خطیہ شکر و توبہ
 ریحانم بن زینک بنفالی باربار شکر و توبہ
 کاغذ خانہ اعزادی خطیہ ارادہ سبہ شکر و توبہ
 لافہ بوی صدیق علیہ حاجیہ خطیہ شکر و توبہ
 بنفالیہ حاجیہ باربار شکر و توبہ
 و لافہ

ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN KÂĞITHANE GEZİSİ

Mekteb-i Maârif-i Adliye öğrencilerinin, ferahlamak maksadıyla Küçükü'su'ya yapmayı planladıkları gezinin, mesafenin uzaklığı sebebiyle Kâğıthane'ye yapılmasına karar verildiğine dair

10 Temmuz 1840

Seniyyü'l-himemâ kerîmü's-şiyemâ devletli inâyetli âtîfetli oğlum efendim hazretleri

Malum-ı sâmilere buyurulduğu üzere Mekteb-i Maârif-i Adliye şâkirdânının bugün Küçükü'su Mesiresi'ne i'zâmlarıyla sâye-i şevket-vâye-i hazret-i mülûkânede kesb-i tenezzüh ve inbisat eylemeleri hususu geçen gün hâk-i pâ-yi âliden bi'l-istizân emr u fermân buyurulmuş ise de bu hususun bi-mennihî Teâlâ işbu Pazartesi gününe tevkîf ve te'hiri muahharan bi't-tensîb keyfiyet icab edenlere bildirilmiş ve ol vechile yevm-i mezkûrda icra-yı iktizâsına ibtidâr olunacağı bedîhiyatdan bulunmuş olup ancak şâkirdân-ı mûmâileyhim bendelerinin zikrolunan Küçükü'su Mesiresi'ne i'zâmlarında hasbe'l-mevki bazı mertebe su'ûbet rû-nümâ ve mûmâileyhimin Kâğıthane'ye azîmetleri takdirinde gerek kendilerine ve gerek züvvâr ve ta'allukâtlarına suhûlet olarak mevsim münasebeti ve letâfet cihetiyle orası mahâll-i saireden müstesna olduğuna mebnî mesire mahallinin dahi Kâğıthane'ye tahvîli münasib gibi hâtırlara gelmiş olmakla muvâfık-ı irâde-i seniyye-i şâhane buyurulur ise tertibatının orada tanzim ve icrasına ibtidâr olunmak üzere memurlarına bildirileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr kılındı efendim.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enâmîl-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i seniyye-i vekâlet-penâhileri mübarek ve mesud hâk-i pâ-yi hümayûn-ı hazret-i şâhaneye bi't-takdim meşmûl-i nazar-ı kimya-eser-i cenâb-ı padişahî buyurularak tensîb ve iş'âr-ı sâmilere vechile mekteb-i mezkûr şâkirdânı mûmâileyhim bendelerinin bi-mennihî Teâlâ Pazartesi günü Kâğıthane'ye i'zâmları hususuna irâde-i seniyye-i mülûkâne sâniha pîrâ-yı sudûr buyurulmuş olmakla mücebince tertibatının icrası bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

İ. DH, 37/1749

ORTAÖĞRETİMDEN MEZUN OLMUŞ BAŞARILI ÖĞRENCİLERİN ÖDÜLLENDİRİLMESİ

Sultan II. Mahmud dönemi ortaöğretim okullarından Mekteb-i Maârif-i Adliye ve Ulûm-ı Edebiye öğrencilerinin şevk ve gayretlerini artırmak için her sene Muharrem ayında devlet erkânının huzurunda imtihan olunarak okulunu iyi derece ile bitirenlere nişan ve para ödülü verilmesinin usulden olduğu; bu okulların açılış gayesi resmî dairelere memur ve kâtip yetiştirmek olduğundan mezun olanlardan bir memuriyete tayin edilenlere tayin yazısı verilmesine dair irade

5 Nisan 1841

Seniyyü'l-himemâ kerîmü's-şiyemâ devletli inâyetli âtîfetli übbebetli efendim hazretleri Malum-ı âlileri buyurulduğu üzere Mekteb-i Maârif-i Adliyye ve Ulûm-ı Edebiyye'de bulunan şâkirdâna sâye-i inâyet-vâye-i hazret-i şahanede tâziyâne-i şevk ve gayret olmak üzere beher sene Muharremü'l-haramda vükelâ-yı fihâm hazerâtıyla bazı zevât-ı kirâm hâzır oldukları hâlde icra-yı imtihan olunarak alâ-merâtibihim nişan-ı âliler ve atıyye-i seniyye tevzî' ve itâsıyla taltifleri mekâtib-i mezkûrenin müesses olan usul ve nizâmından olduğuna ve nizâm-ı mezkûrun icrasına daha bu sene bed' olunacağına binâen nizâmı vechile şâkirdân-ı mûmâileyhime nişan ve atıyyeler itâsı veyahud nişan itâsından sarf-ı nazarla yalnız atıyye-i seniyye ile iktifa olunması ve verilecek atâyâ-yı seniyyenin senâverleriyle devletli semâhetli şeyhülislâm efendi ve vükelâ-yı fihâm ve sadreyn-i muhteremeyn hazerâtıyla Bâb-ı Âlî memurları ve Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye azâsı saadetli efendiler bendeleri ve İstanbul kadısı faziletli efendi ve ders vekili efendi dâ'ileri hâzır oldukları hâlde tevzî' ve taksimi dahi iktizâ-yı nizâmından ise de bunun dahi böylece icrası veyahud bulunacak zevâtın adedi biraz taklîl kılınması hususları mekteb-i mezkûr nâzırı semâhatli Esad Efendi hazretleri tarafından inhâ ve ifade olunmuş olmasıyla keyfiyet Meclis-i Hâs'da bi'l-münasebe tezekkür olunarak vâkı'a nişan itâsı tekellüflü olacağından şâkirdân-ı mûmâileyhimin derece-i kabiliyetlerine göre sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i mülûkânede birer mikdar atıyye-i seniyye ihsân buyurulması ve bulunacak zevâtın taklîl-i adedi münasib gibi mütâlaa olunmuş olmakla muvâfık-ı irâde-i seniyye-i şehinşâhî buyurulur ise efendi-i müşârunileyh dâ'ileri tarafından takdim olunan defterde gösterildiği mikdar atıyye-i seniyyenin Maliye Hazinesi'nden te'diye ve ifa ve bir vakt-i münasibde iktizâ eden zevât ile azîmet birle ber-müceb-i defter şâkirdân-ı merkûmeye taksim ve itâ etdirileceği.

Mekâtib-i merkûme şâkirdânından bazıları henüz maârif-i kâfiye ve malumât-ı vâfiye kesb ve tahsil etmeksizin birer takrib ile aklâm-ı şahaneden birine veyahud âhar memuriyetlere iltihak ve dahalet ederek bu suret bir takım uygunsuzluğu ve şâkirdân-ı mekâtibe beis ve füturu müeddi olmakda olduğundan bundan böyle şâkirdân-ı mûmâileyhimden ve haricden aklâma alınacak etfâl ve müsta'iddinin derece-i isti'dâdları tarafından isti'lâm ve ilâm olunmak üzere icra-yı icabı ihtârını mutazammın efendi-i müşârunileyh tarafından bir kıt'a takrîr takdim olunup vâkı'a zikrolunan mekteblerin vaz'ından murad hidemât-ı seniyyede istihdama muktedir mütefennin adam yetiştirilmesi niyyet-i hayriyyesinden ibaret ve bu dahi nizâmının te'sisiyle hâsıl olacağı rehîn-i rütbe-i bedâhet olmakla ber-müceb-i takrîr iktizâsının icrasıyla

beraber ba'd-ezîn Mekâtib-i Maârif-i Adliye'den mâadâ mahalden aklâma kâtib alınmaması ve bir de el-hâletü-hâzihi Divan-ı Hümâyûn ve Rüûs ve Tahvîl Kalemlerine alınan ketebeye rûûs-ı hümâyûn itâ olunarak Mektubî-i Senâverî ve Dahiliye Kalemi odalarına memur ve tayin kılınan hulefâyâ şimdiye değin rûûs-ı hümâyûn itâ olunmamış olduğundan ve bunlar ise aklâm-ı şahanenin güzidesi bulunduğu binâen bundan böyle zikrolunan odalara memur buyurulacak bendelerine dahi bir nev' mazbûtiyet-i nizâmiyeyi mûcib olmak üzere ber-minvâl-i muharrer rûûs-ı hümâyûn verilmesi hususları münasib gibi hâtır-güzâr olmuş olmağın nezd-i irfan-peyvend-i hazret-i mülûkânede dahi rehîn-i tensib ve irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî buyurulduğu hâlde ber-minvâl-i muharrer icra-yı iktizâlarına ibtidâr olunacağı ve takrîr-i mezkûr ile efendi-i müşârunileyh diğeri bir kıt'a takrîr ve tezkiresi ve defter-i mezbûr manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı cihanbânî buyurulmak üzere irsâl-i sûy-ı müşîrîleri kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Râhe-zib-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhileriyle zikr olunan takrîr ve tezkire ve defter, mübarek ve muallâ hâk-i pâ-yı kimya-sâ-yı cenâb-ı padişahâneye bi't-takdim manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehinşâhî buyurulmuş ve bend-i evvelde beyân ve istizân olunduğu üzere efendi-i müşârunileyh tarafından takdim olunan mezkûr defter mûcebince lâzım gelen atıyye-i seniyyenin Maliye Hazinesi'nden itâsıyla bir vakt-i münasibde iktizâ eden zevât ile azîmet buyurularak şâkirdân-ı merkûmeye itâ olunması ve bend-i sâni-de muharrer mevâddın dahi ber-vech-i muharrer icra-yı iktizâları mûte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u fermân-ı mekârim-nişan-ı hazret-i şehinşâhî muktezâ-yı münifinden bulunmuş ve mezkûr takrîr ve tezkire ve defter yine savb-ı sâmilere iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Edirne Mülkiye İdadi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

[illegible]

MAÂRİF-İ UMUMİYE NEZÂRETİ'NE ESAD EFENDİ'NİN TAYİNİ

Sıbyân ve rüşdiye mekteplerinin nizâmât ve sair muamelelerine bakmak üzere görevlendirilen Nakibüleşraf İmamzâde Esad Efendi'ye Mekâtib-i Umumiye Nâzırı unvanı verilmesi ve yardımcılığına Kemal Efendi'nin getirilmesi, Dârülfünûn binası ve nizamnâmesi tamamlanıncaya kadar Mekteb-i Maârif-i Adliye ve Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye'nin değişikliğe uğratılmaması; Mekâtib-i Umumiye Nezâreti'nin idaresi ve işlerinin görülmesi için gerekli olan kadroların açılması ve bu kadrolara memur tayin edilmesine dair padişah emri

22 Aralık 1846

Seniyyü'l-himemâ devletli inâyetli atûfetli efendim hazretleri

Malum-ı âli buyurulduğu vechile mekâtib-i sıbyân ve rüşdiye nizâmât-ı mukarrere ve müteferri'ât-ı lâzimesinin dahilen ve haricen icraât-ı fi'liyesine bakılmak üzere nâzır tayin buyurulan Nakibüleşraf semâhatli Esad Efendi hazretleriyle refakatine memur izzetli Kemal Efendi'nin icabât-ı mütenevvi'a-yı memuriyetlerinden evvel be-evvel hangisinin fi'len icrasına şürû' eylemeleri iktizâ edeceğine ve Meclis-i Maârif-i Umumiye'nin nâm ve unvanına tevfikân müşârunileyh Esad Efendi hazretlerine Mekâtib-i Umumiye Nâzırı tabiri yakışık alarak bi-mennihî Teâlâ Dârülfünûn ebniyesi ikmâl ve suret-i hasene-i nizâmiyesi istikmâl olununcaya değin Mekteb-i Maârif-i Adliye ve Ulûm-ı Edebiye'nin tağyir-i usulü ve İmamzâde semâhatli Esad Efendi hazretlerinin fesh-i nezâreti icab etmeyeceğinden bu suretle müşârunileyhimânın tayin ve tahsis-i nâm-ı memuriyet ve müşârunileyh İmamzâde Efendi'nin tahsil-i emniyeti hususuna dair ve zikrolunan mekâtib-i sıbyân ve rüşdiye için vaz' olunacak nizâmâtın icrasında vasıta ve medâr-ı hüsn-i zâbita olmak ve Mekâtib-i Umumiye Nâzırı müşârunileyhin maiyyetinde bulunmak üzere yedi yüz elli ve bin kuruş maaşlar ile melfûf pusulada isimleri muharrer kimesnelerin mu'ın nasbına ve bunlardan başka mekâtib-i mevcude hocalarının icra-yı imtihanları zımnında iki nefer mümeyyiz tayinine ve Mekteb-i Adliye Jurnal Kâtibi Naim Efendi'nin bu maddelere müte'allik vukuât-ı rûz-merreyi yazıp meclise malumât vermek için şimdiki maaşına iki yüz kuruş zam ve ilâvesiyle beriye nakline ve yüzer kuruş maaşla muktedirce iki adamın dahi memuriyetleri bi'l-icra gösterilen hizmetlerde istihdamlarına mütedâir mârru'l-beyân Meclis-i Maârif-i Umumiye'den kaleme alınan bir kıt'a mazbata şehri-i Zilhiccetü's-Şerife'nin yirmi beşinci günü akd olunan meclis-i umumîde lede'l-kırâe meclis-i mezkûrun mütâlaât-ı vâkı'ası cümleten yolunda ve münasib olduğundan ber-minvâl-i müzâkere icra-yı iktizâlarıyla fakat mümeyyizlik için intihâb olunan Şeyh Murad Efendi ve Hâfız Emin Efendi mu'teberân-ı meşâyihten ve emsâli içinde mer'ıyyü'l-hâtır zevâtdan olmalarıyla onlar için tasmiim olunan yetmiş beşer kuruş maaş dún görünmüş ve bir de bu kere icra olunacak usul ve nizâmât iktizâsınca bazı ehil olmayan mekteb hocalarından ihrac ve tebdili lâzım gelenlerin bi-vâye bırakılması şân-ı merhamet-nişân-ı hazret-i padişahiye çespân görünememiş ve bunların içinde bazen hocalık cihetini satın almış adamlar dahi bulunacağı rivayet kılınmış idüğünden ânîfü'z-zikr mümeyyiz efendilerin maaşlarına yirmi beşer kuruş daha zam olunarak yüzer kuruşa iblâğı ve zikr olunan mekteb hocalarından ihrac olunması icab eden olur ise ol hâlde onların dahi birer suretle tatyibleri esbâbının meclis-i mezkûrda bi'l-müzâkere istihsâli beyne'l-huzzâr tasvib ve mazbata-i merkûme manzûr-ı

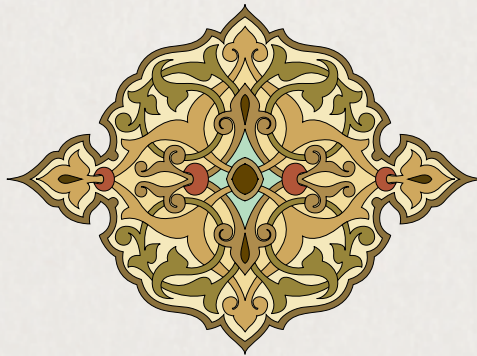
âli buyurulmak için savb-ı vâlâlarına ba's ve tesrîb kılınmağın hususât-ı ma'rûza ve müzâkerât-ı vâkı'a hakkında her ne vechile emr u irâde-i me'âli-ifade-i cenâb-ı şehinşâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre harekete ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî gurre-i Muharrem sene [12]63

Ma'rûz-ı çâker-i musâdakât-güsterleridir ki;

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafileriyle mazbata-i merkûme manzûr-ı âli-i hazret-i zıllullahî buyurulmuşdur. Vâkı'a husus-ı mezbûr hakkında meclis-i mezkûrun mütâlaât-ı vâkı'ası cümleten yolunda ve münasib olduğundan ber-minvâl-i müzâkere icra-yı iktizâlarıyla iş'âr-ı âlileri vechile sâlifü'z-zikr mümeyyiz efendilerin maaşlarına yirmi beşer kuruş daha zam olunarak yüzer kuruşa iblâğı ve zikr olunan mekteb hocalarından ihrac olunması icab eden olur ise ol hâlde birer suretle tatyîbleri esbâbının meclis-i mezkûrda bi'l-müzâkere istihsâli rehîn-i tensîb-i âli buyurulmuş olmasıyla ol vechile icabâtının icrası müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i me'âli ifade-i cenâb-ı padişahî muktezâ-yı münîfinden bulunmuş ve mârru'z-zikir mazbata yine taraf-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade ve tisyâr kılınmış olduğu muhat-ı ilm-i vâlâ-yı âsafâneleri buyuruldukda ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 M. sene [12]63

Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

A. MKT. NZD, 73/27

İDADİ MEKTEPLERİNE ALINACAK ÖĞRENCİLERİN KABİLİYETLERİNE GÖRE SEÇİLMESİ

İdadi okullarına alınacak öğrencilerin rüşdiye, dârülmaârif, mekteb-i irfaniye ve mekteb-i edebiye mezunlarının istekli ve yaşça uygun olanlarından seçilmesi, geri kalanının dışarıdan alınması; öğrencilerin idadilere kabul edilmelerinde hangi sınıf idadiye kabiliyetleri varsa oraya kaydedilmelerine dair

23 Şubat 1853

Serasker Paşa, Kaptan Paşa, Mekteb-i Tıbbiye Nâzır Paşa hazerâtına

Mekteb-i idâdiye-i hazret-i şahaneye beher sene vakt-i muayyeninde alınmakda olan şâkirdânın, mekâtib-i rüşdiye şâkirdânının içlerinde istekli ve sinnen ve cismen mekteb-i idâdiyeye elverişli ne mikdar şâkird bulunur ise evvel be-evvel onlardan ahz olunarak kusur iktizâ edecek şâkirdân dahi haricden alınmak üzere bu suretin usul ittihâz kılınması hakkında Dâr-ı Şûrâ'dan terkîm olunan mezkûr Meclis-i Maârif-i Umumiye'ye konularak dermiyân olundukda vâkı'a suret-i mezkûre mekteb-i idâdiyece muhassehatı mûcib olacağı misillü mekâtib-i umumiye şâkirdânına dahi bâ is-i şevk ve gayret olacağından beher sene mekteb-i idâdiyeye ne mikdar şâkirdânın lüzumu var ise vakt-i muayyeninde Mekâtib-i Umumiye Nezâreti'ne bildirilerek gerek mârru'z-zikr mekâtib-i rüşdiye ve gerek dârülmaârif ve irfaniye ve edebiye mektepleri şâkirdânından istekli olanların semere-i tahsilât-ı müktesebeleri olmak üzere herhangi sınıfa kabiliyetleri var ise def'aten ol sınıfa alınarak kusur iktizâ edenlerin haricden alınması ve bu suretin Mekteb-i Tıbbiye ve Bahriye ve Berriye-i Şahane'ye dahi ta'mimiy- le onlarda dahi düstûrül'-amel tutulması ve alınacak şâkirdân mekâtib-i umumiyede hangi sınıfta bulunub mekteb-i idâdiyede dahi hangi sınıfa şâyân olabileceğini mübeyyin olmak üzere derece-i kabiliyetlerine göre Meclis-i Maârif-i Umumiye cânibinden yedlerine birer kıt 'a memhûr şehâdetnâme verilmesi suretleri tezekkür ve tensib ve hâk-i pâ-yi hümayûn-ı cenâb-ı padişâhiden istizân olunarak emr u fermân-ı maârif-unvan-ı hazret-i mülûkâne dahi ol merkezde müte 'allik ve şeref-sudûr buyurulmuş ve suret-i hâl devletli Kaptan Paşa ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Nâzırı Paşa hazerâtına bildirilmiş olmakla zât-ı devletleri dahi mücebince iktizâ-yı hâlin icrasına himmet buyurula deyu.

Fî 14 Ca. sene [12]69

MAÂRİF NEZÂRETİ'NE TAYİN EDİLEN SAMİ PAŞA'NIN GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Maârif-i Umumiye Nâzırı olarak tayin edilen Sami Paşa'nın Harbiye, Bahriye ve Tıbbiye haricinde diğer bütün okullara nezâret edeceği, bu okulların Maârif teşkilâtında üç dereceye ayrılmış olduğu, birinci derecedeki sıbyan okulundan sonra ikinci derecede bulunan rüşdiye mektebine devam edileceği, buradan mezun olacakların imtihan edilerek çeşitli ilim ve fenlerin öğretildiği Harbiye, Bahriye ve Tıbbiye gibi okullara gidebilecekleri, maârife ait meselelerin görüşüleceği Meclis-i Maârif adıyla bir meclis kurulacağına dair

15 Nisan 1857

Şeref-sünûh ve sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı âlisi üzere Maârif-i Umûmiye nâzırı nasb ve tayin buyurulmuş olan devletli Sami Paşa hazretlerine Meclis-i Tanzimât kararı üzerine esas-ı memuriyetlerine dair verilen ilmuhaberdir

Birinci Madde: Nâzır-ı müşârunileyh hazretlerinin mekâtib-i muntazamadan olan Harbiye ve Bahriye ve Tıbbiye'den mâadâ kâffe-i mekâtibe nezâret-i şâmile olacaktır.

İkinci Madde: İşbu [Mekâ]tib-i umûmiyenin üç derecesi olup birincisi sıbyân ikincisi rüşdiye üçüncüsü mekâtib-i fûnûn-ı mütenevvi'adır. Birinci mekteplerde yazı okumak ve her sınıf tebaanın akâid-i diniye ve mezhebiyelerini bildirecek gibi şeyler talim olunacağından bunlar muhtelit olmayacaktır.

Üçüncü Madde: Derece-i sâniyede addolunan mekâtib-i rüşdiye dahi devletce lüzumu olan ve mûcib-i medeniyet ve ma'mûriyet bulunan fûnûn ve üçüncü derecede olan mekâtibe duhûle şart kılınan mukaddemât-ı ulûm tahsiline mahsusdur ve bunlar muhtelit olacaktır.

Dördüncü Madde: Derece-i sâlisede itibar olunan mekâtib hendese ve ma'âdin ve tesviye-i turuk ve ticaret ve ziraat ve hiref ve sanâyi'a ve mimarlığa dair ulûm ve fûnûn okunacaktır. Ve elyevm mevcut bulunan Harbiye ve Bahriye ve Tıbbiye Mektepleri dahi işbu üçüncü derece itibar olunan mekteplerden ma'dûd olacaktır ve bunlar dahi muhtelitdir.

Beşinci Madde: İşbu mekâtibe alınacak şâkirdân ibtidâ birinci derecede olan sıbyân mektebine ve ondan usul-i imtihaniyenin icrasıyla ikinci derecede olan mekâtib-i rüşdiye-i muhteliteye ve ondan dahi kezâlik bi'l-imtihan üçüncü derecede bulunan mekâtib-i fûnûn-ı mütenevvi'aya alınacak ise de Harbiye ve Bahriye ve Tıbbiye mekteplerinde askerice ve tıbca lüzumu olan usul ve fûnûn ta'allûm olunmakda olmasıyla üçüncü derecede bulunacak mekâtibde askerice ve tıbba dair fûnûn okunmasına hâcet olmayıp ikinci derecede bulunan mektebden bi'l-imtihan çıkacak şâkirdân-ı askerice veyahud tıbba müte âllik şeyleri okumak emel ve arzu eylediği hâlde üçüncü derecede bulunacak mektebe alınmayıp Harbiye ve Bahriye veya Tıbbiye Mekteplerinden hangisini ister ise usul ve nizâmına tatbikan oraya alınacaktır.

Altıncı Madde: İkinci ve üçüncü derecede bulunacak mekteplerin cümlesinde lüzum ve muhassenâtına mebnî ulûm ve fûnûn Türkçe lisan ile tahsil olunacağından meclisce intihâb olunacak kütüb-i lâzımeden tercüme muhtac olanlar Türkçe'ye tercüme edilip intihâb olunacak hocalar dahi lisan-ı Türki'yi talime kesb-i liyakat eylemiş takımdan olacaktır.

Yedinci Madde: İşbu ikinci ve üçüncü derecede olan rüşdiye ve fûnûn mekteplerinde bulu-

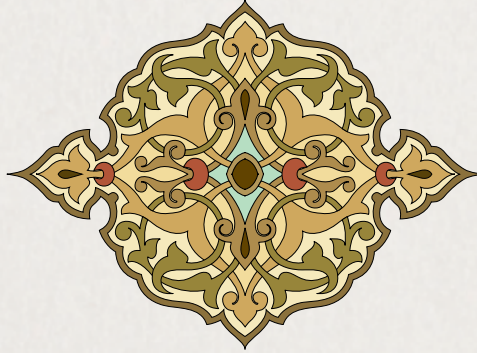

nacak şâkirdânın gerek tebaa-yı Müslimeden ve gerek gayr-i Müslimeden olsun cümlesinin elbisesi Harbiye ve Bahriye ve Tıbbiye mektepleri talebesinde olduğu gibi nesak-ı vâhide olacaktır.

Sekizinci Madde: Nâzır-ı müşârunileyh hazretlerinin maiyyetinde ve azâsı muhtelit olarak bir meclis olmakla işbu meclis bâlâda ta'dâd olunan şeyler esas-ı müzâkere olduğu hâlde ica-bâtıyla teferruâtını ve mekâtib-i mevcudenin ikmâl-i nizâmâtıyla ilerlemesini ve gerek kendi vezâifini peyderpey mütâlaa ile bâ-mazbata Meclis-i Âli-i Tanzimât'a beyân edecektir.

Dokuzuncu Madde: İşbu meclis-i muhtelit Meclis-i Maârif'den başka ise de mesâlih-i fevkalâde müzâkeresinde ârâ-yı vâkı'alarından istifade olunmak üzere Meclis-i Maârif'le akd-i cemiyet kılınmak caiz olacaktır.

Fî 20 Ş. sene [1]273.

İstanbul'da Rüşdiye Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

MAARİF NEZÂRETİ İÇİN BİNA TAHSİSİ

Yeni kurulan Maarif-i Umumiye Nezâreti için Bâbîâli içinde uygun bir yer olmadığından, Takvimhâne-i Âmire binasının gerekli tamir ve bakımının yapılarak Maarif Nezâreti'ne tahsis edilmesi

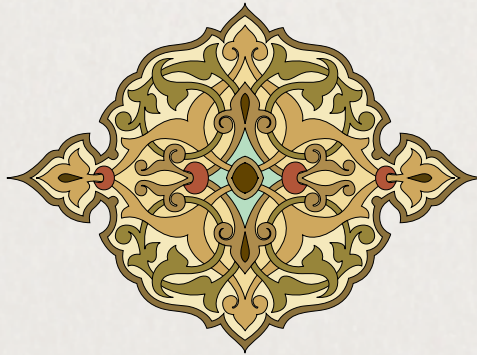
13 Haziran 1857

Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Maârif-i Umumiye Nezâreti'nin teşkili cihetiyle bir mevki'-i mahsusun dahi ittihâzına lüzum görünmüş olduğuna ve Bâbîâli'de öyle bir münasib mahal olmadığına mebnî Takvimhâne-i Âmire'nin evvelki memurları yine kemâ-kân ikamet etmek üzere nezâret-i müşârunileyhâya tahsisiyle lâzım gelen mahallerinin iktizâsına göre tamir ve termîmi hususunun savb-ı vâlâlarına havalesine bi'l-istizân emr u irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte 'allik ve şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ber-mûceb-i irâde-i seniyye icra-yı iktizâsıyla tamirât-ı lâzımenin sûrat-i tesviyesine himmet buyurula deyu.

Fî 20 L. sene [12]73

عقرب   عقرب   عقرب   عقرب   عقرب   عقرب   عقرب   عقرب

[illegible]

PARİS'TE AÇILAN OSMANLI MEKTEBİ

Fransa'ya gönderilen Türk öğrenciler için tahsil müddeti üç sene olarak Paris'te açılan Osmanlı Mektebi'nde ilk sene Fransızca ve diğer iki senede tarih, coğrafya ve fen bilimlerinin tahsil ettirileceğine ve sözkonusu mektebin işleyiş tarzı ve genel kurallarına dair hazırlanan nizâmnâme

23 Ekim 1857

Atûfetli efendim hazretleri

Paris'de tahsilde bulunan şâkirdânın bir mekteb-i mahsusda ictimâi zımnında tedarikine lüzum görünen hâne ile levâzımâtına dair Paris Sefiri atûfetli Mehmed Beyefendi hazretlerinin tevârüd eden tahrirâtı mekteb-i mezkûrun bir kıt'a nizâmnâmesiyle beraber meşmûl-i nigâh-ı âlî-i cenâb-ı cihanbâni buyurulmak için arz ve takdim kılındı. Vâkı'a şâkirdân-ı mûmâileyhimin zikrolunan nizâmnâmede muharrer usule tatbikan öyle bir mahalde ictimâ'ı emr-i tahsillerinde fevâidi müstelzim olacağından bunun için tedarik olunmuş olan hâneye iktizâ eden eşyanın dahi mübâyâ'a ve tanzimiyle şâkirdân-ı mûmâileyhimin orada ikmâl-i tahsillerine bakılmak ve işbu nizâm düstûr'l-amel tutulmak üzere icra-yı icabına himmet olunması zımnında sefir-i müşârunileyhe cevap yazılması hakkında her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i şehinşâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 3 Ra. sene [12]74

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-pîrâ-yı tebcil olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileriyle mârru'z-zikr tahrîrât ve nizâmnâme manzûr-ı şevket-mevfûr-ı cenâb-ı padişahî buyurulmuş ve ber-minvâl-i muharrer sefir-i müşârunileyhe cevap yazılması müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne iktizâ-yı âlisinden olarak mezkûr tahrîrât ve nizâmnâme yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Ra. sene [12]74

***

Paris'de te'sisi musammem olan bir Osmanlı Mektebi'ne dair nizâmnâmedir

Fransa'da ikmâl-i tahsil ve terbiyeleri için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den gönderilmekde olan şâkirdâna mahsus olmak üzere Paris'de bir Osmanlı Mektebi te'sis olunmuşdur. İşbu mektebe kabul olunacak olan şâkirdân Fransa Devleti mekteblerinin umum derslerinden istifadeye kesb-i liyakat edebilmelerine iktizâ eden edebiyat ve fûnûn derslerini ikmâl eyleyeceklerdir. Mekteb-i mezkûrda müddet-i tahsil üç seneden ibaret olarak birinci senede şâkirdânın Fransız lisanıyla ıstılahatını ve tarih ve coğrafya ve hesaba dair bazı malumât-ı icmâliye ve kalan iki seneler dahi lisan-ı mezkûrun dekâyıkıyla tarih ve coğrafya ve riyâziye ve ulûm-ı tabiiyye tahsiline mahsus olacak ve bu derslere, okunulan şeylere dair müzâkereler dahi zam ve ilâve kılınacaktır. Şâkirdân iki sınıfa mûnkasım olarak birincisi tarîk-i askeriyyeye ve ikincisi tarîk-i kalemiyyeye girecek şâkirdândan mürekkeb olacak ve fî hadd-i zâtihî birbirlerinden farklı olan

işbu iki sınıf şâkirdânı müştereken bir derse dahil olabileceklerdir. Mekteb-i mezkûr bir idare meclisiyle beraber bir müdürün zir-i idaresinde bulunacak ve işbu meclise sefâret müsteşarı ve o bulunmadığı hâlde mekteb müdürü riyâset eyleyecektir. İşbu mektebin idaresiyle derslerin tanzim ve tertibine dair hususât işbu meclise arz olunacak ve seneden seneye icrası lâzım gelen imtihanlar ile mektebdan çıkmağa me'zûniyet imtihanı ve bundan mâadâ şâkirdânın derece-i tahsil ve istifadelerini tahkik ve isbat için icra olunacak imtihanlar meclis-i mezkûr azâsı cânibinden icra kılınacaktır.

Mektebin Nizâmât

Kâffe-i şâkirdân mektebde müsâvât üzere bulunacak ve mikdar-ı maaşları dahi derece-i mütesâviyede olarak kendilerine üniforma olmak üzere mükemmel bir takım elbise verilecektir. Şâkirdân haftada iki kere yani her Perşembe ve Pazar günlerinde mektebdan çıkmağa me'zûn ve Perşembe günü saat on bir ve Pazar günü nısfü'l-leylde mektebe avdet etmeğe mecburdurlar. Müdür tarafından tahrîren ruhsat verilmedikçe şâkirdândan bir ferd mektebdan haricde gece kalamayacaktır.

Kaide-i Umumiye

Birer muallim-i mahsusun nezâreti altında olmak üzere her sınıf için birer dersihâne bulunacak ve birinci ve ikinci sene şâkirdânına mertebe-i liyakatleriyle mektebin vüs'atine göre mahsus odalar dahi verilebilecektir. Ders zamanları dersihâne ile odalarda cümlelerin sükût üzere olması lâzımedendir. Her ne vakit iki nefer şâkirdân birbirleriyle dersi müzâkere etmekliği murad ederler ise işbu müzâkereyi muallimlerinin ruhsatıyla vakt ve mahall-i muayyeninde icra edebilecekler ve şâkirdân-ı merkûme teneffüs saatlerinden başka vakitte ziyaretlerine gelen kimesneleri kabul edemeyeceklerdir. Mektebin usul-i yevmiyesi vech-i âti üzere tertib ve tanzim olunmuşdur. Nisan'ın birinden Eylöl'ün nihayetine değin şâkirdân saat altı buçukda ve şühür-ı saire de saat yedide yataktan kalkacaklar ve elbiselerini iksâyâ bir saat müsaadeleri olup ba'dehû herkes sınıfına mahsus salona duhûl eyleyecektir. Saat sekizden on bire kadar ders ve müzâkere ve on birden bire kadar kahvaltı ve teneffüs ve birden beş buçuğa kadar yine ders ve müzâkere ve beş buçukdan sekize kadar akşam ta'âmı ve teneffüs ve sekizden on bire kadar yalnız ders ile meşgul olunacaktır.

Şâkirdâmn suret-i te'dibiyeleri

İşbu nizâmât-ı mevzû'aya mugayir kâffe-i harekâta, nezâret eden muallim tarafından kayd ve zabt ve lede'l-hâce tahrîren müdürü iş'âr ve inbâ olunacak ve bu makûle harekâtın teker-rürü vuku'unda keyfiyetin tahrîren beyânı ehemm ve elzem olacaktır. Te'dib olunacak şâkird harekât-ı vâkı'asına dair isticvâb olunmak üzere müdürün huzuruna celb ve tatil günlerinde bir veya birkaç gün mektebde tevkif ve belki haps ve tescîn ile te'dib olunacaktır. Eğer şâkirdlerden biri kâbil-i terbiye ve ıslâh olmadığı hâlde mekteb müdürü merkûmun hâl ve hareketini idare meclisine beyân ve havale edeceğinden merkûmun Dersaâdet'e iadesi lâzım gelip gelmeyeceği hususunu hükm etmeklik meclis-i mezkûre aid olacaktır. Şâkirdândan biri düyûna giriftâr olduğu hâlde işbu düyûnunu nizâmât-ı mahsusa kendi maaşından tesviyeye mecbur olacak. Ve bunun tamamen te'diyesine değin mektebde tevkif kılınacaktır. Derûn-ı mektebde şarab ve arak ve müskirât-ı saire isti'mâli ile kâğıd ve kumar oyunları külliyyen yasak ve memnû'dur. Şâkirdândan hasta olanlar yalnız tabibin emriyle hastahâneye idhal olacak ve tabibin tayin eyleyeceği et'imededen mâadâ hiçbir şey ekl ve isti'mâl edemeyecektir. Hastalıktan henüz ifâkat bulan şâkird tabibin ruhsatı olmadıkça mektebdan dışarıya çıkmayacaklardır.

**Azâ-yı Meclis
(İmzalar)**

İstanbul'da Mekteb-i İbtidai (İlkokul)
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

A. MKT. NZD, 245/94

HARAP DURUMDAKİ OKULLARIN TAMİR EDİLEREK AÇILMASI

İstanbul'da 200 okulun kullanılamayacak derecede harap olması kabul edilebilir olmadığından bu okulların imar masrafı Evkâf hazinesi bütçesinden karşılanmak üzere, vakıflar tarafından tamir ettirilerek eğitime açılmasına dair sadaret yazısı

10 Aralık 1857

Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'ne

Dersâdet ve Bilâd-ı Selâse'de kâin mekâtib-i İslâmiyeden mu'attal ve harâb olan iki yüz aded mekteb mümkün mertebe vakıfları cânibinden imar etdirildikten sonra şâkirdânının teksiri ve hocalarının dahi bazen tebdil ve tağyîriyle ıslâhlarına bakılması Maârif-i Umumiye nâzırı devletli paşa hazretleri tarafından takdim olunan tezkirenin bir fıkrasında beyân olunmasıyla keyfiyet Meclis-i Vâlâ'ya havale ile Umûr-ı Evkâfiye Cemiyeti'nde lede'l-mütâlaa sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şahanede matlûb ve mültezem olan intişâr-ı ulûm ve maârif kazıyye-i hasenesinin mevkûfun-aleyhi olan işbu mekâtibin hâl-i harâbda kalması tecvîz olunamayacağından ve milletce ve devletce müsellemler olan fevâid-i azîmesi cihetiyle bu bâbda vuku bulacak masârifinin ihtiyarı bir şey demek olmadığından evvel emirde ber-minvâl-i muharrer harâb olan mekteblerden muktedir ve mütehammil evkâfa cihet-i irtibatı olanları masârif-i imariyelerinin vakıflarından ve vakıfları bî-kudret olan mektebler tamirâtının dahi fazlalı olan vakıflardan tesviyesi münasib olup ancak evkâfı bî-kudret olarak tamiri derece-i vücûbda görülen ve münhedim ve muhterik olan bazı cevâmi 've mesâcid-i şerife masârifı zikrolunan muktedir vakıfların fazla-i hâsılâtından ifa olunmakda idüğüne nazaran mekâtib-i mezkûre tamirâtının dahi külliyyen onlara tahmîli hâlinde iki cihetin dahi lâyıkiyla idareleri hâsıl olamayacağı misillü işbu mektebler için tayin olunacak mebâliğin mikdarı da cümlesinin kaç senede ve ne kadar masrafla vücûda geleceğinin bilinmesine mütevakkıf olduğuna ve Evkâf-ı Hümayûn Hazinesi senedât odaları hâsılâtı sâye-i makderet-vâye-i hazret-i tâcdârîde günden güne kesb-i terakkî etmekde olduğundan ve cihet-i sarfı olmadığından terâküm eylemesi tabîi bulunduğu binâen ehemmiyeti cihetiyle beher sene ne mikdar mekteb küşâd olunur ise masrafları mikdarı hâsılât-ı merkûmeden akçe tefrîk olunarak Hazine-i Evkâf'dan daimî suretinde istifâsı tasvîb kılındığına mebnî icra-yı icabı hakkında olan mütâlaa-i behiyye-i dâverânelerinin istiş'arı tezekkür olunmuş olmakla ol bâbda re 'y-i âlileri ne vechile ise ifadesi bâbında irâde efendimindir.

Fî 22 R. sene [12]74

BEO. AYN.d, 1725, s. 4-6

MEKTEB-İ MÜLKİYE'NİN KURULUŞU VE NİZAMNAMESİ

Kaymakamlık ve müdürlük gibi memuriyet kadrolarına tayin için ehliyetli ve yetkin memur yetiştirmek amacıyla Maarif Nezareti'ne bağlı olarak kurulan Mekteb-i Mülkiye'ye alınacak öğrencilerin kimlerden seçileceği ve kaç öğrenci alınacağı, öğrenim süresinin kaç sene olduğu, okulda okutulacak dersler ile okuldan mezun olanların başarı ve derecelerine göretayin edilecekleri memuriyetlere dair maddelerin yer aldığı nizamname

28 Kasım 1858

Kaymakamlık ve Müdürlük gibi umûr-ı mülkiyede istihdam olunacaklara mahrec olmak üzere bir Mülkiye Mektebi teşkiline dair mazbata

Fi 3 Ca. Sene [12]75 tarihinde irâde-i seniyyesi şeref-sünûh etmiştir.

Kaymakamlık ve müdürlük gibi umûr-ı mülkiyede müstahdem olacak memurlara mahrec olmak üzere bir Mülkiye Mektebi teşkiliyle aklâm-ı şahanede bulunan ketebebin ehliyetli-lerinden ve talebebin mukaddemât-ı ulûmu görmüş müsta'iddânından münasib mikdar zât bi'l-ımtihan intihâb olunarak kendilerine lüzumu mertebede fenn-i tarih ve coğrafya ve hesab ve ekonomi politik ve nizâmât-ı cedide ve muâhedât-ı Saltanat-ı Seniyye okutdurulup bunlardan kesb-i istihkâk edenlerin o misillü taşra memuriyetlerine tayiniyle açıktan şunun bunun kaymakam ve müdür nasb olunmaması ve ancak şimdiki hâlde kaza müdürlükleriyle bazı kaymakamların muayyen olan maaşları arzu olunan suretle yetiştirilecek olan memurların taayyüşüne gayr-i kâfi olduğuna ve böyle râbitalı memurlar istihdam olunduğu hâlde vâridât-ı devlet telef ve sirkatden kurtulup Hazine-i Celile'ye bittab' menâfi' ve fevâidi olacağı cihetle bu bâbda zikr olunan maaşlara birer mikdar şey zam olursa dahi bunun gibi ıslâhât-ı sahiha ve cesîme için verilecek akçeden çekinilmek lâzım gelmeyeceğine binâen bu maddenin münasibi vechile ta'dil ve ıslâhı ve Maârif Nezâreti'yle Meclis-i Tanzimât'da birleşilerek alınması lâzım gelen şâkirdânın ne sıfatda bulunması ve kendilerine ne nev' şeyler okutdurulması ve memuriyetlere nasıl çıkarılması hakkında iktizâ edecek nizâm-nâme ile memur olacak hocalara verilecek maaş ve masarîfın ve münasib bir mahallin tayin ve tahsisi hususları bi'l-müzâkere kararlaştırılarak arz olunması Meclis-i Tanzimât ve Meclis-i Mahsus kararı üzerine müte 'allik ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî iktizâ-yı celilinden olduğundan nezâret-i müşârunileyhâ ile birleşilerek evvelâ işbu mektebin teşkilinin mevkûfün-aleyhi olan şâkird intihâbı ve ne okumaları lâzım geleceği ve tayin-i mevkî'yle iktizâ eden hocaların intihâb ve maaşlarının tesviyesi maddeleri mütâlaa ve tezekkür olunup ebhâs-ı kesîre cereyânından sonra ittîfak-ı ârâ ile mekteb-i mezbûrun suret-i teşkil ve kavâ'id-i esasîyesine dair on bir bendi şâmil kaleme alınan nizâm-nâme leffen takdim kılındı.

Mekteb-i mezbûrun tayin-i mevkî'i bahsine gelince eğerçi mukaddemâ Dârülfünûn'da birkaç oda tanzim etdirilerek orasının mekteb ittîhâzı tasvîm olunmuş ve lede'l-keşf on bir bin bu kadar kuruş masrafla vücûda geleceği anlaşılmış ise de muahharan ticarethânede münasib bir mahal olduğu ve cüz'î masrafla tamir olunabileceği istihbâr olunmakla keşf etdirildikde bin sekiz yüz kuruş sarfıyla şimdilik matlûb hâsıl olacağı tebeyyün etmiş olduğundan ve bunda hem masrafca ehvenîyyet olup ve hem de Maârif Nezâreti nezdinde bulunması dahi cümle-i muhassenâtından bulunduğu Dârülfünûn dahilinde olan mahalden sarf-ı nazarla

burasının mekteb ittihâz olunması tensîb kılınmıştır. Hocaların tayin ve tavzîfi hususu dahi teemmül ve mütâlaa olundukda fûnûn-ı mezkûrenin ta'allümü için altı nefer hocaya lüzum görünüp bunlara münasib mikdar maaş tayin olunması dahi umûr-ı tabîyyeden olduğuna ve melfûf pusulada muharrerü'l-esâmi zevât fûnûn-ı matlûbe-i meşrûhanın talimine muktedir oldukları misillü cümlesine tayin olunan maaş dahi şehriyye dört bin beş yüz elli kuruşdan ibaret olarak bu madde ise umûr-ı mühimme ve nâfiadan ve inşâallâhu Teâlâ sâye-i muvafakiyet-vâye-i cenâb-ı mülkdârîde nice âsâr-ı hayriye ve muhassenât-ı adîdesi me'mûl olan hususâtıdan olmasına nazaran maaş-ı mezkûr iksâr olunacak suretde olmadığına binâen ol vechile tayin ve tahsisi tensîb kılınmış ve müdürlükler maaşının münasibi vechile ta'dil ve ıslâhî derdest-i tedkik ve mütâlaa olduğu misillü nizâmnâme-i mezkûrda gösterildiği vechile işbu şâkirdân iki sene mikdarı talim-i fûnûn eyledikten sonra memuriyetlere çıkarılacağı cihetle ne yolda imtihan olunmaları icab edeceği ve ne suretde memuriyetlere tayin oluncakları hakkında yapılacak nizâm dahi bundan sonra etrafıyla mütâlaa ve tedkik olunarak arz ve istizân olunacağı derkâr bulunmuş olmakla suver-i meşrûha muvâfık-ı irâde-i aliyye-i Sadâret-penâhi buyurulduğu hâlde nizâmnâme-i mezkûr ahkâmınca bu sene alınması lâzım gelen elli nefer şâkirdin mukaddemâ çend defa akd olunan meclis-i imtihanda ketebe ve talebe ve saireden intihâb olunan yirmi beş nefer mikdarı efendilere ilâveten ikmâliyle mekteb-i mezbûrun teşkili ve fûnûn-ı mezkûrenin suret-i tedris ve ta'allümü ve mekteb-i mezbûrun idare-i dahiliyesi hakkında icab eden kaide ile derslerin suret-i tederrüs ve sırası ve vakt ü zamanlarına dair lâzım gelen usulün dahi hemen tanzim ve tesviyesi hususlarının Maârif-i Umûmiye Nezâret-i behiyyesine havalesi iktizâ-yı hâlden olmakla ol bâbda emr u fermân.

Fî 21 R. sene [12]75.

*

Mekteb-i Mülkiye'nin Suret-i Teşkiline Dair Nizâmnâme

Madde 1: Mekteb-i mezbûr umûr-ı mülkiye memuriyetlerinde istihdama ehil memurlar yetiştirilmek maksad-ı âlisine mebnî tanzim ve teşkil olunmuştur.

Madde 2: Mekteb-i mezkûr Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin bizzat taht-ı idare ve nezâretinde bulunarak kâffe-i umûr ve hususâtı nezâret-i müşârunileyhâ tarafından idare ve temsil olunacak ve ifade ve istizânı lâzım gelen maddelerde makam-ı celîl-i Sadâret'e müracaat kılınacaktır.

Madde 3: Mekteb-i Mülkiye şâkirdânı şimdilik nihayet yüz neferden ibaret olarak bunların ellisi bu sene ve diğer ellisi sene-i âtiyede alınıp şâkirdân-ı mûmâileyhim ketebe ve talebeden intihâb ve ahz olunacağı misillü sair sınıflardan bunlar hakkında bend-i âtîde meşrût olan malumâta mâlik olanların dahi kabulü caiz olacaktır.

Madde 4: Ketebeden intihâb olunacakların devletce olan muharrerât-ı resmîyeyi okuyup lâyıkıyla anlamağa ve tahrîren ifade-i meram etmeğe muktedir olacak mertebede istihsâl-i selîka etmiş olmaları ve talebeden alınacakların dahi sarf ve nahvi görerek lâ-ekal mantıktan İsagoci'ye kadar okumakla beraber mümkün mertebe ifade-i meram edebilecek kadar fenn-i hat ve inşadan dahi behre-dâr bulunmaları lâzım gelecektir.

Madde 5: Şâkirdân-ı mûmâileyhim yukarıki bendde meşrût olan malumât üzerine bi'l-imtihan ehliyetleri tebeyyün ve bir töhmet ile müttehem ve lekedâr olmamış oldukları ve hüsn-i âdâb ve ahlâkları bi't-tahkik ta'ayyün etdikden sonra mektebe kabul olunacaktır.

Madde 6: Mekteb-i mezbûra dahil olmak arzusunda bulunanların takdim etdikleri istid'âla-

rı ibtidâ-yı emrde Maârif-i Umûmiye Nezâreti'ne havale olunup nezâret-i müşârunileyhâ tarafından ahlâk ve ahvâl-i zâtiyeleri tahkik ve istiksâ ve malumâtca imtihanları icra etdirilerek kabule şâyân bulundukları hâlde bi'l-istizân iktizâsı ifa olunacaktır.

Madde 7: Mekteb-i mezbûrda müddet-i tahsiliye iki sene olacağından bu müddet zarfında mekâtib-i sairede muayyen olan eyyâm-ı tatiliyeden mâadâ hergün şâkirdân mekteb-i mezbûra gelip tayin olunan dersleri tederrüs edecek ve derslerden sonra istediği mahalle gitmeğe me'zûn olacaktır.

Madde 8: Mekteb-i mezkûrda tederrüs olunacak fenler fenn-i hat ve inşa ve hesap ile hendese-i ameliye ve tevârih ve coğrafya ve istatistika ve kavânîn-i cedîde-i Saltanat-ı Seniyye ve hukuk-ı milî ve muâhedât-ı Devlet-i Aliyye ve ekonomi-politik ile idare-i memleketde muktezî olan sair bazı şeylerden ibaret olacak ve bu derslerin cümlesi iki senede hitâm-pezîr olabilmek hesabıyla suret-i tederrüs ve sırası ve yevmiye mikdarı ve vakt ü zamanı meclis-i maârifde tanzim olunacak bir nizâmnâme-i mahsus ile tertib ve tayin kılınacaktır.

Madde 9: Mekteb-i mezbûr şâkirdânı muayyen olan eyyâm-ı tatilden mâadâ beher gün ders vakitlerinde mektebde hâzır bulunub ruhsat itâsına me'zûn bulunan memurdan istih-sâl-i ruhsat etmedikce bir gün dersden geriye kalmayacak ve devamsızlığı veyahud yolsuz ve uygunsuz etvâr ve harekâtı görülenler Maârif-i Umûmiye Nezâreti tarafından tard olunarak keyfiyet Bâbîâlî 'ye inhâ olunacaktır.

Madde 10: Beher gün me'zûn olarak dersde bulunmayan ve bilâ-ruhsat gelmemiş olan şâkirdânın esâmî pusulası mekteb-i mezkûr memurlarından Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin tayin ettiği memur tarafından tanzim ve temhîr ile nezâret-i müşârunileyhâya takdim olunacak ve noksan olmayan günlerde dahi şâkirdânın cümlesi gelmiş olduğunu mübeyyin kezâlik pusula-i memhûresi irsâl ve tebliğ kılınacaktır.

Madde 11: Şâkirdân-ı mûmâileyhim ber vech-i muharrer iki sene mekteb-i mezbûra devam ve tederrüs ve tahsile ikdâm edip müddet-i mezkûre hitâmında bu madde için tayin olunacak kaide üzerine emr-i imtihanları bi'l-icra matlûba muvâfık çıkanlar derecât-ı malumâtlarına göre ve bundan sonra bu bâbda tanzim olunacak nizâmnâme-i mahsus mücebine muvazzaf olarak mülkiye memuriyetlerine tayin ile istihdam olunacak ve imtihanda malumât-ı müktesbesi derece-i matlûbda bulunmayanların bir sene daha devam ve tederrüsü caiz olacaktır.

İ. MVL, 444/19767_5

YENİ RÜŞDİYE MEKTEPLERİNE ÖNCELİKLE DÂRÜLMUALLİMİN MEZUNLARININ ÖĞRETMEN OLARAK TAYİN EDİLMESİ

Yeni açılan rüşdiye mekteplerine dışarıdan öğretmen tayin edilmesi sebebiyle Dârülmualimîn (Öğretmen Okulu) öğrencilerinin açıkta kaldığı hakkında şikâyetler olduğu, bundan böyle açılacak okullara öncelikle Dârülmualimîn mezunlarından, yeterli olmadığı durumlarda dışarıdan uygun olanların tayin edilmesi için Dârülmualimîn Nizamnamesine madde ilave edilmesine dair irade

2 Mart 1861

Atûfetli efendim hazretleri

Taşralarda küşâd olunmakda olan mekâtib-i rüşdiyeye tayin olunacak hocaların Dârülmualimîn talebesinden intihâb olunması iktizâ-yı nizâmından ise de geçende Erzurum ve İzmid mektepleri için hoca tayini lâzım gelmiş olduğu hâlde talebe-i mûmâileyhimin içlerinde muallimliğe elverişli zât bulunamamasıyla bi'z-zarûre haricden intihâb olunmuş olduğundan bundan böyle Dârülmualimîn talebesinden hoca yetiştirilinceye kadar açılacak hocalıklarına evvel emirde nizâmı vechile talebe-i mûmâileyhimin muvazzaf olanlarından ve bunlarda ehil bulunmadığı hâlde mülâzımlarından ve mülâzımlarında dahi erbâb görülemediği takdirde haricden münasiblerinin tayin olunması fıkrasının Dârülmualimîn Nizâmnamesi'ne muvakkaten zeyl ve ilâvesi, yolunda görünmüş olduğundan ol vechile icra-yı icabının Maârif-i Umumiye Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi tezekkür olunduğuna dair Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata melfûfuyla beraber manzûr-ı âlî buyurulmak üzere arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i padişahî müte 'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 18 Ş. Sene 1277

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mârru'l-beyân mazbata ve melfûfu manzûr-ı şevket-mevfûr-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulmuş ve zikr olunan fıkranın tezekkür ve istizân buyurulduğu vechile mezkûr nizâmnameye muvakkaten zeyl ve ilâvesi zımnında icra-yı icabının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi müte 'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî muktezâ-yı münîfinden olarak mezkûr mazbata ve melfûfu yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 19 Ş. sene 1277

distinguished men in America, and has received their
 warmest approbation, among the many institutions of educa-
 tion which have been established in the United States, and
 the following are the names of the men who have been
 named by the Board of Trustees, &c.
 Hon. J. A. Andrew Gov. of Massachusetts.
 Prof. Parker L.L.D. Pres. of Cambridge Law School.
 C. C. Follen L.L.D. Pres. of Harvard University.
 Prof. Lewis Agassiz the great naturalist.
 Prof. Hildreth L.L.D. the Geologist.
 Hon. John Brewster who was the Chief Agent in
 forming our first treaty with the British.
 Hon. H. Sumner Vice President of the United States.
 Prof. Morse the inventor of the Telegraph.
 et. et. et.
 Among the named institutions especially mentioned
 & corresponding with the enterprise are
 the American Academy of Arts & Sciences.
 Harvard University, the oldest and most distinguished
 institution of learning in the United States.
 It is desiring the Professor of Law at the institution
 since to the College, after studying the German
 Law & the English & American jurisprudence, he will
 be sent to Heidelberg, in Germany, to study the Law.
 et. et. et.

ROBERT KOLEJ'İN KURULUŞ ÇALIŞMALARI

Osmanlı vatandaşı bütün Hristiyanların istifadesi için Amerikan vatandaşı New Yorklu Robert isimli bir işadaminin İstanbul'da büyük bir okul kurmayı düşündüğü ve bu okulun ücretli olacağına dair okulun başkanı Hamlin tarafından Amerika Sefareti Maslahatgüzârı Brown'a yazılan İngilizce mektubun tercümesi

29 Temmuz 1861

Oda-i Tercüme-i Bâb-ı Âlî

Mösyö Hamlin tarafından Memâlik-i Müctemî'a-yı Amerika Maslahatgüzârı Mösyö Brown'a itâ olunan müzekkerede Saltanat-ı Seniyye'nin bilâ-istisnâ kâffe-i tebaa-i Hristiyanıyesinin terbiyesi için meberrât kabilinden ve fukarâyâ mahsus olmayıp lâzım gelen ücreti verenlere kavânin ve riyâziye ve İngilizce olarak sair ulûm ve fûnûn talim etdirilmek üzere New York tüccarından Mösyö Robert'in kendi masârıfıyla te'sisini tasavvur ettiği büyük bir mektebin Amerika'da zevât-ı meşhure ve te'sisât-ı ilmiye-i muhtelif tarafından tahsîn ve iltizâm olunduğu muharrerdir.

29 Temmuz 1861

***

Konstantinopolis, 29 Temmuz, 1861

J.P. Brown Beyefendi

Amerika Birleşik Devletleri Maslahatgüzârı

Beyefendi,

Aşağıda kolej girişimine dair kısa bir tarihçe yer almaktadır. Bu girişime ilişkin olarak ben-deniz, kurucular adına, zât-ı şahanelerin hükûmetinden bir "irâde" talep etmiş bulunmuştum.

Bu kurumun önde gelen kurucusu, payitahtı birkaç sene evvel ziyaret etmiş bulunan, C.R. Robert Beyefendi'dir.

Kendisi, New Yorklu zengin bir tüccar olmanın yanı sıra, Amerika'da eğitim için çok çaba harcamış büyük bir girişimci ve hayırseverdir.

Türkiye'de bulunan yabancı ve yerli, birçok farklı dil, millet ve mezhebe mensub bulunan Hristiyan topluluklarının genişliği ve çeşitliliği karşısında, Bay Robert bir Hristiyan Koleji açılması ihtiyacını hissetmişti. Bu kolejin esaslı ve bilimsel bir eğitime yönelik yüksek bir vasma sahib olmasının yanı sıra, sadece belirli mezhep mensublarına eğitim veren Katolik ve Protestan misyoner kolejlerinin aksine, ayrıcalıklı eğitimini her kesime aynı şekilde sunan bir kolej olması gerektiği görüşündeydi.

1859 senesinin başlarında, Bay Robert ve yardımcıları bana o sırada bulunduğum mevki'i bırakıp önerilen kolejin ilk başkanı olmamı teklif ettiler. Lâkin New York'u ziyaret edip kolejin, binaların, vs. planlarını incelemem ancak 1860 senesinde mümkün oldu.

Koleje dair birtakım hususlar önerilmiş bulunmaktadır:

1- Bir râddeye kadar bir hukuk okulu olmalıdır. Kolejde bir hukuk profesörü bulunacaktır. Bu şahıs, hukukun belli dalları konusunda düzenli dersler verecek ve özel olarak hukukla ilgilenen öğrencilerin çalışmalarına rehberlik edecektir.

2- Öğrencileri doğa bilimlerinde öğrenime, özellikle de uygulamalı alanlara, teşvik etmelidir.

3- Matematik, aklî ve ahlâkî felsefe, mantık, tarih vs. konularda esaslı ve kapsamlı bir eğitim vermelidir.

4- Böyle bir kurum, hâliyle bir ortak dile sahip olmalı ve bu durumda bu dil İngilizce olmalıdır. Bir hazırlık bölümü kurulacak ve daha önceden İngilizce'ye âşinâ olmayan öğrencilerin dili öğrenip daha yüksek seviye derslere geçişleri sağlanacaktır.

Bu tasarı, Amerika'nın en seçkin eğitim kurumları ve en seçkin kişilerine sunulmuş ve onların en içten tasdiklerini almıştır. Kolej girişimiyle ilgilenen seçkin vasıf ve mevki sahibi birçok kişi arasından sizin de kişisel olarak tanıdıklarınız aşağıda bulunmaktadır:

Saygıdeğer Edward Everett Beyefendi, L.L.D.

Saygıdeğer J.A. Andrews, Massachusetts Eyaleti Valisi

Joel Packer L.L.D., Cambridge Hukuk Fakültesi Başkanı

C.C. Jillon L.L.D., Harvard Üniversitesi Başkanı

Prof. Louis Agasiz, Büyük doğa bilimcisi

Prof. Hitchcock L.L.D., Jeolog

Saygıdeğer Luther Bradish, kendisi Bâbıâli ile ilk anlaşmamızı yaparken baş temsilcimiz idi

Saygıdeğer H. Hamlin, Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı

Prof. Morse, telgrafın mucidi

Kolej girişimiyle işbirliği yapmaya sıcak bakan bilimsel kurumlar arasından birkaçı aşağıda bulunmaktadır:

1- Amerikan Bilim ve San'at Akademisi

2- Harvard Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin en eski ve en seçkin eğitim kurumu. Kolej girişimine katkı olarak hukuk profesörünü eğitmekteler. Common law (Anglo-Sakson hukuk sistemi) ve İngiliz ile Amerikan içtihatları konularında eğitildikten sonra, bu hukuk profesörü Heidelberg, Almanya'ya yollanacak ve Avrupa medeni hukuku ile Jüstinyanus kodu konularında eğitilecek.

3- New Haven'daki Yale Üniversitesi, kendi masraflarından karşılanacak şekilde doğa bilimleri profesörünü sağlayacaklar. Jeoloji, mineraloji ve kimya bölümlerini bu kurum kadar yüksek bir bilimsel titizlikle yürüten bir başka kurum bulunmamaktadır.

Bu bölümlerdeki mevkileri dolduracak beyefendiler, yüksek vasıf ve irfan sahibi olmanın yanı sıra, Avrupa'nın başlıca dilleriyle de âşinâ olmaktadırlar.

Bay Robert'in masrafları karşılaması üzerine arsa satın alınıp binalar inşa edildikten sonra, bilimsel aygıtlar ve binaların mobilyaları New York sâkinleri tarafından sağlanacak, harikulade bir kütübhâne ise Boston sâkinleri tarafından tefriş edilecektir.

Kolejin gelecekteki güncel masrafları öğrencilerin ödeyeceği okul harcından karşılanacaktır.

Kolej, fakirler için bir hayır kurumu olarak değil, bir bilimsel kurum olarak tasarlanmıştır ve ücretini ödeyenler için yüksek bir eğitim sunacaktır.

Bu taslağın, kolej girişimini size açıklama konusunda yeterli olacağına güvenerek,

İçtenlikle.

İmza

C. Hamlin

*Rumelhisari üzerinde kurulmuş olan Amerikan Mektebi Robert Kolej
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible][illegible]

SANAYİ MEKTEBİ KURULMASI

Memleketlerin zenginlik ve refahının meslek ve sanayi sektörlerinin ilerlemesine bağlı olduğu, oysa Osmanlı Devleti'nde sanayi faaliyetlerinin uzun zamandır yabancıların eline geçmiş bulunduğu, mamul birçok eşyanın Avrupa'dan geldiği ifade edilerek ülkenin refahı ve ilerlemesi için yerli sanayinin kurulmasına öncü olmak üzere bir sanayi mektebi açılmasının zarurî olduğu ve bu hususu temin etmek üzere bir komisyon kurulmasına dair padişah emri

8 Ekim 1862

Atûfetli efendim hazretleri

Nezd-i hakâyık-vefd-i hazret-i cihanbânide tarif ve beyândan müstağni olduğu üzere her devlet ve memleketde esbâb-ı servet ve ma'mûriyetin başlıcası dahi hiref ve sanâyi olup ve bu emr-i lâzımü'l-itananın an be-an ilerlemesi düvel-i mütemeddinenin akdem-i âmâl ve arzusu bulunub Memâlik-i Mahrûse-i Cenâb-ı Şahane'de ve hususuyla makarr-ı Saltanat-ı Seniyye olan Dersâadet'de bulunan hiref ve sanâyi ashâbı malumât ve ameliyâtca mükemmel olmadığı cihetle bir hayli zamandan beri ekser-i sanâyi yed-i âhara geçmiş ve müsta'mel olan birçok şey Avrupa'dan gelmekte ve oradan gelen adam işlemekte bulunmuş olmasıyla mebd-e-i umrân ve saadet-i mülk ve millet olan asr-ı mehâsin-neşr-i hazret-i padişahîde bu makûle vesâil-i lâzime-i ma'mûriyetin mukaddimâtı olmak ve hiref ve sanâyi'in cüz î ilmiyle ameliyâtı tahsil olunmak ve bazı eşya için hem fabrika ve hem de mahall-i tahsil-i ta'allüm olmak üzere bir mekteb-i hiref ve sanâyi teşkili münasib ve muktezi göründüğüne ve bunun senevî bir iki bin kese kadar vuku ü tahmin olunan masârıfıyla yine bir iki bin kese ile yapılması icab eden bir mahallin tesviyesi mümkinâtdan idüğüne binâen bu tasavvur rehîn-i tensîb-i âli buyurulduğu hâlde çünkü bunun suret-i teşkil ve tertibi başlıca bir şey olarak bi'l-etraf mütâlaaya muhtac görünmeğin erbâb-ı vukûf ve malumâtdan mürekkeb bir komisyon teşkiliyle kâbilü'l-icra olan mülâhazâtın hâk-i pâ-yi âliden istizân olunması ve manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı şehriyâri buyurulmak için takdim kılınan pusulada muharrer zevâtın işbu komisyona tayin kılınması hususlarında her ne vechile emr u fermân-ı dekâyik-beyân-ı hazret-i cihandâri şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münifi infâz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâ-verî terkîm kılındı, efendim.

Fî 12 R. sene 1279.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileriyle mezkûr pusula manzûr-ı âli-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve hususât-ı muharrerinin ber-müceb-i istizân ifa-yı muktezâları müte'âllik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı celilinden olarak mezkûr pusula yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 R. 1279

[illegible]

MECLİS-İ MAÂRİF-İ MUHTELİT'İN LAĞVEDİLEREK MECLİS-İ MAÂRİF'İN KURULMASI

Farklı din ve milletten tüm vatandaşların eğitim ve öğretimlerine mahsûs okulların her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi için oluşturulan Meclis-i Maârif-i Muhtelit'in (Karma Maârif Meclisi) muntazam bir şekilde toplanıp iş görememesi üzerine lağvedildiği; onun yerine sıbyan okulları ve rüşdiyelerin ihtiyaçlarını ve sorunlarını görüşüp çözüm bulmak üzere Maârif Nazırı başkanlığında Daire-i Mekâtib-i Mahsûsa ve Daire-i Mekâtib-i Umumiye adı altında iki daireden oluşacak Meclis-i Maârif'in kurulmasına karar verildiğine dair irade

11 Şubat 1864

Atûfetli efendim hazretleri

Her sınıf tebaa-i Saltanat-ı Seniyye etfâlinin talim ve terbiyelerine mahsus olan mekâtibin tesviye-i mesâlih-i vâkı'ası Meclis-i Maârif ile muahharan teşkil olunan Meclis-i Maârif-i Muhtelit'in vezâif-i asliyesinden olduğu hâlde meclis-i muhtelitin şimdiye kadar her nasılsa bir suret-i muntazamada tecemmu' edememesi ve Meclis-i Maârif-i Umumiye azası dahi emr-i maârif aksâmından bazı hususâtın rû'yetiyle iştigâl ederek bununla matlûb hâsıl olamaması cihetiyle meclis-i muhtelit-i mezkûr lağv ve tatil olunarak biri Mekâtib-i Sıbyân-ı Müslime ve diğeri Mekâtib-i Rüşdiye ve 'Âliye nâmıyla iki komisyon üzerine müceddeden bir Maârif-i Umumiye Hey'eti teşkiline ve teferruâtına dair Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata Encümen-i Mahsus-ı Meşveret'de kırâet ve mütâlâa olundu. Kâffe-i düvel-i mütemeddinede fûnûn ve maârifin ilerlemesiyle bir beyt-i âmme kaziyyesinin husûlü tanzim ve ıslâh-ı mekâtib-i umumiyyeye mevkûf olarak eğerçi sâye-i maârif-pirâye-i hazret-i şehinşâhîde mekteblerin usul-i talimiye ve tedrisiyece muhtac olduğu ıslâhat peyderpey ikmâl edilmekde ise de fi'le ve meydana getirilen şeylerin maksimi ve mercî'i ve usul-i lâzîminin mürettib ve vâzı'ı birinci mertebede Meclis-i Maârif olarak bunun muktezâ-yı hâl ve maslahata göre hey'etce ve idarece ıslâhı umûr-ı mukteziyeden olduğuna ve mazbata-i merkûmede gösterildiği vechile bunlardan Mekâtib-i Sıbyân-ı Müslime Komisyonu İslâm'a mahsus olan her nev' kütüb-i mezhebiye ve fıkhiyenin tahkik ve tedkikine ve diğeri dahi kâffe-i tebaa-i şahane etfâlinin emr-i talimlerine mütedâir hususâtın tesviyesine memur olmak üzere azası daire-i maârifde ictimâ etmekde olan ve esâmîsi melfûf pusulada muharrer bulunan zevâtdan olması ve mekâtib-i rüşdiyenin mekâtib-i 'âliyye ve Mekteb-i Harbiye ve Bahriye ve Mühendishâne ve Tıbbiye misillü mekâtib-i şahaneye ve Tercüme Odasıyla aklâm-ı saireye mahrec bulunması cihetiyle bu mekteblerin nâzırları bulunan zevât ile mütercim-i evvel olan zâtın ve Rum ve Ermeni ve Katolik milletlerinden biri Millet Meclisi azâsının papazlık sıfatında olmayan takımdan ve diğeri haricden olmak üzere ikişer ve Yahudi ve Protestan milletlerinden birer azânın zikr olunan mekâtib komisyonlarında bulundurulması iktizâ edeceğinden Mekâtib-i Sıbyân-ı Müslime Komisyonu kemâ fi's-sâbık haftada iki gün ictimâ ederek umûr-ı memuresini tesviye ve Mekâtib-i Rüşdiye-i Muhtelita Komisyonu dahi haftada yalnız bir kere ictimâ ederek mevâdd-ı umumiye müzâkeresiyle iştigâl eylemesi ve mevâdd-ı adiyeye ve câriyenin rû'yet ve tesviyesi için komisyon-ı

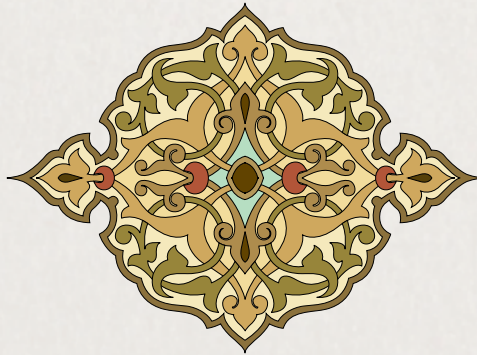
mezkûrun intihâbıyla azâ-yı mevcudeden mürekkeb bir komite teşkil olunup komisyonunun ictimâ'î gününden gayrı haftada bir veya iki gün bi't-tecemmu' ifa-yı memuriyet eylemesi yani ta'allüm-i ferâiz-i diniyyeye mahsus olan Mekâtib-i Müslime-i Sıbyân İdaresiyle kütüb-i şer'îye tedkikâtına memur olacak hey'etin başka ve umuma aid olan umûr-ı tahsiliye nezâret edecek hey'etin ayrı olması yolunda olup şu kadar ki bunlar ayrı ayrı iki meclis veya komisyon şeklinde olmasından ise Meclis-i Maârif bir hey'et itibar olunup ve riyâseti Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne verilip bazı meclislerde olduğu gibi iki daireye taksim ve azâları beyân olunan yolda tayin edilerek birine Daire-i Mekâtib-i Mahsusa ve diğerine Daire-i Mekâtib-i Umumiye denilmesi ve azâsından birinin bu daireler riyâsetine vekâlet etmesi daha münasib olacağı tezekkür ve tasvib olunmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı isabet-beyân-ı hazret-i padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı ve zikr olunan mazbata ve tezkire ve pusula dahi leffen arz u takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 2 N. sene 1280

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i mülûkâne buyurulmuş ve tasvib ve istizân olunduğu üzere hususât-ı merkûmenin icra-yı iktizâları müt'e'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u fermân-ı mekârim-unvan-ı cenâb-ı padişahî mantûk-ı âlisinden olarak evrak-ı mezkûre yine savb-ı sâmi-i âsafilerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 N. sene 1280

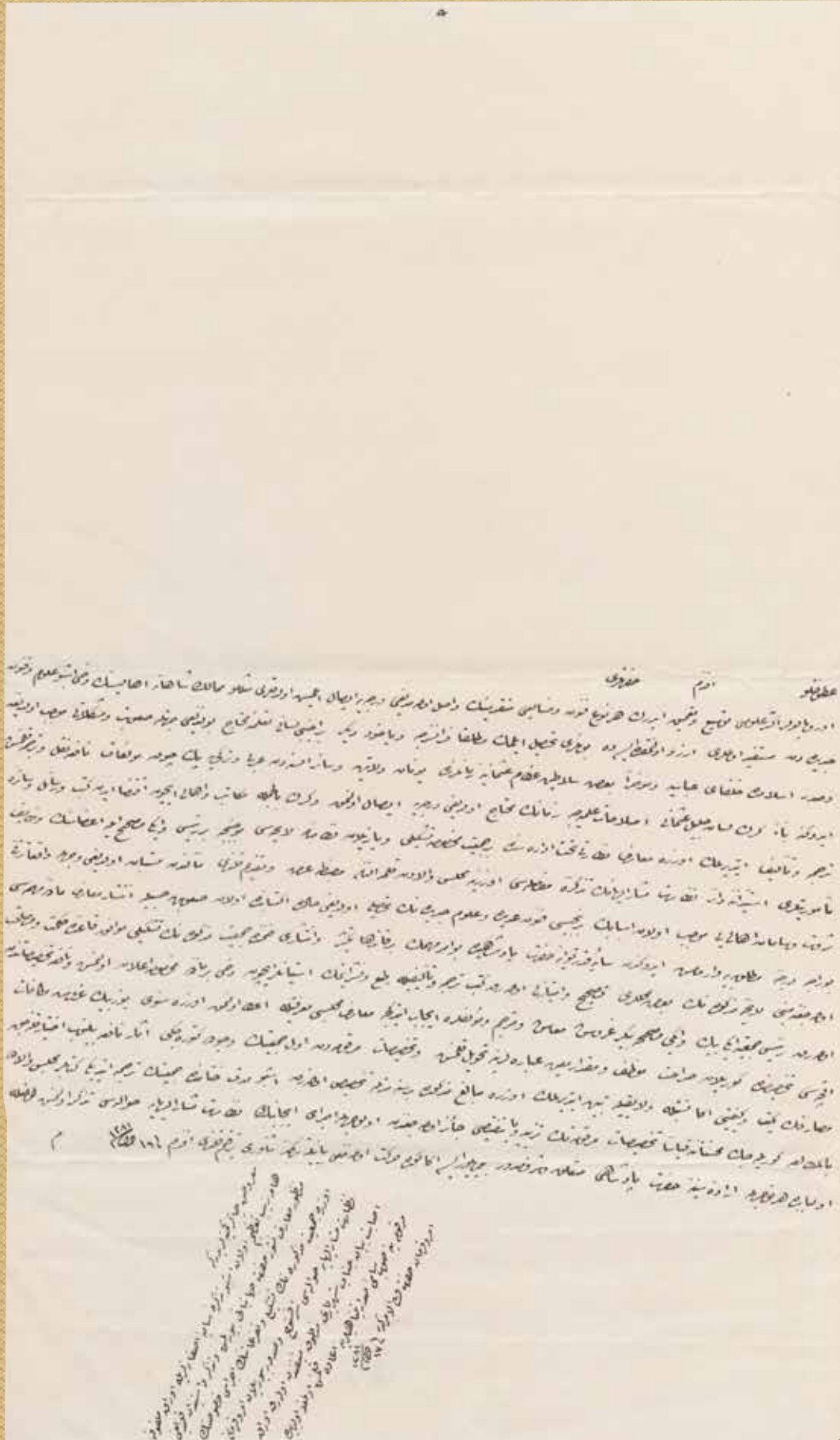

*Diyarbakir'da inşa olunan Sanayi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

AVRUPADAN KİTAP TERCÜMESİ İÇİN BİR TERCÜME HEYETİ KURULMASI

Osmanlı halkının Avrupalılar tarafından ileri bir seviyeye çıkarılan ilim, fen ve sanayiden yararlanması için mutlaka bir yabancı dil öğrenme mecburiyetinde bulunması zorluklara yol açacağından, İslamın ilk devirlerinde ve daha sonra bazı Osmanlı padişahları zamanında Yunan, Latin ve sair dillerden Arapça'ya ve Türkçe'ye bir çok telif eserlerin tercüme ettirildiğine binaen gerek Osmanlıcanın geliştirilmesi ve gerekse okullar ve halk için ihtiyaç duyulan kitap ve sair eserlerin tercüme ettirilmesinin ihtiyacı karşılayacağı, bu sebeple Maarif Nezareti idaresi altında bir tercüme heyeti kurulması hakkında irade

13 Nisan 1865

Atûfetli efendim hazretleri

Avrupalılar ekser-i ulûmu tevsî' ve ta'mîk ederek her nev' fûnûn ve sanâyî-i müteakdiminin vâsil olamadığı dereceye isâl eylemiş oldukları misillü Memâlik-i Şahane ahâlisinin dahi işbu ulûm ve fûnûn-ı cedîdeden müstefid olmaları arzu olunmakda ise de bunları tahsil eylemek mutlaka Fransızca veyahud diğer bir ecnebi lisanı ta'allûmüne muhtac bulunduğu cihetle su'ûbet ve müşkilâtı mûcib olduğundan ve sadr-ı İslâmda hulefâ-yı Abbasiye ve muahharan bazı selâtîn-i izâm-ı Osmaniyye zamanlarında Yunan ve Latin ve sair elsineden Arabî ve Türki'ye pek çok müellefât-ı nâfi'a nakl ve tercüme kılınmış idüğüne binâen gerek lisan-ı celil-i Osmanî ıslâhât-ı ilmiyece zamanın muhtac olduğu dereceye isâl olunmak ve gerek bi'l-cümle mekâtib ve ahali için iktizâ eden kütüb ve resâil ve saire tercüme ve te'lif etdirilmek üzere Maârif Nezâreti taht-ı idaresinde bir cemiyet-i mahsusa teşkili ve yazılan nizâmname lâyihası mücebince bir reis ve iki musahhih ile azâsının vezâif-i memuriyetleri istizânına dair nezâret-i müşârunileyhânın tezkire-i mufasssalası üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata arz ve takdim kılındı. Meâlinden müstebân olduğu vechile vâkı'an terakkî-i servet ve sâ mân-ı ahaliyi mûcib olan esbâbın birincisi fûnûn-ı adîde ve ulûm-ı cedîdenin tahsili olduğu hâlde iktisâbında olan su'ûbet hasebiyle intişâr-ı maârif madde-i mühimmesi buraca derece-i matlûbeye varmamış idüğünden sâye-i kudret-vâye-i hazret-i padişahide bu emr-i mühimmin bir kat daha teksîr ve intişârı zımnında cemiyet-i mezkûrenin teşkili muvâfık-ı kaide-i hikmet ve maslahat olacağına mebnî lâyiha-i mezkûrenin bazı mahalleri tashih ve imtiyâzlı olarak kütüb tercüme ve te'lifiyle tab' ve neşr etmek isteyenler için dahi bir madde-i mahsusa ilân olunmuş ve nâfi'a tahsisâtından olarak reis-i cemiyete iki bin ve iki musahhihe biner kuruş maaş ve mütercim ve müelliflere icab etdikce Maârif Meclisi ma'rifetiyle itâ olunmak üzere senevî yüz bin kuruş mükâfât akçesi tahsisinde görülen sarâhat muvazzaf ve mikdar-ı muayyen ibarelerine tahvîl kılınmış ve tahsisât-ı merkûmeden evvel cemiyetin vücûda getireceği âsâr-ı nâfi'a bilinip ihtiyar kılınacak masârıfın kemiyet ve keyfiyeti ona nisbetle ve

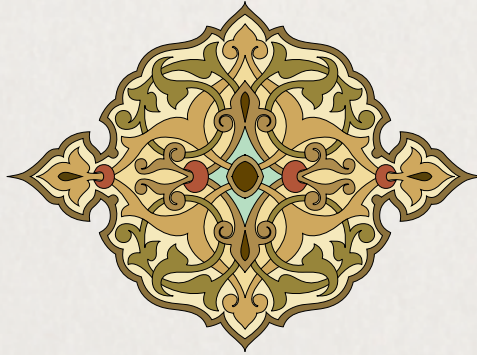
lâyıkıyla tebeyyün etdirilmek üzere mebâliğ-i mezkûre bir sene müddetle tahsis olunarak işbu müddet hitâmında cemiyetin tercüme ettiği kitablar Meclis-i Vâlâ'da bi'l-mütâlaa görülecek muhasenâta kıyasen tahsisât-ı merkûmenin tezyîd veya tenkisi caiz olacağından ol vechile icra-yı icabının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür olunmuş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte âllik ve şeref -sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 16 Za. sene 1281

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı melfûfe manzûr-ı maârif-nüşûr-ı hazret-i cihanbânî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân kılındığı üzere cemiyet-i mezkûrenin teşkili ve teferruâtının icrası hususunun nezâret-i müşârunileyhâya havalesi şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı isabet-beyân-ı cenâb-ı şehriyârî mantûk-ı münîfinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Za. sene 1281

*İstanbul'da kurulan Mülkiye Mektebi ve talebeleri
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

İ. MMS, 33/1364_5

MÜHENDİS YETİŞTİRMEK ÜZERE MÜLKİYE MÜHENDİS MEKTEBİ KURULMASI

Osmanlı Devleti'nde mevcut sanayinin zamanın ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olmadığı, sanayinin gelişmesine fayda sağlayacak okullardan mahrum olduğu, sanayinin gelişip imalatın kolaylaştırılması için mühendislere ihtiyaç duyulduğundan bir sivil mühendis mektebi açılmasının kararlaştırıldığı, buraya Mekteb-i Mülkiye ve Mahrec-i Aklâm mezunlarından senede 30 mühendis yetiştirilmek üzere öğrenci kabul edileceğine dair irade

2 Ocak 1867

Atûfetli efendim hazretleri

Cenâb-ı Hak ma'mûr ve abadân buyursun. Memâlik-i Mahrûse-i Devlet-i Aliyye her türlü ziraat ve sînâat ve ticaretin bir büyük mevki'-i müsaidi bulunub sunûf-ı tebaa-i Saltanat-ı Seniyye efrâdının kısm-ı a'zamı ehl-i ziraat ve bir kısmı dahi erbâb-ı san'at olmasıyla beraber sanâyi'-i mevcude ihtiyacât-ı zamaniyeye mukabil ve kâfi olmadıktan başka umrânî-i memlekete bâdî olacak bazı fûnûn ve maârif tadrîs ve taliminin taht-ı intizamda bulunmaması buna müte'âllik olan icraât ve teşebbüsât-ı resmiyeyi teshîle mâni olduğuna ve veli-nimet-i bî-minnetimiz şehriyâr-ı me'âlî-menkabet efendimizin aksâ-yı makâsıd-ı seniyye-i cenâb-ı padişahîleri terakkî-i memâlik ve büldân ve istikmâl-i saadet-hâl-i ahali ve sükkân kazâyâ-yı âdile ve hayriyesine masrûf ve ma'tûf olarak ol bâbda meşhûd-ı dide-i iftihar olan himmet-i celile ve müsaadât-ı aliyye-i hazret-i mülûkâneleri asr-ı mesud-ı mehâsin-nümûd-ı tâcdârîlerinde nice nice âsâr-ı cemîle ve nâfianın delil-i fi'liyâtı bulunduğu binâen Nâfi'a nâzırı devletli paşa ve Maârif-i Umumiye nâzırı atûfetli efendi ve Nâfi'a müsteşarı ve Mekâtib-i Askeriye Nâzırı saadetli Derviş Paşa ve Galib Paşa hazerâtı Meclis-i Vâlâ-ya celb ve mülâhazât-ı ma'rûza dermiyân ile mahrec-i istihdama bir tarîk-i cedîd bulunmak ve devlet ve memleketce istifade kılınmak için Mülkiye Mühendis Mektebi nâmıyla bir dershâne küşâd olunup ve oraya Mekteb-i Mülkiye ve Mahrec-i Aklâm şâkirdânından mukaddimât-ı fûnûn derslerini ikmâl ve bi'l-imtihan şehâdetnâmelerini istihsâl ile istek edecek olanlardan şimdilik lüzumu kadar talebe alınıp lâzım olan dersler okutdurulduğu ve bazı mahir ustalar tayiniyle ve işbu dershânenin bir kısmının dahi sanâyi'a tahsisıyla en ziyade mükemmel ve mazbût olan usul-i imaliye talim etdirildiği takdirde az vakitte hayli mühendis yetiştirilmesi ve sanâyi cihetinde dahi terakkiyât ve teshîlât görülmesi me'mûl-i kavî idüğü tasdik ve teslim olunduktan sonra şu iki maksadın birlikde istihsâli için bir takım kavâ'id-i asliyenin tedkik ve te'sisi lâzım geldiğinden masârîf-ı mukteziyesi hâl-i hazır-ı hazine iktizâsınca bir derece-i mazbûtada olmak ve lüzum göründükçe tevsî' olunmak üzere işin müzâkere-i teferruâtı zımında Ticaret Nezâret-i Celilesi'nin taht-ı riyâsetinde olarak zevât-ı müşârunileyhimden mürekkeb bir komisyon teşkil edildiğine mebnî işbu komisyondan tanzim olunan lâyiha üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme

alınan mazbata Encümen-i Mahsus-ı Meşveret'de lede'l-kırâe meâlinden müstebân olduğu vechile evvel be-evvel te'sisi lâzım olan Mülkiye Mühendis Mektebi'nin teşkili emrinde ittihâzı kararlaştırılan şerâit-i esâsiye ve talimi istizân kılınan fûnûn-ı mütenevvi'a pek yolunda görünüp eğerçi bu mektebin şâkirdânını gece gündüz mektebde bulundurmak intizam-ı hâle bir delil-i serî ise de bunun intâc ve istilzâm edeceği masârıf-ı külliye çaresiz şâkirdânın mekâtib-i umumiye-i saire gibi yalnız gündüzleri gayr-ı muvazzaf olarak devam eylemek usulüne tahvîl-i efkâr olunmasını icab ettirmiş ve bu dahi masrafın kesretinden ictinâben küşâdı ehemm ve elzem olan bir tarîk-i tedrisi sed eylemek caiz olmaması mütâlaasından neş'et ederek fi'l-hakika bu misillü mevâdd-ı cesîmenin ibtidâ-yı fi'liyâtında sade ve tekellüfden âzâde bir meslek tutulunca fûru'âtını refte refte maksadın derece-i müntehasına tevfiğ etmek kâbil ve mümkün olacağı derkâr bulunmuş olmasıyla işbu Mülkiye Mühendis Mektebi'nin mukaddemâ bir milyon kuruşdan ziyade tahmin olunan masrafı şimdi kâffe-i teferruâtıyla bir yük altmış bin kuruşa indirilerek yine şâkirdânın adedi tasavvurât-ı sâbika râddesinde olmak ve senede otuz nefer mühendis çıkarılmak üzere tertib ve küşâdı ve mektebin idaresine bakmak için bir meclis-i daimî ile sene başı imtihanlarının icrası zımında bazı mümeyyiz ve hocalardan mürekkeb bir imtihan meclisi teşkili maddesine dair komisyonun arz eylediği mütâlaa ve bu mektebin mahall-i tedris-i umumî ittihâz olunması bahsinde dermiyân kılınan mülâhaza icab-ı hâl ve maslahata muvâfık olup sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şahanede tahsisât-ı ma'rûza-i seneviyenin bu kadar muhassenâta mukabil i'tâsı diriğ buyurulamayacağı bedîhî olduğu gibi buna bazı tenkihâtdan karşılık tedariki dahi hazinece taht-ı imkânda görüldüğünden ve Divanyolu'nda derdest-i inşa olan Dârülfünûn'un Mülkiye Mühendis ve Islâh-ı Sanâyi Mektebi ittihâz olunmak üzere ikmâlî münasib olup fakat bunun hitâmına kadar emr-i tedris te'hir olunmamak için Daire-i Maliye ittihâz olunacak Dârülfünûn ebniye-i cesîmesinin tahtında bulunan mahallerin muvakkaten buna tahsisi ve asr-ı celîl-i cenâb-ı şehriyârının umuma ve devlete nâfi' müberrât ve âsâr-ı nâfiasından olarak bu mektebin hemen küşâdına müsâra'at olunması tensib edilmiş olmanın bir taraftan nizâmât-ı dahiliyesi lâyihaları kaleme alınmak ve bir taraftan da Sanâyi Mektebi te'sisâtına dair derdest olan müzâkerâta nihayet verilmek üzere mezkûr Mühendis Mektebi'nin teşkili ve şâkirdânının kayd ve tahrîri ile nezâretinin müşârunileyh Derviş Paşa'ya ilâve-i memuriyet kılınarak melfûf pusulada esâmisi beyân olunan hocaların dahi icra-yı memuriyetleri ve şimdilik ebniye-i mebhûse dairesinde istenilen odaların tefriş edilmesi hususlarının nezâret-i müşârunileyhâya ve tahsisât-ı seneviye-i ma'rûza ile masârıf-ı muvakkate-i muharrerinin i'tâsı maddesinin Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne ve bu mektebe alınacak hocaların müddet-i istihdamiyeleri iki kat itibar olunarak kendilerinin hemen tayin kılınması keyfiyetinin cânib-i sâmi-i kapudanî ile taraf-ı vâlâ-yı Seraskeri'ye havalesi ve karar-ı maslahatın Takvîm-i Vekâyî' nüshalarına dercle ilân olunması hakkında Meclis-i Vâlâ'nın mütâlaâtı pek münasib ve tebaa-i ecnebiyenin sermaye-i ta'ayyüş ve tereffüh ittihâz ettikleri fûnûn-ı mütenevvi'a ve mukteziyenin sunûf-ı tebaa-i Devlet-i Aliyye'ye intikalini ve mekâtib-i rüşdiye ve mahrec-i aklâm ve saireden şehâdetnâme ahzıyla çıkacak şâkirdân için bir müfîz-i nâfiin vücuda gelmesini mûcib olarak bunun aslen ve fer'an muhassenâtı bedîhî olup şu kadar ki bu güne masârıfa muhtac olan icraâtın bûdce tertibinin göstereceği müsaadeye ve hâle göre olması umûr-ı zaruriyeden olduğundan suret-i ma'rûza nezd-i hakâyık-vefd-i hazret-i padişahîde dahi tasvîb buyurulduğu suretde bi-mennihî Teâlâ sene-i âtiye evvel-baharında ma'a teferruât icabına bakılması beyne'l-huzzâr tensib kılınmış

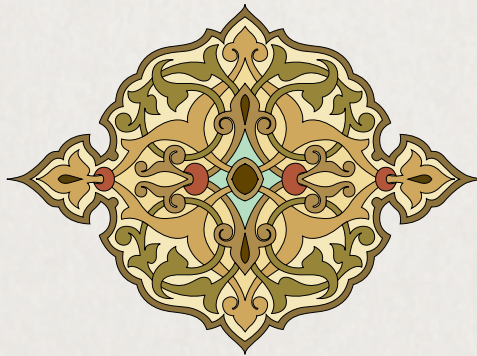
ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i şehinşâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurur ise ona göre hareket olunacağı ve mezkûr mazbata melfûfâtıyla beraber arz ve takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 24 Ş. sene 1283

Ma'rûz-ı câker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i padişahî buyurulmuşdur. Ber-minvâl-i muharrer mekteb küşâdıyla mühendis yetiştirilmesi ve sanâyi cihetinde dahi terakkiyât ve teshilâtın ol suretle husûlüne çalışılması hakkında dermiyân olunan mütâlaa tamam murad-ı maârif-i'tiyâd-ı cenâb-ı şehinşâhiye muvâfık olarak nezd-i şevket-peyvend-i hazret-i cihan-dârîde dahi karîn-i tahsîn ve tasvîb-i âlî buyurulduğundan hususât-ı muharrerinin ol vechile sene-i âtiye evvel-baharında ma'a teferruât icabına bakılması şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı isabet-beyân-ı cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı celîlinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ş. sene 1283

DUIT, 115/66_2

YENİ TESİS EDİLEN MEKTEB-İ SULTANÎ'YE MÜSLÜMAN ÖĞRENCİ KAYDININ TEŞVİK EDİLMESİ

Yarısı Müslüman diğer yarısı muhtelif dinlerden olmak üzere 600 öğrencinin eğitim görebileceği şekilde İstanbul'da te'sis edilen Mekteb-i Sultanî'ye Müslümanların pek rağbet etmediği, okulun açılış tarihi yaklaşmasına rağmen ancak 133 Müslüman öğrenci kaydının yapılabildiği bu sayının 300'ü bulması için gerekli tedbirlerin alınması, ayrıca paralı olan okula ücretsiz ve indirimli öğrenci kabulünde suistimale meydan vermemek için bir nizâm-nâme hazırlanmasına dair irade

5 Temmuz 1868

Atûfetli efendim hazretleri

Sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i şehinşâhîde bu defa te'sis ve teşkil olunan Mekteb-i Sultanî'nin nısfı İslâm ve nısf-ı diğeri edyân-ı muhtelifeden olmak üzere altı yüz şâkird ile küşâdı mukarrer olduğundan etfâl-i Müslimenin üç yüze iblâğı zımnında bir tedbir ittihâzı lüzumuna dair Maârif nâzırı devletli paşa hazretlerinin tezkiresi Şûrâ-yı Devlet'e havale olunarak nâzır-ı müşârunileyh dahi hâzır olduğu hâlde cereyân eden mütâlaâtı şâmil kaleme alınmış olan mazbata leffen arz u takdim kılındı. Mütâlaasından müstefâd olduğu vechile mekteb-i mezkûra şimdiye kadar yazılan şâkirdânın adedi dört yüzü mütecâviz olup bunlardan yüz otuz üçü Müslim ve kusuru sunûf-ı gayr-ı müslimeden bulunduğu ve içlerinde derecât-ı muhtelifede ücret vermeğe tâlib olan mecmû 'ı mikdara nisbetle rub' râddesinde olduğu mekteb-i mezbûr idaresi tarafından verilen cetveldен anlaşılmasıyla etfâl-i Müslimenin kariben hadd-i matlûbeye bâliğ olacağına dair te'min-i efkâr edilmiş ve mekteb-i mezkûrda okutulacak derslerle alınacak etfâlin evsâfına ve iânenin derecât ve tafsîlâtına dair yapılmış olan nizâm-nâme dahi neşr u ilân kılındığı cihetle bunun halka göstereceği teshîlât ve te'minât dahi mikdar-ı şâkirdânı tezyîd edeceği derkâr bulunmuş ise de buna intizâren vakit geçirilmemek ve cümlelerin şevki arttırılmak üzere mekteb-i mezbûrun nısfını Müslim ve nısf-ı diğeri gayr-ı müslim olarak üç yüz şâkird ile şu günlerde küşâdı ve fakat mekteb-i mezbûr hakkında şâyân buyurulan müsaadât-ı seniyye cümlesinden bulunan afv-ı ücret maddesinin dahi bir kaide-i sahîha tahtında bulunması muhtac-ı mütâlaa olup çünkü ücretden muafiyet usulü bir kayd ve şarta bina olunmadıkça suistimâlden kurtulamayarak ol hâlde müstahık ve gayr-ı müstahık bu ümniyyeye düşmekle ekser etfâlin meccânen mektebe kabulü çaresini arayacaklarından ve bu ise mekteb-i mezbûr muhassasâtını Maârif-i Umumiye tahsisâtının birkaç misline iblâğ edeceğinden müsaade-i mebhûsenin yani leylî ücretlerden muafiyet için muayyen olan merâtib-i selâsenin birincisi yüzde on ve ikinci ve üçüncüsü yüzde altıdan ibaret olmak üzere tahdid kılındığı ve elbise bahâsından dolayı olunacak iâne bu nisbet üzerine cereyân eylediği hâlde derecât-ı muhtelifeye ile mazhar-ı muâvenet olacak etfâl yüzde yirmi ikiden ibaret olacak olup bu suretle Saltanat-ı Seniyye'nin hisse-i inâyetine düşecek fedakârlık tahfif kılınmış olacağından böyle bir kaide-i mahdûdenin lüzum-ı ittihâzı müsellemler ise de bu misillî âsâr-ı hayriyenin bidâyet-i teessüsünde müsaadât-ı mümkünenin diriğ olunmaması muvâfık-ı şân-ı âlî olacağından böyle bir kaide-i mahdûde ileriye ta'lik olunmak üzere mektebin hîn-i küşâdında alınacak üç yüz nefer şâkird bu usulden müstesna tutularak nısfı ücretsiz olmak ve bunlar dahi

pederleri vefat etmiş benzedâdegân ile sunûf-ı sairenin müsta'iddân-ı etfâlinde tefrik olunmak ve mikdar-ı iânenin etfâl-i Müslime ve gayr-ı müslime beyninde dahi taksimi bir kaide-i mütenâsibede olmak icab eyleyeceği cihetle sınıf-ı gayr-ı müslime düşen yetmiş beş hisse-i iânenen beherine yirmi hesabıyla altmışı Rum ve Ermeni ve Bulgarlara ve onu Katoliklere ve beş dahi Yahudilere ifrâz kılınmak üzere nezâret-i müşârunileyhâ dairesinde bir komisyon teşkiliyle vâki olacak tefrik ve intihâb üzerine mekteb-i mezbûrun sûrat-i küşâdı ve şu kadar ki müsaade-i mebhûse bittab' gayr-ı muktedirine şâmil olduğu cihetle yüzde bir had tayini lâzım geleceğinden hizmet-i devletde müstahdem olup da iki bin kuruş ve daha ziyade maaşı olan ve sunûf-ı saireden kezâlik bu derece iktidarda bulunanların evlâdı meccânen alınmayıp bunlardan derecelerine göre tam ve nısf veyahud rub' ücret alınmak ve devlet memuriyet ve hizmetinde bulunmuş olanların evlâdından malca muktedir ve gayr-ı muktedir eytâm meccânen kabul olunmak esası üzerine kaide-i tahdidin bundan böyle alınacak şâkirdân hakkında icrası hususunun nezâret-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte âllik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 13 Ra. sene [12]85

Ma rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta 'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan mazbata man-zûr-ı âli-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve tezekkür ve istizân olunduğu vechile mekteb-i mezkûrun sûrat-i küşâdı ve kaide-i tahdidin bundan böyle alınacak şâkirdân hakkında icrası hususunun nezâret-i müşârunileyhâya havalesi müte âllik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhî mantûk-ı münîfinden olarak mezkûr mazbata yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Ra. sene 1285

Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi)
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

GALATASARAY MEKTEB-İ SULTANÎSİ'NİN KURULUŞ İRADESİ

Sultanî eğitimi vermek üzere Galata Sarayı'nın padişah tarafından ihsân buyurulduğuna, burada Türkçe eğitimin yanında yabancı dil ve fen bilimlerinin de okutulmasına, bu okulda görev yapmak üzere Paris'ten müdür ve öğretmenler getirtilmesine, alınacak öğrencilerin yarısının Müslüman, diğer yarısının gayr-ı Müslimlerden olmasına, öğrenci sayısının 600 ile sınırlı tutulup alınacak ücretin ailelerinin maddi durumları ile orantılı olmasına dair padişah iradesi

15 Ağustos 1868

Atûfetli efendim hazretleri

Veli-nimet-i bi-minnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin âsâr-ı inâyât-ı celîle-i cenâb-ı mülûkâneleriyle kâffe-i tebaa ve zîr-destân-ı şahanelerinin istifaza-i envâr-ı ulûm ve maârif ile kemâlât-ı insaniyeye mazhar olmaları vesâil ve levâzımı istihsâl ve istikmâl olunmakda olup işbu tertib-i umumiyye masrûf olan himem ve ikdâmât-ı celilenin iktitâf olunacak semere-i muntazarası her sınıf tebaadan devlet ve memleket hidemâtında kullanılmağa ve meâsir-i nâfiası müşahede olunmağa ehil ve müsta'id adamlar yetiştirilmek maddesi olmasıyla bu matlaba vusûl lisan-ı devlet olan Türkçe okuyup yazmağı sair bazı elsin ve fûnûn-ı lâzîme ile beraber tahsile mütevakkıf ve menût olduğuna ve bu ise bir mekteb-i umumî teşkiline muhtac bulunarak beyândan müstağni olduğu üzere Fransa Devleti'nin bu makûle mekâtibin teşkilâtı ve fûnûn ve maârif tahsilâtı emrinde usul ve kavâ'id-i mazbûtası müselleme idüğüne binâen Galata Sarayı, Mekteb-i Sultanî olmak üzere ihsân ve Paris'den müdür ve muallimlerinin celbine müsaade-i seniyye şâyân buyurulup sâye-i me'âl-vâye-i hazret-i şahanede inşâat ve tanzimât-ı mukteziyesi icra olunmuştur.

Nizâm-nâme-i mahsusunda mûnderic olduğu vechile işbu mektebe alınacak şâkirdânın nısfı İslâm ve nısf-ı diğeri sunûf-ı saire çocuklarından olmak üzere altı yüz neferden ibaret olacak ise de bunlar yetiştirilip umûr-ı devlet ve memleketde istihdam mesâlikine ve sair mekâtib-i mahsusaya alındıkça yerlerine yeniden şâkirdân alınacağından suret-i tertib ve deverânı derece-i münasibe ve muvâzenede olmak mütâlaasına mebnî şimdilik üç yüz neferden ibaret olarak nısfı İslâmdan ve nısfı sunûf-ı muhtelifenin nüfusları nisbetine göre bi't-taksim onlardan alınarak bu mikdar ile mektebin küşâd olunması ve işbu şâkirdân dört sınıfa taksim ile bir kısmından senevî tam ücret olarak dört bin ve kısm-ı sânisinden nısf ve kısm-ı sâlisinden rub' mikdarında masârıfları mukabilinde akçe alınması ve bi-vâyeğân evlâdı ise sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i padişahide meccânen kabul olunarak bunların masârıfının hazine-i devletden verilmesi usul-i mukarreresi icabından olup mekteb müdürünün Maârif Nezâret-i Celilesi'ne meb'ûs mektubu tercümesiyle ol bâbda Maliye Nezâret-i Celilesiyle muhabereyi şâmil tezkiye mütâlaasından müstebân olduğuna nazaran mektebin memurîn ve muallimîn maaşlarıyla kâffe-i masârıf-ı seneviyesi beş yüz bin frank derecesinde ve inde'l-hesab dört bin beş yüz kese râddesinde olup bundan ücretle girecek şâkirdândan alınması mukarrer ve muhammen olan bin kese mikdarı akçe tenzîl ve mahsûb olduğuna takdirde senevî üç bin beş yüz kese kadar

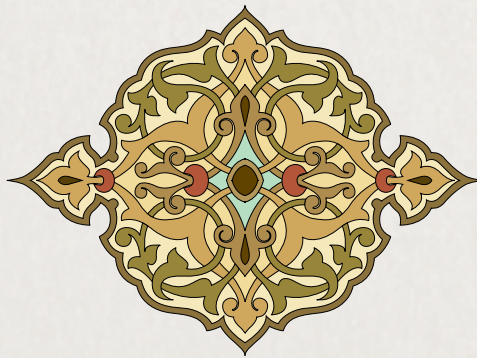
şey verilmesi lâzım gelip bunun fevâid ve muhassenât-ı kesire-i umumiyesine ve bî-dirîğ ve şâyân buyrulagelen himem ve inâyât-ı cihan-şümûl-i cenâb-ı veli-nimete göre istiksâr olunacak mertebede olmamasına ve mektebin inşâat ve tanzimâtı masârıfı bâ-irâde-i seniyye Hazine-i Celile'den tesviye olunmuş bulunmasına binâen masârıf-ı mebhûse-i seneviyeden şâkirdândan alınacak mebâliğ mahsûb olunarak senesi hitâmında üst tarafı her neye bâliğ olur ise Maârif-i Umumiye tahsisâtına ilâveten Hazine-i Maliye'den tesviye ve ifa olunmak üzere zikrolunan beş yüz bin frankın üçer mâh fâsılalı dört taksit ile ve beher taksiti yüz yirmi beşer bin frank olmak şartıyla bankaya bir kredi açılması hususunun Maliye Nezâret-i Celilesi'ne havalesi muvâfık-ı maslahat görünüyor ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i şahane şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfine tevîk hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 24 R. sene [12]85

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmele-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i mülûkâne buyurulmuş ve mekteb-i mezbûrun ber-vech-i istizân küşâd olunması ve mevâdd-ı sairenin dahi ol suretle icra-yı iktizâları isabet-efzâ-yı sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî mantûk-ı âlisinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i hidivîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 R. sene [12]85

*İstanbul'da inşa olunan Sanayi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

İSTANBUL'DA AÇILAN SANAYİ MEKTEBİ

İstanbul'da bir Sanayi Mektebi açılarak, Avrupa'daki emsallerine göre geri kalmış olan sanaat ve mesleklerin uygulamalı olarak tahsilinin kararlaştırıldığı, Sultanahmet'te bir binanın okul haline getirildiği, bitişğinde öğrencilerin pratik yapabilmesi için bir fabrika inşa edildiği, okula özellikle kimsesiz ve yetim çocukların kabul edilerek meslek sahibi olmalarına çalışıldığı, okulun öğrenci sayısı kısa zamanda 500'ü bulmuş olup memlekette sanayinin kaynağı olma yolunda ilerlediği, okulun muntazam bir şekilde idaresi için nizamnamesinin hazırlandığına dair irade

21 Kasım 1868

Atûfetli efendim hazretleri

Asr-ı mehâsin-hasr-ı hazret-i padişahînin âsâr-ı celile ve nâfiası cümlesinden olmak üzere Dersââdet'de bir mekteb-i sanâyi te'sis ve teşkiliyle Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'de Avrupa ehl-i san'atına kıyasen gerek usul ve gerek masnû'atca geride kalmış olduğu meşhûd olan hîrfet ve san'atların ilmiyle beraber ameliyâtının orada talim etdirilmesi emr u fermân-ı isabet-beyân-ı hazret-i mülûkâne muktezâ-yı âlisinden olmakla işbu mektebin masârifât-ı mukteziyesi için mukaddemâ harîk iânesi akçelerinden Hazine-i Celile'de mevkûf ve mahfûz bulunan mebâlig-i malumeden ve Cîsr-i Atîk hâsîlâtından karşılık ittihâz olunmak üzere Sultan Ahmed Cami-i şerifi civarında vâki Atîk Kılıçhâne'nin tamir ve mekteb hey'etine vaz'ıyla müteferri'âtının dahi tanzim ve tesviyesi hususuna karar verilmişidi.

Sâye-i teshîlât-vâye-i hazret-i şahanede bu kararın icraât-ı fi'liyesini devletli Midhat Paşa hazretleri deruhde ve iltizâm ederek zikr olunan Kılıçhâne'nin icra-yı tamirât-ı mukteziyesiy-le matlûb derecesinde bir mekteb hâl ve hey'etine konulmuş ve talim-i sanâyi için ittisâlinde bir fabrika inşasına mübâşeret olunarak o dahi hitâma yaklaşmış idüğüne ve eğerçi mektebin usul ve kavâ'id-i talimiyesi hakkında mukaddemâ komisyon-ı mahsusunda cereyân eden müzâkerât iktizâsınca mekteb-i mezkûr yalnız gündüzleri talim-i sanâyi'a mahsus olarak sevenî seksener nefer talebe alınmak ve sinin-i malume zarfında mecmu'-ı şâkirdânın mikdarı üç yüz neferden ibaret bulunmak üzere tasavvur olunmuş ise de mektebden maksad-ı aslî olan netice memlekete muktezî olan ve geride kalmış bulunan hîref ve sanâyi'in uyandırılmasıyla beraber sokaklarda ve şurada burada bî-kes ve bî-vâye kalmış olan acezenin ve hususuyla bî-kudret eytâmın dahi talim ve terbiyesi ve sanâyi'a alışdırılması hususu olarak bu da o makûlelerin geceli gündüzlü bir mahalde infâk ve terbiyeleriyle hâsıl olacağına binâen mekteb-i mezkûr dahili ve harici iki şubeye münkasım olarak dahili şubesine o makûle kimsesiz ve kudretsiz sığâr etfâlin ahz ü kabulüyle ve bir taraftan talim ve terbiyeleriyle hîref ve sanâyi için iktidar hâline yetiştirilmesi ve harici şubesine dahi mütâlaât-ı mesbûka vechile esnaf şâkirdânından ve sair istekli olanlardan alınıp onlara yalnız gündüzleri talim-i fûnûn ve sanâyi edilmesi tensîb olunarak evvel emirde dahili şubesine lâzım olan memurlar tayin kılınıp ve se'ele takımından ve sair acezeden bir takım etfâl ve eytâm toplanılıp mekteb-i mezkûr küşâd olunmuş ve şimdiye kadar müctemî' olan etfâlin adedi yüz neferi tecavüz ederek bir taraftan dahi mahallâtından bî-kes ve bî-kudret çocukların kabulü hakkında müsted'âyât-ı mütevalîye vuku bulmakda olmasıyla yakında dahili şubesinin mikdar-ı muayyenî olan beş yüz nefere ve harici şubesinin dahi iki yüz nefere bittab' bâliğ olacağı anlaşılmış olduğuna

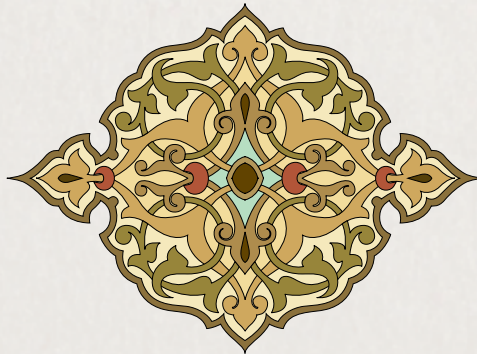
ve sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i şahanede mekteb-i mezkûr me'haz-ı fûnûn ve sanâyi olacağı cihetle usul-i idaresinin gayet muntazam bir hâlde cereyânı lâzımeden bulunduğuna binâen idare-i dahiliyesi için müşârunileyh hazretleri tarafından kaleme alınmış olan nizâmnâme müsveddesi manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i şehriyârî buyurulmak üzere arz ve takdim kılınmakla muvâfık-ı emr u fermân-ı hikmet-beyân-ı cenâb-ı şehinşâhî buyurulduğu hâlde iktizâsının icrasına ibtidâr olunacağı ve mektebin tahsisât-ı dâimesi hakkında verilecek karar Maliye Nezâret-i Celîlesi'nin vuku bulacak iş'ârı üzerine ba'dehû arz ve istizân kılınacağı ve bu madde-i nâfianın hayyiz-i fi'le vusûlü emrinde müşârunileyh Midhat Paşa hazretleri tarafından hakikaten bezl-i mesâî-i hasene olunarak sâye-i teshîlât-vâye-i hazret-i mülûkânede az vakitte şu dereceye getirilmiş olması şâyân-ı sâpâş ve tahsîn-i cenâb-ı velî-nimet-i bî-minnet olduğu beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 4 Ş. sene [12]85

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Esâbî'-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileriyle zikr olunan nizâmnâme müsveddesi manzûr-ı âlî-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve bu madde-i nâfianın müşârunileyh hazretlerinin mesâî-i hasenesi olarak az vakitte şu dereceye getirilmiş olması şâyân-ı sâpâş ve tahsîn-i velî-nimet-i bî-minnet olmasıyla hususât-ı muharrerinin istizân buyurulduğu vechile iktizâsının icra olunması ve tahsisât-ı dâime keyfiyetinin dahi ba'dehû arz ve istizân kılınması şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı ma'âlî-unvan-ı cenâb-ı şehinşâhî mantûk-ı münîfinden olarak mezkûr nizâmnâme müsveddesi yine savb-ı sâmi-i hîdîvânelerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Ş. sene [12]85

İstanbul Sanayi Mektebinde Marangozhane
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

İstanbul Sanayi Mektebinde Tesviyehane
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

OSMANLI MAÂRİFİNİN TEMELİ SAYILAN "1869 MAÂRİF-İ UMÛMİYE NİZAMNÂMESİ"

Osmanlı coğrafyasındaki sıbyan mekteplerinin sayısının 35-40 bine çıkartılarak masraflarının tamamen halka bırakılması, açılacak rüşdiye ve idâdiyelerin masraflarının 1/4'ünün devlet hazinesinden geri kalanının ise ahaliden tedarik edilmesi, devletin merkezi olan İstanbul'da çeşitli yerlerde sıbyan, rüşdiye ve sultanî mekteplerinin zaten açılmaya başlanmış olduğu ve bunların sayılarının tüm memlekette artırılması, bunlara öğretmen yetiştirmek üzere dârülmuallimler te'sis edildiği, Dârülfünûn'un da açılmak üzere olduğu, Meclis-i Kebîr-i Maârif'in teşkil edilerek dârülmuallimînler ile Dârülfünûn derslerinin bir nizâma sokulması ayrıca yeni dârülmuallimler kurulması, her ne kadar mektep muallimlerinin Osmanlı vatandaşı olması bir zorunluluk ise de bazı dersler için işin ehli yabancı muallimlerin istihdam edilmesi, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, açılacak imtihanları kazanıp devlet hizmetine girenlerin askerlik hizmetinden muaf tutulmaları, gayr-i müslim çocuklarının dinî derslerinin kendi din görevlileri tarafından verilmesi, ilim ve fenne dair gerekli görülen yabancı dildeki kitapların Türkçeye tercüme ettirilmesi hususlarında hazırlanmış olan ilk Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi

18 Haziran 1869

Atûfetli efendim hazretleri

Sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i şehinşâhîde sunûf-ı tebaa-i Saltanat-ı Seniyye'nin ulûm ve maârifden iktibâs-ı envâr-ı medeniyet ederek Memâlik-i Devlet-i Aliyye'nin mevki'en ve isti'dâden haiz olduğu bunca esbâb-ı temettü' ve ticaretten kemâ-yenbağî istifade olunması için halkı tahsil-i ma'rifete icbâr edecek bir kaidenin te'sis ve ale'l-umûm mekâtibi nezâret-i mütemâdiye altında bulunduracak bir hey'et-i teftişiyenin teşkili ve maârifin istikmâl-i esbâb-ı tahsiliyesi hakkında Şûrâ-yı Devlet'den kaleme alınmış olan nizâmname lâyihası ve mazbata geçen gün akdolunan Meclis-i Mahsus'da kırâet olundu. Vâkı'a terakkî-i saadet-hâl-i mülk ü millete delâlet edecek maârif-i umûmiyenin hüsn-i intişârı hakkında olan temenniyâtın fi'le gelebilmesi lâyiha-i mezkûrede ittihâz edilmiş olan esasların tamamıyla kabul ve icrasına ve derecât-ı mebhûseye tevfikân iktizâ eden mekâtibin küşâd ve te'sisine mütevakkıf olup ıslâhât-ı esasiye için bundan başka bir tarîk ve çare bulunamadığı cihetle lâyiha-i merkûmenin kabul-i ahkâmı tensib kılınmış ve şu tertib iktizâsınca mevcut olanlar ile yeniden zam ve te'sisi lâzım gelen mekâtib-i sıbyâniyenin mikdarı otuz beş kırk bin adede bâliğ olup bunların idare-i masârifâtı kemâ-kân ahaliye bırakılmak üzere bir vilâyetde gerek mekâtib-i rüşdiye ve idâdiyenin ve gerek idare-i maârif memurlarının maaşât ve masârifâtı her kaç kuruşa bâliğ olur ise rub'unun Hazine-i Devlet'den ve üç rub'unun ol vilâyetin sunûf-ı ahaliye tarafından tesviyesi ve icraâtın ilk senesinde ihtiyar olunacak masrafın elli altmış bin keseyi teca-vüz etmeyeceği gösterilmiş ise de nizâmname-i mezkûrun ahkâmı tedricen ve münasib olan mevâddından bed'en ve icra olunduğu hâlde Hazine-i Devlet'e ve ahaliye aid olan masârifât

ve iânâtın te'diye ve tesviyesinde usret kalmayacağı bedihî bulunmuş olup şu esas iktizâsınca iltizâm olunan icraât-i tedriciye evvel be-evvel merkez-i idare-i Saltanat-ı Seniyye'den bed' olunması tabiat-i maslahatdan olduğundan ve sâye-i me'âli-vâye-i hazret-i padişahide Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye'nin ekser mahallâtında sıbyân mektepleri ve mevâki'-i müte'addidesinde rüşdiye mekâtibi mevcut olduktan başka mekâtib-i sıbyân ve rüşdiye için dârümuallimînler açılmış ve Mekteb-i Sultânî te'sis kılınmış ve müte'addid kız rüşdiye mekteplerinin küşâdına muahharan karar verilmiş ve Dârülfünûn'un bu günlerde açılması kararlaştırılmış olduğundan nizâm-nâme-i mezkûrun ahkâmına tevfikân Meclis-i Kebîr-i Maârif'in teşkiliyle mevcut mekâtib-i rüşdiye ve sıbyâniye teksir ve ıslâh edilip ve idâdiye mektepleri küşâd olunup dârümuallimînler ile Dârülfünûn dersleri tanzim ve yeniden bir Dârümuallimât te'sis kılınması ve her ne kadar hükm-i nizâm iktizâsınca mekâtib-i umûmiyenin muallimîni tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den olmak meşrût ise de bunun husûlü Dârümuallimîn'in takarrür-i intizamıyla iktitâf-ı semerâtına merhûn olarak ol vakte kadar açılacak mekâtibde tadrîs olunacak bazı fûnûn-ı mahsusa için tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den olmayan erbâb-ı dâniş ve kemâlin dahi muallimlikde istihdamları umûr-ı zarûriyeden bulunmakla işbu fıkra-i nizâmiyenin mebâdi-i ahvâlde bu vechile isti'mâli ile mekâtib-i mebhûsenin buraca teşkilinden hâsıl olacak semere ve tecrîbe üzerine ahkâm-ı nizâmiyenin vilâyâta tedricen ta'mim edilmesi ve fakat vilâyâtda bulunan kurâ ve mahallât mekâtibi masârıfı kemâ-kân ahaliye bırakılacağı cihetle bunların işbu nizâma tevfikân ve ta'mimen tanzim-i ahvâliyle beraber mevcut olan işbu rüşdiye mekteplerinin dahi kavâ'id-i cedîdeye göre noksan olan usul-i tadrîsiyeleri ale't-tedric ikmâl edilip yalnız rüşdiye mekâtibinin teksiri ve idâdiye ve sultaniye mekteplerinin küşâdı maddelerinin burada meydana gelecek semerâtın istihsâline ta'lik edilmesi ve Memâlik-i Devlet-i Aliyye'nin ahvâl-i hâzırası icabınca avâm-ı nâsı tarîk-i tahsil-i maârifeye sevk edecek bir tâziyâne-i kanunî ittihâz olunmasının lüzumu müsellemtâdan olmakla Hükûmet-i Seniyye ahaliyi hâl-i cehâletden kurtarmak için zaman-ı isti'dâdları olan hengâm-ı sabâvetlerinde tahsil-i mukaddemat-ı ma'rifete sa'y etmelerinin taht-ı mecburiyete alınması ve kısm-ı âli derslerinden imtihan vererek isbat-ı sermaye-i iktidar eden talebe-i Müslimeden hidemat-ı mühimme-i devletde istihdama kesb-i kabiliyet ve liyakat edenlerin kur'a-yı askeriyeden muafiyetleri ve fakat tebaa-i gayr-ı müslime hizmet-i fi'liye-i askeriyeden muaf olmalarıyla bunlardan imtihanda kabiliyet gösterenlerin bedel-i askerî ile mükellef bulunmaları tarîk-i devletde istihdamlarına mâni olmadığı ve bedelât-ı askerîye an-cemaatin tahsil olunur bir şey olup bunda her şahsın hissesini tefrik ve istisnâ dahi umûr-ı müşkileden bulunduğu mülâhazalarıyla bunların bedelâtdan istisnaları lâzım gelmeyeceği ve sunûf-ı gayr-ı müslime etfâli ulûm-ı diniyelerinin rüesâ-yı ruhâniyeleri ma'rifetiyle bi't-tayin tadrîs olunması ve şâkirdâna okutdurulacak ulûm ve fûnûna dair daha bizde mevcut olmayıp lisan-ı Osmanî'ye tercümesi iktizâ eden kütüb ve resâil maddesi dahi Meclis-i Kebîr-i Maârif'in Daire-i İlmiyesi vezâifinden olacak ve te'lif ve tercüme hususunda erbâb-ı kemâl ve hamîyyetin himmetlerine müracaat kılınacak ise de kütüb-i mukteziyenin lisan-ı Osmanî'ye sürat-i nakl ve tercümesi kâffe-i teşebbüsâtdan ziyade şâyân-ı itina olmasıyla buna Hazine-i Devlet'den mebâlig-i kâfiye tahsis olunmak lâzım geleceğinden gerek müceddeden kitab te'lif edenlere ve gerek sipariş olunacak kütüb ve resâili tercüme eyleyenlere mükâfâten i'tâ kılınmak üzere Hazine-i Celile'den senevî iki bin kese tahsis kılınması hususlarında Şûrâ-yı Devlet'in mütâlaât-ı vâkı'ası ve lâyiha-i mezkûrenin ahkâm-ı mûndericesi pek yolunda görüldüğünden müzâkerât-ı meşrûhaya tatbikan iktizâsına ibtidâr olunmasının Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne ve cihet-i maliyesinin dahi Nezâret-i Celîle-i Maliye'ye havalesiyle beraber neşr ve ilân-ı keyfiyet kılınması ve fakat kısm-ı âli derslerinden bi'l-imtihan çıkacak talebenin kur'adan mu'afiyetleri maddesinin muhtac-ı ta'dil ve ıslâh olan

Kur'a Kanunnâme-i Hümayûnu'nun tashih ve tenkihi vaktine ta'lik edilmesi beyne'l-huzzâr tezekkür ve tasvîb kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı isabet-beyân-ı hazret-i şehinşâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise infâz-ı hükm-i celiline ibtidâr olunacağı ve zikr olunan mazbata ve lâyiha leffen arz ve takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 7 Ra. sene [12]86

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-ârâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı maârif-nüşûr-ı hazret-i tâcdârî buyurulmuş ve mütâlaât-ı vâkı'a ve lâyiha-i mezkûrenin ahkâm-ı mûndericesi yolunda görüldüğünden müzâkerât-ı meşrûhaya tatbikan iktizâsına ibtidâr olunmasının Maârif; ve cihet-i maliyesinin dahi Maliye Nezâret-i Celilelerine havale siyle beraber neşr ve ilân-ı keyfiyet olunması ve kısm-ı âlî derslerinden bi'l-imtihan çıkacak talebenin kur'adan mu'âfiyetleri maddesinin Kur'a Kanunnâme-i Hümayûnu'nun tashih ve tenkihi vaktine ta'lik edilmesi şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne mantûk-ı münifinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i hidivilerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ra. sene [12]86

***

Maârif-i Umûmiye Nizâmnâmesidir.

Bâb-ı Evvel

Mekâtibin aksâm ve derecâtı beyâmındadır

Birinci Madde: Memâlik-i Devlet-i Aliyye'de bulunan mekâtib esasen iki kısma münkasımdır. Birincisi mekâtib-i umumiye ki nezâret ve emr-i idaresi devlete aiddir. İkincisi mekâtib-i hususiye ki yalnız nezâreti devlete ve te'sisi ve idaresi efrâd veyahud cemaate aiddir.

Kısm-ı Evvel

Mekâtib-i Umûmiye

İkinci Madde: Merâtib-i tahsiliye esasen üçdür. Birincisi sıbyân ve rüşdiye ve ikincisi idâdiye ve sultaniye mekteblerine ve üçüncüsü mekâtib-i âliyye mahsus olan derslerdir. Bu cihetle Memâlik-i Devlet-i Aliyye'de mekâtib-i umumiye beş sınıfa münkasımdır. Birincisi sıbyân ikincisi rüşdiye üçüncüsü idâdiye dördüncüsü sultaniye mektepleri olup beşincisi dahi mekâtib-i âliyyedir.

Fasl-ı Evvel

Mekâtib-i Sıbyâniye

Üçüncü Madde: Her mahalle ve karyede ve icabına göre bir iki mahalle veyahud bir iki karyede lâ-ekal birer sıbyân mektebi bulunacak ve muhtelit olan karye ve mahallelerde İslâm mektebi başka ve etfâl-i gayr-ı müslime mektebi başka olacaktır.

Dördüncü Madde: Sıbyân mekteblerinin masârıf-ı inşaiye ve tamiriyesi ve muallimlerinin muhassasâtı ve masârıf-ı sairesi mahalle ve karyesinde bulunan cemaatlerinin hey'et-i umu-

miyesi tarafından tesviye olunacaktır.

Beşinci Madde: Mekâtib-i sıbyâniye için iktizâ eden muallimler, nizâmnâmesine tevfikân intihâb ve tayin kılınacaktır.

Altıncı Madde: Mekâtib-i sıbyâniyenin müddet-i tahsiliyesi dört sene olup zîrde muharrer dersler tedris olunacaktır.

Usul-i cedide vechile elifbâ Kur'ân-ı Kerim	Sunûf-ı gayr-ı Müslime etfâline kendi usul-i diniyeleri tedris olunacaktır.
Tecvîd Ahlâka müte'allik resâil İlm-i hâl	Ve işbu usul diniye dersleri rüesâ-yı ruhâniye ma'rifetleriyle bi't-tayin tedris kılınacaktır.
Yazı talimi Muhtasar fenn-i hesab Muhtasar tarih-i Osmanî Muhtasar coğrafya Malumât-ı nâfi'âyı câmi' risâle	İşbu dersler sunûf-ı gayr-ı Müslimeye kendi lisanları üzere okutdurulacaktır.

Bu müddetden sonra hıfz-ı Kur'ân etmek isteyen bir müddet daha mektebde kalmakda muhayyerdir.

Yedinci Madde: Bu derslerin tağyîr ve ta'dili lâzım geldiği hâlde mahallî Maârif Meclisi'nin Maârif Nezâret-i Celilesi'nden vâki olacak istîzânı ve Meclis-i Kebîr-i Maârif'in re'y ve tensibi üzerine icabı icra kılınacaktır.

Sekizinci Madde: Sıbyân mekteblerinde sunûf-ı Müslime ve gayr-ı müslimenin a'yâd ve eyyâm-ı mahsusalarından ve bilumum mektebler için cülûs-ı hümayûna müsâdif olan yevm-i mahsusdan mâadâ eyyâmda sabahdan akşama kadar iki nevbet ders okutdurulmak mukarrer olduğundan hocalar evkât-ı muayyenesinde hâzır bulunup talim ve tedrise ve mahalle veya karyenin esnan-ı tahsilde bulunan çocukları mektebe devama mecburdur.

Dokuzuncu Madde: Memâlik-i Devlet-i Aliyye'de mekâtib-i sıbyâniye derslerinin tahsiline devam olunması etfâl-i inâs için altı yaşından on yaşına ve etfâl-i zükûr için yedi yaşından on bir yaşına kadar mecburîdir.

Onuncu Madde: Bir mahalle veya karyede sıbyân mektebine gitmek için zükûr ve inâs esnan-ı tahsilde ne kadar etfâl var ise isimlerini ve onların iâşesiyle mükellef olan vâlideyn ve akâribinin esâmisini mübeyyin ihtiyar meclisi ma'rifetiyle bir defter yapıp ve zeyli temhîr edilip mekteb hocasına teslim kılınacaktır.

On Birinci Madde: Onuncu maddede beyân olunduğu vechile tertib edilecek defterde isimleri muharrer çocuklardan mektebe gelmeyenler olur ise hoca tarafından mahalle muhtârına haber verilerek ol çocuğun peder veya vâlidesi veyahud en yakın akrabası ihtiya[r] meclisine celb olunarak çocuğu mektebe göndermesi teklif ve ihtar olunacaktır.

On İkinci Madde: Bir çocuğun mektebe gitmesi için vâlideynine veya akrabasına bir ayda üç kere ihtar vuku bulup da çocuğun on üçüncü maddede muharrer a'zârıyla ma'zûr olmayarak gönderilmediği tahakkuk eder ise talimât-ı mahsusasına tevfikân o makûlelerden hâline ve iktidarına göre beş kuruşdan yüz kuruşa kadar ceza-yı nakdî alınıp Maârif İdaresi Sandığı'na teslim kılınacak ve ceza-yı nakdî alındıktan sonra yine te'siri görülemez ise çocuk hükûmet-i

mahalliye tarafından cebren mektebe konulacaktır.

On Üçüncü Madde: Esnân-ı tahsilde bulunanların muamele-i cebriyeden müstesna tutulmalarını icab eden özürlerin birincisi çocuğun hükûmet-i mahalliye ma'rifetiyle lede'l-muayene tahsil-i ilm ü ma'rifete mâni olduğuna hükm edilen emrâz-ı cismâniye ve maneviyesi ikincisi bir aciz-i fakirin bir çocuğu olup kendisinin o çocuğu istihdama ihtiyacı sâbit olması üçüncüsü bir çocuğun ekin ve harman vakitleri çiftçilik ile işgal olunması ve dördüncüsü mahall-i ikametinde mektebin yarım saat mesafede bulunması beşincisi çocuğun bulunduğu mahalde mekteb olmaması veya olup da kifayet etmemesi altıncısı çocuğun hânesinde veya sair bir mahall-i mahsusda okuyup yazdığının tahakkuk etmesi el-hâsıl bunlara mümâsil ahvâlden dolayı hükûmet-i mahalliye nezdinde şâyân-ı kabul olacak a'zâr-ı kaviyye bulunması hususlarıdır. Sıbyân mekteblerine devam etmeyen çocuklardan herhangi birinin işbu ahvâlden biriyle ma'zûr olduğu sâbit olur ise o çocuğun vâlideyninden veya akrabasından ceza-yı nakdî alınmaz.

On Dördüncü Madde: Sıbyân mektebinde müddet-i tahsiliyesini ikmâl eden talebe İmtihan Nizâmnâmesi mücebince haiz olduğu şehâdetnâme ile bilâ-ı imtihan rüşdiyyeye kabul olunur.

Kız Sıbyân Mektepleri

On Beşinci Madde: Bir mahalle ve karyede bir cemaate mahsus olarak iki sıbyân mektebi olduğu ve mevki'en mahzur dahi bulunmadığı hâlde biri yine o cemaatin etfâl-i zükûruna ve diğeri inâsına tahsis kılınacak ve bu suretin icrası kâbil olmayan yerlerde etfâl-i inâsa mahsus mektebler vücuda gelinceye kadar erkek sıbyân mekteblerine mensub oldukları cemaatlerin kız çocukları dahi kabul olup fakat erkek çocuklarla mahlûtan ikame edilmeyecektir.

On Altıncı Madde: Müstakil olan kız sıbyân mekteblerinin hoca ve diğış ustaları kadın olacaktır. Fakat matlûb derecede ehliyetli muallimler yetiştirilinceye değin müsinn ve edib adamlardan muallim tayini caizdir.

On Yedinci Madde: Kız sıbyân mekteblerinin usul-i tedrisi ve suret-i idaresi ve müddet-i tahsiliye ve tatiliyesi ve şâkirdânın tahsilce olan mecburiyetleri ve ahvâl-i sairesi erkek sıbyân mektepleri hakkında mevzû' olan ahkâm-ı nizâmiyeye tâbi olacaktır.

Mekâtib-i Rüşdiyye

On Sekizinci Madde: Beş yüz hâne-i mütecâviz olan bir kasaba ahalisi sırf İslâm ise yalnız İslâm ve sırf Hıristiyan ise yalnız Hıristiyan için birer mekteb-i rüşdiyye olacaktır. Ve eğer ahalisi muhtelit ise İslâm için başka ve Hıristiyan için başka birer mekteb-i rüşdiyye yapılacaktır. Ve bu vechile muhtelit kasabada mekteb-i rüşdiyyesi olacak sınıf-ı ahalinin adedi yüz hânedan ziyade olmak lâzımdır. Ve sair sunûf-ı gayr-ı müslime hakkında bu kaide câridir.

On Dokuzuncu Madde: Mekâtib-i rüşdiyyenin masârıf-ı inşaiyesi ve muallim ve hademesinin muhassasâtı ve sair kâffe-i masârıfâtı vilâyet maârif idaresi sandığından tesviye kılınacaktır.

Yirminci Madde: Te'sis olunacak mekâtib-i rüşdiyye ebniyesi Meclis-i Kebîr-i Maârif'den verilecek resme tatbikan inşa kılınacaktır.

Yirmi Birinci Madde: Her mekteb-i rüşdiyyenin şâkirdânı mikdarına göre birer veya ikişer muallim-i evvel ve sânisî olup bunlar Muallimîn Nizâmnâmesi'ne tatbikan intihâb ve tayin kılınacak ve bundan başka her mekteb-i rüşdiyyenin bir mubassır ve bir bevâbı dahi olacaktır.

Yirmi İkinci Madde: Rüşdiyye muallim-i evvellerinin sekiz yüz ve muallim-i sânilerin beşer

yüz kuruş maaşı olacak ve mubassıra iki yüz elli ve bevvâba yüz elli kuruş maaş verilip masâ-rıf-ı müteferrikasiçün senevî dörder bin kuruş tahsis edilecek ve bu hesaba göre her mekteb-i rüşdiyenin masârıf-ı adiy-e-i seneviyesi nihayet kırk bin kuruş olacaktır.

Yirmi Üçüncü Madde: Mekâtib-i rüşdiyenin müddet-i tahsiliyesi dört sene olup zirde muharrer dersler tedris olunacaktır.

Mebâdî-i ulûm-ı diniye	Tersîm-i hutut
Lisan-ı Osmanî kavâ'id-i	Mebâdî-i hendese
İmlâ ve inşâ	Tarih-i umumî ve tarih-i Osmanî
Tertib-i cedid üzere kavâ'id-i Arabiye ve Fârisiye	Coğrafya
İlm-i hesab defter tutmak usulü	Cimnastik
Mektebin bulunduğu mahalde galiba müsta'mel olan lisan	

Mevkî-i ticaret olan memleketlerde ezkiyâ-yı talebeden istekli olanların dördüncü sene içinde Fransızca dersine başlamaları caizdir.

İşbu derslerden umûr-ı mezhebiyye ve fûnûn-ı mezkûreye dair olan dersler her milletin kendi lisanı üzere takrir olunacak ve kendi lisanları dahi okutdurulacaktır. Ve gayr-ı müslim etfâlinin umûr-ı mezhebiye dersleri altıncı maddenin fıkra-i munzammesinde beyân olunan kaide mücebince rüesâ-yı ruhâniye ma'rifetleriyle bi't-tayin tedris olunacaktır.

Yirmi Dördüncü Madde: İşbu cedvelde muharrer fûnûn ve ulûmun suret-i tedrisi cedvel-i mahsus mücebince günlere münkasım olduğundan ol vechile tedris olunacaktır ve mahallerince bi't-tecrübe bazılarının tağyîr ve tebdili lâzım gelir ise bu tağyîrât ve tashihât mutlaka Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden istizâna ve Meclis-i Kebîr-i Maârif'in re'y ve tensibine mevkûfdur.

Yirmi Beşinci Madde: Müslim ve gayr-ı müslim rüşdiye mekteblerinin tatil-i umumî zamanı Ağustos'un ibtidâsından üçüncü haftası nihayetine kadar yirmi iki gündür. Her mekteb-i rüşdiyenin Temmuz ibtidâsında dersler tatil olup on beş gün müzâkereye ve Temmuz'un on beşinden nihayetine kadar on beş gün dahi imtihana mahsus olduğundan hitâm-ı imti-handa mektebler bütün bütün kapanıp Ağustos'un yirmi üçüncü günü tekrar açılacaktır. Ve ondan sonra İslâm mekâtib-i rüşdiyesi için Ramazan'ın üçüncü haftası nihayetinden Şevval'ın birinci haftası nihayetine kadar on beş ve Kurban Bayramı için bir hafta müddet tatil olunarak bundan ve Cuma tatilinden ve sair eyyâm-ı mahsusadan başka günlerde tatil caiz değildir. Ve kezâlik gayr-ı müslim mektepleri her milletin a'yâd ve eyyâm-ı mahsusalarından başka günler tatil edilmeyecektir ve bilumum rüşdiyeler cülûs-ı hümayûna tesadüf eden yevm-i mahsusda tatil edilecektir.

Yirmi Altıncı Madde: Mekâtib-i rüşdiyede müddet-i tahsiliyyesini ikmâl edip de İmtihan Nizâm-nâmesi mücebince şehâdetnâme alanlar bilâ-imtihan idâdiyeye kabul kılınacak ve im-tihanda isbat-ı ehliyet edemeyenler istedikleri hâlde bir sene daha mektebde kalabilecektir.

Kız Mekâtib-i Rüşdiyesi

Yirmi Yedinci Madde: Büyük şehirlerde ahalisi sırf İslâm ise yalnız İslâm ve sırf Hıristiyan ise yalnız Hıristiyan birer kız mekteb-i rüşdiyesi olacak ve ahalisi muhtelit olduğu hâlde İslâm için başka ve Hıristiyan için başka birer mekteb-i rüşdiye yapılacaktır. Ve bu vechile muhtelit şehirlerde mekteb-i rüşdiyesi olacak sınıf-ı ahalinin adedi beş yüz hânedan mütecâviz olmak

lâzımdır. Ve bu mekteblerin müceddeden te'sisi şimdilik Dersaade[t] ve ba'dehû re's-i vilâyet olan mahallere mahsustur. Ve sair sunûf-ı gayr-ı müslime hakkında dahi kaide-i mebhûse câridir.

Yirmi Sekizinci Madde: Kız mekteblerinin hocaları kadın olacak ve kadınlardan derece-i matlûbede ehliyetli muallimler yetişdirilinceye kadar müsinn ve edip adamlardan muallim tayini caiz olacaktır.

Yirmi Dokuzuncu Madde: Kız rüşdiye mekteblerinin müddet-i tahsiliyesi dört sene olup zirde muharrer dersler talim olunacaktır.

Mebâdî-i ulûm-ı diniye	Muhtasar tarih ve coğrafya
Lisan-ı Osmanî kavâ'id-i	Hesab ve defter tutmak usulü
Mebâdî-i kavâ'id-i Arabiye ve Fârisiye	Nakışa medâr olacak derece resim
İmlâ ve inşâ	Ameliyât-ı hıyâtiye
Müntehabât-ı edebiye	Musiki (mecburî değildir)
Tedbir-i menzil	

İşbu derslerden umûr-ı mezhebiye ve fûn-ı mezkûreye dair olan dersler her cemaatin kendi lisanı üzere takrîr kılınacak ve sunûf-ı gayr-ı müslime kız rüşdiye mekteblerinde me-bâdî-i kavâ'id-i Arabiye ve Fârisiye yerine kendi lisanları okutdurulacaktır ve altıncı ve yirmi üçüncü maddelerde beyân olunan kaideye tevfiқан gayr-ı müslim etfâlin umûr-ı mezhebiye dersleri rüesâ-yı ruhâniye ma'rifetiyle bi't-tayin tedris olunacaktır.

Otuzuncu Madde: Kız mekteb-i rüşdiyelerinin ikiden dörde kadar muallimesi olacak ve bunlardan başka ameliyât-ı hıyâtiyye ve musiki için dahi birer hocası ve birer mubassıra ile bevvâbı bulunacaktır. Bu mekteblerin tahsisât-ı seneviyesi nihayet kırkar bin kuruş olup maârif idaresi sandığından tesviye kılınacaktır.

Otuz Birinci Madde: Yedlerinde sıbyân mektebi şehâdetnâmesi olan kızlar bilâ imtihan rüş-diyyeye kabul kılınacak ise de şehâdetnâmesi olmayanlar imtihan olunup mertebe-i kâfiyede ehliyeti sâbit olduğu hâlde alınacaktır.

Otuz İkinci Madde: Kız mekteblerinin suret-i idare ve eyyâm-ı tatiliyesi ve şerâit-i sairesi etfâl-i zükûra mahsus rüşdiyeler hakkında mevzû olan ahkâm-ı nizâmiyyeye tâbi olacaktır.

Fasl-ı Sâni *Mekâtib-i İdâdiye*

Otuz Üçüncü Madde: Mekâtib-i idâdiye, mekâtib-i rüşdiyede ikmâl-i tahsil etmiş olan İslâm ile sunûf-ı gayr-ı müslime çocuklarının muhteliten talim ve tedrisleri için mevzû'dur.

Otuz Dördüncü Madde: Bin hâneği mütecâviz olan ve hâl ve mevki'lerince lüzum görünen kasabalarda birer mekteb-i idâdiye yapılmak mukarrerdir.

Otuz Beşinci Madde: Mekâtib-i idâdiyenin masârıf-ı inşaiyesi ve muallim ve hademesinin muhassasâtı ve sair kâffe-i masârıfâtı Vilâyet Maârif İdaresi Sandığı'ndan tesviye kılınacaktır.

Otuz Altıncı Madde: Her mekteb-i idâdiyenin ulûm-ı muhtelifi için muâvinleriyle beraber altışar nefer muallimi olup bunlar Dersâadet'deki büyük Dârülmuallimîn'in şehâdetnâmesi ve Maârif Nezâret-i Celilesi'nin re'yi ile intihâb ve tayin kılınacaktır ve her mekteb-i idâdiyenin

mubassır ve bevvâbı gibi hademesi dahi olacaktır.

Otuz Yedinci Madde: Her mekteb-i idâdiyenin muallim ve hademe maaşı şehriye altı bin ve masârif-ı müteferrika-i seneviyesi sekiz bin kuruş olup bu hesaba göre masârif-ı adiy-i seneviyesi nihayet seksen bin kuruşdan ibaret olacaktır.

Otuz Sekizinci Madde: Mekâtib-i idâdiyenin müddet-i tahsiliyesi üç sene olup zirde muharrer dersler tadrîs olunacaktır:

Mükemmel Türkçe kitâbet ve inşâ Fransızca Kavânin-i Osmaniye Mantık	Mebâdî-i ulûm-ı servet-i milel Coğrafya Tarih-i umumî İlm-i mevâlid Cebir	Hesab ve defter tutmak usulü Hendese ve ilm-i mesâha Hikmet-i tabiiyye Kimya Resim

Otuz Dokuzuncu Madde: Madde-i sâbıkada muharrer fûnûn ve ulûmun suret-i tadrîsi cedvel-i mahsus mucebince günlere münkasım olduğundan ol vechile tadrîs olunacaktır ve mahallerince bi't-tecrûbe bazılarının tebdil ve tağyîri lâzım gelir ise ta'dilât-ı mukteziyesi Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden istizâna ve Meclis-i Kebîr-i Maârif'in re'y ve tensibine mevkûfdur.

Kırkinci Madde: Mekâtib-i İdâdiye'nin tatili zamanları ve müddet-i imtihanları aynıyla rüşdiye mektepleri gibi olup fakat bir sınıfın a'yâd-ı mahsusa için tatili mektebin muhtelit olması cihetiyle iki sınıf hakkında birden ve musâvâten icra olunacaktır.

Kırk Birinci Madde: Mekâtib-i idâdiyede müddet-i tahsiliyesini ikmâl etmiş olan talebeden usulü üzere imtihanları bi'l-icra rûûs alanlar İmtihan Nizâmnâmesi'nde beyân olunan imtiyâzâta kesb-i istihkâk edeceklerdir ve imtihanda ibrâz-ı ehliyet edemeyenler istedikleri hâlde bir sene müddet daha mektebde kalacaklardır.

Mekâtib-i Sultaniye

Kırk İkinci Madde: Her vilâyetin merkezi olan şehir veya kasabada bir mekteb-i sultanî olup mekâtib-i idâdiyeden bi'l-imtihan çıkmış olanlar herhangi sınıf-ı tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olur ise olsun işbu mektebe ücretle kabul olunacak ve mekâtib-i rüşdiyede ikmâl-i fûnûn etmiş ve şehâdetnâme ile çıkmış olanlar dahi ücretle alınıp fakat bunlar kısm-ı adi sınıfına dahil olacaklardır ve idâdiye mekteblerinde tahsil-i fûnûn etmiş olanlar için de en ziyade müstâ'id ve ehliyeti olup da ücret itâsına bi-kudret bulunanlara teshîlât olmak için mekâtib-i sultaniyeye alınacak her sınıf tebaadan yüzde beş meccânen ve yüzde onu rub' ve nısf ücretle kabul edilecektir.

Kırk Üçüncü Madde: Mekâtib-i sultaniyenin masârif-ı inşaiyesi taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den tesviye olunup şâkirdândan istihsâl olunacak ücret mektebin idare-i dâime masârifini ödemediği hâlde fazlası ayrıca cânib-i Hazine-i Celîle'den itâ olunmak üzere her sene maârif bûdcesine idhâl olunacak ve suret-i sarf ve idaresi Maârif Meclisi ma'rifetiyle olacaktır.

Kırk Dördüncü Madde: Mekâtib-i sultaniyenin talebesi leyli ve nehâri olacak ve yalnız derslerde hazır olmak için haricden dahi talebe kabul olunacaktır. Leyli ve nehâri ve harici talebenin mikdar-ı ücreti mahalleri hükûmetiyle meclis-i maârifi tarafından mevki'lerinin hâline göre tahsis kılınacaktır. Fakat her hâlde leyli talebe için tam ücretin mikdar-ı senevîsi yirmi Osmanlı lirasından aşağı ve otuz Osmanlı lirasından yukarı olmayacak ve nehâri talebenin tam ücreti

leyli talebe ücretinin nısfını ve harici talebenin tam ücreti leyli talebe ücretinin rub'u olacaktır.

Kırk Beşinci Madde: Her mekteb-i sultanînin edebiyat ve ulûm ve fûnûn ve kanun dersleri için sekiz neferden on iki nefere kadar muallimi olacak ve bunlar dahi Muallimîn Nizâm-nâmesi'ne tevfi kan intihâb ve tayin kılınacaktır. Her mekteb-i sultanînin müdür ve muhasebeci ve vekilharc ve aşçı ve bevvâb ve mubassır gibi hademesi lüzum ve ihtiyacına göre tertib olunur ve mekteb-i sultanînin idaresi vilâyet maârif idaresi müdürünün taht-ı nezâret-i mahsusasında bulunur.

Kırk Altıncı Madde: Mekâtib-i sultanîyede okunacak dersler iki kısımdır. Biri kısım-ı adi ve diğeri kısım-ı âlîdir. Kısım-ı adi mekâtib-i idâdiyede okutdurulan derslerdir. Kısım-ı âlî dahi iki sınıfa münkasım olarak biri edebiyat ve diğeri ulûm ve fûnûndur. İşbu kısım-ı âliye göre mekteb-i sultanînin müddet-i tahsiliyesi üç ve kısım-ı adi ile altı senedir. Kısım-ı adi dersleri mekteb cedvelinde gösterildiği gibi olup kısım-ı âlî dersleri zîrdeki cedvelde beyân olunur.

Edebiyat sınıfı	Ulûm sınıfı
Türkçe fenn-i kitâbet ve inşâ Arabî ve Fârisiden edebiyata müte'allik müellifât Ma'ânî Fransızca İlm-i servet-i milel Hukuk-ı milel Tarih	Hendese-i resmiye [ve] menâzır? Cebir ve cebirin hendeseye tatbiki Müsellesât-ı müsteviye ve küreviye Hey'et Hikmet-i tabiiyye ve kimyanın muhtasar suretle sanâyi ve ziraate tatbiki İlm-i mevâlid Fenn-i tahtit-i arazi

Kırk Yedinci Madde: Kırk altıncı maddede muharrer fûnûn ve ulûmun suret-i tedrisi cedvel-i mahsus mucebince günlere münkasım olduğundan ol vechile tedris olunacaktır. Ve mahallerince bi't-tecrûbe bazılarının tebdil ve tağyiri lâzım gelir ise ta'dilât-ı mukteziyesi Maârif Nezâret-i Celilesi'nden istizân ve Meclis-i Kebîr-i Maârif'in re'y ve tensibine mevkuftur.

Kırk Sekizinci Madde: Mekâtib-i sultanîyenin tatil zamanları ve mevsim-i imtihanları aynıyla mekâtib-i rüşdiyye ve idâdiyedeki gibi olup fakat leyli olan talebenin tatil geceleri mektebde veyahud haricde kalması mahalleri maârif idarelerinin kararına mu'allaktır.

Kırk Dokuzuncu Madde: Mekâtib-i sultanîyede tahsil-i ulûm ve fûnûn eden talebeden kısım-ı âlî derslerinde bulunanlar nizâmı mucebince imtihan olmak salâhiyetine nâil olduklarından esnanda bulunan talebenin kısım-ı âlî derslerinden imtihanları bi'l-icra iktidarları sâbit olur ise o sene kur'asından muaf tutulacaktır.

Ellinci Madde: Mekâtib-i sultanîyede müddet-i tahsiliyesini ikmâl etmiş olup da usulü üzere imtihanları icra kılınanlardan rûus alanlar İmtihan Nizâm-nâmesi'nde beyân olunan imtiyâzâta kesb-i istihkâk edeceklerdir ve imtihanda isbat-ı ehliyet edemeyenler bir sene daha mektebde kalabileceklerdir.

Fasl-ı Sâlis
Mekâtib-i Âliye

Elli Birinci Madde: Mekâtib-i âliye Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimât ve Dârülfûnûn ile

fünûn ve sanâyi'-i muhtelif mektebleridir.

Dârümuallimîn

İşbu Dârümuallimîn hakkındaki mevâdd-ı makamına kâim olmak üzere Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nin Meclis-i Vükelâ'dan müzeyyen mazbatasıyla 24 Rebülevvel sene 1309 tarihli irâde-i seniyye Kuyûd Odası'nda mukayyedir.

Elli İkinci Madde: Mekâtib-i umûmiyenin derecât-ı muhtelifesi için mükemmel muallimler yetiştirilmek üzere Dersââdet'de bir büyük Dârümuallimîn te'sis olunup üç şubeye ve her şube biri edebiyata ve diğeri ulûm ve fûnûna mahsus olmak üzere iki sınıfa münkasımdır. Birinci şube rüşdiye ve ikinci şube idâdiye ve üçüncü şube sultaniye mekteblerine muallim yetiştirmeğe mahsusdur.

Elli Üçüncü Madde: Rüşdiye şubesi iki daireye münkasım olup birincisi İslâm ve ikincisi sunûf-ı gayr-ı müslim mekâtib-i rüşdiyesi için yetiştirile[cek] muallimlere mahsusdur.

Elli Dördüncü Madde: Rüşdiye şubesinin müddet-i tahsiliyesi üç sene olup sınıfına göre zîrde muharrer dersler okutdurulacaktır.

Edebiyat sınıfı	Ulûm sınıfı
Türkçe kitâbet ve inşâ Tertib-i cedid üzere tedrise iktidar-ı kesb edecek derecede Arabî ve Fârisî Her cemaatin kendi lisanı Tarih-i umumî (her milletin kendi lisanı üzere tedris edilecektir)	Tersim-i hutut Hesab (her cemaatin kendi lisanı üzere tedris kılınacaktır) Defter tutmak usulü Hendese Mesâha Cebir (her cemaatin kendi lisanı üzere tedris kılınacaktır)

Elli Beşinci Madde: İdâdiye şubesinin müddet-i tahsiliyesi iki sene olup sınıfına göre zîrde muharrer dersler talim edilecektir.

Ulûm sınıfı	Edebiyat sınıfı
İlm-i Mevâlid Hendese-i resmiye ve menâzır Cebir Hikmet-i tabiiyye Kimya Resim	Arabî ve Fârisiden tercüme ameliyatı Türkçe şiir ve inşâ Fransızca Kavânin-i Osmaniye Mantık İlm-i servet-i milel

Elli Altıncı Madde: Sultaniye şubesinin müddet-i tahsiliyesi üç sene olup sınıfına göre zîrde

muharrer dersler tedris kılınacaktır.

Ulûm sınıfı	Edebiyat sınıfı
Müsellesât-ı müsteviye ve küreviye	Mükemmel Türkçe inşâ ve eş'âr
Cebirin hendeseyle tatbiki	Mükemmel Arabî ve Fârisî
Kutû-i mahrûtiyât	Ma'ânî
Cebir-i eskâl	Türkçeden Fransızcaya ve Fransızcadan Türkçeye
İlm-i kimyanın sanâyi ve ziraate Tatbiki	tercüme ameliyatı
Mükemmel ilm-i mevâlid	Hukuk-ı milel
Fenn-i tabakatü'l-arz	
Fenn-i tahtî-i arazi	
Resim	

Elli Yedinci Madde: Dârümuallimîn'in bir müdürü ve lüzumu kadar muallimi ve iki nefer dahi bevvâbı bulunacaktır.

Elli Sekizinci Madde: Müdüre beş bin ve muallimlere iki binden dört bin kuruşa kadar maaş verilecektir.

Elli Dokuzuncu Madde: Dârümuallimîn'e girmek isteyenler imtihan faslında beyân olunan rüşdiye ve idâdiye ve sultaniye şehâdetnâmesini veyahud mülâzemet rûsunu irâe eyledikleri hâlde bilâ imtihan ve şehâdetnâme veyahud mülâzemet rûsu olmayanlar bir mümeyyiz hey'eti huzurunda bi'l-imtihan derecesine göre zikr olunan şubelerden birine nehâri olarak kabul olunur.

Altmışinci Madde: Dârümuallimîn'in rüşdiye şubesinde bulunan talebeye seksener ve idâdiye şubesi şâkirdânına yüzer ve sultaniye şubesinde bulunanlara yüz yirmişer kuruş şehri maaş verilecektir. Şu kadar ki muvazzaf olan talebe nihayet yüz neferden ibaret olup kusuru-na maaş verilmeyecek ve muvazzaf olan talebenin kırkı rüşdiye ve altmış dahi münâsafaten idâdiye ve sultaniye şubelerine mahsus olacaktır ve maaş mahlûl oldukda en kıdemli kim ise ona i'tâ kılınacaktır.

Altmış Birinci Madde: Rüşdiye şubesinde müddet-i tahsiliyesini ikmâl ile lede'l-imtihan isbat-ı liyakat edenler rüşdiye muallimliğine çıkmak veyahud idâdiye şubesine geçmek hususunda muhayyer oldukları misillü idâdiye şubesinde ikmâl-i tahsil edenler dahi sultaniye şubesine veyahud idâdiye muallimliğine çıkmakda muhayyerdirler.

Altmış İkinci Madde: Dârümuallimîn'den bi'l-imtihan çıkmış olan talebe sınıfına göre muvazzaf olarak mekâtib-i umûmiyede tayin olunacakları muallimlik memuriyetini kabule mecburdur.

Altmış Üçüncü Madde: Dârümuallimîn'de tahsil etmiş olan muallimlerin mekâtib-i umûmiyeye muallim olmak için sairlerine hakk-ı rûchânı olacaktır.

Altmış Dördüncü Madde: Mekâtib-i umûmiyede lâ-ekal beş sene bir ömr-i kavîye müstened olmayarak muallimlik etmeksizin terk-i hizmet etmek isteyenlerden Dârümuallimîn'de esna-yı tahsilde almış oldukları maaş istirdâd olunacak ve o makûleler mekâtib-i umumiye muallimliğinde istihdam için zaten haiz oldukları hakk-ı rûchândan mahrum olacaklardır.

Altmış Beşinci Madde: Müddet-i muayyene-i tahsiliyesini ikmâl etmeksizin bulunduğu şube derslerinden imtihan olmak caiz olup isbat-ı liyakat eden muallimliğe kabul kılınacaktır.

Altmış Altıncı Madde: Dârümuallimîn-i Sıbyân dahi büyük Dârümuallimîn'in mütefer-

ri'âtından olacak ve müdürünün taht-ı nezâret-i mahsusasında bulunacaktır.

Altmış Yedinci Madde: Dârümuallimîn'in bir muntazam kütübhâne ve numunehânesi olacağı gibi hikmet-i tabî'yye ve kimyaya müte'âllik âlât ve edevât-ı mukteziyesi dahi mükemmel olacaktır.

Dârümuallimât

Altmış Sekizinci Madde: Kız mekâtib-i sıbyâniye ve rüşdiyesine muallimler yetiştirmek üzere Dersâdet'de bir Dârümuallimât te'sis olunup sıbyân ve rüşdiye nâmıyla iki şubeye ve her şube dahi biri İslâm ve diğeri sunûf-ı gayr-ı müslime mekâtib-i rüşdiyesi için yetiştirilecek muallimelere mahsus olmak üzere ikişer daireye taksim kılınacaktır.

Altmış Dokuzuncu Madde: Sıbyân şubesinin müddet-i tahsiliyesi iki sene olup zîrde muharrer dersler cedvel-i mahsusunda gösterildiği üzere talim etdirilecektir.

Mebâdî-i ulûm-ı diniye	
Kavâ'id-i lisan-ı Osmanî ve kitâbet	
Usul talim	
Her cemaatin kendi lisanı	
Risâle-i ahlâk	Her cemaatin kendi lisanı üzere tedris kılınacaktır ve etfâl-i gayr-ı Müslimenin ulûm-ı diniye dersleri mevâdd-ı muhtelif-i sâbıkada beyân olunduğu vechile rüesâ-yı ruhâniye ma'rifetleriyle bi't-tayin tedris olunacaktır
Hesab ve defter tutmak usulü	
Tarih-i Osmanî ve coğrafya	
Malumât-ı nâfi'a	
Musikî	
Dikiş ve nakış	

Yetmişinci Madde: Rüşdiye şubesinin müddet-i tahsiliyesi üç sene olup zîrde muharrer dersler tertib-i mahsus vechile talim edilecektir.

Mebâdî-i ulûm-ı diniye	
Kavâ'id-i lisan-ı Osmanî ve inşâ	
Arabî ve Fârisî	
Her cemaatin kendi lisanı	
İlm-i ahlâk	Her cemaatin kendi lisanı üzere tedris olunacaktır ve etfâl-i gayr-ı Müslimenin ulûm-ı diniye derslerinin tayini altmışdokuzuncu maddenin hükmüne tevfi kan cereyân edecektir
Tedbir-i menzil	
Tarih ve coğrafya	
Mebâdî-i ulûm-ı riyâziye ve tabiiyye	
Resim	
Musiki	
Envâ'-ı ameliyât-ı hıyâtiye	

Yetmiş Birinci Madde: Dârümuallimât'ın bir müdiresi ve ulûm ve fûnûn-ı muhtelif için lüzumu kadar muallimesi ve nakış ustası ve iki hizmetçisi bulunacaktır. Kadınlardan matlûb vechile muallime yetiştirilinceye kadar müsinn ve edîb olmak şartıyla zükûrdan muallim tayini caiz olacaktır.

Yetmiş İkinci Madde: Müdirenin bin beş yüz ve muallime ve ustaların yedişer yüz elli ve

hizmetçilerin yüz ellışer kuruş maaşı olacaktır.

Yetmiş Üçüncü Madde: Dârümuallimât'a girmek isteyen kadınlar sıbyân veya rüşdiye mektebi şehâdetnâmesini ibrâz eyledikleri hâlde bilâ imtihan alınacak ise de şehâdetnâmesi olmayanlar bir mümeyyiz hey'eti huzurunda imtihan olunup sâbit olacak derece-i ehliyetlerine göre iki şubeden birine kabul edilir.

Yetmiş Dördüncü Madde: Sıbyân şubesinde müddet-i tahsiliyesini ikmâl ile lede'l-imtihan isbat-ı liyakat edenlerin kız sıbyân mektebi muallimeliğine çıkmak veyahud rüşdiye şubesine geçmek yed-i ihtiyarlarındadır.

Yetmiş Beşinci Madde: Dârümuallimât'dan bi'l-imtihan çıkacak şâkirdân tayin olunacakları hizmet-i talimiyeyi kabule mecburdurlar.

Yetmiş Altıncı Madde: Yedlerinde Dârümuallimât şehâdetnâmesi bulunan muallimelerin mekâtib-i umumiye-i inâsın umûr-ı talimiyesinde istihdam için sairlerine hakk-ı rüchânı olacaktır.

Yetmiş Yedinci Madde: Mekâtib-i umumiye-i inâsda lâ-ekal beş sene hizmet-i talimiyeyi ifa etmeyerek ve bir özr-i kavîye müstenid olmayarak hizmetinden çekilmek isteyen muallimelerin Dârümuallimât'da esna-yı tahsillerinde almış oldukları maaş istirdâd olunacak ve o makûleler mekâtib-i umumiye muallimeliğinde istihdam için zaten haiz oldukları hakk-ı rüchândan mahrum olacaklardır.

Yetmiş Sekizinci Madde: Dârümuallimât'ın muvazzaf şâkirdânı elli neferden ibaret olup sıbyân şubesinde bulunacaklara otuzar ve rüşdiye şubesi şâkirdânına altmışar kuruş şehriye maaş verilecek ve münhal olacak maaş gayr-ı muvazzaf sınıfın en kıdemlisine i'tâ kılınacaktır.

Dârülfünûn

Yetmiş Dokuzuncu Madde: Dersâadet'de Dârülfünûn-ı Osmanî nâmıyla bir Dârülfünûn te'sis olunacaktır.

Sekseninci Madde: Dârülfünûn evvelâ hikmet ve edebiyat, sâniyen ilm-i hukuk, sâlisen ulûm-ı tabiiyye ve riyâziyenin talimine mahsus üç şubeden ibaret olacaktır.

Seksen Birinci Madde: Hikmet ve edebiyat şubesinde ilm-i terkiib-i vücud-ı insanî ve ilm-i ahvâl-i nefis ve mantık ve ma'ânî ve beyân ve ilm-i kelâm ve ilm-i ahlâk ve hukuk-ı tabiiyye ve ilm-i tarih ve mükemmel Arabî ve Fârisî ve Türkî ve Fransızca ve Yunan ve Latin lisanlarıyla bilumum ümmehât-ı elsine kavâ'idinin tatbik ve mukayesesine dair sarf-ı umumî ve ilm-i aruzu ve tarih-i umumî ve ilm-i âsâr-ı atika ve ilm-i meskûkât dersleri talim olunacaktır.

Seksen İkinci Madde: İlm-i hukuk şubesinde fikh-ı şerifin muamelât bahsiyle usul-i fikh ve Romalıların kanunu ve Fransızların hukuk-ı adiiye kanunnâmesi ve hukuk-ı adiiyeye müte'allik usul-i muhakeme ve ticaret-i berriyye ve bahriyye ve Ceza Kanunnâme-i hümayûnlarıyla Usul-i Muhakeme-i Cinayet ve Hukuk-ı Mülkiye ve Hukuk-ı Milîl dersleri tedris olunacaktır.

Seksen Üçüncü Madde: Ulûm-ı tabiiyye ve riyâziye şubesinde hey'et ve hikmet-i tabiiyye ile ilm-i kimya ve ilm-i tabakâtü'l-arz ve ilm-i ma'âdin ve ilm-i nebâtât ve ilm-i hayvanât ve hendese ve müsellesât ve hendesenin cebire tatbiki ve hendese-i resmiye ve menâzır ve hesab ve hesab-ı tefâzülî ve tamamî ve cerr-i eskâlin nazariyât ve tatbikâtı ve tarih-i ulûm-ı tabiiyye ve riyâziye ve fenn-i tahtit-i arazi tedris olunacaktır.

Seksen Dördüncü Madde: Dârülfünûn'da okutdurulacak dersler Türkçe takrîr olunacak ve Türkçe takrîre muktedir mükemmel muallimler yetiştirilinceye kadar Fransızca takrîr olun-

mak caiz olacaktır.

Seksen Beşinci Madde: Her şubenin müddet-i tahsiliyesi me'zûniyet rûsunu alacaklar için üç ve müderris olacaklar için dört seneden ibaret olacaktır.

Seksen Altıncı Madde: Her şube sınıflarının ders cedveli beher sene başında o şubenin muallimleri tarafından tanzim ve Dârülfünûn nâzırıyla Maârif Nezâreti tarafından tasdik olunacaktır.

Seksen Yedinci Madde: Dersler muallimler tarafından şifahen ve alenen takrîr kılınacak ve ders istimâ'ı için dersihâneye girmek isteyenlere mümâna'at olunmayacaktır.

Seksen Sekizinci Madde: Lâ-ekal on altı yaşında olan her bir şahıs Dârülfünûn'un nizâmâtına ittibâ' eylediği hâlde talebe sınıfına kayd olunabilecektir.

Seksen Dokuzuncu Madde: Dârülfünûn'a girecek talebe Dersaâdet'de ikamet eylediği mahalli beyân ile beraber hîn-i hâcetde şube müdürü tarafından kim[e] müracaat olunmak icab edecek onu dahi irâe edecektir.

Doksanıncı Madde: Dârülfünûn şâkirdânı silkine dahil olmak isteyenler muamelât-ı meş-rûhayı icra eyledikten sonra her şubeden birer muallim alınarak teşkil olunacak mümeyyiz hey'eti huzurunda lisan-ı Osmanîyle tarih-i umumî ve coğrafya ve hesap ve hendese ve cebir ve hikmet-i tabîiyye ve mantıktan imtihan olunacaklardır.

Doksan Birinci Madde: İşbu imtihandan sonra mümeyyiz hey'eti tâlibin şâyân-ı kabul olduğuna hükm eylediği hâlde liyakatini mübeyyin bir kıt'a şehâdetnâme i'tâ edecek ve bu şehâdetnâme ile tâlib yarım Osmanlı lirası vererek şâkirdân defterine kayd olunacaktır.

Doksan İkinci Madde: Tâlib doksan birinci maddede muharrer olan dersleri tahsil etmiş olduğunu musaddak Hükûmet-i Seniyye cânibinden tanılmış bir mektebin şehâdetnâmesini ibraz edecek olur ise imtihandan muaf tutulacaktır.

Doksan Üçüncü Madde: Talebe her üç ayın ibtidâki on beş günü zarfında rub' Osmanlı altını i'tâsıyla kayıtlarını bizzat tecdîd etdireceklerdir.

Doksan Dördüncü Madde: Talebe tecdîd-i kayd ettirmek için geçen üç ayda derslerine devam ettiklerini musaddak bulundukları şube muallimlerinin şehâdetnâmesini ibraz edeceklerdir.

Doksan Beşinci Madde: Dârülfünûn'un nizâmâtına mugayir hareketde bulunacak şâkirdâna muallimler tarafından ihtar ve tembih olunacak ve bu hareket üç defa vuku bulur ise her üç ayda tecdîd ettirmiş olduğu kayıtlardan bir veya ikisini gâib edip dersi ona göre geri gidecek ve hîn-i hâcetde üç aydan nihayet bir sene müddet Dârülfünûn'dan tard olunacaktır.

Doksan Altıncı Madde: Talebenin izâ'a-i kaydı ve ihrac ve tardı Dârülfünûn Meclisi'nin kararına menûtdur.

Doksan Yedinci Madde: Bi'l-cümle talebe nehârî olacaktır.

Doksan Sekizinci Madde: Dârülfünûn muallim ve muâvinleri Muallim Nizâmnâmesi mücebince intihâb ve tayin olunacaktır.

Doksan Dokuzuncu Madde: Dârülfünûn muallimlerine iki bin beş yüzden beş bin kuruşa ve muâvinlere bin beş yüzden iki bin beş yüze kadar şehriye maaş i'tâ olunacaktır.

Yüzüncü Madde: Talebenin esâmisini mübeyyin cedveli bir defter yapılp beher gün her biri imzasını va'z etmeğe mecbur olacaklardır. Muallimler haftada bir defa işbu cedvelleri muayene edip gelmeyenleri kayd edeceklerdir.

Yüz Birinci Madde: Üç ay zarfında devam etmiş olan talebeye muallimler tarafından birer müdâvemet şehâdetnâmesi i'tâ olunacaktır.

Yüz İkinci Madde: Talebe beher sene hitâmında yedinde dört kıt'a kayd pusulası bulunduğu

hâlde mensub olduğu şubede sene-i merkûme zarfında tedris olunan ulûmdan imtihan olunacak ve birinci imtihanı vermeyince beşinci kayd pusulasını talep edemeyeceği misillü ikinci imtihanı vermeyince dokuzuncu kayd pusulasını alamayacak ve hitâm-ı tahsiline kadar bu vechile muamele olunacaktır.

Yüz Üçüncü Madde: Talebe üçüncü senenin hitâmında el-ân o sene okuduğu derslerden sâniyen bulunduğu şubenin cemî' derslerinden imtihan olunacaktır.

Yüz Dördüncü Madde: Yüz üçüncü maddede muharrer olan iki imtihanı kazanan talebe şube idaresi tarafından teklif olunan bir meseleye dair kaleme aldığı müsveddeyi şubesi müdürüne takdim edecek ve müdür-i mûmâileyh işbu müsveddeyi şâyân-ı kabul addettiği hâlde şube muallimlerinden mürekkeb imtihan komisyonuna ibrâz olunması için müsevvidine ruhsat i'tâ eyleyecektir.

Yüz Beşinci Madde: İmtihan komisyonunda müsvedde-i ma'rûzası hakkında vâki olacak es'ileye ecvibe-i kâfiye i'tâ eden talebeye Dârülfünûn'un mührüyle memhûr ve şubenin müdür ve kâtibi ile Dârülfünûn nâzırı imzalarıyla mumzâ bir şehâdetnâme verilecek ve işbu şehâdetnâme üzerine İmtihan Nizâmnâmesi'ne tevfikân me'zûniyet rûusu i'tâ kılınacaktır.

Yüz Altıncı Madde: Müderris olmak isteyen talebe me'zûniyet rûusunu aldıktan sonra bir sene daha kayd pusulalarını alıp me'zûn hakkında câri olan usule tevfikân imtihan olduktan ve bir mes'ele-i ilmiyeye dair iktizâ eden müsveddeyi kaleme aldıktan sonra İmtihan Nizâmnâmesi'ne tevfikân müderris rûusu alabilmek üzere şehâdetnâme ahz eyleyecektir.

Yüz Yedinci Madde: İmtihan Nizâmnâmesi'nde gösterilen rûus harcından başka Dârülfünûn Sandığı'nda kalmak üzere talebeden geçirecekleri her imtihan için ikişer Osmanlı yüz-lük Mecidiye altını resm alınacaktır.

Yüz Sekizinci Madde: Dârülfünûn Maârif Nezâreti'nin takriri üzerine bâ-irâde-i seniyye tayin buyurulacak bir nâzırın taht-ı nezâretinde bulunacaktır.

Yüz Dokuzuncu Madde: Nâzır Dârülfünûn Nizâmnâmesi'nin tamamı-i icra-yı ahkâmına ve talebenin harekâtına nezâret ve dikkat edecek ve yolsuz hareketde bulunan talebeye icra-yı nasihatle beraber keyfiyeti velilerine ve lede'l-hâce Maârif Nezâreti'ne bildirecektir.

Yüz Onuncu Madde: Nâzır her sene hitâmında Dârülfünûn'un o sene zarfında cereyân eden vukuâtını ve hâl-i hâzırını ve ıslâhât-ı musammemeyi beyânnâme-i mahsusî ile ilân edecektir.

Yüz On Birinci Madde: Her şubenin muallimleri her sene içlerinden birini şube müdürlüğüne intihâb edeceklerdir.

Yüz On İkinci Madde: Her şubenin müdürü icabında şube muallimlerini celb ile şubeye aid umûr ve hususâtı tezekkür edecektir.

Yüz On Üçüncü Madde: Dârülfünûn Meclisi nâzırın taht-ı riyâsetinde ve şube müdürlerinden mürekkeb olup Dârülfünûn derslerinin cedveliyle umûr-ı inzibâtiyesi ve mesâlih-i câriyesini ve Maârif Nezâreti'nden bi'l-istizân veyahud bilâ-istizân icrası lâzım gelen ıslâhâtı müzâkere edecektir.

Yüz On Dördüncü Madde: Her şubenin muallimlerinden olmak ve kendileri tarafından müntehab bulunmak üzere bir kâtibi olacaktır.

Yüz On Beşinci Madde: Şube kâtibi zabıt ceridelerini kaleme almağa ve muhaberât-ı tahririyeyi icraya ve evrakı hıfza memurdur.

Yüz On Altıncı Madde: Dârülfünûn nâzırının şehriye maaşı yedi bin beş yüz kuruş olacak ve şube müdürlerinin maaşları dahi muallimlik maaşına biner kuruş ilâvesiyle tahsis kılınacaktır.

Yüz On Yedinci Madde: Her sınıfta birer mubassır bulunacağı gibi lüzumu mikdar hademe

dahi bulunarak mubassırlık şehriye maaşı üç yüz ve hademenin maaşları yüz elliden iki yüz ellişer kuruşa kadar olacaktır.

Yüz On Sekizinci Madde: Dârülfünûn'un eyyâm-ı tatiliyesi evvelâ her haftanın Cuma ve Pazar günlerinden sâniyen her sınıfın a'yâd ve eyyâm-ı mahsusalarından sâlisen Ramazandan râb'ân imtihtandan sonra bir ay müddetden ibaret olacak ve cülûs-ı hümayûn yevm-i mahsusunda dahi tatil edilecektir.

Yüz On Dokuzuncu Madde: Dârülfünûn'da bir kütübhâne te'sis olunacaktır.

Yüz Yirminci Madde: Kütübhâne müdürü Dârülfünûn nâzırının inhâsı ve Maârif Nezâret-i'nin takrîri üzerine bâ-irâde-i seniyye tayin olunur. Şehriye maaşı iki bin beş yüz kuruşdur.

Yüz Yirmi Birinci Madde: Kütübhâne için senevi yirmi beş bin kuruş tahsis olunacaktır.

Yüz Yirmi İkinci Madde: Kütübhâne hibe ve vasiyetle verilecek hedâyâyı kabul edecek ve sair kütübhânelerle kitab mübâdele edebilecektir.

Yüz Yirmi Üçüncü Madde: Kütübhâne Dârülfünûn muallimleriyle talebe için her gün ve umum için evkât-ı muayyenede açık bulunacaktır.

Yüz Yirmi Dördüncü Madde: Dârülfünûn'un mahsus bir sandığı olacak ve bunun idaresi Dârülfünûn nâzırının inhâsı ve Maârif Nezâreti'nin takrîri üzerine bâ-irâde-i seniyye bir me-mur-ı mahsusa havale kılınacaktır.

Yüz Yirmi Beşinci Madde: Dârülfünûn vâridâtı evvelâ sandığa kâmilten teslim olunan kay-diyye ve müsvedde ve imtihan harçları hâsılâtından sâniyen hedâyâ ve mevkûfâtdan sâlisen taraf-ı devletden verilecek i'âne-i seneviyeden ibaretdir. Bu i'âne fazla-i masârıfı tesviye için verileceğinden Dârülfünûn'un vâridât-ı sairesi tezâyüd etdikce i'âne-i mezkûre mikdarı te-nezzül edecektir.

Yüz Yirmi Altıncı Madde: Dârülfünûn'un masârıfı nâzır ve muallimler ile hademe maaşla-rından ve dairenin mahrûkâtıyla masârıf-ı tamiriyesinden ve kütübhâneye tahsis olunan i'âne akçesinden ibaretdir.

Yüz Yirmi Yedinci Madde: Madde-i sâbıkada beyân olunan sandığın vâridât ve sarfiyatı muhasebesini mübeyyin sene be-sene bir defter tanzim olup Meclis-i Kebîr-i Maârif'in daire-i idaresine i'tâ edilecektir.

Yüz Yirmi Sekizinci Madde: İleride vaz' olunacak nizâmnâme-i mahsusuna tatbikan Dârül-fünûn'da tarih-i tabiiyye ve meskûkât-ı atıkaya dair bazı âsâr cem' ve hıfzına mahsus olmak üzere birer daire ve bir de kimyahâne yapılacaktır ve bunların muvazzaf memurları olacaktır.

Kısm-ı Sâmi Mekâtib-i Hususiye

Yüz Yirmi Dokuzuncu Madde: Mekâtib-i hususiye bazı mahallerde cemaatler tarafından veya gerek tebaa-yı Devlet-i Aliyye ve gerek tebaa-yı ecnebiyeden olan efrâd ve eşhâsdan biri câni-binden ücretli veya ücretsiz olarak ihdâs ve te'sis olunan mekteplerdir ki bunların masârıfât ve muhassasâtı ya mü'essisleri tarafından veyahud merbût oldukları vakıfları cânibinden idare ve rü'yet kılınır. Memâlik-i Şahane'de bu nev' mekteplerin te'sisine evvelâ muallimlerinin yedin-de Maârif Nezâreti cânibinden veyahud mahallî maârif idaresinden şehâdetnâme bulunmak ve sâniyen bu mekteplerde âdâba ve politikaya mugayir ders okutdurulmamak için talim olunacak derslerin cedveli ve kitablar Maârif Nezâreti'nden veyahud mahallî maârif idaresinden tasdik edilmek üzere taşrada ise vilâyet maârif idaresiyle vilâyet valisi tarafından ve Dersââdet'de Maâ-rif Nezâreti cânibinden ruhsat-ı resmiye verilir. Bu üç şart kâmilten mevcut olmadıkca mekâtib-i hususiye küşâdına ve devamına ruhsat verilmez ve hilâfında hareket vuku'u takdirinde men' ve

sehd olunur. Mekâtib-i hususiye küşâd edenlerin tayin edecekleri hocaların yedlerinde şehâdet-nâme bulunduğu hâlde onu maârif idaresine tasdik etdirmeleri lâzım gelecektir.

Yüz Otuzuncu Madde: Mekâtib-i umumiye ve hususiyede etfâlin yolsuz hareketlerinden veyahud derse çalışmamalarından dolayı muamele-i darbiye icrası ve elfâz-ı nâ-sezâ isti'mâli kat'iyen memnû' olup o makûle müstahık-ı ceza olan şâkirdân derece-i kabahat ve rehâ-vetlerine göre talimât-ı mahsusasına tevfikân te'dib kılınacak ve hilâfında hareket edenler mazhar-ı mücâzât olacaktır.

Bâb-ı Sâmi
Hey'et-i Umûmiye-i İdâre-i Maârif

Kısm-ı Evvel
Meclis-i Kebîr-i Maârif

Yüz Otuz Birinci Madde: İdare-i maârifin merkez-i umumîsi olmak ve Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin taht-ı riyâsetinde bulunmak üzere Dersâadet'de bir büyük Meclis-i Maârif teşkil olunup Daire-i İlmiye ve Daire-i İdare nâmıyla iki kısma taksim kılınacaktır.

Yüz Otuz İkinci Madde: Meclis-i Maârif'in hey'et-i umumiyesi iki dairesi erkânıyla Şûrâ-yı Devlet ve Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye azâsından ve tarîk-i ilmiye ve askeriye ricâlinden ikişer zât ile cemaât-i muhtelifenin birer reis-i ruhânîsinden ibaret olarak senede iki defa Maârif Nezâreti'nin riyâseti tahtında ictimâ edip lüzumu kadar devam eder.

Fasl-ı Evvel
Daire-i İlmiye

Yüz Otuz Üçüncü Madde: Daire-i İlmiye bir reisin taht-ı riyâsetinde olarak haftada iki defa ictimâ eder. Bunun azâsı iki kısım olup birinci kısmı dahilîdir ki tebaa-yı Devlet-i Aliyye'dendir ve ikinci kısmı azâ-yı haricîdir. Azâ-yı dahiliyesi muvazzaf sekiz nefer zâtdan ibaret olup azâ-yı hariciyesi gayr-ı mahdûddur. İşbu meclisin iki nefer kâtibi olup bunların birisi Avrupa dârülfünûnlarıyla mükâtebeye muktedir olmak için Fransızca bilmek meşrûtdur. Mekâtib-i âliye nâzır ve müdürleri Daire-i İlmiye'nin azâ-yı tabiiyyesinden olmakla daireye davet olundukca icabet etmeye mecburdurlar.

Yüz Otuz Dördüncü Madde: Daire-i İlmiye'nin vezâif-i asliyesi mekâtib-i umûmiyeye muktezî kütüb ve resâil ile lisan-ı Türkîde fûnûn-ı mütenevvî'aya dair lâzım gelen kitablari vaktiyle ve sırasıyla te'lif ve tercüme etmek ve etdirmek ve icabına göre gazetelerle ve ilânât-ı saire ile ehil ve erbâbını bularak veyahud cemiyetler yaparak husûl-i maksada sa'y eylemek ve Avrupa dârülfünûnlarıyla muhabere etmek ve lisan-ı Türkînin ilerlemesine ve te'lif ve tercüme olunan kitablari bi't-tedkik tasdik etdikden sonra fevâ'id ve menâfi'ine göre müellif ve mütercimlerine iktizâ eden mükâfâtın derecâtını tayin etmek ve rûûs imtihanlarını icra ve rûûs itâ eylemek hususlarıdır. İşbu dairenin te'lif ve tercüme etdireceği kütüb ve resâilin mü'ellif ve mütercimlerine verilecek mükâfât için taraf-ı devletden senevî iki bin kese tahsisâtı olacaktır.

Yüz Otuz Beşinci Madde: Daire-i İlmiye'nin vezâif-i asliyesi bend-i sâbıkda tafsil ve ta'dâd olunan icraât ve her türlü teşebbüsât ile âsâr ve netâyet-i fi'liyesini meydana getirmek hususundan ibaret olduğundan hey'et-i muvazzafası bu vazifeden mes'ul ve her sene âhîrinde mahsûlât-ı ilmiyesini ibrâz ve izhâra mecburdur.

Yüz Otuz Altıncı Madde: Azâ-yı dahiliye Arabî ve Yunânî ve Latince gibi lisanlardan ve yahud milel-i mütemeddine-i garbiye elsinesinden birine vukûfu olmakla beraber behemehâl bir fende mahareti ve Türkçe inşa ve kitâbeti ve te'lif ve tercüme kudreti olan tebaa-i Devlet-i Aliyye erbâb ve dânişinden intihâb olunur.

Yüz Otuz Yedinci Madde: Azâ-yı hariciye daire ile muhabere edip ulûm ve maârif dair olan tettebbuât ve istitlâât ve ihtirââtını iş'âr edecek ve dairenin üç ayda bir vuku bulacak ictimâ-ı umumîsinde hâzır bulunabilecektir.

Fasl-ı Sâmi

Daire-i İdâre

Yüz Otuz Sekizinci Madde: Daire-i İdare Hey'eti bir reisten ve nısfı Müslim ve nısf-ı diğeri gayr-ı müslim olarak iki muâvin ve dört muhakkık ve sülûsü gayr-ı müslim altı azâ-yı muvazzafa ve bir başkâtibden ibaret olduğu hâlde her gün ictimâ edecek ve vezâifi bilhassa Dersââdet ve mülhakâtında bulunan mekâtibe ve bilumum Memâlik-i Şahane'de mevcut olan mekâtib ve mecâlis-i maârif ve kütübhâne ve müze ve matbaalara nezâret etmek ve muallimlerin tevcihâtına ve deâvî-i mahsusasına müte 'allik mevâddı görmek ve işbu nizâmnâmede idare-i maârifin hukukuna müte 'allik olarak muayyen olan ahkâm-ı mahsusî-i cezaiyenin icrası için lâzım gelenlerin istintâk ve muhakemelerini icra eylemek ve Dersââdet ve mülhakâtının masârîf bûdcesini ve nizâmât-ı maârif lâyihalarını tanzim ve hey'et-i umûmiyeye arz etmek ve'l-hâsıl te'sisât-ı ilmiyenin tanzim ve teksîri esbâbına tezekkür ve mütâlâa eylemek hususlarından ibaret olacaktır.

Yüz Otuz Dokuzuncu Madde: İki daire lüzumu takdirinde ictimâ edebilir. Bu hâlde mevzu-ı bahs olacak mesele hangi daireye aid ise onun reisi ri'yâset eder.

Yüz Kırkıncı Madde: İki daire reislerinin yedişer bin beşer yüz ve azânın dörder bin kuruş maaşı olacaktır ve Daire-i İlmiye azâ-yı muvazzafası vücûda getirdikleri âsardan dolayı başkaca mükâfâta dahi mazhar olabileceklerdir. Başkâtiblere üçer bin kuruş maaş verilecektir. Bunların cümlesi Maârif Nezâret-i Celilesi'nin intihâbı üzere tayin olunur.

Yüz Kırk Birinci Madde: Bu iki dairenin maiyyetinde bir Tahrirât Kalemi ile Dersââdet ve vilâyât maârif sandıkları muhâsebâtını görmek için bir Muhasebe Kalemi olacaktır.

Yüz Kırk İkinci Madde: Dersââdet Maârif Sandığı bir memur-ı mahsusun idaresi ve Daire-i İdare-i Maârif'in nezâret-i mahsusası tahtında bulunacaktır.

Kısm-ı Sâmi

Vilâyet Maârif Meclisleri

Yüz Kırk Üçüncü Madde: Dersââdet Meclis-i Kebîr-i Maârifî'nin şubesi ve vasîta-i icraiyesi olmak ve ri'yâseti maârif müdürü unvanıyla bir zâtın uhdesinde bulunmak üzere her merkez-i vilâyetde bir meclis-i maârif teşkil olunacaktır ve bu hey'et iktizâsına göre biri Müslim ve diğeri gayr-ı müslim iki muâvin ve kezâlik ikisi Müslim ve ikisi gayr-ı müslim olarak dört nefer muhakkık ve dörtten on nefere kadar Müslim ve gayr-ı müslim azâ-yı gayr-ı muvazzafa ile bir kâtib ve bir muhâsib ve bir sandık emîninden mürekkeb olacak ve elviye-i mülhaka merkezlerinde dahi icabına göre biri Müslim ve diğeri gayr-ı müslim olarak müfettiş nâmıyla ikişer nefer memur bulunacak ve makam-ı vilâyetin nezâret-i mahsusası altında hareket ve icra-yı memuriyet edecektir. Bunların dahi cümlesi tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olmak meşrûtdur.

Yüz Kırk Dördüncü Madde: Meclis-i Maârif'in reis ve muâvin ve muhakkık ve müfettişleri Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin intihâb ve istizânı üzerine bâ-irâde-i seniyye tayin olunur ve memuriyet-i sairesi mahalli erkânından olmak üzere makam-ı vilâyetin intihâb ve inhâsı ve Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin tasdiki üzerine nasb ve tayin edilir ve bunların azl ve tebdili dahi Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin inzimâm-ı re'yiyle icra olunur.

Yüz Kırk Beşinci Madde: Meclis-i Maârif'in reis ve muâvin ve muhakkıklarıyla şubelelerinde bulunan müfettişleri ve kâtib ve muhâsibleriyle sandık eminleri muvazzafdır. Şöyle ki reis maaşı üç binden beş bin ve muâvinlerle muhakkık ve müfettişlerin iki bin ve kâtib ve muhâsib ve sandık eminleri maaşı dahi beş yüzden bin kuruşa kadar olacak ve muhakkıkların li-ecli't-teftiş bir tarafa azimetlerinde harcırâh dahi verilecektir. Müfettişlerin harcırâhları maaşlarına dahildir.

Yüz Kırk Altıncı Madde: Vilâyât meclis-i maârifinin vezâ'ifi Maârif Nezâreti'nden alacağı evâmîr ve talimâtın ahkâmını icra etmek ve işbu nizâmnâme ahkâmının vilâyet dahilinde tamamî-i cereyânına ve cânib-i hazineden verilen tahsisât ile ahaliden alınacak iâne hâsılâtının muhafazasına ve suret-i sarf ve isti'mâline dikkat eylemek ve dahil-i vilâyetde bulunan bi'l-cümle mekteplerle kütübhâne ve matbaalara ve emsâli te'sisâta nezâret etmek ve mekâtibin daima teftiş-i ahvâliyle ıslâhât-ı mukteziyesine bakmak ve her sene vilâyetin maârifce olan hâlini ve ol bâbda yapılması lâzım gelen şeyleri Maârif Nezâreti'ne bâ-mazbata bildirmek ve bu mazbatanın bir suretini dahi vilâyet meclis-i umumîyesine verip bütçesini tanzim ettirmek ve'l-hâsıl ilm ve ma'rifetin merkez-i kemâle îsâli esbâbını taharrî ve icra eylemek hususlarından ibaret olduğu gibi muallimleri intihâb ve tebdil ve iktizâsına göre mükâfât ve mücâzâtlarını tayin ve icra ettirmek ve deâvî-i mahsusalarını görmek ve imtihanları icra ettirmek ve şehâdetnâme vermek dahi cümle-i vezâ'ifindendir.

Yüz Kırk Yedinci Madde: Müdür ve muâvinler mesâlih-i câriyyenin tesviyesine ve ıslâhât-ı mukarrerinin icraât-ı fi'liyesine ve nizâmnâme ahkâmının ve Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden alınacak talimâtın tamamî-i icrasına nezâret ve dikkat etmeğe memur oldukları gibi merkez-i vilâyetde bulunan mekteb ve kütübhâneleri ve ale'l-husus idâdiye ve mekâtib-i sultaniye ve âliyyeyi teftiş ve vilâyet maârifi tahsisâtının karar ve nizâmı dairesinde sarf ve isti'mâline ve telef ve sereften vikâyesine dikkat edecekler ve bu bâbda birinci derecede onlar mes'ul olacaklardır.

Yüz Kırk Sekizinci Madde: Muhakkıkların vezâif-i me'mureleri dahi lüzum görüldükçe bi'l-münâvebe devre çıkıp dahil-i vilâyetde bulunan mekteb ve kütübhâneleri ve livâlarda bulunan müfettişlerin harekâtını teftiş ve tahkik etmek ve mektepler idaresinin kaide-i mevzû'ası dairesinde hüsn-i cereyânını muhafaza eylemek ve me'zûniyetleri derecesinde olan tedâbiri bilâ-istizân ittihâz edip icraât-ı külliyyeyi vilâyet meclis-i maârifine arz etmek ve avdetlerinde tahkikât ve icraât-ı vâkı'a ve ol bâbda mülâhazât-ı mahsusalarını mübeyyin meclise lâyiha takdim eylemek kaziyelerinden ibarettir.

Yüz Kırk Dokuzuncu Madde: Müfettişlerden her biri memur oldukları sancak dahilinde bulunan mekâtibi ibtidâ üç ayda bir ve mekteplerin tanzimât-ı lâzimesi hitâm-pezir olduktan sonra altı ayda bir devr ve teftiş edip muhtac oldukları ıslâhâtı me'zûniyetleri derecesinde bilâ istizân icra edeceklerdir ve icraât-ı külliye için vilâyet meclis-i maârifine müracaat eyleyeceklerdir ve şehriye vukûât jurnallerini meclis-i mezkûra göndereceklerdir.

Yüz Ellinci Madde: Azâ-yı gayr-ı muvazzafa vakti oldukca meclise gelen mesâlihi erkân-ı muvazzafa ile birlikde rü'yet edecek ve meclis kararıyla uhdelerine maârife müte âllik bir memuriyet-i mahsusa havale olunduğu hâlde onu dahi göreceklerdir.

Yüz Elli Birinci Madde: Dahil-i vilâyetde bulunan mekâtib muallimlerinin lede'l-hâce mer-ci'i muhakkık veyahud müfettişler ise de bunlar bulunmadıkları zamanlarda mekâtib-i sıbyân hocaları mesafenin kurbiyet ve bu'diyetine göre rüşdiye veyahud idâdiye muallimlerine ve rüşdiye hocaları dahi idâdiye muallimlerine veyahud doğrudan doğruya müfettişlere ve müfettişler dahi icab-ı maslahata göre mutasarrıf-ı livâya veyahud vilâyet meclis-i maârifine müracaat edeceklerdir.

Yüz Elli İkinci Madde: Vilâyet meclis-i maârifleri kâffe-i hususda vâli-yi vilâyete müracaat edecekleri gibi icabına göre doğrudan doğruya Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne dahi müracaat edebileceklerdir.

Bâb-ı Sâlis

İmtihanlara ve Şehâdetnâme ve Rüüslara ve Bunların İmtiyâzâtına Dairdir

Yüz Elli Üçüncü Madde: Mekâtib-i umûmiye imtihanları üç nev'dir. Birincisi sınıf imtihanıdır ki beher sene mekâtib talebesinin bir sınıftan diğer sınıfa nakli zamanında icra kılınır. İkincisi mekteb imtihanıdır ki bir mektebin hitâm-ı müddet-i tahsiliyesinde icra olunur. Üçüncüsü rûs imtihanlarıdır ki tafsili âtide beyân kılınır.

Yüz Elli Dördüncü Madde: Nev'-i evvel imtihanları mekâtib-i sıbyâniye için her karye veya mahallenin ihtiyar meclisi huzurunda hocaları ma'rifetiyle icra olunur ve rüşdiye ve idâdiye mektepleri imtihanları dahi rüşdiye mektepleri için idâdiye mekteplerinin ve idâdiye mektepleri için sultaniye mekteplerinin muallim-i evvellerinden birer nefer zât ile memleketin ehl-i maârifetden münasib zevât huzurunda icra kılınacak ve idâdiye ve sultaniye mektepleri olmayan yerlerde kendi hocalarının ve memleketin erbâb-ı maârifinin huzuruyla iktifa olunacaktır ve idâdiye mekteplerinin imtihanında mümkün olduğu hâlde maârif hey'etinden birer muhakkık bulundurulacaktır ve mekâtib-i sultaniye sınıf imtihanları taşralarca meclis-i maârif hey'eti ve Dersâadetce Meclis-i Kebîr-i Maârif'in bazı azâsıyla Dârülmuallimin ve Dârülfünûn erkânından iktizâ eden zevât huzurunda icra kılınacaktır ve bu imtihanlarda isbat-ı ehliyet eden şâkirdânın yedlerine sınıf şehâdetnâmesi verilecektir.

Yüz Elli Beşinci Madde: Nev'-i sâni imtihanları yine bu usul üzere icra olunup isbat-ı ehliyet eden şâkirdâna mekteb şehâdetnâmesi verilir ve mekteb şehâdetnâmesini haiz olanlar istedikleri hâlde üst tarafındaki mektebe bilâ imtihan kabul olunurlar.

Yüz Elli Altıncı Madde: Ale'l-umum mekâtib-i âliye talebesi bulunduğu mekteb veyahud şubenin erkânı huzurunda imtihan olunacak ve mekteplerinden alacakları şehâdetnâmeleri tasdikân Meclis-i Kebîr-i Maârif tarafından rûusu i'tâ kılınacaktır.

Yüz Elli Yedinci Madde: Nev'-i sâlis imtihanları üç derecedir. Birincisi edebiyat ve hukuk ve ulûm kısımlarına mahsus mülâzemet imtihanıdır. İkincisi kezâlik edebiyat ve hukuk ve ulûm kısımlarına mahsus me'zûniyet imtihanıdır. Üçüncüsü tıb ve edebiyat ve ulûm ve hukuk kısımlarına mahsus müntehîlik imtihanıdır.

Yüz Elli Sekizinci Madde: İdâdiyede ikmâl-i tahsil edenler Dersâadet'de ise Meclis-i Kebîr-i Maârif'in Daire-i İlmiyesi ve Dârülfünûn erkânıyla mekâtib-i âliye nâzırları huzurunda ve taşrada ise mahalli meclis-i maârifinde mekteb şehâdetnâmelerini ibrâz etdikden sonra edebiyat ve hukuk ve ulûm kısımlarının mülâzemet imtihanına girebilir ve bu imtihan şifâhen icra olunur. İsbât-ı ehliyet edenlere nâm-ı nâmî-i hümayûna olarak ve şâkirdin imtihan vermiş olduğu mahallin meclis-i maârifinin ismi zikr ve tasrih edilerek Maârif Nezâreti imzasıyla tuğralı mülâzemet rûusu verilir ve rûus ve kaydiyye harcı olarak her talebeden iki yüzlük Osmanlı altını alınır. Mülâzemet imtihanlarını icra için senede üç ay tahsis olunur.

Yüz Elli Dokuzuncu Madde: Bir kere mülâzemet imtihanına çıkıp da isbat-ı ehliyet etmeyen talebe müddet-i muayyene-i imtihaniyenin hitâmı esnasında tekrar imtihana girmeğe

me'zûndur ve bu imtihanı dahi kazanamaz ise sene-i âtiyye imtihanına intizâr edip üçüncü defasında dahi imtihan veremez ise müddet-i muayyene-i mezkûre hitâmında dördüncü defa olmak üzere imtihan olunur. Bunda dahi ehliyeti sâbit olmaz ise artık mülâzemet rûsundan mü'ebbeden mahrum olur.

Yüz Altmışınıcı Madde: Mülâzemet imtihanı cedveli mekâtib-i idâdiyenin ders cedvellerine tatbikan Meclis-i Kebîr-i Maârif'in Daire-i İlmiyesi tarafından tertib ve ilân olunur.

Yüz Altmış Birinci Madde: Mülâzemet rûsunu hâmil olanlar mekâtib-i âliye ve Dârülmuallimîn'e bilâ imtihan kabul olunacaktır.

Yüz Altmış İkinci Madde: Mülâzemet rûsunu haiz olmayanlar birinci derecede bile bir mekteb-i hususî küşâd ve idaresine me'zûn değildirler.

Yüz Altmış Üçüncü Madde: Mülâzemet rûsunu hâmil olanlar tahsilce mensub oldukları kısma göre aklâm-ı mühimme-i devlete kabul olunur ve umûr-ı mülkiyede istihdam kılınırlar.

Yüz Altmış Dördüncü Madde: Mekâtib-i sultaniyenin kısm-ı âlisinin müddet-i tahsiliyesini ikmâl eden talebe bulundukları mektebin şehâdetnâmesini ve mülâzemet rûsu var ise onu ibrâz eyledikleri hâlde me'zûniyet imtihanına kabul olunup hem şifahen ve hem de tahrîren imtihan olunur ve bu vechile bi'l-imtihan isbat-ı ehliyet edenlere veyahud Dârülfünûn şubelerinin üçüncü ve Dârülmuallimîn'in sultaniye şubesinin ikinci seneleri derslerini tahsil edip de mekteplerinden şehâdetnâme ibrâz eyleyenlere yüz elli dokuzuncu maddede zikr olunan usule tevfiқан Maârif Nezâret-i Celilesi'nden me'zûniyet rûsu verilir ve bunun için üç Osmanlı lirası harç alınır.

Yüz Altmış Beşinci Madde: Me'zûniyet imtihanının müddeti ve tekrîr-i imtihan usulü mülâzemet imtihanının aynıdır ve bu imtihanlar cedveli dahi kezâlik Daire-i İlmiye tarafından tertib ve ilân kılınır.

Yüz Altmış Altıncı Madde: Me'zûniyet rûsunu hâmil olanların tahsilce mensub oldukları kısma göre umûr-ı mülkiyede ve mecâlis ve mehâkim-i nizâmiyede istihdam olunmağa salâhiyetleri olacaktır.

Yüz Altmış Yedinci Madde: Dârülmuallimîn'in sultaniye şubesinin ikinci senesi hitâmında me'zûniyet rûsunu haiz olan zâtın mekâtib-i idâdiyede muallim-i evvel ve mekâtib-i sultaniyede muallim-i sâni olmağa hakkı olacaktır.

Yüz Altmış Sekizinci Madde: Dârülmuallimîn'in sultaniye şubesinde ve sair mekâtib-i âliyede ikmâl-i tahsil edenler mensub oldukları mekteplerde müntehîlik imtihanını hem şifahen ve hem de tahrîren verdikten sonra alacağı şehâdetnâme üzerine Meclis-i Kebîr-i Maârif'den rûs i'tâ kılınır ve bunun için beş aded Osmanlı lirası harç alınır.

Yüz Altmış Dokuzuncu Madde: Müntehî imtihanının müddeti ve tekrar imtihan usulü me'zûniyet imtihanının aynıdır ve müntehîlik imtihanı cedveli mekâtib-i âliye idareleri tarafından tanzim ve Maârif Nezâreti'nden tasdik olunacaktır.

Yüz Yetmişinci Madde: Müntehîlik rûsunu haiz olanların yüz altmış yedinci maddede beyân olunduğu üzere tahsilce mensub oldukları kısma göre umûr-ı mühimme-i mülkiyede ve Daire-i İlmiye azâlığında ve mekâtib-i sultaniye ve âliye ve Dârülmuallimîn muallim-i evvellik ve müdürlüğünde sırasıyla istihdam olunmağa salâhiyetleri olacaktır.

Yüz Yetmiş Birinci Madde: Her sene-i tedrisiyyenin hitâmında Daire-i İlmiye ile mecâlis-i maârif üç şubeye taksim olunup birincisi mülâzemet imtihanını icra etmek üzere Daire-i İlmiye ve Dârülfünûn erkânından veyahud vilâyet meclis-i maârif azâsından birer zât ve birer müfettiş ve ikişer mekâtib-i idâdiye muallim-i evvellerinden ibaret olacaktır. İkincisi me'zûniyet imtihanını icraya mahsus olmak üzere Daire-i İlmiye ve Dârülfünûn erkânından veyahud vilâyet meclis-i maârif muâvinlerinden birer zât ve birer muhakkık ve mekâtib-i âliye

sınıf-ı evvel muallimlerinden ikişer zâtdan mürekkeb olacaktır. Üçüncü şube müntehilik imtihanını icra etmek üzere Daire-i İlmiye ve Dârülfünûn erkânından veyahud Meclis-i Maârif müdüründen ve muhakkıkların kudemâsından birer zât ile müntehilik rûsunu haiz olan iki zâtdan terekkeb edeceklerdir.

Yüz Yetmiş İkinci Madde: Her imtihan komisyonunda birer kutu olup mümeyyizler imtihan olanların derecesine göre yani a'lâ ise beyaz, ednâ ise kırmızı ve sıfır ise siyah olmak üzere mezkûr kutuya birer yuvarlak vaz' edecektir.

Yüz Yetmiş Üçüncü Madde: Üç adet beyaz yuvarlak kazanan aliyyü'l-a'lâ addolunup nâmı Dârülfünûn ve Meclis-i Maârif sicillâtına evsâf-ı memduha ile kayd olunur ve haiz olduğu rûsa aid imtiyâzâta mazhariyetde sairlerine hakk-ı rüchânı olur. Bir beyaz ile iki adet kırmızı yuvarlak alanlar ale'l-umûm imtihanı kazanmış olur. Mülâzemet imtihanında üç adet kırmızı veyahud iki beyaz ve bir siyah yuvarlak kazanan makbul addolunur ise de me'zûniyet ve müntehi imtihanlarında makbul addolunmaz. İmtihanı kazananların isimleri celi hat ile levâyh-i mahsusaya yazılıp Daire-i İlmiye veyahud mecâlis-i maârif dairelerinin büyük kapılarına ta'lik olunur.

Yüz Yetmiş Dördüncü Madde: Tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olup da mekâtib-i umûmiye-de tahsil etmeyenler istedikleri hâlde mülâzemet ve me'zûniyet ve müntehilik imtihanlarına girebilir. Her hâlde işbu nizâm-nâmede mûnderic şerâite ve merâtib-i imtihana riâyete mecbur olacaktır. Mülâzemet rûsunu haiz olanlar doğrudan doğruya me'zûniyet imtihanına ve me'zûniyet rûsunu hâmil bulunanlar müntehilik imtihanına girebilir.

Yüz Yetmiş Beşinci Madde: Tebaa-i ecnebiyeden bulunanlar mukannen olan harcı vermek şartıyla zikr olunan imtihanlara girebilir iseler de haiz olabilecekleri rûs ile memuriyet-i devletde istihdam iddî'asında bulunmağa salâhiyetleri olmayacaktır.

Yüz Yetmiş Altıncı Madde: Zikr olunan imtihanlara dahil olanlardan rûs harcı peşin alınır. Ancak imtihanı kazanamayanlara zikrolunan harcın nısfı iade olunur.

Yüz Yetmiş Yedinci Madde: Her sene-i tedrisiye'nin tatil zamanından yirmi gün evvel mekâtib-i idâdiye ve sultaniye'nin müsta'iddân talebesinden intihâb olunan şâkirdân sınıflarına göre birer odaya konulup kendilerine verilecek bir meseleye dair birer risâle kaleme aldırdıktan sonra mahsus bir imtihan komisyonunda muayene olup hangileri kabul olunur ise sahiblerine derecesine göre mükâfât verilmek üzere bir cemiyet-i resmiye tertib edilecek ve bu cemiyet-i imtihan Dersâadet'de ise Maârif nâzırının riâyseti tahtında ve Meclis-i Kebîr-i Maârif Hey'eti ve Dârülfünûn erkânı ve mekâtib-i âliye nâzırları ve vükelâ-yı fihâm ve süferâ ve mütehayyizân-ı memurîn ve vilâyetde ise valinin taht-ı riâysetinde olarak hükûmet-i mahalliye memurları ve meclis-i maârif azâsı ve imtihan olunan talebenin ebeveyni ve ahaliden zevât-ı mu'tebere hâzır bulundukları hâlde bir mahall-i mahsusda akd olunacaktır. Bu vechile ictimâ eden hey'et huzurunda mazhar-ı mükâfât olacak şâkirdânın isimleri cehren okunacak ve şâkirdânın her biri nâil olduğu mükâfâtı bizzat Maârif nâzırının veyahud valinin elinden ahz edip mazhar-ı mükâfât olanlardan birinci derecede addolunanlar mekâtib-i sultaniye'nin kısm-ı âlisinin üçüncü senesi dersleri imtihanına mahsus olan iki kıt'a gümüş ve mekâtib-i idâdiye'nin üçüncü senesi dersleri imtihanı için iki tunç madalyayı almış olan şâkirdândır.

Bâb-ı Râbi'
Muallimlere Dairdir

Yüz Yetmiş Sekizinci Madde: Mekâtib-i umumiye muallimleri tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olacak ve Dârülmuallimîn şehâdetnâmesini haiz olmayanlar veyahud şehâdetnâme-i mezkûru almağa bi'l-imtihan istihkâkı tebeyyün etmeyenler mekâtib-i sıbyân muallimliğine tayin

kılınmayacaktır. Her hâlde Dârümuallimîn-i Sıbyân şehâdetnâmesini haiz olanlar sairlerine müreccah tutulacaktır.

Yüz Yetmiş Dokuzuncu Madde: Mekâtib-i umumiye-i sıbyân hocaları medrese-nişîn talebe gibi kur'a imtihanına dahil olabilecektir. Ehliyet-i kâfiyesi sâbit olan mekâtib-i sıbyân muallimlerinin kur'adan muafiyeti kırkdokuzuncu madde hükmüne tevfikân icra kılınacaktır.

Yüz Sekseninci Madde: Mekâtib-i sıbyân muallimlerinin mekâtibin nizâmât-ı dahiliyesine muhalif hareketde bulunanlar kusur ve kabahatlerinin derecesine göre resmen tevbih ve tekdir olunur ve o makûle kusur ve kabahat tekrür eder ve icra olunacak tevbih ve tekdirin te'siri görülmez ise hizmetlerinden ihrac edilir.

Yüz Seksen Birinci Madde: Rüşdiye muallimleri Dârümuallimîn-i Rüşdiye şubesi şehâdetnâmesini hâmil ve hüsn-i hâl ve hareketi sâbit olanlardan tayin olunacaktır. Mülâzemet rûsunu hâmil olan ve Dârümuallimîn'de tahsil etmiş derecede ehliyeti bi'l-imtihan tahakkuk edenler rüşdiye muallimliğinde istihdam olunabilir iseler de her hâlde Dârümuallimîn'den çıkanlar mülâzemet rûsu olanlara ve bunlar dahi rûsu olmayarak bi'l-imtihan haricden alınamayacaklara tercih olunacaktır. Rüşdiye muallimleri lâ-ekal yirmibeş yaşında bulunmak ve hiçbir vakitte cünha ve cinayetle kanunen mahkum bulunmamış olmak lâzım gelir.

Yüz Seksen İkinci Madde: Bir vilâyet dahilinde bulunan mekâtib-i rüşdiyede muallim-i evvellik hizmeti münhal olduğu hâlde o vilâyetin mekâtib-i rüşdiyesi muallim-i sânilerinden en kıdemlisi hizmet-i mezkûreye tayin olunacaktır ve mekâtib-i idâdiyede münhal olacak muallim-i evvelliğe mekteb-i idâdiye Memâlik-i Şahane'nin hangi kıt'asında ise o kıt'ada bulunan mekâtib-i idâdiye muallim-i sânilerinin ve mekâtib-i sultaniyede vuku bulacak münhal muallim-i evvellik hizmetlerine dahi bilumum Memâlik-i Şahane'de bulunan mekâtib-i sultaniye muallim-i sânilerinin en kıdemlisi tayin olunur.

Yüz Seksen Üçüncü Madde: Rüşdiye muallim-i evveleri Dârümuallimîn'in idâdiye şubesi imtihanını ve idâdiye muallim-i evveleri dahi Dârümuallimîn'in sultaniye şubesi imtihanını verebildikleri veyahud me'zûniyet rûsunu haiz bulundukları hâlde idâdiye ve sultaniye muallim-i sânilğine tayin olunabileceklerdir.

Yüz Seksen Dördüncü Madde: İdâdiye muallim-i evveleriyle mekâtib-i sultaniye kısm-ı âlisi muallim-i sânilerinin en kıdemlisi münhal vuku'unda mekâtib-i sultaniyeye muallim-i evvel ve mekâtib-i âliye muallim tayin olunacaklardır. Fakat bu sırada behemehâl müntehâlik rûsunu istihsâl etmiş bulunmaları lâzımdır.

Yüz Seksen Beşinci Madde: Mekâtib-i sultaniye ve âliye muallim-i evvelerinin en kıdemli-leri münhal vuku'unda muhakkık ve mecâlis-i maârif azâsı ve muâvini ve mekâtib-i sultaniye ve âliye müdürü tayin olunabilir.

Yüz Seksen Altıncı Madde: Özü-i kavisi olmayarak hizmet-i tedrisiyesini ifa etmeyen rüşdiye ve idâdiye ve sultaniye ve âliye muallimlerinin kiste'l-yevm hesabıyla maaşları tenzîl kılınacak ve bir ay zarfında on gün hizmet-i memuresinde hâzır bulunmayan muallimler kendilerine ba'de'l-ihtar memuriyetlerinden ihrac edilecektir.

Yüz Seksen Yedinci Madde: Ceza Kanunnâme-i Hümâyûnu mücebince hukuk-ı medeniye-den iskât cezasıyla mahkumiyetlerini istilzâm eden cinayâtı mürtekeb olan muallimin rûsu istirdâd olunur.

Yüz Seksen Sekizinci Madde: İmtihanalarda mümeyyiz tayin olunan muallimlere müddet-i imtihaniye için maaşlarından mâadâ bir mikdar atıyye dahi verilecektir.

Yüz Seksen Dokuzuncu Madde: Rüşdiye ve idâdiye muallimleri ders günlerinin mâadâsında istedikleri hâlde umumî veyahud hususî ders vermeğe me'zûndurlar.

Yüz Doksanıncı Madde: Mekâtib-i umumiye muallimleri tekâ'üd hakkında devletce vaz'

olunacak nizâm-ı umumînin tayin edeceği şerâite göre tekâ'üd olunabilecektir.

Yüz Doksan Birinci Madde: Maârif memurlarıyla mekâtib-i umûmiye muallimlerinden nizâmen tekâ'üde müstahık olanlara ve vefat edenlerinin eytâm ve müte'allikâtına verilecek maaşlar Tekaüd Nizâmnâme-i Umumîsi'nin ahkâmına göre tayin olunacaktır.

Bâb-ı Hâmis

Umûr-ı Maliyeye Dairdir

Yüz Doksan İkinci Madde: Maârif İdare-i Umumiyesi'nin vâridâtı zirde beyân olunacağı vechile tahsisât-ı mîriye ve ahalinin verecekleri i'âne-i seneviye ve tahsisât-ı vakfiye ve i'ânât-ı müteferrikadan ve mekâtib-i sultaniye ve âliye talebesinden alınan ücretlerden ve mücâzât-ı nakdiyeden ibaretdir.

Yüz Doksan Üçüncü Madde: Dersaâdet'in mekâtib-i rüşdiye ve idâdiye ve meclis-i maârif bütçesi her sene Meclis-i Maârif Hey'et-i Umumiyesi'nde kararlaştırıldıktan ve Şûrâ-yı Devlet'te tasdik edildikten sonra şeref-sünûh buyurulacak irâde-i seniyye mücebince ahalinin verecekleri iâne daire-i belediyeler vasıtasıyla tahsil ve Maârif Merkez Sandığı'na teslim olunur ve Hazine-i Celile'den i'tâ kılınacak mebâliğ dahi mezkûr sandığa te'diye olunur.

Yüz Doksan Dördüncü Madde: Vilâyâtın mekâtib-i rüşdiye ve idâdiye ve meclis-i maârifi bütçesi dahi vilâyet meclis-i maârifinde bi't-tanzim meclis-i umumîde tasdik edildikten sonra Maârif Nezâreti ma'rifetiyle Şûrâ-yı Devlet'e gönderilir. Şeref-sâdır olacak irâde-i seniyye mücebince masârif-ı mezkûre için taraf-ı ahâliden verilecek i'âne-i seneviyeden her cemaatin hisse-i a'idesi meclis-i umumînin tasvîb eylediği usulde bi'l-istifâ maârif sandıklarına teslim olunur ve devlete aid olan tahsisât dahi mahalli mal sandıklarından maârif sandıklarına i'tâ kılınır.

Yüz Doksan Beşinci Madde: Tahsisât-ı kadîme-i vakfiye ve i'ânât-ı müteferrika ashâbı hangi mahal ve cemaate mensub ise orada bulunan yine o cemaatin efrâd-ı mükellefesi hissesine mahsûb edilir.

Yüz Doksan Altıncı Madde: Hazine-i Celile ve ahâli tarafından verilecek i'âne hâsılâtından İslâm rüşdiye mekteblerinin muhassasât-ı seneviyesi başka ve hıristiyan mekteblerinin muhassasâtı başka ayrılır. Şöyle ki bir vilâyetde mevcut olan mekâtib-i rüşdiyeden kaç adedi Müslim ve kaç adedi gayr-ı müslim rüşdiye mektepleri ise tahsisâtı sınıflarına göre tefrik olunup Hazine-i Celile'den tesviye olunacak akçenin üst tarafı mekteblerin mensub ve müte'âlik oldukları cemaatleri tarafından iâneten verilmek ve işbu mektebler muhassasâtının suret-i sarfı dahi yine ol vechile başka başka olmak ve mek[t]eb-i idâdiye ile maârif idaresinin sair muhassasât ve masârifâtı umum cânibinden müstereken tesviye kılınmak mukarrer olduğundan muhassasât-ı merkûmenin suret-i tevzi' ve istihsâl ve sarfında bu kaideye dikkat olunacak ve her hâlde cemaat-i muhtelifenin mekâtib-i rüşdiyesi muhassasâtının mikdarına ve tahsilât ve sarfiyâtına dair olan muhâsebâtı birbirine karıştırılmayıp başka başka tutulacaktır.

Yüz Doksan Yedinci Madde: Maârif bütçesine dahil olan vâridâtdan her sınıfın hissesi bi't-tahsil maârif sandığında hıfz olunup mahsusî olan mahallere Meclis-i Maârif re'yiyle ve memur-ı mahsusları ma'rifetiyle senedât mukabilinde sarf edilecek ve elviye ve kazalarda bulunan mektebler muhassasâtı te'ehhür etmeyerek her ay başında verilmek üzere mal sandıklarından ve sair münasib görünen mahallerden havale ile tutulacak hesabları vechile muamelâtı ifa kılınacaktır.

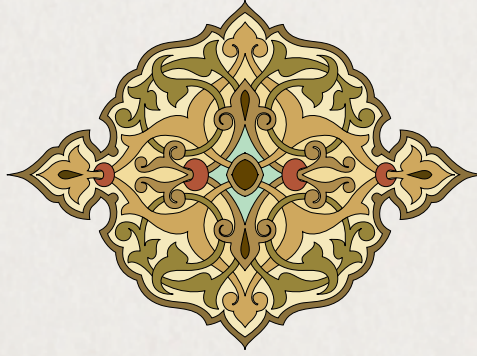
Yüz Doksan Sekizinci Madde: Sıbyân mekteblerinin muallim maaşları ve masârif-ı sairesi cemaatleri tarafından tesviye ve te'diye olunmak mukarrer olduğundan her sıbyân mektebi-

nin gerek aynı eşya ve erzak ve gerek nakd olarak verilecek muhassasâtın bir seneliği mahallerine göre dokuzar yüz ve altıyar yüz kuruşdan aşağı olmayacaktır. İşbu tahsisât-ı şehriyeye veya mahallerince münasib görülecek zamanlara taksim olunarak mektebin vakfı var ise ondan ve olmadığı veyahud olup da kifayet etmediği hâlde ol mektebin mensub olduğu cemaatin kudret-i maliye ashâbı taraflarından iâneten verilecek ve yetişmez ise noksanı mahallece veya karyece tevzi' ve istihsâl kılınacaktır.

İşbu nizâmnâmenin bi't-tedric icra-yı ahkâmına irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'alik ve şeref-sudûr buyurulmuş ve suver-i icraiye hakkında olan karar Maliye ve Maârif Nezâret-i Celilelerine iş'âr kılınmış olmakla Dîvân-ı hümayûn Kalemi'ne kayd olunmak.

Fî 8 Ra. sene [12]86 ve fî 6 Haziran sene [12]85.

Handwritten notes in Urdu script, likely bleed-through from the reverse side of the page.

AÇILACAK DÂRÜLFÜNÛNA HOCA TAYİNİ

İstanbul'da Divanyolu üzerinde inşa edilen Dârülfünûn açılacağından burada okutulacak dersler ile bu dersleri verecek hocaların tespit edildiği, bu hocalara verilecek maaş ve diğer masraflar için gereken tahsisâtın ödenmesi hakkında irade

6 Eylül 1869

Atûfetli efendim hazretleri

Sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i padişahîde Divanyolu'nda inşa olunan Dârülfünûn'un ebniyesiyle levâzım-ı sairesi ikmâl olunarak derdest-i küşâd olduğu ve burada talim ve ta'allüm olunacak ulûm ve fûnûn-ı nâfianın refte refte derece-i müntehasına kadar varılacağından derslerinin ona göre tertibi ve muallimlerinin iktidar ve malumât-ı müselleme ashâbından olmak üzere intihâbı ehemm ve elzem görüldüğü cihetle makam-ı vâlâ-yı Seraskerî ile icra olunan muhaberât üzerine ilm-i mevâlid için Mekteb-i Tıbbiye muallimlerinden Doktor Miralay izzetli Rıfat ve riyâziye ve hikmet ve hey'et-i cedide için Mekteb-i Harbiye muallimlerinden ve Erkân-ı Harb kaymakamlarından izzetli Tevfik Beyler ve tarih dersleri için Mekteb-i Harbiye Fransızca ve tarih muallimi olup fenn-i tarihte malumât-ı kâfiyesi musaddak bulunan izzetli Mahmud ve kimya dersleri için Mekteb-i Tıbbiye muallimlerinden Aziz Efendilerin ve kimya dersine muâvin olmak üzere Bonkoski Efendi'nin tayini ve mûmâileyhimden Rifat ve Tevfik Beyler ile Aziz Efendi'nin maaş-ı hâlileri üzerine bin beşer yüz ve muâvin-i mûmâileyhin maaşına yedi yüz elli kuruş zammı ve mûmâileyh Mahmud Efendi'nin münhasıran Dârülfünûn-ı mezbûra devam edeceği hasebiyle kendisine müceddeden üç bin kuruş maaş tahsisi kararlaştırılmış olduğu ve ilm-i hikmet ve kelâm derslerine derdest-i teşkil olan Meclis-i Maârif azâsından faziletli Abdülkerim ve usul-i fıkıh ile fıkıh derslerine dahi yine azâdan mekremetli Mustafa Vehbi Efendiler ve edebiyatdan Arabca takrîr olunacak derse dahi Cevâib gazetesi muharriri olup fenn-i edebiyatda malumâtlı olan Ahmed Fâris Efendi şehriye bin iki yüz elli kuruş maaşla intihâb olunup azâ-yı mûmâileyhimin işbu teşkilât esnasında maaş-ı hâlileri üzerine birer mikdar şey zam olunacağından mezkûr dersler için başka maaş i'tâsı iktizâ etmeyeceği misillü mûmâileyh Mahmud Efendi dahi mezkûr'l-mikdar maaş ile Meclis-i Maârif'in Daire-i İlmiyesi azâlığına tayin olunmuş olduğu cihetle mûmâileyhe dahi bu hizmet için başkaca maaş tahsisi icab etmeyip bu hâlde Dârülfünûn'da tedris-i ulûm için yalnız maaş verilecek olanlar mûmâileyhim Rifat ve Tevfik Beyler ile Aziz ve Bonkoski ve Ahmed Fâris Efendiler olup bunlara müceddeden ve zamîmeten tahsisi lâzım gelen maaşların dahi yekûn-ı şehrisi altı bin beş yüz kuruşa bâliğ olduğundan ve fenn-i tabakât-ı arz ile usul-i kavânîn ve muhakemât ve ilm-i servet-i milliye dersleri için münasibleri Mekteb-i Tıbbiye Nezâreti ve Daire-i Maârif ma'rifetiyle derdest-i intihâb olup isimleriyle kararlaştırılacak maaşların mikdarı başkaca iş'âr olunacağından ber vech-i muharrer zamîmeten ve müceddeden tahsisi gösterilen maaşların Dârülfünûn'un küşâdıyla ifa-yı memuriyete mübâşeretleri tarihinden itibaren i'tâ olunmak üzere maârif-i umumiye tahsisât-ı cedîdesinden tertib ve i'tâsı hususu-

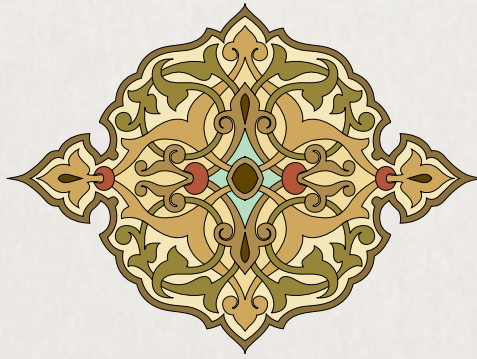
nun Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi ifadesine dair Maârif-i Umumiye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi leffen arz ve takdim kılınmakla ifa-yı muktezâsının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi hakkında her ne vechile emr u irâde-i meâl-i ifade-i hazret-i padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 28 Ca. sene [12]86

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmele-zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr tezkire manzûr-ı maârif-nüşûr-ı hazret-i tâcdârî buyurulmuş ve zikrolunan maaşların ber-vech-i istizân tahsisât-ı merkûmeden tertib ve i'tâsı hususunun nezâret-i müşârunileyhâya havalesi müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u fermân-ı isabet-nişân-ı cenâb-ı şehinşâhî mantûk-ı celilinden olarak mârru'z-zikr tezkire yine savb-ı sâmi-i hidivîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ca. sene [12]86

İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesi Diploması, 1909

Haluk Perk, Eğitim Tarihimizde Diplomalar (1840-1950) Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013

AHIRKAPI'DA İNŞA EDİLEN EBE MEKTEBİ

İstanbul Ahırkapi'da inşası tamamlanmak üzere olan Ebe Mektebi'nin geri kalan masrafları için bütçeden tahsisât ayrılmasına dair padişah emri

28 Ekim 1870

Atûfetli efendim hazretleri

Ahırkapi'da, Otluk Anbarı civarında bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne inşâ olunmakda bulunan kabile mektebinin hitâma karîb olması cihetiyle Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye Nezâreti tarafından vuku bulan iş'âr üzerine Şehremâneti ma'rifetiyle keşf-i sânisî lede'l-icra şimdiye kadar yapılan mahallerinin masârıfı bir yük otuz altı bin sekiz yüz on dokuz kuruş on paraya bâliğ olup, bundan böyle yapılması lâzım gelen yerlerinin masârıfı dahi yetmiş sekiz bin altı yüz üç kuruş otuz paraya resîde olacağı anlaşılmış ve bu iki kalem iki yük on beş bin dört yüz yirmi üç kuruşdan bir yük kırk beş bin iki yüz elli dokuz kuruşun sarfı me'zûniyet tahtında bulunmuş olduğundan onun mahsûbuyla kusur yetmiş bin yüz altmış dört kuruşun dahi seksen altı senesi Dahiliye Bûdcesi'nin inşâât tertibinden olmak üzere tesviye ve itasının Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi hakkında dahi her ne vechile emr u fermân-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı ve bu hususa dair tezâkir ve keşf defteri ile Dahiliye Muhasebesi'nin müzekkeresi leffen arz ve takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî gurre-i Ş. sene [1]287

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmele-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı âlî-i hazret-i şehinşâhî buyurulmuş ve husus-ı ma'rûzun ber-vech-i istizân tesviye-i iktizâsının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i hazret-i mülûkâne mantûk-ı münîfinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 2 Ş. sene [1]287

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the previous page, written diagonally across the bottom of the page.

TIP EĞİTİMİNİN TÜRKÇE YAPILMASI

Mekteb-i Tıbbiye'de arzu edilen şekilde doktor yetiştirilmesi için öğretimin Türkçe yapılmasının faydalı olacağı, bu çeşit bilimlerin her memlekette kendi lisanı ile öğretilmekte olduğu, memlekette yeterince kitap bulunduğu ve Türkçe'de tıp terimlerinin karşılığı olduğu gerekçeleriyle Tıp öğreniminin Türkçe verilmesinin kabul edildiğine dair irade

31 Ekim 1870

Atüfetli efendim hazretleri

Mekteb-i Ulûm-ı Tıbbiye'de matlûb vechile doktor yetiştirilmesine medâr olmak üzere ba'd-ezîn Türkî lisanında tedris olunması mütâlaâtını ve bunun müteferri'âtını hâvî Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî tarafından tertib olunmuş olan mazbata bir kıt'a tezkire-i hazret-i Seraskerî ile beraber manzûr-ı dekâyik-mevfûr-ı cenâb-ı cihanbânî buyurulmak için leffen arz u takdim kılındı. Vâkı'a bu ma'kûl ulûm ve fûnûn her memleketin kendi lisan-ı mahsusı üzere okutulduğundan bizde dahi kütüb-i kâfiye bulunduğu ve âlet-i tahsil olan lisanda ıstılahât-ı tıbbiye keşfiyât-ı cedideyi ifade edecek dereceye gelip de mektebden çıkacak şâkirdân mekâtib-i ecnebiyede tahsil etmiş olanlardan pek de aşağı kalmayacakları ve'l-hâsıl bu mektebin vaz'ından ve bunca masârıf ihtiyarından murad-ı hakikî sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i mülûkâ-nede muktedir etibbâ yetiştirilmesi maddesi olmasıyla bu matlabin husûlû meczûm olduğu hâlde suret-i ma'rûza pek yolunda olacağı ve mazbata-i merkûmede beyân olunan delâil ise vâhime-i meşrûhaya cevab-ı kâfi gibi görüldüğü cihetle ber-mûceb-i iş'âr icra-yı iktizâsı hakkında her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

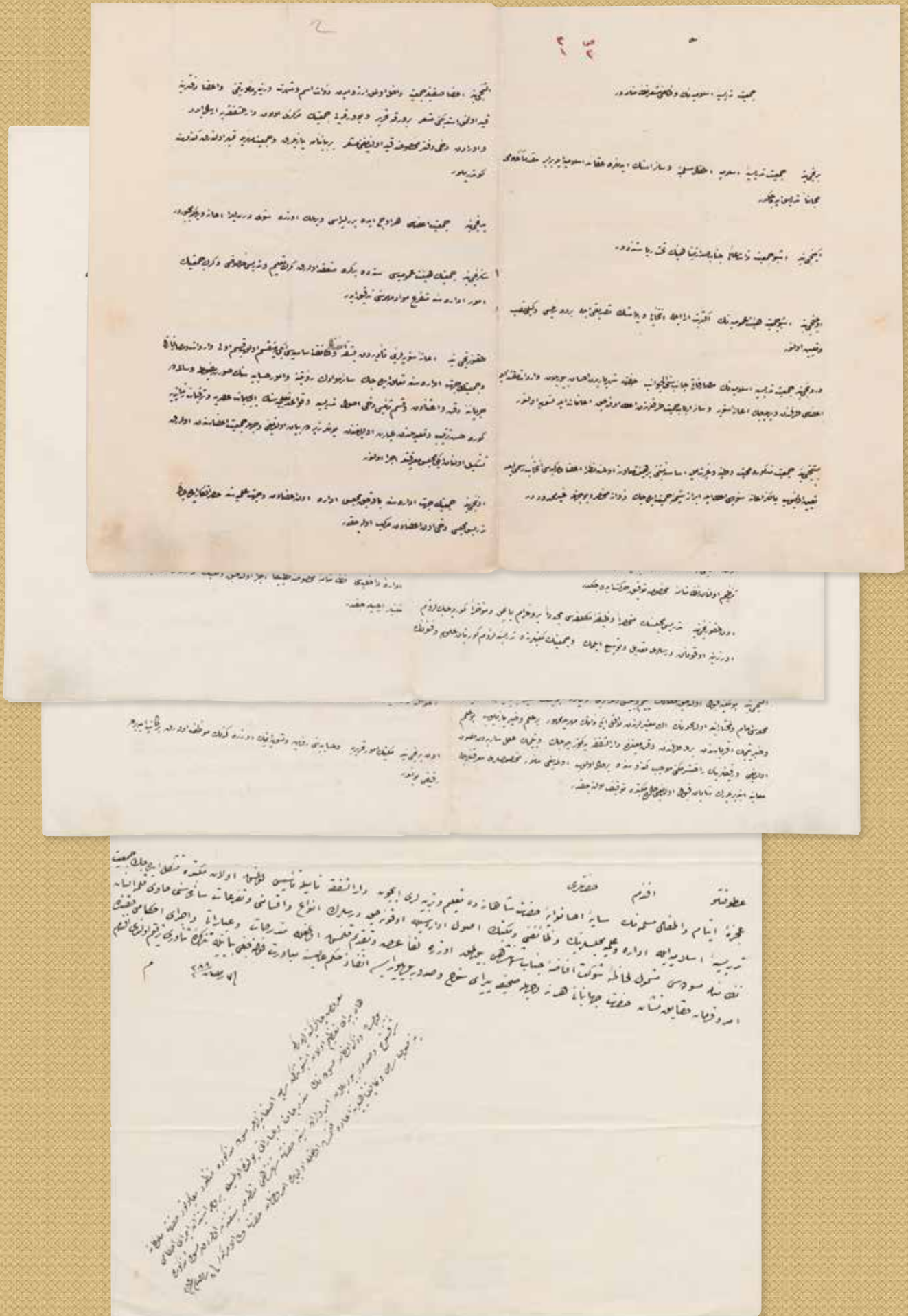
Fî 4 Ş. sene [1]287

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr tezkire ve mazbata manzûr-ı âlî-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve suret-i ma'rûzanın ber-mûceb-i istizân icra-yı iktizâsı müte âllik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhî mantûk-ı münifinden olarak zikr olunan tezkire ve mazbata yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Ş. sene [1]287

DÂRÜŞŞAFKA OKULU'NUN İDARESİNE DAİR NİZAMNAME

Kimsesiz, yetim ve fakir çocukların eğitim ve öğrenimleri için kurulan Dârüşşafaka okulunda oluşturulacak Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye'nin kuruluş amacı, görev ve yetkilerini içeren nizamname ile Dârüşşafaka'ya alınacak kız ve erkek öğrencilerde aranacak şartlar, okulun tahsil süresi, okulun idaresi, idareci ve personelin nitelikleri, okulda okutulacak derslere dair maddeler içeren Dârüşşafaka nizamnamesi

21 Kasım 1871

Atûfetli efendim hazretleri

Aceze-i eytâm ve etfâl-i Müslimenin sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şahanede talim ve terbiyeleri için Dârüşşafaka nâmıyla te'sis olunmuş olan mektebde teşekkül edecek Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye ile idare ve ilmiye meclislerinin vezâifini ve mektebin usul-i idaresiyle okunacak derslerin envâ' ve aksâmını ve teferruât-ı sairesini hâvî kaleme alınan nizâmnâme müsveddesi meşmûl-i lihâzâ-i şevket-ifâza-i cenâb-ı şehinşâhî buyurulmak üzere leffen arz ve takdim kılınmış olmakla mündericât ve ibarâtı ve icra-yı ahkâmı hakkında emr u fermân-ı hakâyık-nişân-ı hazret-i cihanbânî her ne vechile sahife-pîrây-ı sünûh ve sudûr buyurulur ise infâz-ı hükmi-i âlisine mübâderet olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 7 Ramazan sene [1]288.

*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle müsvedde-i mezkûre man-zûr-ı ma'alî-mevfûr-ı hazret-i mülûkâne buyurulmuş ve zikr olunan müsveddenin mündericât ve ibarâtı yolunda olmasıyla ber-vech-i istizân icra-yı ahkâmı şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhî mantûk-ı münifinden olarak müsvedde-i mezkûre yine savb-ı sâmi-i vekâlet-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]288.

***

Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye'nin Vezâifini müş'ir nizâmnâmedir

Birinci Bend: Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye etfâl-i Müslimîne ve sair istek edenlere akâid-i İslâmiye ile beraber mukaddimât-ı ulûmu meccânen tedris edecektir.

İkinci Bend: İşbu cemiyet zât-ı âli-i cenâb-ı Sadâret-penâhînin taht-ı riyâsetindedir.

Üçüncü Bend: İşbu Cemiyete hey'et-i umûmiyenin ekseriyet-i ârâ ile intihâbı ve riyâsetin tasdiki ile bir de reis vekili nasb ve tayin olunur.

Dördüncü Bend: Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye'nin masârıfâtı cânib-i seniyyü'l-cevânib-i hazret-i şehriyâriden ihsân buyurulan vâridât-ı mukannene ile azâsı tarafından verilecek iâ-ne-i seneviye ve sair erbâb-ı hamîyyet taraflarından i'tâ olunacak iânât ile tesviye olunur.

Beşinci Bend: Cemiyet-i mezkûre muhabbet-i vataniye ve gayret-i milliye esasına mübtenî bir hey'et-i muâvine olmasına nazaran azâ-yı mürekkebesi intihâb-ı resmî ile tayin olunmayıp yalnız îâne-i seneviyesi i'tâ ile ibrâz-ı şîme-i hamîyyet edecek zevâta münhasır ve bu cihetle gayr-ı mahdûddur.

Altıncı Bend: Azâ sıfatıyla cemiyete dahil olmak arzu eden zevât isim ve şöhet ve rütbe ve memuriyetini ve azâ defterine kayd olunmak istediğini müş'ir bir varaka tahrîr ve bu varakayı cemiyetin merkezi olan Dârüşşafaka'ya irsâl eder ve oradan dahi defter-i mahsusuna kayd olduğunu müş'ir bir beyânnâme yazılarak ve cemiyet mührüyle temhîr olunarak kendisine gönderilir.

Yedinci Bend: Cemiyet azâsı her üç ayda birer lirası verilmek üzere senevî dört lira îâne vermeğe mecburdur.

Sekizinci Bend: Cemiyet'in hey'et-i umumiyesi senede bir kere mün'akid olarak gerek talim ve tadrîsi hususunu ve gerek cemiyetin umûr-ı idaresine müteferri' mevâdd-ı mühimmesini tedkik eder.

Dokuzuncu Bend: İâne-i seneviyelerini te'diyeden başka azânın vezâif-i esâsiyesi ikiye münkasım olup kısm-ı evveli vâridât ve masârifâtın ve cemiyetin cihet-i idaresine ta'alluk edecek sair mevâddın rü'yetine ve umûr-ı hesabiyesinin suret-i mazbûta ve sâlimede cereyânına dikkat ve itinadan ve kısm-ı sânisî dahi usul-i tadrîsiye ve kavâ'id-i talimiyesinin icabât-ı asryye ve terakkîyât-ı zamaniyeye göre hüsn-i tertib ve ta'dilinden ibaret olduğundan bunlar zîrde beyân olduğu vechile cemiyet azâsından olarak teşkil olunan iki meclis ma'rifetiyle icra olunur.

Onuncu Bend: Cemiyet'in cihet-i idaresine bakacak Meclis-i İdare on azâdan ve cihet-i ilmiyesine hasr-ı efkâr edecek Tadrîs Meclisi dahi on azâdan mürekkeb olacaktır.

On Birinci Bend: Gerek Meclis-i İdare ve gerek Tadrîs Meclisi azâları hey'et-i umûmiyenin ekseriyet-i ârâsıyla intihâb ve tayin olunur ve fakat Tadrîs Meclisi'ne intihâb olunacak azâ Cemiyet'in mekteblerinde tadrîsi mukarrer olan fûnûnu okutmağa muktedir zevâtdan olmak şartdır.

On İkinci Bend: Meclis-i İdare azâsının nısfı senede bir kere tebdil olunacaktır ve bir sene İdare Meclisi azâlığında bulunanlar ertesi sene için dahi İdare Meclisi'ne azâ intihâb ve tayin olunabileceklerdir.

On Üçüncü Bend: Meclis-i İdare'de azâlık sıfatıyla Şehremâneti azâsından dahi bir zât bulunacaktır.

On Dördüncü Bend: Tadrîs Meclisi azâları bir kere intihâb ve tayin olunduktan sonra istifa etmedikçe asla tebdil olunmayacaktır.

On Beşinci Bend: İdare Meclisi ve gerek Tadrîs Meclisi ekseriyet-i ârâya müracaatla reislerini beynlerinde intihâb ve tayin ederler.

On Altıncı Bend: Cemiyet'in reis vekili gerek Meclis-i İdare'ye ve gerekse Tadrîs Meclisi'ne icab ettiği vakit riyâset edebilecektir.

On Yedinci Bend: Meclis-i İdare ve Tadrîs Meclisi haftada bir kere Dârüşşafaka'da toplanıp ifa-yı vazifeye müsâra'at edecektir.

On Sekizinci Bend: İdare Meclisi Cemiyet'in irâd ve masrafının suret-i tahsil ve sarfı ve hususât-ı sairesi hakkında tanzim olunan nizâmnâme-i mahsusa tevfiik hareket edecektir.

On Dokuzuncu Bend: Tadrîs Meclisi'nin münhasıran vazife-i mükellefesi müceddeden program yapmak ve muahharan görülecek lüzum üzerine okunan dersleri ta'dil ve tevsi' eylemek ve cemiyetin mekteblerinde tadrîsine lüzum görünen ulûm ve fûnûnun kitablarını

meccânen tercüme ve te'lif eylemek ve sairleri tarafından tercüme veya te'lif olunarak tedris olunmak üzere Cemiyet'e gönderilen kitapların mübâhisini tedkik eylemekden ibaretdir.

Yirminci Bend: Tedris Meclisi evvelâ talimi mukarrer olan derslerden tedris olunan mübâhis ve mesâilin programlara mutabık olup olmadığını anlamak ve ale'l-husus talebe-i mevcudenin terakkiyatını bilmek zımnında icab edenleri vakitli vakitsiz imtihan eder ve lüzum görünen kütüb ve resâil ve sair âlât ve edevât-ı tahsiliyenin mübâyâ'a ve iştirâsı zımnında iktizâ eden defterini bi't-tanzim bâ-mazbata İdare Meclisi'ne i'tâ eyler.

Yirmi Birinci Bend: Gerek bidâyeten ve gerek bi'l-icab tebdilen tayin olunacak muallimlerin nasb ve tayini Tedris Meclisi'nin vezâifinden olup bir muallimin tayin veya tebdili lâzım geldikde bu meclis azâsı tarafından bâ-mazbata cânib-i âli-i riyâsetden ba'de'l-istizân icabı icra kılınır.

Yirmi İkinci Bend: Cemiyet merkezi olan Dârüşşafaka eytâm-ı Müslime-i zükûr ve inâsına münhasır bir mekteb olup bunun idare-i dahiliyesi nizâmnâme-i mahsusa tatbikan icra olunacak ve mektebin vâridâtı arttıkça iktizâ eden mahallerde mektebler açılacaktır.

*

Dârüşşafaka'nın İdaresine Dair Nizâmnâmedir

Birinci Bend: Dârüşşafaka eytâm ve evlâd-ı fukarâdan olan etfâl-i Müslimenin talim ve terbiyelerine mahsusdur.

İkinci Bend: Dârüşşafaka, Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye'nin vâridât-ı mahsusasıyla idare olunur.

Üçüncü Bend: Bu mektebe alınacak etfâl her sene Temmuz ayında kabul olunacak ve fakat alınacak etfâl gerek zükûrdan ve gerek inâsdan olsun on yaşını tecavüz etmeyecektir.

Dördüncü Bend: Mekteb-i mezbûra kabul olunan eytâmın me'kûlât ve melbûsât ve sair levâzımâtı meccânen verilir.

Beşinci Bend: Etfâl-i mezkûre mektebe dahil olduğu günden itibaren Dârüşşafaka'da beytûtet etdirilerek hiçbir gece haricde kalmasına ruhsat verilmeyecek ve akraba ve ta'allukâtından bunları görmek arzu eyleyenlere evkât-ı muayyenesinde Dârüşşafaka'da olan daire-i mahsusasında gösterilecektir.

Altıncı Bend: Bu mektebe kabul olunacak etfâlin yetim ve bi-kes olduklarını veyahud ebeveyninin fakir ve bi-vâye bulunduklarını musaddak mahallesi imam ve muhtârânıyla ol mahallenin en mu'teberlerinden lâ-ekal iki zâtın mührüyle memhûr bir ilmuhaber yazılıp bu ilmuhaber yetimin akrabasından biri tarafından vakt-i muayyeninde Dârüşşafaka'ya götürülecek ve yetimin illel-i sâriyeden masûn olduğu ve refiklerinin rahatsızlığını mücib kendisinde bir hal olup olmadığı memur-ı mahsusları ma'rifetiyle muayene etdirilerek şâyân-ı kabul olduğu hâlde mektebde tevkif olunacaktır.

Yedinci Bend: Mekteb-i mezbûra alınacak etfâl sekiz sene talim olunarak ondan sonra şehâdetnâmesi verilerek çıkarılacaktır.

Sekizinci Bend: Mekteb-i mezbûrdan bâ-şehâdetnâme çıkan etfâle mekâtib-i askariyeye ve aklâm-ı şahaneye kabul olunacak derecede talim-i fûnûn olunacak ve şehâdetnâme almaya kesb-i liyakat edemeyenleri Tersâne-i Âmire ve Tophâne ve Nizâmiye sanâyi taburlarına verilecektir.

Dokuzuncu Bend: Mekteb-i mezbûrdan bâ-şehâdetnâme çıkan etfâl-i inâsdan akraba ve ta'allukâtı olup da oraya gidenlere ruhsat verilecek ve akraba ve ta'allukâtı hânesine gitmek istemeyenden ve kimsesi olmayanlardan tâlib-i tezevvücü bulunanlar zuhur eylediği hâlde

Cemiyet ma'rifetiyle tahkik ve tensib olunduktan sonra akidleri icra olunarak ve içlerinden bazı zevât-ı kirâm dairelerinde çocuk talimi hususunda istihdam olmaklığı arzu edenler dahi cemiyet ma'rifetiyle münasib dairelere verilecektir.

Onuncu Bend: Çocukların muhafaza-i âdâb ve ahlâkına dikkat ve nezâret etmek ve mektebin umûr-ı dahiliyesini tesviye ile nezâfet ve tahâret hususlarına bakmak üzere Dârüşşafa-ka'nın muvazzaf bir müdürü olmak ve etfâl-i inâsın ahvâline dikkat etmek ve her umurunda müdüre müracaat eylemek üzere bir de müdiresi bulunur.

On Birinci Bend: Mektebin umûr-ı tahrîriyye ve hesabiyesini rü'yet ve tesviye etmek üzere kezâlik muvazzaf olarak bir kâtib ile bir de refîki bulunur.

On İkinci Bend: Bunlardan başka olarak mekteb-i mezbûrda muvazzaf olarak istihdam olunacak olanlar dahi vekilharc ve serhademe ve bevâb ile icabı kadar hademe ve aşçı ve câ-meşûyçu ve bahçevan ve saireden ibaret olur.

On Üçüncü Bend: Müdür ve kâtib ile re's-i hizmetde bulunanların vezâif ve harekâtı Cemiyet'in İdare Meclisi tarafından mektebin idaresince ittihâz olunacak usule tevfi'kan tanzim olunacak talimât-ı mahsusa ile tayin edilecektir.

On Dördüncü Bend: Mekteb-i mezkûra alınacak etfâl-i inâsa zîrde beyân olunan dersler tedris olunur.

Türkçe okuyup yazmak	İlm-i akâid	Sarf ve nahv-i Arabî	Mantık-ı ma'ânî	Tarih-i umumî
Tarih-i Osmanî	Coğrafya	İlm-i Hesab	Hendese	Cebir
Hendese-i Resmiye ve menâzır	Müsellesât-ı müsteviye	Topoğrafya	Hikmet-i tabiiyye	Kimya
Tarih-i Tabîi	Makine	İlm-i Hey'et	Kavânin-i Devlet-i Aliyye	İlm-i servet
		Defter tutmak usulü (bir nebze)		

On Beşinci Bend: Mekteb-i mezbûra alınacak etfâl-i inâsa zîrde beyân olunan dersler tedris olunacaktır.

Türkçe okuyup yazmak	İlm-i akâid	Sarf ve nahiv-i Arabî	Tarih-i umumî-i Osmanî	Coğrafya
İlm-i hesab	Hikmet-i tabiiyye	Tarih-i Tabîi	Defter tutmak	Dikiş ve her nev' iğne işleri
	Nakış	İdare-i beytiye	Musiki	

*İstanbul'da Darü'ssafaka Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible]

HANE SAYISI BEŞ YÜZÜ AŞAN HER KASABADA RÜŞDİYE MEKTEBİ AÇILMASI

Maârif Nizamnamesi gereği hane sayısı beşyüzü aşan kasabalarda bir rüşdiye mektebi bulunması gerekirken, birçok kasabada rüşdiye mektebi bulunmadığı, bu yüzden şehir ve kasabalarda bulunan devlete ait boş binaların rüşdiye okuluna dönüştürülmesi, uygun resmî bina olmayan yerlerde halk tarafından bir binanın okul olarak verilmesi, hâne sayısı beş yüzden az olan yerlerde ise mükemmel bir sıbyân mektebinin açılması hususunun vilâyetlere tebliğ edilmesi

12 Haziran 1872

Bâb-ı Âlî'ye

Maârif Nizâm-nâmesi hükmünce beş yüz İslâm hânesini hâvî olan kasabalarda ahali tarafından birer bâb mekteb-i rüşdiye ebniyesi tedarik ve ihzâr olması lâzımeden olduğu ve ekser vilâyât dahilinde beş yüz ve daha ziyade İslâm hânesini şâmil kasabât bulunduğu hâlde bunlarda ber-vech-i muharrer rüşdiye ebniyesi tedarikine teşebbüs olunmamış ve maa-hâzâ bu defa bazı mahallerde merkez mutasarrıflığı ve kaymakamlıkların lağvı ve yek-diğere kalb ve ilhâkî mülâbesesiyle boş kalmış olan nice münasib ebniyenin veyahud metrûk mescid ve mağaza gibi mahallerin böyle tehî durarak harâb olup gitmesinden ise rüşdiye veyahud merkez ittihâzı ez-her-cihet fevâid-i muhassenâtı müstelzim olacağı derkâr bulunmuş olduğundan umum vilâyât dahilinde vâki şehir [ve] kasabâtda bu makûle hâli ebniye-i mîriye bulunduğu hâlde oralarının icab-ı mevki'e göre rüşdiye ittihâzı ve böyle ebniye olmayan mahallerde dahi ahali tarafından müceddeden birer rüşdiye mahalli ittihâz ve inhâ kılınması ve beş yüz hânenin dün İslâm hânesini şâmil olan kasabalarda dahi mükemmel bir sıbyân merkezî mektepleri ebniyesi tedarik ve tehyî'e olunarak keyfiyetin bildirilmesi hususunun ta'mimen vülât ve mutasarrıfın taraflarına emr ve havale buyurulması muvâfık-ı re'y-i âli-i hidivâneleri olduğu hâlde keyfiyetin sûy-ı acizâneme iş'âr buyurulması bâbında irâde ve fermân hazret-i.

Fî 6 R. sene [12]89 ve fî 31 Mayıs sene [12]88

[illegible]

SIBYAN OKULU ÖĞRETMENLERİNİN İMTİHAN EDİLMELERİ

Eğitim ve öğretimin ilk kademesi olan sıbyan okullarında, Kurân-ı kerim, ilmihal, matematikten dört işlem ve yazı dersleri okutulmakta olup, bu dersleri veren sıbyan okulu öğretmenlerinin bir komisyon tarafından imtihan edilmeleri, imtihanda başarılı olanların görevlerine devam etmeleri, başarısız olanların yerine ise öğretmenlik başvurusunda bulunup imtihanı geçenlerin tayin edilmesi, okul olmayan köylerde bir sandık kurulup köylülerden toplanacak para ile sıbyan okulları açılması, okulun eşya ve kitap ihtiyacının devlet tarafından karşılanmasına dair Maârif Nezâreti'nden vilâyetlere gönderilen genelge

23 Temmuz 1872

Bî'l-cümle vilayât ve umum mutasarrıfîne

Mekâtib-i sıbyânlarda tedris olunacak dersler ecza-yı şerife ve ilm-i hâl ve hesabdan a'mâl-i erba'a ve yazıdan dahi meşki almakdan ve cümleden ziyade Türkçe'yi selis okumakdan ibaret bulunduğu cihetle evvel emirde vilâyet merkezleriyle mutasarrıflık ve kaymakamlıklarda rüşdiye mektepleri muallim-i evvelleri ve erbâb-ı kalemden ve mahallî ulemasından mürekkebbir imtihan hey'eti teşkil olunarak ve mevcut sıbyân hocaları ve sair müsted'iler oraya celb ile mezkûr derslerden imtihan edilerek isbat-ı ehliyet eyleceklere mekteblerin büyüklüğüne göre derece derece üç rütbe tasdiknâme itâsıyla bilâ-tevakkuf mekteblerine iade edilmesi ve bu derslerde noksanı olanların yerlerine imtihanda isbat-ı kifayet etmiş olan müsted'iler müceddeden tayin olup gönderilmesi ile etfâlin hemen o yolda emr-i talim ve terbiyesine bed' ve mübâşeret olunması ve mevcut hocalardan ber-vech-i matlûb ıslâhı kâbil olmayanların yerlerine ve hiç muallimi bulunmayan mahallât ve kurâda müceddeden açılacak mekteblere tayin olunmak üzere merkez-i vilâyet ve büyük kasabalarda bulunan talebe ve mualliminden müsabakât eden ehl-i hünerin lüzumu mikdar her şeyden ziyade Türkçe'lerine dikkat olunarak iktizâ eden mekteblere kezâlik derece derece gönderilmesi ve Dersââdet'de küşâd olunacak Dârümuallimîn-i Sıbyân'da lâyıkıyla muallimler yetiştirilinceye kadar suret-i muvakkatede tecvîd ve ilm-i hâl ve hesab derslerinin vazife-i asliyelerine hâlel irâs etmemek şartıyla sabah ve akşam birer saat rüşdiye mektepleri muallim-i evvelleri ile rik'a muallimi ve rik'a muallimi bulunmadığı hâlde mahallî hükûmet ketebesinden veya mekteb-i rüşdiyeden mukaddemâ bâ-şehâdetnâme çıkanlardan hüsn-i hatta mâlik biri tarafından mümkün olur ise talim ve tedris edilmesi ve mektebi olmayan karyelerin ahâlisi verdikleri öşr-i mirinin onda birini ve ikisini olmayan fukarâsı dahi hassaten bu madde-i hayriye için iki gün işleyerek gündelikleri bir mahsus sandık ittihâzıyla ondan mekteb tedariki görülmesi ve iktizâ eden ecza ve resâil bu tarafdand gönderilmesi hususları Meclis-i Maârif-i Umumiye karar ve müzâkerâtı icabından bulunmuş ve keyfiyet ta'mimen bâ-tahrirât-ı acizî iş'âr kılınmış olmakla taraf-ı âlî-i düstûrilerinden dahi ber-minvâl-i muharrer icab-ı hâlin icrasına ve bu hususâta dair bazı mütâlâât ve malumât itâsına bezl-i himmet buyurulması bâbında.

Fi 17 Cemâziyelevvel sene [12]89 ve fi 11 Temmuz sene [12]88

١٧ هادي الاول ٥٨٩ هـ و العبد المذنب

SİBYAN DÂRÜLMUALLİMİNİ'NİN YENİDEN FAALİYETE GEÇİRİLMESİ

Maârifin ve bilimin temeli olan sıbyan mekteplerinde eğitim ve öğretim kalitesi yükseltilmedikçe daha üst seviyelerdeki okullarda yapılacak düzenleme ve masrafların pek bir işe yaramayacağı, bu sebeple daha önce tahsisâtı kesilmiş olan İstanbul'daki Sıbyan Dârümuallimîni'ne yeniden tahsisât aktarılması gerektiğine dair Maarif Nezareti'nin yazısı

21 Ağustos 1872

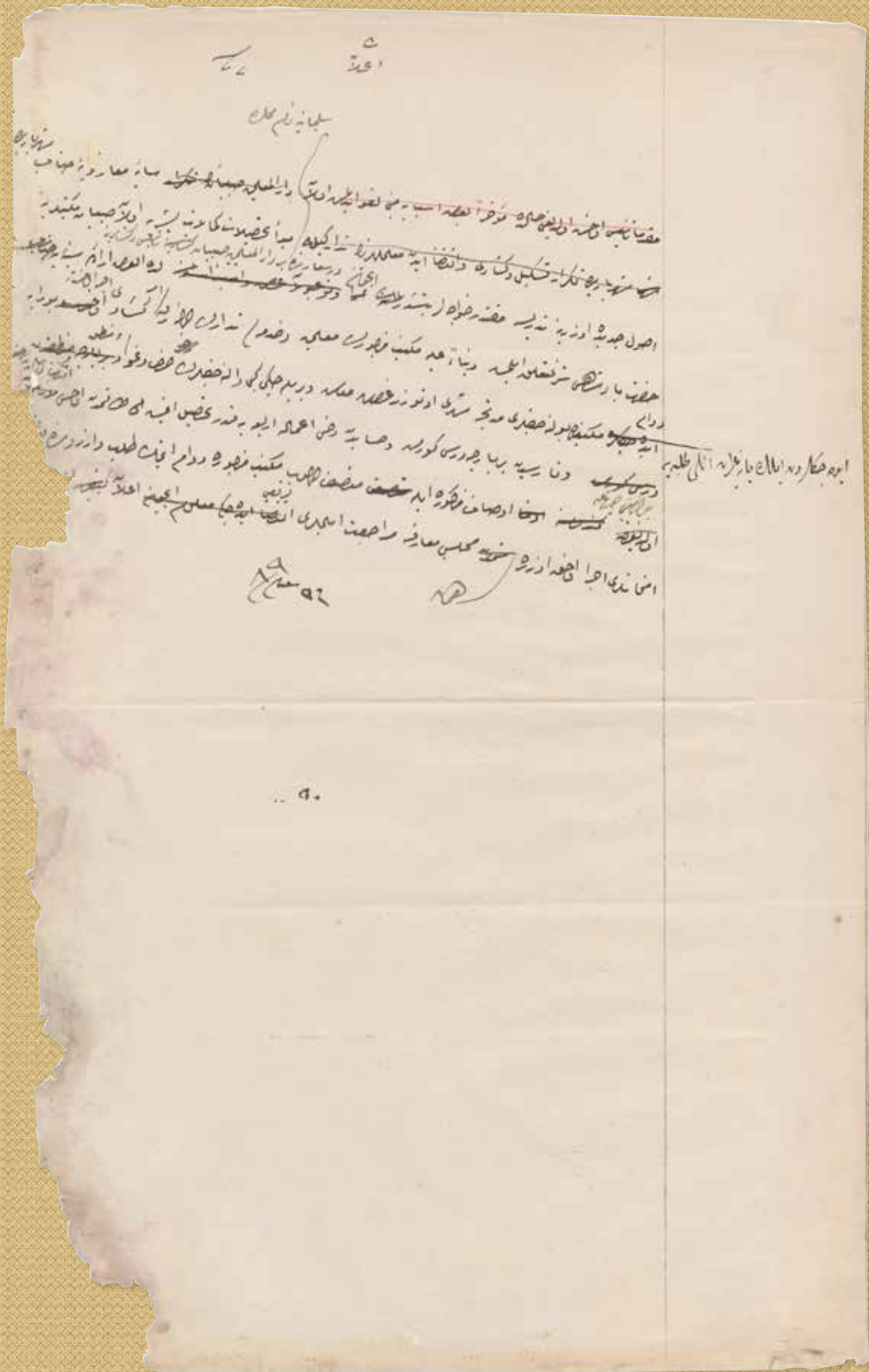

Bâb-ı Âh'ye

Ulûm ve maârifin mebd'e'i ve kemâlât-ı insaniyenin menşe'i olan mekâtib-i sıbyâniye ıslâh olunmadıkca mâ-fevkinde bulunan mekâtib her ne kadar tanzim olunsu ve bu yolda ne suretle masraf ihtiyar edilse yine tamamıyla ta'mim ve neşr-i maârif kazıyye-i mültezemesi hâsıl olamayacağı derkâr olmasına mebnî mukaddemâ Dersââdet'de bir Dârümuallimîn-i Sıbyân küşâd olunmuş ve bu vasıta ile mekâtib-i sıbyâniye hocaları talim edilerek iktitâf-ı semerât-ı nâfiasına başlanılmış olduğu hâlde geçenki tenkihât sırasında bunun karşılığı külliye kat' olunmuştur. Ancak şiddet-i lüzum ve ehemmiyeti üzerine açılmış olan böyle bir mektebin kapadılması sıbyân hocalarının eski mesleklerine sülûk eylemelerini ve bu ise bilâhare umum ahali etfâlinin ber-vefk-i matlûb talim ve terbiye edilememelerini müstelzim olmasıyla rehîn-i cevâz olamayacağından müceddeden bazı masârif açılmasına müsaade buyurulmuş ve hem Dersââdet'de vâki mekâtib-i sıbyâniye hocaları derece-i matlûbede talim edilmek ve hem de ileride bazı vilâyet merkezlerinde açılacak Dârümuallimîn-i Sıbyân'a hoca yetiştirilip gönderilmek üzere mezkûr mektebin müceddeden teşkil ve küşâdı ve muallimliğine dahi zikr olunan Dârümuallimîn-i Sıbyân müdürü olup esna-yı tenkihâtta maaşı kat' edilmiş olan ve usul-i cedîde-i tedrisiyyeyi kemâ hiye hakkuhâ talim ve tefhime muktedir olduğu bi't-tecribe bilinmiş olan Cevdet Efendi'nin tedris ve talimine bed' ve mübâşeret tarihinden itibaren maaş almak üzere tayini ve buna Daire-i Maârif Meclisi azâsından müteveffâ Numan Efendi'den kalan sekiz yüz elli beş kuruşun ve mektebin masârıfıyla talebesine ba'dehû dairece bulunacak tasarrufâtıdan üç bin kuruş kadar mâhiye tahsisâtın karşılık ittihâzıyla tahsisi tezekkür olunduğu Meclis-i Maârif'den bâ-mazbata ifade olunmuş ve iktizâsının icrası müsaade-i aliyye-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerine mütevakkıf bulunmuş olmakla her hâlde emr u fermân.

Fî 17 Cemâziyelâhir sene [1]289 ve fi 9 Ağustos sene [12]88

DÂRÜLMUALLİMÎNE GİRMEK İSTEYENLERİN İMTİHAN İÇİN MÜRACAAT ETMELERİNE DAİR İLÂN

İnsanlığın ilerlemesi ve yükselmesinin temeli olan sıbyan mekteplerinde yeni tarzda öğretim verecek öğretmenler yetiştirmek üzere, İstanbul Süleymaniye'de bir sıbyan dârülmuaallimîni açıldığı, bu okula ilk kayıt olacak elli öğrenciye buradaki öğrenimleri süresince 30 kuruş maaş verileceği, okula devam etmek arzusunda olanların yapılacak imtihana girmek için Meclis-i Maârif'e müracaat etmelerinin ilân edildiğine dair

8 Ekim 1872

İlan

Sâye-i maârif-vâye-i cenâb-ı şehriyârîde mebdâ'-i tahsilât-ı kemâlât-ı beşeriyye olan sıbyân mekteplerine usul-i cedîde üzerine tedrise muktedir hocalar yetiştirilmek için Dersaâdet'de Süleymaniye nâm mahalde bir Dârülmuaallimîn-i Sıbyân te'sis ve küşâdına lede'l-arz irâde-i seniyye-i cenâb-ı hazret-i padişahî şeref-ta'alluk eylemiş ve binâenaleyh mekteb-i mezbûrun muallimîn ve hademesi tedarik olunarak emr-i küşâdı icra olunmuşdur. Buraya devam edeceklerden ilk yazılan elli talebeye mektebde bulunacakları müddetce şehri otuzar kuruş maaş verileceği gibi ve alınacakların sarf ve nahiv ve mantık ve Fârisî'den bir parça ders görmüş ve hesabdan dahi a'mâl-i erba'aya kadar tahsil etmiş takımdan olması iktizâ-yı hâlden bulunduğu cihetle evsâf-ı mezkûre ile muttasıf olup mekteb-i mezbûra devam etmek taleb ve arzusunda bulunanların imtihanları icra olunmak üzere hemen Meclis-i Maârif'e müracaat eylemeleri lüzumu ilân.

Fî 5 Şaban sene [12]89

A. MKT. MHM, 472/59

RÜŞDİYE OKULLARININ DEVAMI OLARAK KASABA VE ŞEHİRLERDE İDÂDÎ MEKTEPLERİNİN AÇILMASI

Maârif Nizamnamesi'nde memlekette yapılan rüşdiye okullarından sonra öğrencilerin devam edeceği idâdî okullarının da kasaba ve şehirlerde kademeli olarak açılmalarına, öncelikli olarak II. Mahmut Türbesi yakınlarındaki mevcut dârülmaârifin idâdî mektebine dönüştürülmesine, buradaki mevcut öğrencilerin ise tamir halinde bulunan Fazlı Paşa Mektebi'ne taşınmasına dair

13 Ocak 1874

Evrak numarası: 216

Tebyiz tarihi: 24 Za. sene [12]90

Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne

Maârif Nizâmname'si hükmünce Memâlik-i Mahrûse-i Mülûkâne'de yapılan rüşdiye mektepleri için lüzum görünen kasabât ve mevâki'de birer de idâdiye mektebi küşâdı mukarrer iken teşkilâtı mekâtib-i ibtidâiyenin teksirine ve usul-ı tadrîsiyenin taslihine mu âllak tutulmuş ve şimdi ise buraca ve taşralarca pek çok rüşdiye mektepleri yapılmış olması cihe-tiyle nevbet te'sisât-ı mekâtib-i idâdiyeye gelmiş ise de bunların def âten ve cümleten yapılmaları kâbil ve münasib olamayacağına binâen ileride bi't-tedric ta'mim kılınmak üzere şimdilik cennet-mekân Sultan Mahmud Han-ı Sâni hazretlerinin türbe-i şerifeleri kurbunda kâin Dârülmaârif'in mevcut olan şâkirdânı içinde elverişli olanları tevkif ile mâadâsı o civarda hâli olarak mevcu olan ve derdest-i tamir bulunan Fazlıpaşa Mektebi'ne nakl olunmak ve kalacak şâkirdânın noksanı diğer rüşdiyelerden bi'l-istihkâk tâlib olacaklarla ikmâl edilmek üzere mekteb-i idâdiye tahvîl ve buna ilâveten Dârümuallimîn'de dahi bir şube teşkili ve bu şubeden ileride bâ-şehâdetnâme çıkacak muallimlerin açık idâdiye muallimliği var ise doğru oraya ve yok ise rüşdiye maaşıyla rüşdiyeye tayin kılınıp idâdiye muallimliği açıldıkça derece-i ehliyetine ve müsâvât hâlinde kıdemine göre sırasıyla idâdiyeye nakledilmelerinin dahi kaide ittihâzı ile okutdurulacak derslerin ehemmiyetine göre hey'et-i talimiyyenin hiç olmaz ise on neferden müretteb olacağı gibi icabına göre bir müdür ve bir iki hademe dahi istihdam kılınacağı cihetle bu iki mektebden dolayı Dârülmaârif'in tahsisât-ı hâliyesine altı bin beş yüz ve Dârümuallimîn'in şimdiki mürettebâtına üç bin beş yüz kuruş ki maârif mürettebâtından cem'an şehri on bin kuruşun tahsis ve ilâvesi hususuna iş'âr-ı sâmilîleri üzerine bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahi müte âllik ve şeref-sudûr buyurularak ol bâbda Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne tastir etdirilen buyruldu leffen ve dersler aksâm ve derecâtını mübeyyin cedvelinin iadesiyle ma'ân irsâl kılınmış olmakla ber-mantûk-ı irâde-i seniyye iktizâsının icrasına himmet buyurulması siyâkında tezkire.

Fî 24 Za. [12]90

کتابخانه عمومی مسجد جامع
مکتبہ القرآن مسجد جامع
کتابخانه عمومی مسجد جامع

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

RÜŞDİYE MEKTEPLERİNE ÖĞRENCİ GÖNDERİLMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

İlköğretim mecburi olup çocuğunu ilkokula göndermeyen ailelerin cezalandırılması kanun gereği olmasına rağmen, ailelerin eğitimin sonraki aşaması olan rüşdiye mekteplerine çocuklarını göndermedikleri, rüşdiyeler için bir mecburiyet olmadığından bir ceza verilemediği ve rüşdiyelerin boş kaldığı vilâyetlerden bildirildiğinden, zorlayıcı bir tedbir olarak ilkokul diploması olmayanların sanayide çıraklığa ve esnaflığa kabul edilmemesi, resmî dairelere memur, askeri idâdilere ve medreselere öğrenci olarak girmek isteyenlerden rüşdiye mektebi diploması istenmesine karar verilerek bunun Maârif Nizamnamesi'ne ilave edilmesine dair

16 Mart 1874

Mazbata

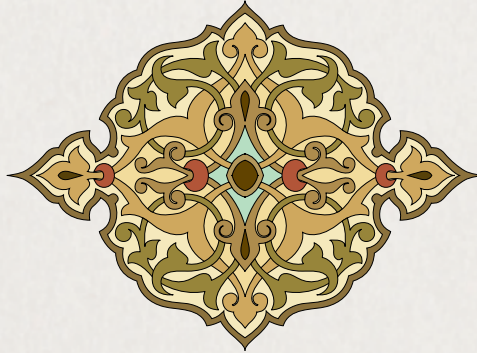
Isparta Mekteb-i Rüşdiyesi şukka-i vâridesinde mahall-i mezkûr ahalisinin tahsil-i ilme meyl ve rağbetleri olmadığından dolayı eğerçi cânib-i hükûmetden teşvikât ve tergîbât-ı mukteziye ifa olunmakda ise de çocuklarını rüşdiye mektebine göndermeyenler hakkında bir mücâzât icra olunmadığı cihetiyle mekteb-i mezbûr şâkirdânı ahali-i merkûmenin adedi nisbetinde tekessür etmediğinden bu bâbda bir usul-i mücbire ittihâz ve icrası lüzumu ihtar ve melfûf pusulada muharrer kütüb ve resâilin ise lüzum-ı irsâli izbâr olunmuştur.

Câ-be-câ mekâtib-i saire muallimleri tarafından dahi bu yolda iş'ârât vuku bulmakda olduğuna ve her ne kadar şâkirdânın tekessürü esbâbının istihsâli zımnında nezâret-i celîlelerinden mahallî hükûmetlerine tavsiye ve tebliğ ve hükûmetlerce teşvikât-ı mukteziye icra olunmakda ise de tamamî-i matlûb hâsıl olamadığına ve çocuklarını mekâtib-i rüşdiyeye göndermeyenler hakkında muamele-i cebriye icrası için Maârif-i Umumiye Nizâmnâmesi'nde ise bir güne sarâhat olmadığına ve maa hâzâ intişâr-ı maârif uğrunda taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bunca masraflar ihtiyar buyurulmakda olduğu hâlde tahsil hususunun lezzet-i ulûmu duymamış ve envâr-ı maârif gözlerine çarpmamış olan ahalinin re'y ve hâhişlerine terk olunması ta'mim-i maârif kaziyye-i mültezemesinin matlûb vechile netice-pezîr olamamasını mûcib idüğü bedihî bulunduğuna binâen bu bâbda ber-vech-i âti bir usul-i mücbire ittihâz ve icrası tensib olunmuştur. Şöyle ki mekâtib-i sıbyâniyede tahsil etmeleri lâzım gelen yani altı yaşından on bir yaşına kadar bulunan çocuklardan Maârif Nizâmnâmesi'nin on üçüncü maddesinde muharrer a'zâr ile ma'zûr olmaksızın mektebe devam etmeyenlerin on ikinci madde mücebince peder ve velileri hakkında icra olunacak muamele-i cezaya bâki olmak üzere sanâyi sınıfına idhal olunacakları, yedlerinde sıbyân mektebi şehâdetnâmesi olmadıkça esnaflığa kabul olunmaması ve sinni on biri tecavüz etmiş ve mekâtib-i sıbyâniyede ikmâl-i

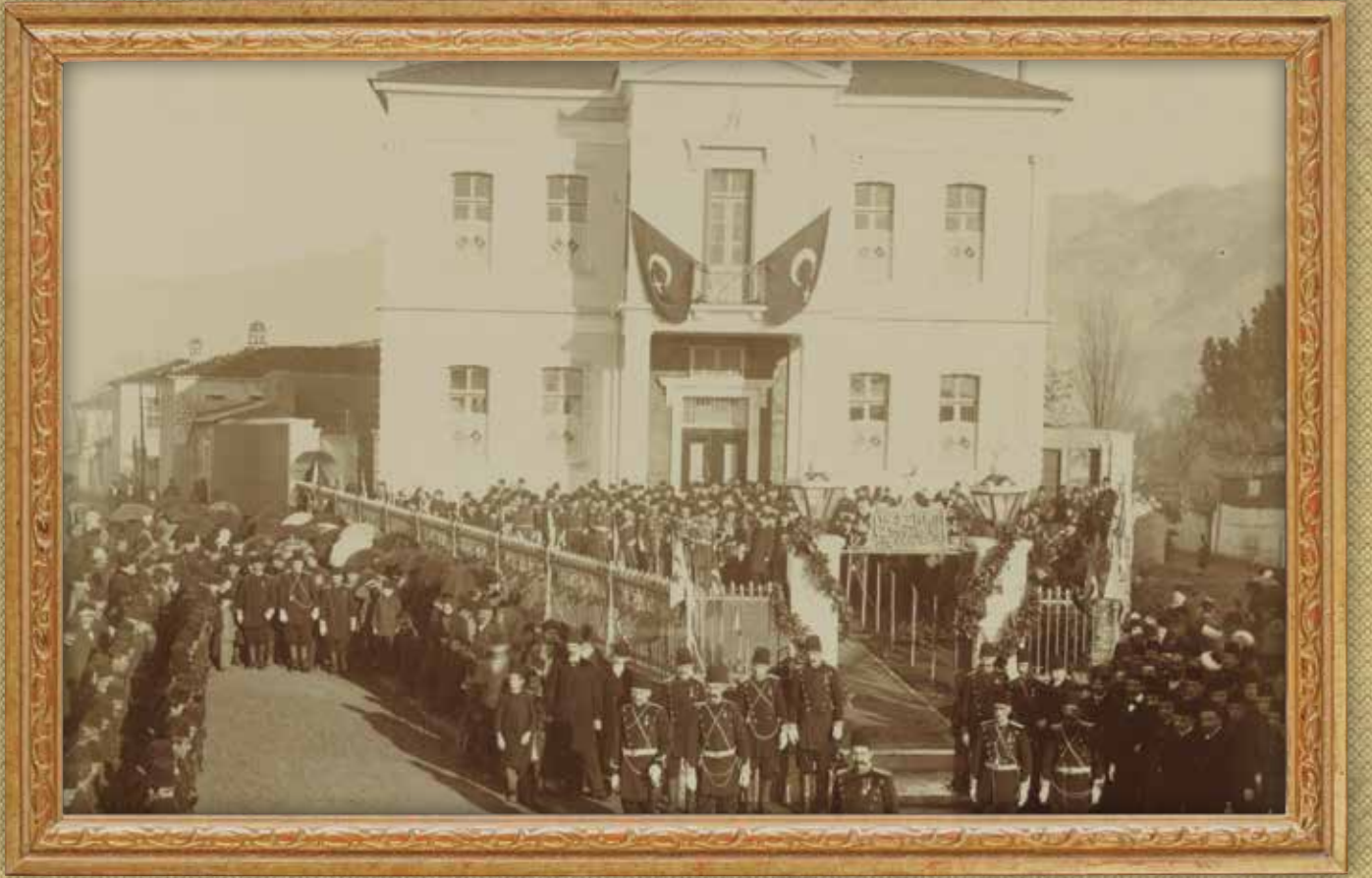

müddet-i tahsil etmiş olup da aklâma ve mekâtib-i askeriye idâdiyelerine ve medârise girmek isteyenlerin yedlerinde rüşdiye şehâdetnâmesi olmadıkca bunlara alınmaması husûl-i maksada vusûlü te'mine kâfi görünmüştür. Suret-i ma'rûza re'y-i rezin-i isabet-rehîn-i cenâb-ı nezâret-penâhîlerine dahi tevâfuk eylediği hâlde usul-i mesrûdenin Maârif Nizâmnâmesi'ne zeyl olarak ilâvesiyle icra-yı iktizâsının makam-ı sâmi-i Meşihat-penâhi ve makam-ı mual-lâ-yı Seraskerî ile ta'mimen vilâyât valilerine emr u iş'arı hususunun Bâbıâli cânib-i sâmisine arz ve izbârıyla beraber melfûf ve musahhah pusulada muharrer kütüb ve resâilin bir kıt'a pusulasıyla beraber mekteb-i mezbûrun mensub [olduğu] vilâyete irsâli keyfiyetinin dahi memurîne emr u havale buyrulması bâbında.

Fî 27 Muharrem sene [12]91 ve fî 4 Mart sene [12]90

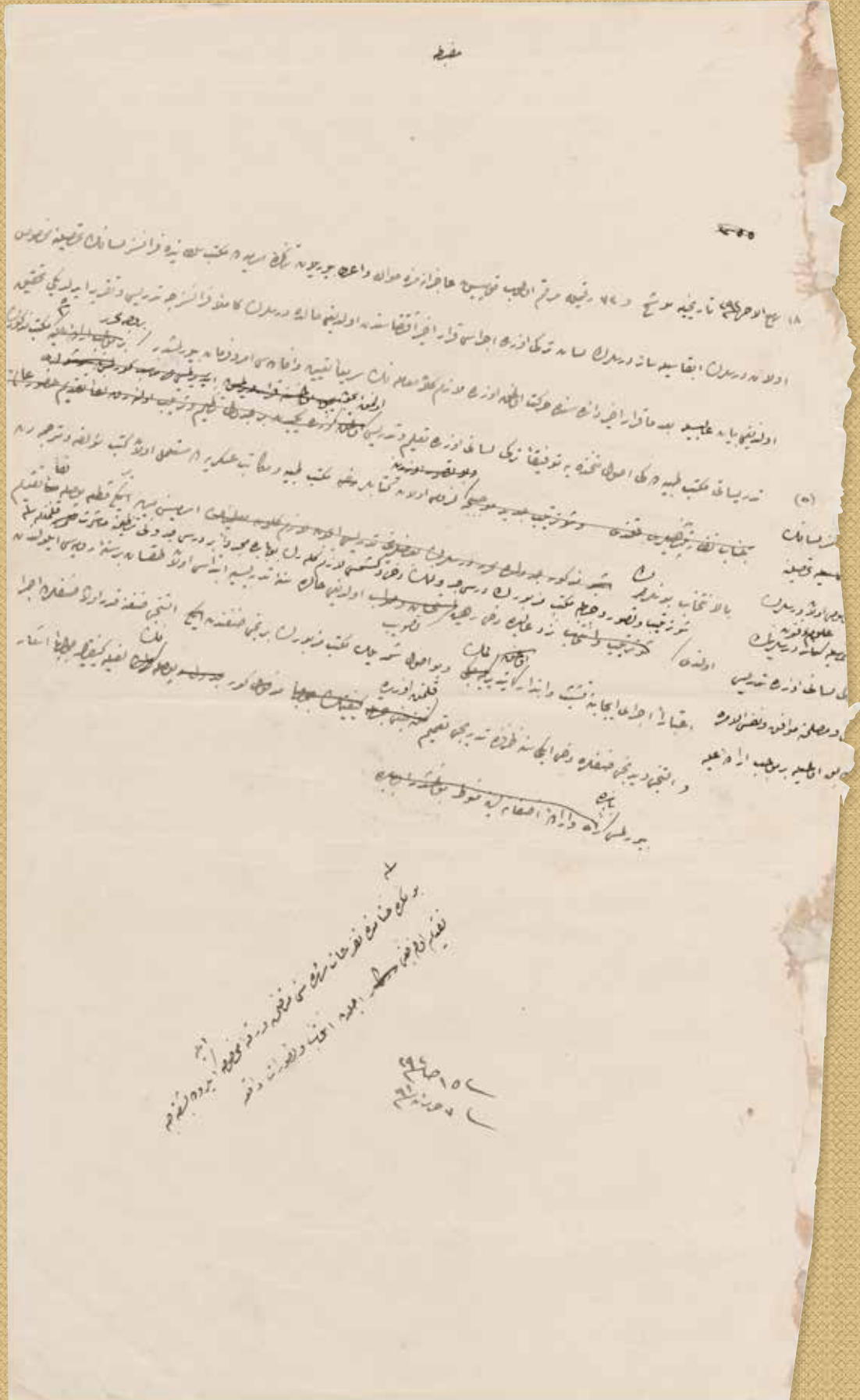

Yanya İnas Rüşdiyesi (Kız Ortaokulu) Açılış Töreni
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

MEKTEB-İ SULTANÎ'DE (GALATASARAY LİSESİ) ÖĞRETİMİN TÜRKÇE YAPILMASI

Mekteb-i Sultanî'de (Galatasaray Lisesi) Fransızca tahsiline mahsûs derslerden başka diğer derslerin Türkçe okutulması kararlaştırılmış olmasına rağmen, yine Fransızca öğretim yapıldığı anlaşıldığından, 1875 senesi ders yılı başından geçerli olmak üzere Fransızca dersleri hariç bütün derslerin Türkçe okutulması, bunun için gerekli olan ders kitaplarının Türkçeye tercüme edilmesi ve ders programının da yeni usule göre hazırlanmasına karar verildiğine dair

19 Haziran 1875

Mazbata

18 Rebiülâhir sene [1]292 tarihiyle müveşşah ve 72 rakamıyla murakkam olup komisyon-ı acizânemize havale ve itâ buyurulan tezkire-i sâmiyede Mekteb-i Sultani'de Fransız lisanının tahsiline mahsus olan derslerin ibkâsıyla sair derslerin lisan-ı Türkî üzere icrası karar-ı ahîr iktizâsından olduğu hâlde derslerin kâmilten Fransızca tedrisi ve takrîr edildiği tahkik olduğu beyân-ı âlisiyle ba'demâ karar-ı ahîr dairesinde hareket olunmak üzere lâzım gelen muamelenin serî'an tayin ve ifadesi emr u fermân buyurulmuşdur. Ber-vech-i muharrer Fransız lisanının tahsiline mahsus olan derslerin [ib]kâsıyla ulûm ve fûnûn derslerinin [Tür]kî lisanı üzere tedris ve maslahata muvâfık ve nefsü'l-emre [mu]tâbık olmasıyla ber-mûceb-bir irâde-i aliyye mekteb-i mezkûrun tedrisâtı Mekteb-i Tıbbiye'deki usul-i müttehazeye tevfikân Türkî lisanı üzere talim ve tedris olunmak için lüzumu olan kitâblar Mekteb-i Tıbbiye ve mekâtib-i askeriyede müsta'mel olan kütüb-i müellefe ve mütercemeden bi'l-intihâb bunların esâmîsini mübeyyin bir kıt'a pusula leffen takdim olundu. Şu tertib ve tasavvur vechile mekteb-i mezbûrun ders cedvelinin dahi değişmesi lâzım gelerek bu bâbda müceddeden bir ders cedveli tanzimine mübâşeret kılınmakla bunun da hitâmında teferruât-ı sairesini mutazammın varaka-i mahsusa ile ileride başkaca takdim olunacağı ecilden intihâb ve tasavvurât-ı vâkı'a nezd-i âlide dahi rehîn-i tasvîb olduğu hâlde sene-i tedrisiye ibtidâsı olan doksan bir sene-i Rûmiyesi Eylûl'ünden itibaren icra-yı icabına teşebbüs ve ibtidâr etdirilmek ve bu usul şimdilik mekteb-i mezbûrun birinci sınıfından altıncı sınıfına kadar olan sınıflarda icra ve altıncı ve yedinci sınıflara dahi iki sene zarfında tedricî ta'mim kılınmak üzere mezkûr pusulanın leffiyle keyfiyetin cevaben iş'âr buyurulması bâbında.

Fî 15 Ca. Sene [1]292 / Fî 7 Haziran sene [12]91

İ. MMS, 64/3022_1, 3

İSTANBUL'DA AÇILAN ELSİNE MEKTEBİ (DİL OKULU)

Memlekette yabancı dilde okuyup yazacak adam yetiştirmek üzere İstanbul'da Elşine Mektebi adıyla dört yıllık bir dil okulu açılmasına, burada tahsil görececek öğrencilerin ders programında bulunan Arapça, Rumca, Ermenice, Slavca, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Rusça dillerinden Arapça ve Fransızca'yı mecburi diğer dillerden birisini seçmeli olarak öğrenmeleri gerektiğine dair irade ve Elşine Mektebi Nizamnamesi

24 Eylül 1879

Atûfetli efendim hazretleri

Memâlik-i Mahrûse-i Şahane elşine-i ecnebiye kırâet ve kitabetine muktedir adam yetiştirilmesi emrindeki ehemmiyetden nâşi bir Elşine Mektebi'nin te'sis ve teşkili ve bunda bulunacak talebe için kendi lisanından mâadâ ders cedvelinde muharrer lisanlardan intihâb edeceği bir lisanın tahsili mecburi ve kusuru ihtiyarî olmak ve bu mektebin muallim ve mubassır ve hademe maaşlarıyla masârif-ı müteferrikası için birinci sene şehri sekiz bin yüz elli kuruşdan bed' ile ikinci ve üçüncü ve dördüncü senelerde mikdarı gösterilen mebâliğ ile dört sene sonra min haysül-mecmu şehri yirmi yedi bin dokuz yüz kuruşun suret-i tesviyesi ve teferruâtı hakkında me'zûniyet talebini hâvî Maârif Nezâret-i Behiyyesi'nin vuku bulan iş'ârı üzerine Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim ve hey'et-i [umumiye]sinden bi't-ta'dil ekseriyetle tasdik edilmiş olan mazbata ile altı bendi şâmil Elşine Nizâm-nâmesi Lâyihası Meclis-i Hass-ı Vükelâ'da bi'l-mütâlâa işbu Elşine Mektebi'nin küşâdı sırasında lağvı dermiyân olunan mekâtib-i âliye-i idâdiyesinin bi'l-islâh lağvından sarf-ı nazarla kemâ-kân ibkâsı ile mebhûsün-anh olan Elşine Mektebi'nin başkaca teşkil ve küşâdı müttehiden tensib ve mezkûr mazbata ol suretle tezyîl ve tahtim olunarak takımıyla leffen arz u takdim kılınmış olmakla ahkâm-ı mûndericesi hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münifini infâza mübâderet kılınacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 6 L. sene [12]96

[Sadriazam]
Arifi

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleriyle melfûf mazbata ve nizâm-nâme lâyihası manzûr-ı âli-i hazret-i padişahî buyurularak beşinci maddesine bâ-irâde-i seniyye Arabî lisanının dahi Fransızca gibi mutlaka mecburi olması ilâve edilmiş olmakla ber-müceb-i istizân mazbata-i mezkûre mûndericâtının ifa-yı mukteziyâtı müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehinşâhî mantûk-ı münifinden olarak sâli-fül-beyân mazbata ve lâyiha savb-ı sâmi-i hidivîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 L. sene [12]96

Bende
Ali Fuad

*Elsine Mektebi Nizâmnâmesi**Lâyiha*

Birinci Madde- Maârif Nezâreti'nin taht-ı nezâret ve idaresinde olmak üzere Dersaâdet'de bir Elsine Mektebi küşâd olunmuştur.

İkinci Madde- Elsine Mektebi'nin bir müdür ile lüzumu kadar muallimîn ve hademesi bulunacaktır.

Üçüncü Madde- İşbu Elsine Mektebi'ne mekâtib-i rüşdiyede ikmâl-i tahsil ile şehâdetnâme-yi hâmil veyahud o derecede malumâtı haiz oldukları lede'l-ımtihan sâbit olmak şartıyla her sınıf tebaa-i Osmaniyye etfâlinden şâkird kabul olunacaktır.

Dördüncü Madde- Lisan Mektebi'nin müddet-i tahsiliyesi dört senedir. Ve zîrde gösterilen lisanların tekellüm ve kırâet ve kitâbeti Maârif Nezâretince tertib olunacak ders cedveli mücebince talim olunacak ve Fransızca hüsn-i hat ve resim dahi gösterilecektir.

Tedris olunacak elsine: Arabî, Rumca, Ermenice, İslavca, Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusca.

Beşinci Madde- Her şâkird kendi lisanından mâadâ dördüncü maddenin zeylinde muharrer elsineden mutlaka Arabî'yi ve Fransızca'yı mecburi olarak tahsil edecektir ve Rum ve Ermeni ve İslav lisanlarından tercih ve ihtiyar edeceği diğer bir lisanı dahi kezâlik mecburi olarak tahsil eyleyecektir. Bunlardan başka İngiliz ve Alman ve Rus lisanlarının tahsili ihtiyarîdir.

Altıncı Madde- Lisan Mektebi'nden şehâdetnâme ile çıkacak şâkirdân Mekteb-i Mülkiye Nizâmnâmesi'nde muayyen mahreclere dokunmamak üzere devletin lüzum gördüğü maiyyet memuriyetlerinde ve tercüme odalarında istihdam olunacak ve bunlar istedikleri hâlde Ticaret Evleri'nde ve her nev' şirket umurunda bulunmağa dahi kesb-i kabiliyet etmiş olacaklardır.

Fî 8 Rebiülâhir sene [1]296 ve fî 19 Mart sene [1]295

Şûrâ-yı Devlet

Trabzon'da Mülkiye İdadi Mektebi (Trabzon Lisesi)
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

İSTANBUL'DA BİR TİCARET MEKTEBİ KURULMASI

İstanbul'da ticaret erbabı yetiştirilmek üzere Hamidiye Ticaret Mektebi adıyla bir mektep tesisi için Yeniköy'deki Cezayirli Yalısı'nın tahsis edildiği, öğrencilerin kabul şartlarına, tatil zamanlarına, eğitim ücreti ve burs durumlarına dair nizamname

20 Aralık 1879

Atûfetli efendim hazretleri

Maârif Nezâretince Dersaâdet'de büyük bir ticaret mektebi te'sisi ve maârif bûdcesine bâr olmayarak erbâb-ı servet ve iktidarın îanesiyle idare olunmak üzere Yeniköy'de vâki Cezayirli Sahilhânesi'nin mekteb-i ticaret ittihâzı zımnında nezârete teslimi hususuna dair Maârif nâzırı atûfetli efendi hazretlerinin tezkiresi leffen arz u takdim kılındı. Meâlinden müstebân olduğu üzere bu hususun evvelce nâzır-ı müşârunileyh tarafından şifahen huzur-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i padişahîye arz olunarak karîn-i kabul-i âlî olduğu gösterilmiş olmakla mekteb-i mezkûrun ol suretle te'sisi için nezâret-i müşârunileyhâya me'zûniyet it'âsı ve sahilhâne-i mezbûrun dahi tahsis ve teslimi zımnında muamelât-ı lâzîmesinin icrası hakkında her ne vechile emr u fermân-ı me'âlî-unvan-ı cenâb-ı cihanbâni şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise hükm-i celîlini icraya mübâderet olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 4 Muharrem sene [12]97

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleriyle melfûf tezkire manzûr-ı hümayûn-ı hazret-i padişahî buyuruldu. Taraf-ı eşref-i mülûkânedan zikr olunan sahilhânenin mekteb olmak üzere Maârif'e terkiyle beraber masârıf-ı tamiriyesi için atıyye-i seniyye ihsân buyurulacağından evvel emirde keşfinin icrasıyla defterinin takdimi ve sahilhânenin verâsında bulunan sedlere dahi bi-mennihî Teâlâ âtiyen peyderpey inşa olunmak üzere bir tarz ve resm-i matbû'da şâkirdân için taş ve tuğladan koğuşlar te'sisi münasib olmakla bunların herbirinin ne mikdar masrafla vücûda gelebileceğinin dahi ayrıca keşf etdirilmesi ve bir de veli-nimet-i bi-minnetimiz padişah-ı maârif-perver efendimiz hazretleri bu mektebi dahi himaye-i seniyye-i şahanelerine kabul buyurdıklarından mektebde ne nev' dersler okunacağı ve nizâm-ı dahilîsinin hâk-i pâ-yi hümayûna arzı müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehinşâhî muktezâ-yı münifinden olarak mezkûr tezkire savb-ı sâmi-i hidivilerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Muharrem sene [12]97

Ali Fuad

*Hamidiye Ticaret Mektebi Nizâmnâmesidir**Birinci Fasl**Mevâdd-ı Umumiye*

Birinci Madde: Dersââdet'de erbâb-ı ticaret yetiştirilmek için (Hamidiye Ticaret Mektebi) nâmıyla nehârî bir mekteb te'sis olunmuştur.

İkinci Madde: Bu mektebin şâkirdliğine dahil olmak arzusunda bulunanların sinleri on beş-den aşağı ve yirmi beşden yukarı olmayacak ve umum şâkirdân iki yüz adedi tecavüz edemeyecektir. Fakat bir ticaret veya san'at mağazasında müstahdem olanlar yirmi beş yaşından müsinn olsalar bile istedikleri derse müstemi' sıfatıyla devam edebilirler.

Üçüncü Madde: Mektebe kayd olunacak şâkirdânın yedlerinde mekâtib-i rüşdiyeden çıkmış olduklarına dair şehâdetnâmeleri bulunmak lâzım gelir şehâdetnâme ibrâz edemeyenler mekâtib-i rüşdiyede tedris olunan derslerden bir duhûl imtihanı vermeğe mecburdurlar. Bunların sıraları işbu nizâmnâme mücebince mektebin muayyen olan imtihanları icra olunacağı zamana kadar duhûl imtihanında tekaddüm ve te'ehhurları itibarıyla tertib edilir.

Dördüncü Madde: Duhûl imtihanı mektebin muallimin hey'etiyle Ticaret Nezâreti'nden ve Dersââdet Ticaret Odası tarafından müntehab birer zâtın mürekkeb hey'et huzurunda icra olunacaktır.

Beşinci Madde: Mekteb-i Sultani'den veyahud ona mümâsil ve taraf-ı devletden musaddak bir mektebden şehâdetnâme almış olanlar mekâtib-i rüşdiye şâkirdânı misillü bilâ- imtihan kabul olunurlar ise de duhûl imtihanını veremeyen veyahud bir şehâdetnâmeyi hâmil olmayanlar mektebe kabul olunamaz.

Altıncı Madde: Mekteb şâkirdânının yüzde onu fukarâ evlâdından ve eytâmdan olmak şartıyla bilâ-ücret kabul olunacak ve bunlardan mâadâsı ücret-i tedrisiye olmak üzere şehri yarım Osmanlı altını vereceklerdir. Bu ücret her üç ayda bir peşin olarak mekteb sandığına teslim olunur. Ücretini te'diye eden şâkird o müddet zarfında mektebi terk edecek veya adem-i iktidarı veyahud sû-i hâli tahakkuk etmekle mektebden ihrâz olunacak olur ise verdiği ücret iade edilmez.

Yedinci Madde: Mektebin nizâmen icra edeceği hususî ve umumî imtihanlardan sonra şâkirdân sıralarının tertibi ve şehâdetnâmeleri tevzi'î Ticaret Nezâreti ve Dersââdet Ticaret Odası cânibinden birer zât ile mekteb muallimininden mürekkeb hey'et ma'rifetiyle icra olunur.

Sekizinci Madde: Şâkirdân hakkında tertib olunacak cezalar şunlardan ibaretdir.

Evvelâ sınıfta lisanen tekdir. (Bu ceza üç defa tekerrür edebilir.) Sâniyen hey'et-i muallimîn huzurunda tekdir. (Bu dahi iki defa tekerrür edebilir.) Sâlisen mektebde ta'lik olunmak üzere tahriren tekdir. (Bu dahi iki defa tekerrür edebilir.) Râbî'an tard. Bu cezalar her hafta suret-i muntazamada in'ikâd edecek hey'et-i muallimîn tarafından tertib olunur fakat sınıfta lisanen tekdir doğrudan doğruya muallim tarafından icra olunabilir.

Muallim vuku-ı hâli hey'etin ilk ictimâında rüfekâsına tebliğ eder ve cezanın tarihi ile esbâb-ı mûcibesini defter-i mahsusunda şâkirdin ismi hizasına kayd etdirir.

Dokuzuncu Madde: Mektebin her altı ay hitâmında icra edeceği hususî imtihanları suret-i matlûbede itâ etmiş bulunan şâkirdlere birer tasdiknâme verilecektir. Bu tasdiknâmeyi alan

şâkird yalnız bir ticaret mağazasında ifa-yı hizmete veyahud hîn-i hâcetde o hizmeti edaya kâfî malumât-ı ticariyeyi haiz olduğunu isbat etmiş olur.

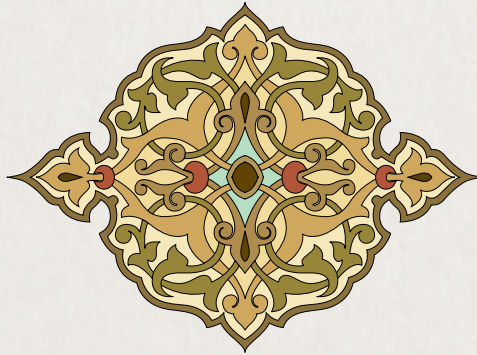
Onuncu Madde: Mekteb şâkirdânı mahsus üniforma iktisâsına mecbur olmayıp temizce adi elbise ile devam edeceklerdir.

On Birinci Madde: Ders kitaplarıyla kâğıd ve kalem ve saire mekteb idaresi tarafından şâkirdâna verilip bahâları tarife-i mahsusa tahtında olarak kendilerinden istifa olunur. Fakat bunları haricden tedarik ve iştirâ etmek isteyen şâkird men olunmaz.

On İkinci Madde: Mekteb Cuma ve Pazar günleri tatil olunacak ve sene tatilleri Temmuz'un on beşinden başlayıp Eylül'ün birinci günü hitâm bulacaktır.

On Üçüncü Madde: Müstemî' sıfatıyla mektebe devam etmek isteyenler yalnız arzu edecekleri dersde bulunub mektebce muayyen olan sair derslere devamdan ma'füvv olurlar ve müddet-i tahsilleri hitâmında tahsil ettikleri dersler için yedlerine devam tasdiknâmesi verilir.

On Dördüncü Madde: Müstemî' sıfatıyla devam edecek şâkirdân mekteb sandığına şehri altın olarak otuz kuruş ücret verecekler eğer ticaret usulünce defter tutmak dersiyse buna müte'allik derslere devam etmek arzu ederler ise sair şâkirdânın verecekleri ücret-i tahsiliyeyi kâmilten te'diye edeceklerdir.

BAŞARILI İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNE VERİLECEK NİŞANIN İMALİ

İlköğretim okulu öğrencilerinden başarılı olup ödüllendirilmeye hak kazananlara verilmek üzere vaktiyle uygulanıp sonra terk edilen ve üzerinde "sad-aferin" (yüz kere aferin) yazan nişanın, öğrencilerin şevk ve gayretlerinin artırılması için yeniden imal ettirilip dağıtılmasının uygun bulunduğu dair irade

24 Eylül 1882

Devletli efendim hazretleri

Mekâtib-i ibtidâiye etfâlinin sene başı imtihanlarında müstahıkk-i taltif ve mükâfât olanlara âsâr-ı teşvikiye nev'inden olarak ta'lik-i giribân için verilmek üzere vaktiyle "sad-aferin" kelimelerini hâvî ve resm-i mahsus üzere bakırdan nişane-i iftihar tertib ve icad olunmuş ve bunun beyne'l-etfâl dâ'i-i şevk ve gayret olmasıyla emr-i tahsiliyece pek çok fâidesi görülmüş olduğu hâlde bir müddetden beri metrûk kalmış olduğuna mebnî bu defa kıt'aca yek-diğerrinden farklı olarak gümüşden imal etdirilen dört aded nümûnesi gönderildiği ve bin beş yüz kuruş râddesinde tahmin olunan masrafının masârîfât-ı müteferrikadan tesviye edileceği beyânıyla bunun fevâid-i mücerrebesinden li-ecli'l-istifade kemâ-fi's-sâbık mer'iyeti için me'zûniyet talebini hâvî Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi mezkûr dört kıt'a nümûne ile beraber arz ve takdim kılınmakla ber-vech-i iş'âr icra-yı iktizâsının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi hususunda her ne vechile emr u fermân-ı hümayûn-ı hazret-i mülûkâne müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfinin infâzına ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 10 Zilkade sene [12]99 ve fî 11 Eylül sene [12]98

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhileriyle melfûf tezkire ve nümûneler manzûr-ı âlî buyurulmak ve ber-vech-i istizân muamele-i mukteziyesinin ifası hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihanbânî müte'allik ve şeref-sudûr buyurularak melfûf tezkire ve nümûneler iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 11 Zilkade sene [12]99 ve fî 12 Eylül sene [12]98

Ali Rıza

İ.DH, 890/70852_3

**ŞEMSÜ'L-MAÂRİF İLE MEDRESE-İ HAYRİYE VE HALİLİYE-İ MAHMUDİYE
İSİMLİ ÖZEL OKULLARIN MÜDÜR VE ÖĞRETMENLERİNİN
ÖDÜLLENDİRİLMESİ**

Şemsü'l-Maârif ile Medrese-i Hayriye ve Haliliye-i Mahmudiye adlı özel okullarda tahsilde bulunan öğrencilerin başarılı olmalarından dolayı, öğrencilerin eğitim ve öğretimleri hususunda gösterdikleri iyi hizmetlerin takdiri olarak mektep müdür ve müdür yardımcılarının taltif edilmesine dair padişah emri

13 Temmuz 1883

Devletli efendim hazretleri

Bu defa imtihanları icra olunan Dârümuallimîn ile Şemsü'l-Maârif ve Medrese-i Hayriye ve Haliliye-i Mahmudiye nâm hususi mekteplerde etfâl-i müdâvimenin tahsilât-ı ilmiyece gösterdikleri maharet şâyân-ı takdir bir suretde görülmüş ve emr-i maârifde ibrâz-ı hüsn-i hizmet edenlerin suver-i münasibe ile taltifi şân-ı âli iktizâsından bulunmuş olduğundan mekâtib-i mezbûre müdür ve muâvinleri bulunan muharrerü'l-esâmî sekiz zâtdan Haliliye-i Mahmudiye Mektebi Müdürü Neşet Bey ile Dârümuallimîn muallimlerinden Cafer Bey'in haiz oldukları sâlisenin sâniyeye terfî'i ve diğer altısına müceddeden sâlise tevcih-i hususu-na dair Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin tezkire-i vâridesi melfûfu olan pusula ile ma'an arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî şeref-müte'allik buyurulur ise infâz-ı mantûk-ı münîfine ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî Selh-i Şaban sene [1]300 / fî 23 Haziran sene [1]299.

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle melfûf tezkire ve pusula manzûr-ı âli buyurulmuş ve ber-vech-i istizân mûmâileyhimin gösterilen rütbelerin tevcihîyle taltifleri hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'allik ve şeref-sudûr buyurularak mezkûr tezkire ve pusula iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]300 ve fî 1 Temmuz sene [12]99.

[Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî]

Ali Rıza

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible][illegible]

İSTANBUL'DA KURULAN KIZ SANAYİ MEKTEBİ NİZAMNAMESİ

İstanbul'da kurulmuş olan Kız Sanayi Mektebi'nin kuruluş gayesi, idaresi, okula kabul edilecek öğrencilerin taşıyacağı şartlar, okulun süresi ve okutulacak dersler, öğrencilerin yeme-içme ve giyinmelerine dair devletin yapacağı yardım, okulda uygulanacak ödüllendirme ve cezalandırma sistemi gibi hususları ihtiva eden nizâmnâme

17 Mayıs 1884

Devletli efendim hazretleri

Dersâadet'de Kız Sanâyi Mektebi esasen nehârî olarak te'sis ve küşâd olunmuş olduğu hâlde tâlibâtın gerek ta'allümce gerek iktisâb-ı san'atca daha ziyade istifade etmeleri ve bu vesile ile zuafâ-yı tebaa kızlarıyla yetimelerin sâye-i merhamet-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde infâk ve iksâlarıyla sefaletden kurtarılmaları zımında fukarâ evlâdından ve yetimelerden alınmak üzere ellisinin leylî ve ellisinin dahi nehârî itibarıyla mektebin leylîye tahviline irâde-i isabet-âde-i cenâb-ı padişahî şeref-müte'allik buyurulması üzerine Ticaret ve Sınâat Nezâreti tarafından kaleme alınmış olan nizâmnâme lâyihası Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nde tedkik ve ta'dil ve Hey'et-i Umumiyesince dahi tashih ve tezyil olunarak nüsha-i mübeyyizası esbâb-ı mûcibe mazbatasıyla leffen arz ve takdim kılınmış olmakla lâyiha-i mezkûrenin mer'iyet-i ahkâmı hakkında her ne vechile emr u fermân-ı ma'alî-unvan-ı hazret-i cihanbânî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise hükm-i âlîsi icra olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 16 Receb sene [1]301 ve fî 30 Nisan sene [1]300

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle melfûf mazbata ve lâyiha manzûr-ı âlî ve ber-vech-i istizân lâyiha-i mezkûrenin mer'iyet-i ahkâmı rehîn-i müsaade-i seniyye-i hazret-i padişahî olarak zikr olunan mazbata ve lâyiha iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Receb sene [1]301 ve fî 5 Mayıs sene [1]300

Bende

Ali Rıza

***

Kız Sanâyi Mektebi'nin teşkiline dair nizâmnâmedir

Mevâdd-ı Umumiye

Birinci Madde- Kız Sanâyi Mektebi Ticaret ve Ziraat ve Sanâyi Nezâreti'nin taht-ı idaresinde bulunmak üzere etfâl-i inâsın iktisâb-ı hüner ve malumât eylemeleri maksadıyla teşkil olunmuştur.

İkinci Madde- Kız Sanâyi Mektebi'nin dahili ve harici nâmıyla iki şubesi vardır. Dahili şubesinin mevcudu yetmiş beş ve harici şubesinin mevcudu yüz yirmi beşi tecavüz edemez.

Birinci Fasl
Mektebin Usul-i İdaresi

Üçüncü Madde- Kız Sanâyi Mektebi'nin idare-i umumiyesi zükûra mahsus Sanâyi Mektebi Müdürlüğü'ne ve idare-i dahiliye ve hususiyesi Ticaret ve Sınâat Nezâreti tarafından memur bir müdüre muhavveldir.

Dördüncü Madde- Müdür ve muallimin ve muallimâtın ve'l-hâsıl mektebin bi'l-cümle memur ve hademesinin vezâif-i nizâmiye ve maaşâtı nezâretin kararname-i mahsusuyla tayin olunmuştur.

İkinci Fasl
Şerâit-i Kabul

Beşinci Madde- Mekteb-i mezkûra girecek tâlibâtın sinni sekizden aşağı ve ondan yukarı olmayacaktır.

Altıncı Madde- Dahili şubesi münhasıran yetimelere mahsusdur. Bunların mektebe kabul ve kaydı yetime ve bi-vâye olduklarına dair mu'teberândan üç zâtın dahi taht-ı tasdiklerinde olarak mahallesi imam ve muhtârânı tarafından verilmiş bir ilmuhaber ibrâz etmelerine mevkûfdur.

Yedinci Madde- İlel-i müzmine ve sâriyeden biriyle ma'lûle olanlar mektebe kabul olunamaz.

Üçüncü Fasl
Mektebin müddet-i tahsiliyesi ve okunacak dersler ile öğrenilecek san'atların envâ'i ve ders ve iş vakitleri

Sekizinci Madde- Mektebin müddet-i tahsiliyesi beş sene olup bu müddet zarfında âtideki cedvelde gösterilen dersler ve san'atlar tedris ve talim etdirilecektir.

[Sınıf]	İlim	Sanat
Birinci sınıf	Usul-i cedide vechile elifbâ, Kur'ân-ı Kerîm	Dikiş, El örmesi
İkinci sınıf	Akâid-i diniye, Risâle-i ahlâk, Yazı	Nakış, Kasnak, Resim
Üçüncü sınıf	Muhtasar Kavâ'id-i Osmaniye, Yazı ve imlâ, Muhtasar ilm-i hesab	Kanave, Biçim, Resim
Dördüncü sınıf	Muhtasar Tarih ve Coğrafya, Malumât-ı Nâfi'a, Yazı ve inşa	Çiçek, Biçim, Dikişin envâ'ı
Beşinci sınıf	İlm-i tedbir-i menzil, Hıfz-ı sıhhat	Dikiş ve resim, Biçmek envâ'ı

İşbu cedvelde gösterilen el işleri sırasında "süzenî", "oya", "yazma" gibi inâsa mahsus sanâ-yî-i kadîme-i Osmaniye icra edilecek ve üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıfta bulunan tâli-bâta piyano ve musiki-i Osmani talim etdirilecektir.

Dokuzuncu Madde- Derslere ale's-sabah bed' olunup vakt-i zuhrdan bir saat evvel hitâm verilecek ve öğle yemeğinden sonra tâlibât icra-yı san'atla iştigâl eyleyeceklerdir.

Onuncu Madde- Dersler kış gününde yevmî dört ve yazın beş saati tecavüz etmeyecek ve bunların tertibât ve taksimâtını mübeyyin her üç ayda bir cedvel tanzim olunup mahall-i mahsusuna ta'lik edilecektir.

On Birinci Madde- Dahilî tâlibâtıdan veli veya akrabası bulunanlar olup da müddet-i tahsi-liyelerini ikmâl etmeksizin mektebden çıkarılmaları teklif olunanlar bulunur ise velilerinden senevî on iki lira hesabıyla ücret-i tedrisiye talep ve istifâ olunacaktır. Ve bu suretle mektebi terk eden tâlibe haricî sınıfına mensub ise velisinden yalnız altı lira alınacaktır.

Dördüncü Fasl

İmtihan

On İkinci Madde- Her sene Mayıs'ın on beşinde dersler tatil olunarak Haziran içinde imti-han-ı umumîsi ve tevzî'-i mükâfât resmi icra olunur ve tâlibâtın imtihanları nezâretce tayin ve intihâb kılınacak hey'et-i mümeyyize huzurunda muallim ve muallimleri ma'rifetiyle icra edilir.

On Üçüncü Madde- İmtihan-ı umumîde birincilik ve ikincilik mertebelerini ihrâz edenlere nişane-i tahsîn olmak üzere münasib bir hediye verilir.

Beşinci Fasl

Tâlibâtın İnfâk ve İksâsı

On Dördüncü Madde- Dahilî şubesindeki tâlibât sabah ve akşam mektebce infâk olunacak ve geceleri dahi mektebde yatıp her birine biri yazlık ve biri kışlık olarak ikişer sene miâdlı iki yeldirme ve senede altı çift çorab, iki çift kundura, dört kat çamaşır ve senede iki kat elbise ve bir kat iş elbisesi verilecek ve demirbaş olarak mektebe duhûlünde maa döşek bir karyola ve bir fanila yorgan i'tâ edilecektir.

On Beşinci Madde- Haricî şubesindeki tâlibât yalnız sabahları infâk olunacak ve fukarâ evlâ-dından olanlarına biri yazlık ve biri kışlık olarak ikişer sene miâdlı iki yeldirme ile senede dört çift çorab ve iki çift ayakkabı verilecektir ve haricî tâlibâtıdan zî-kudret olanlar dahi mektebce irâe olunacak nümûneye tevfiķan yeldirme ve ayakkabı yaptırıp giymeğe mecbur olacaklardır.

On Altıncı Madde- Umum tâlibâta verilecek kitab ve kalem ve kâğıd misillü mühimmât-ı kırtasiye ve âlât ve edevât-ı sınıâye mekteb idaresi tarafından i'tâ olunacaktır.

Altıncı Fasl

Mektebin Umûr-ı Hesabiyesi

On Yedinci Madde- Mektebin vâridât ve masârîfâtını mübeyyin her üç ayda bir kere bir cedvel tanzim olunup müdür ile başkâtib tarafından temhîr olunduktan ve müdür-i umumî-ye tasdik etdirildikten sonra nezârete takdim edilecektir ve mektebin bi'l-cümle defâtir ve hesabâtı kayd-ı muzâ'af usulü üzere cereyân edecek ve bunların nümûneleri Muhasebe-i Umumiye'den tertib ve i'tâ olunacaktır.

Yedinci Fasl

Mükâfât ve Mücâzât

On Sekizinci Madde- İkmâl-i tahsil eden tâlibâta şehâdetnâme verileceği misillü diğer sı-nıflarda bulunub da imtihan-ı umumîde ibrâz-ı malumât edenler mâ-fevkindeki sınıfa nak-

lolunurlar ve bunların birinci ve ikinci ve üçüncülerine mükâfâten münasib birer hediye dahi verilir.

On Dokuzuncu Madde- İbraz-ı ehliyet ve gayret eden tâlibâta müdür-i umumînin müzekkeresi üzerine müdüriyetinden tahsîn ve aferin varakaları verilecek ve bunlardan yirmi adedini cem' edenlere mekteb mamulâtından münasib bir hediye i'tâ olunacaktır.

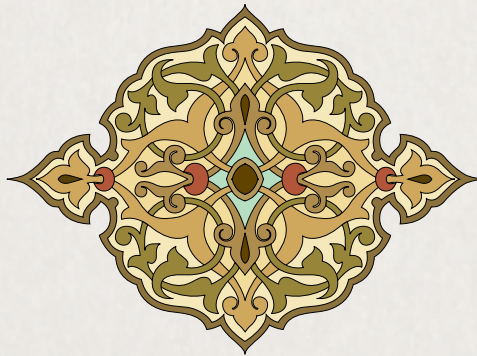
Yirminci Madde- Sınıf-ı evvelde bulunup da elinden iş gelen tâlibâta yirmi ve sınıf-ı sâni-de olanlara kırk ve sınıf-ı sâlisde olanlara altmış ve sınıf-ı râbi'de bulunanlara seksen ve sınıf-ı hâmisde bulunanlara yüz para gündelik verilecek ve bunların istihkâkları her ay başında bi'l-hesab nısfı yedlerine ve nısf-ı diğeri şehâdetnâme aldıkları zaman maa fâiz def'aten kendilerine i'tâ kılınmak üzere üç ayda bir kere Dersââdet Emniyet Sandığı'na teslim edilecektir.

Yirmi Birinci Madde- İkmal-i tahsil edip de şehâdetnâme alan dahilî şubesi tâlibâtından kimsesi bulunmayanların kayrılmaları hususunda mekteb idaresi tarafından himayet ve muâvenet-i mümkün icra olunacaktır.

Yirmi İkinci Madde- Tâlibât hakkında icra olunacak muamelât-ı te'diyeye evvelâ riyâzet, sâniyen izinsiz bırakılmak, sâlisen haps, râbi'an tard cezasıdır ve bunların derecâtı ve esbâb-ı icrası mektebin dahilî kararnâmesinde gösterilecektir.

Yirmi Üçüncü Madde- Ticaret ve Sınâat Nezâreti işbu nizâmnâmenin icrasına memurdur. Fî Cemâziyelâhir sene 1301 ve fî 14 Nisan sene 1300

Şûrâ-yı Devlet

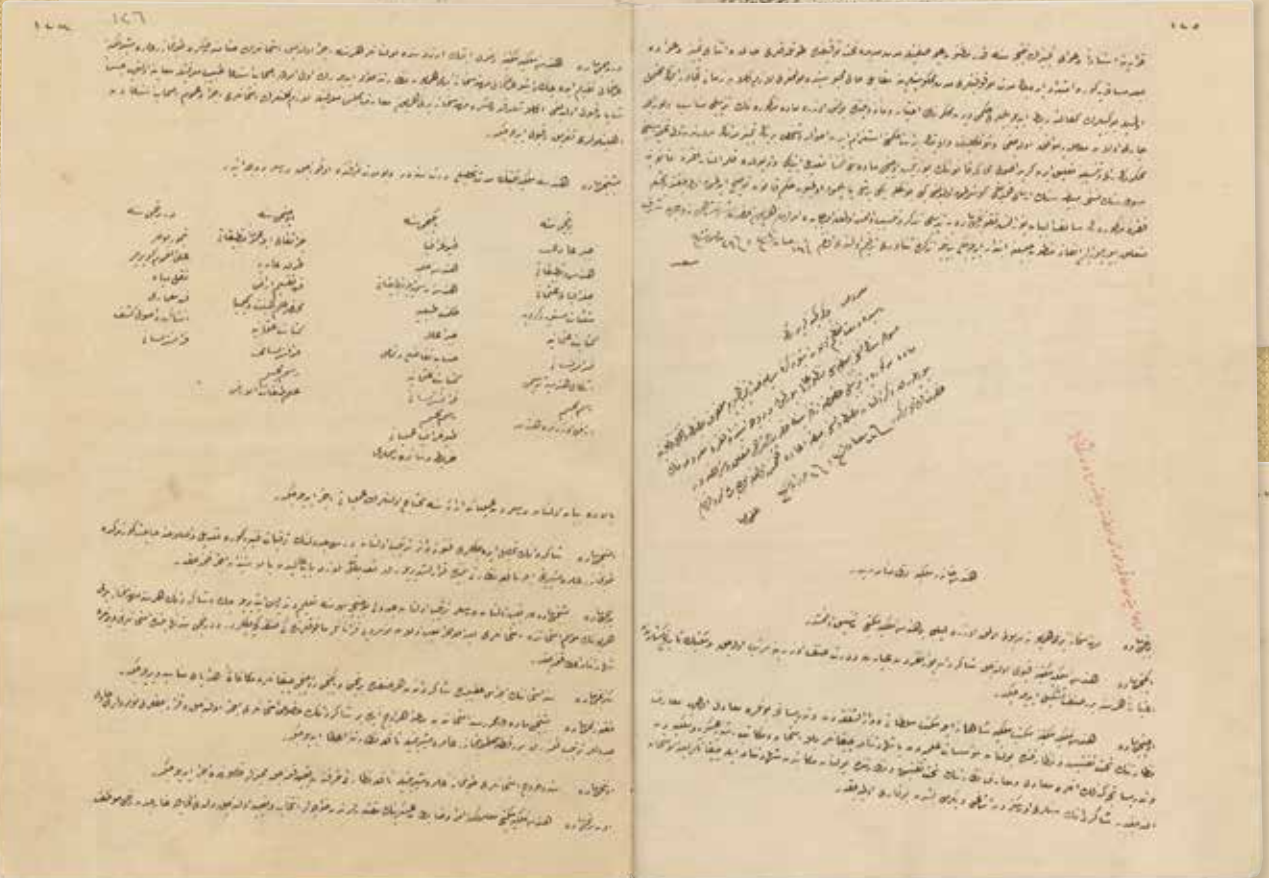

İstanbul'da Kız Sanayi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

YENİ KURULAN MÜLKİYE MÜHENDİS MEKTEBİ'NİN NİZAMNAMESİ

Mühendishane-i Berrî'ye bağlı ancak sivil amaçlı olarak te'sis edilen Hendese-i Mülkiye Mektebi'ne hangi şartlarda öğrenci alınacağına, tahsil süresine, okutulacak derslere, öğrencilerin alacakları burs miktarlarına, mezuniyet sonrası ne şekilde istihdam edileceklerine dair nizamname

19 Haziran 1884

Devletli efendim hazretleri

Sâye-i füyûzât-vâye-i hazret-i şahanede Hendesehâne-i Berrî-i Hümayûn dahilinde leylî olarak te'sis ve küşâd olunmuş olan Hendese-i Mülkiye Mektebi'nin suret-i teşkilini ve ders cetvelleriyle müteferri'ât-ı sairesini mutazammın nizâmnâme lâyihasıyla Şûrâ-yı Devlet mazbatasını Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca mütâlaa ve lâyiha-i mezkûreye bir madde ilâve ile mazbata-i mezkûre bi't-tenzil takımıyla leffen arz u takdim kılınmakla mündericâtı hakkında her ne vechile emr u fermân-ı hümayûn-ı cânib-i cihanbânî şeref-müte'allik buyurulur ise infâz-ı mantûk-ı münifine ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 24 Şaban sene [1]301 ve fî 6 Haziran sene [1]300

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı câker-i kemîneleridir ki

Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileriyle melfûf mazbata ve nizâmnâme lâyiha-i musahhahası manzûr-ı âlî buyurulmuş ve ber-vech-i istizân karar-ı ma'rûzun icra-yı icabı hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî şeref-müte'allik buyurularak mezkûr mazbata ve lâyiha iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ş. sene [1]301 ve fî 7 Haziran sene [1]300

Ali Rıza

***

İrâde-i seniyyesi takımıyla Evrak Odası'na verilmiştir.

Fi 25 Ra. Sene [1]309

Hendesehâne-i Mülkiye Nizâmnâmesi'dir

Birinci Madde- Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn'a merbût olmak üzere leylî bir Hendese-i Mülkiye Mektebi te'sis olunmuştur.

İkinci Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi'ne kabul olunacak şâkirdân yüz neferden ibaret ve dört sınıf üzerine müretteb olacak ve mektebin tarih-i küşâdından itibaren her sene birer sınıf teşkil edilecektir.

Üçüncü Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi'ne Mekteb-i Mülkiye-i Şahane ile Mekteb-i Sultanî ve Dâruşşafaka'dan ve tedrisâtca bunlara muâdil olup Maârif Nezâreti'nin taht-ı teftiş ve nezâretinde bulunan müessesât-ı ilmiyeden bâ-şehâdetnâme çıkanlar bi'l-imtihan ve mekâtib-i rüşdiye-i askeriye ve mülkiyeden ve tedrisâtca kezâlik onlara muâdil ve Maârif Nezâreti'nin taht-ı teftiş ve nezâretinde bulunan mekâtibden şehâdetnâme ile çıkanlar ba'de'l-imtihan alınacaktır. Şakirdânın sinleri on sekizden aşağı ve yirmi beşden yukarı olmayacaktır.

Dördüncü Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi'ne duhûl etmek arzusunda bulunanlar her sene icra olunacak imtihanların hitâmından sonra Tophâne-i Âmire Müşirliği'ne arzuhal takdim edecek ve işbu arzuhal Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn Nezâreti'ne havale edilerek evvel emirde ashâb-ı istid'â tabib ma'rifetiyle muayene olunup cismen şâyân-ı kabul olduğu anlaşıldıktan sonra Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn Maârif Meclisi ma'rifetiyle lâzım gelenlerin imtihanları icra ve umum ashâb-ı istid'âdan ehliyetlileri tefrik ve kabul edilecektir.

Beşinci Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi'nin müddet-i tahsili dört senedir ve bu müddet zarfında okunacak dersler ber-vech-i âtidir.

Birinci sene	İkinci sene	Üçüncü sene	Dördüncü sene
Cebir-i adi	Topoğrafya	Cerr-i eskâl ile umumen tatbikâtı	Demiryollar
Hendese ve tatbikâtı	Hendese-i halliye	Turuk-ı adiyeye	Ale'l-umum köprüler
Coğrafya-yı Osmanî	Hendese-i resmiye ile tatbikâtı	Fenn-i taksim-i arazi	Nakl-i miyâh
Müsellesât-ı müsteviye ve küreviyye	Hikmet-i tabîiyye	Muhtasar ilm-i heyet ve kimya	Fenn-i mimarî
Kitâbet-i Osmaniye	Cebir-i a'lâ	Kitâbet-i Osmaniye	İnşaât ve usul-i keşf
Fransız lisanı	Hesab-ı tefâzulî ve tamamî	Fransız lisanı	Fransız lisanı
Eşkâl-i hendesiye tersîmî	Kitâbet-i Osmaniye	Resm-i mücessem	
Resm-i mücessem	Fransız lisanı	İlm-i tabakatü'l-arz	
Arazi üzerinde hendese	Resm-i mücessem		
	Topoğrafya ameliyâtı		
	Harita ve saire resimleri		

Bâlâda beyân olunan derslerden ameliyât irâesine muhtac olanların ameliyâtı icra edilecektir.

Altıncı Madde- Şakirdânın tahsil edecekleri fûnûna dair tertib olunan ders cedvelinin terakkiyât-ı fenniyyeye göre ta'dil ve ıslâhına hâcet göründükde Tophâne-i Âmire Müşiriyeti ile Nâfi'â Nezâreti beyninde kararlaştırılarak ta'dilât-ı lâzıme Bâbîali'den bi'l-istizân icra kılınacaktır.

Yedinci Madde- Beşinci maddede tayin olunan dersler tertib olunan cedveli mücebince beher sene talim ve tedris etdirilecek ve şakirdânın her sene Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn'un mevsim-i imtihanında imtihanları ba'de'l-icra muayyen olan numarayı kazananlar mâ-fevkle-rindeki sınıfa geçeceklerdir ve dördüncü sene nihayetinde imtihanlarını verenlere şehâdetnâme i'tâ kılınacaktır.

Sekizinci Madde- Sene imtihanının icrası akîbinde şâkirdândan her sınıfta birinci ve ikinci ve üçüncü çıkanlara mükâfâten hedâyâ-yı münasibe verilecektir.

Dokuzuncu Madde- Beşinci maddede muharrer sene imtihanından mâadâ her üç ayda bir şâkirdânın hususî imtihanları icra olunacak ve kazanacakları numaraları hâvî cedveller tertib kılınarak birer kıt'ası Tophâne-i Âmire Müşiriyetiyle Nâfi'a Nezâreti'ne i'tâ edilecektir.

Onuncu Madde- Sene ve hurûc imtihanları Tophâne-i Âmire Müşiriyetiyle Nâfi'a Nezâreti tarafından tayin kılınacak mümeyyizler huzurunda icra edilecektir.

On Birinci Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimliğine ümerâ ve zâbitân-ı askerînin muktedirlerinden hocalar intihâb ve tayin olunacak ve lede'l-hâce haricden dahi muvaz-zaf olarak muktedir ve mütefennin hocalar tedarik olunabilecektir.

On İkinci Madde- Arıza-i vücudiyeden ve fevkalâde bir mazeret-i meşrû'adan mâadâ her ne sebebe mebnî olur ise olsun bir şâkirdin müddet-i tahsili ikmâl etmezden evvel mektebden çıkabilmesi yevm-i hurûcuna kadar mektebce kendisi için edilen masrafın te'diyesine müte-vakkıf ve esna-yı tahsilde şâkirdânın te'ehhülü memnû'dur.

On Üçüncü Madde- Mektebin idare-i umumiyesi Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn Nezâ-reti'nin taht-ı nezâretinde ve şâkirdânın emr-i tahsili ve terbiyeleriyle itaat ve inkıyâd ve zabt [u] rabt ve tahâret ve nezâfetleri Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn şâkirdânı misillü her sı-nıfa mahsus tayin olunacak Dahiliye zâbitinin zîr-i idare ve nezâretlerinde bulunacaktır.

On Dördüncü Madde- Şâkirdânın me'kûlât ve melbûsâtıyla şehriye maaşları zirde gösteril-diği vechile taraf-ı devletden i'tâ olunacaktır.

Maaşât-ı şehriye		Me'kûlât-ı yevmiye		Melbûsat-ı dahilî			Melbûsât-ı haricî		
Kuruş		Dirhem-i a'sârî		Aded	Sene		Aded	Sene	
30	Birinci sene	960	Nân-ı aziz	1	1	Fes maa püskül	1	1	Çuka setrî maa pantolon
60	İkinci sene	360	Güş	1	1	Şayak caket maa pantolon	1	2	Ankoplu? Kaput
80	Üçüncü sene	256	Erz	Çift 2	1	Yün çorab	1	1	Potin
200	Dördüncü sene	54	Sade	1	1	Kaloş maa sürhtelik?			
		25	Tuz	2	1	Gömlek			
		60	Soğan	2	1	Don			
		640	Sebze	2	1	Uçkur			

On Beşinci Madde- Şâkirdânın her sene imtihanları icra olunduktan sonra mektebin ey-yâm-ı tatiliyesi Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn'un müddet-i mukarrere-i tatiliyesine tevfiik edilecek ve vilâyât-ı şahane ahâlisinden olup da müddet-i tatil esnasında sılasına gitme-yen ve bi-kes olanlara Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn nizâmâtına tatbikan tayinât-ı adiyе ve Ramazan-ı şerifde tayinât-ı mahsusa verilecektir.

On Altıncı Madde- Müddet-i tahsilini ikmâl ile şehâdetnâme ahzına kesb-i istihkâk eden şâkirdâna imtihan hey'eti tarafından tanzim olunacak mazbata ve Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn Nezâreti'nden yapılacak takrîr üzerine Tophâne-i Âmire Müşiriyetiyle Nâfi'a Nezâreti cânibinden musaddak ve memhûr şehâdetnâmeler verilecektir.

On Yedinci Madde- Şehâdetnâme alarak mektebden çıkacak şâkirdân rütbe-i sâliseye nâil olacak ve üçüncü sınıf mühendisliğine memur edilecektir. Ve bunlar iki sene istihdam olunup tecârüb-i ameliye gördükten sonra hal vuku'unda yedlerinde bulunan şehâdetnâmelerdeki derecâtın nazar-ı dikkate alınmasıyla beraber içlerinden ameliyâtca en ziyade isbat-ı ehliyet edenler ikinci sınıf mühendisliğine ve bu sınıfta dahi iki sene ba'de'l-istihdam hal vuku'unda yine bu kaideye tevfikân birinci sınıf mühendisliğine ve lede'l-hâce başmühendisliğe ve demiryollar ve turuk ve meâbir ve vilâyât nâfi'a müdürlüklerine ve komiserliklerine tayin olunabileceklerdir. Ve Dersaâdet ve vilâyât-ı şahanede belediye mühendisliklerince hal vuku'unda Hendese-i Mülkiye Mektebi'nden şehâdetnâme ile çıkmış ve ameliyât görmüş mühendis mevcut oldukça bunlardan tayin kılınacaktır.

On Sekizinci Madde- Sınıf imtihanını veremeyen şâkird sınıfında ibkâ ve bir sene daha tedris etdirilecek ve bulunduğu sınıfın iki sene imtihanını geçemeyenler mektebden ihrac olunacak ve şu kadar ki bunların yalnız kondüktörlük ve pikürlük ve inşaat mu'temedliği gibi hizmetlerde istihdamları mücâz olacaktır.

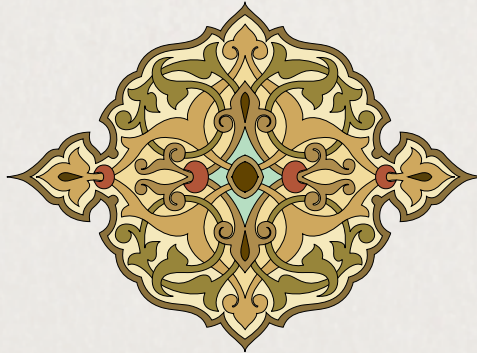
On Dokuzuncu Madde- Hendese-i Mülkiye Mektebi şâkirdânı tahsilde oldukları ve bâ-şehâdetnâme mektebden çıkıp nâfi'a ve belediye hidemâtında müstahdem bulundukları müddetce hidemât-ı askeriyeden muaf tutulacaktır.

Yirminci Madde- İkmal-i tahsil ile mektebden çıkacak şâkirdânın numaraları itibarıyla mekteb bütçesinin tahammülüne göre tensib olunacak mikdarı ameliyât görmek üzere Avrupaca icab eden mahallere i'zâm kılınacaktır.

Yirmi Birinci Madde- Tophâne Müşiriyeti ve Nâfi'a Nezâreti işbu nizâmnâmenin icrasına memurdur.

Fî 12 Cemâziyelâhir sene [1]301 ve fi 28 Mart sene [1]300.

Şûrâ-yı Devlet

Halkalı Ziraat Mektebi binasının görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

Handwritten text in Urdu script, likely a signature or a note, located at the bottom of the page.

[illegible]

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible]

HALKALI ÇİFTLİĞİ'NDE AÇILAN ZİRAAT MEKTEBİ NİZAMNAMESİ

Memlekette modern tarım ve ziraatin geliştirilmesi amacıyla Küçükçekmece Halkalı Çiftliği'nde bir Ziraat Mektebi açılması hakkında irade ve mektebin teşkili, öğrenci kabulü, okutulacak dersler, öğretim kadrosunun teşkili, çiftlik ve mektebin idaresine dair maddeler içeren nizâmnâme

13 Ağustos 1884

Devletli efendim hazretleri

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden kaleme alınıp Hey'et-i Umumiye'sinden bi't-tezyil leffen arz ve takdim kılınan mazbata meâlinden müstebân olduğu vechile sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i padişahîde ameliyât ve ziraat talim olunmak üzere Küçükçekmece civarında bâ-irâde-i seniyye iştirâ edilmiş olan Halkalı Çiftliği'nde leyli olarak bir Ziraat Mektebi küşâdı hakkında Ticaret ve Ziraat Nezâreti'nden kaleme alınan lâyiha ile mekteb ebniyesinin masâ-rıfını mübeyyin keşif defteri daire-i mezkûrede mütâlaa ve tedkik ve mezkûr lâyiha esasen kabul ve bazı maddeleri tashih ve ilâve ile ta'dil edilerek nüsha-i mübeyyizası gönderilmiş ve mezkûr keşif defterinde on beş bin lira sarfına lüzum gösterilmiş ise de emaneten inşası takdirinde on üç bin lira ile meydana getirileceği nezâret-i müşârunileyhânın tezkiresinde iş'âr olunmuş olduğundan inşaatı şerâit-i mu'temede tahtında ve muktedir ve ehil mimarlar beyninde münâkasaya konularak on üç bin liradan noksanına onlardan tâlib zuhur ettiği hâlde nizâmı dairesinde ihalesinin icrası ve tâlib zuhur etmediği surette on üç bin lira masrafla emaneten inşası hususunun nezâret-i müşârunileyhâya tebliğ ve iş'arı ve bu nizâmnâmenin icrasına Ticaret ve Ziraat Nezâreti memur olacağı gibi devletce ehl-i ziraat evlâdından mec-cânen tedris olunmak üzere mekteb-i mezkûra celb edilecek talebenin mülken başlı bir ser-vetin terakkisine hizmetkâr olacakları ve Memâlik-i Mahrûse-i Şahane ziraat ve felâhatın ehad-ı esbâb-ı tanzimesi olmak üzere bunca senelerdir arzu olunan öyle bir mektebin asr-ı hümayûn-ı hazret-i padişahîde vücuda geleceği cihetle talebesi hakkında en müessir müsaa-de-i teşvikiye olmak üzere hîn-i imtihanda a'lâ ve karîb-i a'lâ olarak şehâdetnâme alacakların kur'adan istisnâsı ekseriyetle tezekkür ve mezkûr nüsha-i mübeyyizaya leffen arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne şeref-müte'al-lik buyurulur ise icra-yı hükm-i celiline ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 18 Şevval sene [1]301 ve fî 29 Temmuz sene [1]300

[Sadriazam]

Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileriyle melfûf mazbata-i müzeyyele ve nizâmnâme lâyihası manzûr-ı âlî buyurulmuş ve ber-vech-i istizân muamele-i mukteziyenin ifası hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî müte'allik ve şeref-sudûr buyurularak mezkûr mazbata ve lâyiha iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 L. sene [1]301 ve fî 1 Ağustos sene [1]300

Ali Rıza

*Büyük Halkah Ameliyât-ı Ziraat Mektebi Nizâmnâmesi**Birinci Fasl**Mektebin Suret-i Teşkili*

Birinci Madde- Memâlik-i Osmaniyye'de usul-i cedîdeye tevfiķan icra-yı ziraat ve felâhata kâdir çiftçi ve malumâtlı koşumcu ve mirâhûr yetiştirilmek için Ziraat Nezâreti'nin taht-ı idaresinde olmak üzere Dersaâdet civarında Küçükçekmece Kazası dahilinde vâki Büyük Halkah nâm mîrî çiftliğinde leyli bir Ziraat Mektebi küşâd olunmuştur.

İkinci Madde- İşbu mektebde olan talebeye ve zürâ'dan istek edenlere usul-i cedîde-i ziraat irâe ve talim sâniyen amelî ve nazârî fenn-i ziraat tedris olunur.

Üçüncü Madde- Mektebin müddet-i tahsiliyesi üç sene olup her sene otuz nefer talebe bilâ-ücret kabul olunacak ve üç sene sonra bunların mevcudu doksana iblâğ ile üç sınıfa taksim kılınacaktır. Üç seneden sonra ikmâl-i tahsil edip de her sene bâ-şehâdetnâme çıkması lâzım gelen otuz nefer talebenin yerine ol mikdar talebe kabul edilir.

Dördüncü Madde- İşbu Ziraat Mektebi'ne hey'et-i mualliminin ve ebniyenin tahammülü nisbetinde olmak ve mevâdd-ı âtiyede ücretsiz talebe için meşrût olan duhûl imtihanını vermek üzere tebaa-i Devlet-i Aliyye'den bir sene ücretli ve leyli talebe kabul olunacağı gibi yalnız nehârî olarak ücret verir talebe dahi alınacaktır.

Fakat zikrolunan iki kısım ücretli talebe ücretsiz olarak devletin kabul edeceği dahili talebenin bu nizâm mücebince nâil olacakları füyûzâta iştirak edemezler bunlardan alınacak ücretin mikdarı Ziraat Nezâreti tarafından tayin ve ilân kılınır.

*İkinci Fasl**Şâkirdâmn Şerâit-i İntihâb ve Kabulleri*

Beşinci Madde- Mektebe kabul olunacak talebenin evvelâ tebaa-i Osmaniyye'den sâniyen çiftlik ve bağ ve bahçe ashâbı veya çiftçi evlâdından ve ahlâk-ı hasene erbâbından olması sâli-sen on altı yaşından aşağı ve yirmi iki yaşından yukarı bulunmaması râbî'an ilel ve emrâzdan sâlim bulunması şarttır.

Altıncı Madde- Mekteb-i mezbûr Teşrîn-i Evvel ibtidâsında küşâd edilecek ve Ziraat Nezâreti her sene tarih-i mezkûrdan üç ay evvel Dersaâdet ve icab eden vilâyetlerden lüzumu kadar talebe isteyecektir.

Yedinci Madde- Talebe i'zâmı hakkında cânib-i nezâretten tastir olunacak muharrerâtın mahallerine vusûlünü müteâkib vilâyât merkezlerinde beş azâdan mürekkeb bir hey'et-i udûl teşkil olunarak mekteb-i mezkûra girmek arzu edenlerin beşinci maddede muharrer şerâiti haiz bulunduklarına dair mensub oldukları kasaba veya karyenin belediye veya ihtiyar meclisi tarafından memhûr ve musaddak vilâdet senedi ile memleket tabibi tarafından memhûr bir kıt'a sıhhat şehâdetnâmesini hâmil oldukları hâlde li-eclî'l-imtihan hey'et-i mezkûreye müracaat etmeleri lüzumu yevm-i imtihanın tayiniyle ilân kılınacaktır.

Sekizinci Madde- Mekteb-i mezkûra duhûle tâlib olanların madde-i sâbıkada ta'dâd olunan şerâiti haiz oldukları tebeyyün ve tahakkuk etmedikçe hey'et-i udûl ma'rifetiyle imtihanlarının icrası caiz olamayacaktır.

Dokuzuncu Madde- Hey'et-i udûl tâliblerden imtihanda en ziyade ehliyeti tebeyyün edenlerin lüzumu kadarını tefrik edecek ve keyfiyeti bâ-mazbata vali-i vilâyete tebliğ edecektir.

Onuncu Madde- Tâlibler kırâet ve kitâbetden ve muhtasar coğrafya ile usul-i a'şârî ve nisbet kaidelerine kadar ilm-i hesabdan imtihan olunacaktır.

On Birinci Madde- Hey'et-i udûl ma'rifetiyle tefrîk ve intihâb olunacak talebe Teşrin-i Evvel ibtidâsında mektebde bulundurulmak üzere vilâyâtından vaktiyle Ziraat Nezâreti'ne i'zâm kılınacaktır.

On İkinci Madde- Talebinin masârıf-ı seferiyeleri mensub oldukları vilâyetin devâir-i belediyeleri hâsılâtından tesviye edilir.

On Üçüncü Madde- Dersâadet'e vâsıl olan talebe-i müntehave defter-i mahsusuna kayd olunduktan sonra bâ-tezkire mektebe gönderilecektir.

On Dördüncü Madde- İkinci madde mücebince usul-i cedide-i ziraati ta'allüm etmek isteyen zürrâ' takımı müstesna olmak üzere her sene celb olunacak talebenin arkası alındıktan sonra mektebde ve müdürün taht-ı riyâsetinde muallimlerden mürekkeb bir imtihan encümeni teşkil olunup talebenin tekrar imtihanları bi'l-icra derece-i ehliyetlerine göre sıra numaralı verilip isim ve şöhretleri defter-i mahsusuna kayd edilecektir.

On Beşinci Madde- Her sene müddet-i tahsiliyenin hitâmında cânib-i nezâretten tayin ve i'zâm olunacak memur-ı mahsusun taht-ı riyâsetinde mektebde muallimlerden mürekkeb bir hey'et-i udûl teşkil olunarak talebenin imtihan-ı umumîleri icra ve sınıfları tebdil edilir ve her sınıf talebesinin isti'dâd ve kabiliyetlerine göre sıra ve dereceleri tayin kılınıp keyfiyet bâ-takrîr mufassalan makam-ı nezârete bildirilir.

Üçüncü Fâsıl Mükâfât

On Altıncı Madde: Hey'et-i Udûl huzurunda ibrâz-ı ehliyet ve liyakat eden müntehî sınıf talebesine birer şehâdetnâme i'tâ edileceği gibi bunların memleketlerine kadar avdet harcı-rahları dahi bi'l-hesab mektebden tesviye olunacaktır.

On Yedinci Madde: Şehâdetnâme alan talebenin birincisine bin beş yüz, ikincisine bin, üçüncüsüne sekiz yüz kuruş mekteb tarafından mükâfât-ı nakdiye i'tâ edilecektir.

On Sekizinci Madde: Mekteb-i mezkûrdan şehâdetnâme ile çıkan ücretsiz dahili talebenin âlâ ve karib-i âlâ numaralarını kazananlar kur'adan ma'füvv olacaklardır.

Dördüncü Fâsıl Talim ve Tedris

On Dokuzuncu Madde: Talim ve tedris amelî ve nazari olarak iki kısım itibar olunmuştur.

Yirminci Madde: Nazariyât kısmı

- 1- Lisan-ı Türki
- 2- Arazi ve ziraate müte'allik kavânin
- 3- Fenn-i hesap ve usul-i a'sârî
- 4- Fenn-i mesâha ve usul-i tesviye-i zemin
- 5- Muhtasar ilm-i hikmet-i tabiiyye
- 6- Fenn-i alâim-i cevî
- 7- İlm-i kimya
- 8- İlm-i ziraat

Yirmi Birinci Madde: Ameliyât kısmı

Bahçevanlık: Sebze bahçesi, meyve bahçesi ağaç budamak, ağaç aşılama

Bağcılık: Bağ yetiştirmek, budamak, aşılama

Dut bahçesi ve ipek böceği yetiştirmek

Orman ihdâs etmek
 Hayvan koşmak
 Çift hayvanına bakmak
 Çift sürmek
 Tohum ekmek
 Mahsulât-ı mütenevvi'ayı toplamak
 Ketten ve kendirden tel ve üstübi yapmak
 Koyun kırmak
 Çiftlik arabası ve ziraate müte'allik âlât ve edevât ve sairenin usul-i isti'mâlî
 İrâd ve hayvanâta bakmak ve her cinsin kuvvet ve mahsulâtca kabiliyet ve isti'dâdının derecesini tayin etmek
 Hayvanın sinlerini tayin eylemek
 Hasta hayvanâtı tedavi etmek
 Tereyağı ve peynir imal eylemek
 Âlât ve edevât-ı zirâ'iyenin tamiri
 Usul-i defterî-i ziraat

Beşinci Fâsl

Hey'et-i Tedrisiyenin Teşkil ve İntihâbları

Yirmi İkinci Madde: Nazariyât ve ameliyât muallimlerinden mürekkeb olacak hey'et-i tedrisiyede talebeye ameliyât-ı lâzımeği irâe eylemek ve muallimlere muâvenet etmek üzere ayrıca ustalar dahi bulunacaktır.

Nazariyât ve Ameliyât Muallimleri

Yirmi Üçüncü Madde: Nazariyât muallimleri müdür-i mekteb dahil olduğu hâlde iki nefer lisan-ı Osmanî ve birer nefer fenn-i hesab ve hikmet ve fenn-i ziraat muallimlerinden ibaretdir.

Yirmi Dördüncü Madde: Ameliyât muallimleri; ameliyât-ı ziraat muallimi ve fenn-i bahçevanî ve fenn-i baytarî ve usul-i defterî-i ziraat muallimlerinden mürekkebirdir.

Yirmi Beşinci Madde: Ustalar birer nefer çiftçi ve koşumcu ve mirâhûr ve peynirci ve marangoz ve demirciden ibaretdir.

Yirmi Altıncı Madde: Müdür-i mektebin ve ale'l-umum muallimlerin talim ve tedrisine memur oldukları ulûm ve fûnûnu tahsil eylediklerine dair şehâdetnâmeği haiz olmaları meşrûtdur.

Yirmi Yedinci Madde: Müdür-i mekteb ile nazariyât ve ameliyât muallimleri Ziraat Nezâreti cânibinden ve ustalar dahi müdür-i mekteb tarafından intihâb olunup memuriyetleri nezâret tarafından tasdik kılınacaktır.

Nazariyât Muallimlerinin Vezâifi

Yirmi Sekizinci Madde: Müdürün vazife-i tedrisiyesi fenn-i idare-i ziraatdır.

Yirmi Dokuzuncu Madde: Lisan-ı Osmanî muallim-i evveli arazi ve ziraate müte'allik kavânîn ile usul-i inşa-yı Osmanî tedris eder.

Otuzuncu Madde: Lisan-ı Osmanî muallim-i sânisî birinci ve ikinci sene şâkirdânına kavâ'id-i Osmanîyi talim ve tedris eyler.

Otuz Birinci Madde: Fenn-i hesap muallimi ilm-i hesap ve usul-i a'şârî ve fenn-i mesâha ve usul-i tesviye-i zemin derslerini verir.

Otuz İkinci Madde: İlm-i hikmet muallimi muhtasar ilm-i hikmet ve fenn-i alâim-i cevviye ve muhtasar ilm-i kimya tedris eder.

Otuz Üçüncü Madde: Ziraat muallimi ilm-i ziraat ve usul-i terbiye-i mevâşî derslerini gösterir.

Ameliyât Hocalarının Vezâifi

Otuz Dördüncü Madde: Ameliyât-ı ziraat muallimi bi'l-cümle âlât ve edevât-ı zirâ'iyenin usul-i isti'mâlini ve tarlalara müte'allik bi'l-cümle ameliyâtı ve'l-hâsıl çiftliğin muamelât-ı dahiliye ve hariciyesini şâkirdâna tarif ve talim eder.

Otuz Beşinci Madde: Fenn-i bahçevânî muallimi sebze ve meyve bahçeleri yetiştirmekle beraber şâkirdâna bu ilimleri ve meyve ağaçları dikip aşılama ve budamasını hâsılı bahçevanlığa müte'allik hususâtın cihât-ı nazariye ve ameliyesini tarif ve irâe eyler.

Otuz Altıncı Madde: Baytar muallimi çiftlikde bulunan hasta hayvanlara müdâvât ile beraber talebeye fûnûn-ı baytariyeye dair ilm-i icmâli itâ ve bir hayvanda herhangi bir hastalık zuhur ederse derhal ne suretle tedavi olunmak lâzım geleceğini talim ve tefhîm edecektir.

Otuz Yedinci Madde: Usul-i defteri-i ziraat muallimi çiftliğin muhasebecisi olup talebeye çiftlik defâtirini tanzim etmek usulünü gösterir.

Ustaların Vezâifi

Otuz Sekizinci Madde: Çiftçi tarlalarda her nev' hububât ve nebâtâtın suret-i zer'ini ve vakt-i hasadda mahsulâtı toplayıp der-anbar etmeyi ve ot biçip kurutmayı ve yığın yapmayı ve'l-hâsıl çiftlik dahilinde ekip biçmeye müte'allik kâffe-i muamelâtı şâkirdâna talim ve icra ettirecektir.

Otuz Dokuzuncu Madde: Koşumcunun vazifesi çiftliğin her türlü koşum işlerini şâkirdân ile beraber izah etmek ve hayvanâta koşum ve semer vurmak ve boyunduruk ve saban ve sürgü ve tırmık ve sair muhtelif ziraat âletleri takımı ve her nev' araba kullanmak ve suret-i muhtelifede çift sürmek ve bundan başka çiftlik dahilinde kullanılacak her nev' ziraat makinelerini tesviye etmekle beraber bunların suret-i isti'mâlini talebeye talim ettirmek hususlarından ibarettir.

Kırkinci Madde: Mirâhûrun vazifesi bi'l-cümle ahırlar ile ağıl ve kümeslere müte'allik işlere nezâret etmek ve hayvanları tımar edip yemlerini itâ ve ahırları tathîr eylemek ve gübre yığını yapmak gibi hidemât-ı muhtelifeyi talebeye ettirerek bunlara hayvan beslemek ve yetiştirmek usulünü öğretmekdir.

Kırk Birinci Madde: Çiftçi ve koşumcu ve mirâhûr otuzsekizinci ve otuzdokuzuncu ve kırkinci maddelerde ta'dâd olunan vazifelerini mekteb müdürünün emri ve ameliyât-ı ziraat mualliminin nezâreti tahtında olarak ifaya ve kendilerine mevdû olan bi'l-cümle âlât ve edevât ve hayvanâtın hüsn-i muhafazasına mecburdurlar. Hilâf-ı nizâm hâl ve hareketde bulunan ustalar ziraat muallimine ve ziraat muallimi dahi mekteb müdürüne karşı mes'uldür.

Kırk İkinci Madde: Peynirci meşhur ve ma'rûf peynirler ile âlâ tereyağı imal edecek ve esna-yı ameliyâtda peynirhânede talebeyi çalıştırarak imalât-ı mezkûreyi onlara da öğretecektir.

Kırk Üçüncü Madde: Marangoz gerek çiftlikde kullanılmak ve gerek haricde satılmak üzere sipariş olunacak yük ve el arabalarını ve her nev' âlât ve edevât-ı ahşabiyeyi marangozhânede şâkirdân ile birlikde imal edecektir.

Kırk Dördüncü Madde: Demirci gerek çiftlikde kullanılmak ve gerek haricde satılmak üzere saban ve sürgü gibi demir âlât ve edevâtı müdürün emriyle imal ve tamir edecek ve nalbandlık vazifesini dahi ifa eyleyecektir.

Kırk Beşinci Madde: Marangozluk ve demircilik san'atlarında meleke hâsıl edebilmeleri için mekteb talebesini münâvebeten marangoz ve demirhânelerde çalıştırılmaları caiz olacaktır.

Kırk Altıncı Madde: Peynirhâne ve marangozhâne ve demirhâne müdür-i sâni olan ziraat mualliminin taht-ı idare ve nezâretinde olacaktır.

Kırk Yedinci Madde: Müdürün vazifesi evvelâ talebenin mütâlaahâne ve yemekhâne ve yatakhânelerde edibâne hareket eylemelerine sâniyen dürûs ve ameliyât-ı muhtelifenin hüsn-i cereyânına sâlisen talebenin evkât-ı mahsusasında dürûs ve ameliyât ile iştigâl eylemlerine nezâret eylemek râbi'an her akşam mekteb müdürüne vukuât-ı mübremeye dair jurnal vermek hususlarından ibarettir.

Kırk Sekizinci Madde: Encümen-i tedris umum hocalardan mürekkebe olup vazifesi her on beş günde bir kere müdürün taht-ı riyâsetinde ictimâ edip usul-i tedrisiye ve talimiyenin ikmâl ve ıslâhına dair icra-yı müzâkerât etmektedir.

Altına Fasl

Çiftlik ve Mektebin Suret-i İdaresi

Kırk Dokuzuncu Madde: Müdür bi'l-cümle memurîn ve mualliminin reisi olup mektebin kâffe-i umûr ve hususâtına nezâret eyleyecek ve maiyyetinde bir kâtib ile bir muhasebeci ve lede'l-hâce bir muhasebeci muâvini ve bir de vekilharc bulunacaktır.

Ellinci Madde: Müdür-i mekteb doğrudan doğruya nezâretle muhabereye ve bûdce dahilinde vuku bulacak masârifâtın sarfına me'zûn olup bunun haricinde hod be hod hiçbir güne masraf etmeye hak ve salâhiyeti olamayacaktır.

Elli Birinci Madde: Müdürün idarece vazifesi evvelâ usul-i cedide vechile hesap defterleri tutdurmak sâniyen isti'mâlîni fâideli addettiği defâtir ve saire müsveddâtını ziraat idaresi tarafından gönderilecek memurların nazar-ı tedkik-i imtihanlarına arz etmek sâlisen her senenin birinci ve ikinci mâhı hesabâtını ve muvâzene defterinin hulâsasını bâ-takrîr cânib-i nezârete takdim etmek râbi'an her ayın ilk on gününde mekteble çiftliğin umûr-ı idaresine dair makam-ı nezârete bâ-jurnal arz-ı malumât eylemek ve'l-hâsıl mekteble çiftliği nizâm-nâme ve talimât-ı mahsusası ahkâmına tevfikân hüsn-i idaresine dikkat etmek maddelerinden ibarettir.

Elli İkinci Madde: Ziraat muallimi mektebin umûr-ı inzibâtiyesine dikkat ve nezâret edecek ve lede'l-hâce müdüre vekâlet dahi eyleyecektir.

Elli Üçüncü Madde: Kâtib evrak-ı vârideyi zabt ve kayd edecek ve mekteble çiftliğin umûr-ı tahririyesini rû'yet edecektir.

Elli Dördüncü Madde: Muhasebecinin vezâifi mekteb ve çiftliğin hesabât-ı umumiyesini tutmak ve sandığı idare etmek maddelerinden ibarettir. Ancak muhasebecilik vezâifi usul-i defterî-i ziraat muallimine havale kılınacak ve bu hizmete tayin olunacak zât elli bin kuruşluk bir kefil verecektir.

Elli Beşinci Madde: Muhasebeci muâvini muhasebecinin maiyyetinde olup vazifesi muhasebeci tarafından tayin ve tahdid olunacaktır.

Elli Altıncı Madde: Vekilharc anbarlarda bulunan eşyanın hıfzına ve kâffe-i mahsulât ve me'kûlâtın ahz ve sarfına memur olduğu gibi çamaşırhâne ve taamhâne ve matbah ve ebniye-i sairenin nezâfet ve tahâret ve intizamına ve erzak ve sairece israfât ve suistimâlât vuku

bulmamasına nezâret ve dikkat edecek ve me'kûlât ve meşrûbât-ı yevmiyenin hesabını dahi tutacaktır.

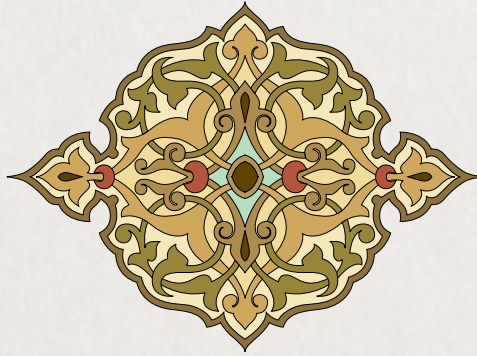
Elli Yedinci Madde: Mektebin tabibi haftada iki ve lede'l-hâce birkaç defa mektebde bulunacaktır.

Elli Sekizinci Madde: Eczacı bi'l-cümle ecza-yı tıbbiye ve baytariyeyi tertib ve tevzi" eyleyecektir.

Elli Dokuzuncu Madde: Ziraat Nezâreti işbu nizâmnâmenin icrasına memurdur.

Fî 17 Şevval sene 1301 ve fî 28 Temmuz sene 1300

Şûrâ-yı Devlet

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

تاریخ	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

تاریخ	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز

تاریخ	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز	مجلس وکلاء از انجمن مخصوص ضبط درتبریز
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸
۷۹۸	۷۹۸	۷۹۸

GAYR-İ MÜSLİM ÖZEL OKULLARIN TEFTİŞİ

Osmanlı veya ecnebi vatandaşı gayr-ı müslimlerin kurmuş oldukları özel okullar Maârif Nezâreti'nce teftiş edilmediği, bu okullarda okutulan derslerin içeriği ile öğretmenlerin kimlerden seçildiği tam olarak bilinemediğinden bu tür okulların teftişi için bir müfettişlik kurulmasına karar verildiği ve başkanlığına Kostantinidi Paşa'nın tayin edildiğine dair

28 Nisan 1886

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

Zabıtnâme rakamı: 798

Tarih: Fi 23 Receb sene [1]303

Fi 16 Nisan sene [1]302

Hulâsa-i meâli

Dersaâdet'de gerek tebaa-i Devlet-i Aliyye ve gerek ecânibe müte'allik milel-i gayr-ı müsli-me mekâtibinin teftişi için bir memur-ı mahsus tayini lüzumuna dair Maârif Nezâret-i Celilesi'nden meb'ûs fi 11 C. sene [1]303 tarihli tezkire kırâet edildi.

Karan

Tezkire-i mezkûrede işbu mekteblerin nasılsa şimdiye kadar Maârif Nezâreti'nin zîr-i tef-tişine alınamaması cihetiyle bunların ders cedvelleri ve kitabları ve muallimlerin meslek ve mişvârı Hükûmet-i Seniyye nezdinde gayr-ı malum olarak şu hâlin her yerde câri olan usule mugayir olduğuna ve işbu teftiş-i emr-i mühimmenin milel-i mezkûre indinde dahi mu'te-med ve mu'teber bir zâta ihalesi husûl-i maksadı teshil edeceğine ve mukaddemâ Meclis-i Maârif azâlılığında ve muahharan Selanik Vilâyeti müsteşarlığında bulunan Kostantinidi Pa-şa'nın evsâf-ı matlûbeyi haiz olmakla beraber Türkçe'den başka Rum ve Fransız ve İngiliz lisanlarına da gereği gibi vukûfu bulunduğu nazaran mûmâileyhin vâridât-ı cedîdeden tes-viye olunmak üzere şehri dört bin kuruş maaşla mezkûr müfettişliğe tayini istizân olunmuş ve vâkı'a Dersaâdet'de bulunan tebaa-i gayr-ı müsli-me ile ecnebi mekâtibinin teftiş-i ahvâl ve tedrisâtındaki lüzum ve ehemmiyet derkâr olduğu gibi emr-i teftiş hizmetine tayini istizân olunan mûmâileyh Kostantinidi Paşa'nın iktidar ve hüsn-i etvârı dahi nezâretin taht-ı iti-rafında bulunmuş olmakla suret-i iş'âr şâyân-ı tervic ve kendisine i'tâsı gösterilen maaşın mikdarı da mu'tedil olup ancak âşârdan maârif hisse-i iânesinin mâ vuzi'a-lehinin gayrıya sarf ve isti'mâli caiz olamayacağından ve Mekteb-i Sultanî ile Mülkiye Mektebi masrafı maâ-rif hisse-i iânesinden tesviye olunarak sâlifü'z-zikr sultanî ve mülkiye mektepleri tahsisâtı olmak üzere maârif bûdcesine dahil olan mebâlig mevkûf tutulmakda olacağı izahât-ı vâkı'â-dan anlaşıldığından paşa-yı mûmâileyhe tahsis olunacak dört bin kuruş müfettişlik maaşının mebâlig-i mevkûfe-i mezkûreden tesviye ve i'tâ olunmak için keyfiyetin bâ-mazbata arz ve istizânına karar verildi.

İSTANBUL'DA BİR İDÂDÎ MEKTEBİ AÇILMASI

İstanbul'daki Mekteb-i Mülkiye dahilinde yer alan idâdî şubesinin oradan ayrılarak iki sınıftan oluşan müstakil bir idâdî mektebi haline getirilmesine dair irade

4 Ekim 1886

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Resmiye

Devletli efendim hazretleri

Mekteb-i Mülkiye-i Şahane dahilinde bulunan idâdiye şubesinin ifrâzıyla vilâyâtda açılmakda olan mektebler kabîlinden olmak üzere Dersaâdet'de dahi şimdilik iki sınıftan ibaret bir mekteb-i idâdî te'sisiyle iktizâ eden mebâliğin suret-i tahsisine dair Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin takriri üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla beraber arz u takdim kılınmış olmakla mündericâtı hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 4 Muharrem sene [1]304 / Fî 21 Eylûl sene [1]302

Sadrîazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle melfûf Meclis-i Vükelâ mazbatası mezkûr takrîr ve pusula ile beraber manzûr-ı âlî olmuş ve karar-ı ma'rûzun icra-yı icabı hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurularak mazbata-i ma'rûza takımıyla ma'an iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Muharrem sene [1]304 / Fî 22 Eylûl sene [1]302

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

[illegible]

TİCARET MEKTEBİ İLE KIZ SANAYİ MEKTEPLERİNİN MAÂRİF'E BAĞLANMASI

Ticaret ve Nafia Nezâreti'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Ticaret Mektebi ile Kız Sanayi Mektepleri idaresinin, bir eğitim kurumu olmaları sebebiyle tabîi olarak Maârif Nezâreti'ne bağlanmalarına dair padişah emri

30 Aralık 1886

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Âmedi-i Divan-ı Hümayûn

Devletli efendim hazretleri

Nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahiye mensub olan Ticaret Mektebi ile leylî ve nehârî Kız Sanâ-yî ve Sanâ-yî-i Nefîse Mekteblerinin idaresinin ta'alluk ve münasebet-i tabîyyesi cihetiyle Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne ihalesi hakkında Ticaret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'nden meb'ûs tezkire üzerine Encümen-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla arz u takdim kılınmakla mündericâtına nazaran her ne vechile emr u fermân-ı hümayûn-ı hazret-i padişahî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 2 Rebiülâhîr sene [1]304 ve fî 17 Kânûn-ı Evvel sene [1]302

Sadrîazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle Meclis-i Vükelâ'nın mazbata-i ma'rûzası ve melfûfâtı manzûr-ı âlî buyurulmuş ve tezekkür ve istizân olunduğu vechile iktizâsının ifası hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte'allik buyurularak mazbata-i mezkûre takımıyla iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 Rebiülâhîr sene [1]304 / fî 18 Kânûn-ı Evvel sene [1]302

Serkâtib-i hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

دولت اقدم حقاری
برایک اهلک انما بحمد حق تعالی
و در سده بیست و یکم حالت یاسا قوا علیک فارسند و عریضه بر بار میاید پس حقه معنی تجارت و منیع مغان
نیز در هر ماه برده میبارد سال سرگردان در مجلس مخصوص و کلا در قوافله مضطرب معقوله بر عریضه و تقسیم فایده و طغنه میبارد حقه در هر دو روز و در وقت
جایان یاد نشی و شمع و در هر روز از انعام مضطرب منقذ اندازد و پیشانی بیایند سرگردان و ساری برقم و در وقت اقامت و در وقت اقامت و در وقت اقامت
صراط عظم کلمه

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

KİMSESİZ KIZ ÇOCUKLARI İÇİN OKUL YAPILMASI

Kimsezi kız çocuklarının eğitim ve öğretimi için Şehzadebaşı'nda bulunan Halet Paşa Konağı'nın elverişli olduğu anlaşıldığından satın alınarak okul haline dönüştürölmesine dair padişah emri

18 Ağustos 1887

Bâb-ı Âli
Daire-i Sadâret
Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn

Devletli efendim hazretleri

Bi-vâyegân etfâl-i inâs için mekteb ittihâz olunmak üzere Şehzadebaşı'nda kâin Halet Paşa Konağı'nın, karşısındaki arsa ile beraber mübâya'ası hakkında mukaddemâ Ticaret ve muahharan Maârif Nezâretleriyle cereyân eden muhaberâtı şâmil tezkireler üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla beraber arz ve takdim kılınmış olmakla mündericâtı hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise infaz-ı mantûk-ı münîfine ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 27 Zilkade sene [1]304 / fî 5 Ağustos sene [1]303

Sadrîazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle Meclis-i Vükelâ'nın melfûf mazbatası ve evrak-ı saire manzûr-ı âlî olmuş ve ber-vech-i tezekkür ve istizân icra-yı icabı hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte'allik buyurularak evrak-ı ma'rûza iade kılınmış olmakla ol bâbda ve emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Zilkade sene [1]304 ve fî 6 Ağustos sene [1]303

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyâri
Süreyya

RUMELİ'DE BULUNAN GAYR-İ MÜSLİM OKULLARININ TEFTİŞİ VE TÜRKÇE DERSİ OKUTULMASI

Rumeli vilâyetlerinde bulunan bütün Rum, Bulgar ve Ulah mekteplerinde Türkçe'nin mecburi ders olarak okutulmasının, ekonomik sebepler dolayısıyla mümkün olmadığına ancak okulların teftişi için müfettiş tayin edilmesi gerekliliğine dair Meclis-i Vükelâ kararı

25 Temmuz 1888

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

Tarih: Fî 16 Za. sene [1]305

Fî 13 Temmuz sene [1]304

Hulâsa-i meâli

Manastır ve Prizrin ve Görice sancaklarında bulunan bi'l-cümle Rum ve Bulgar ve Ulah mekteblerinde lisan-ı Osmanînin mecburi olarak tedris etdirilmesi ve bu mekteblerin teftişi için de İslâmdan ve oldukça Rumca ve Bulgarca'ya vâkıf bir müfettiş ile bir de muâvin tayini hakkında bazı mütâlaâtı hâvî Manastır Vilâyeti'nden cevaben alınan tahrirât kırâet edildi.

Karan

Zikrolunan mekteplerde lisan-ı Osmanînin mecburi olarak okutdurulması sureti câ-yı mülâhaza olmakla beraber iktizâ eden muallimlerin tedariki imkânı farz olunsa bile maaşlarının bulunacakları mektebler tarafından te'diye edilemeyeceği ve muallimîn-i merkûmeye Hazine-i Celîlece aylık verilmesi dahi mümkün olamayacağı mülâbesesiyle bu suret kâbilü'l-icra değilse de oralarındaki mekâtibin teftiş-i ahvâlindeki lüzuma binâen vilâyetce dermiyân olunan sıfâtı haiz olmak üzere İslâmdan biri müfettiş ve diğeri muâvin olmak üzere iki zâtın intihâbı hususunun Maârif Nezâreti'ne havalesi ve vilâyet-i mezkûreye de ol vechile cevab yazılması tensîb edildi.

۱۰۰

[illegible]

دولتو افتم حضرتی
مهادتعالیٰ اصحابی الهی له تعالیٰ عز و جله بقوله تعالیٰ انزلناک فی قدر و فضل فاما ما عثر به و صدای بر بجز او و عیبه
سخا فخر علی بدین سکرندی فکرمو بجا دارک متباداره و عقد و توفیق بر تلکالمه بولا اسیل اعاده تعقیب و سر و قلم و اقباله و ولایه امر و رای حضرت به را و مکرر
سایه و سراج و سالک و سالک
سری
مطهر

RÜŞDİYE MEKTEBİ ÖĞRENCİLERİNİN TEK TİP ELBİSE GİYMELEİ

Memleketteki bütün rüşdiye mekteplerindeki öğrencilerin tek tip elbise giymeleri konusunda alınmış bir karar olmasına rağmen bu karara riâyet olunmadığı anlaşıldığından öncelikle İstanbul'da bulunan rüşdiye mekteplerinde kararın uygulamaya konulması daha sonra taşra rüşdiyelerine yayılarak öğrencilere gönderilen resimdeki gibi elbise diktirilmesinin sağlanmasına dair

10 Ekim 1888

Nezâret-i Maârif-i Umumiye
Umum: 10

Şehremânet-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Bi'l-cümle mekâtib-i rüşdiye şâkirdânının elbiseleri bir nesak üzere olması mukaddemâ it-tihâz olunan karar iktizâsından bulunduğu hâlde her nasılsa bir müddetden beri bu usule riâyet olunamamış ise de bu kere Dersââdet rüşdiyelerinde usul-i mezkûrenin refte refte icra etdirilmesine teşebbüs olunup, bunun taşra rüşdiyelerine dahi ta'mimi arzu olunduğundan ba'd-ezîn emanet-i celîleleri dahilinde kâin mekâtib-i rüşdiye şâkirdânına peder ve velileri tarafından müceddeden elbise imal etdirildikce melfûf resim vechile kollarına maî şerid vaz' olunup, yakalarına dahi "Mekteb-i Rüşdiye" terkibi ilişdirilmesinin iktizâ edenlere emir ve tembih buyurulmasını rica ederim.

Buna muktedir olmayan fukarâ evlâdı bahsine gelince taraf-ı hükûmetden teşvikat-ı lâzıme bi'l-icra mütemevvilân ahalinin iânesiyle veyahud diğer bir karşılık tedarikiyle onlar için dahi o resimde elbise imal etdirilmesi kezâlik himem-i aliyye-i âsafânelerine mütevakkıf bulunmuş olmakla ol bâbda emr u irâde efendim hazretlerindir.

Fî 22 Zilkade sene [1]305 ve fî 19 Temmuz [1]304

**Nâzır-ı Maârif
Münif**

Devletli efendim hazretleri

Müfâd-ı iş'âr-ı âlî-i âsafâneleri rehîn-i ikan-ı acizî olarak meb'ûs resimlerden Kartal ve Gebze ve Şile kazalarına aid olanların leffiyle mezkûr kazalar kaymakamlıklarına vesâyâ-yı lâzıme icra ve İzmid ile Çatalca sancaklarına aid bulunan sekiz adedi dahi mezkûr sancakların müstakilen idare olunmakda bulundukları cihetle mahallerine li-ecli'l-irsâl iadeten takdim ve isrâ kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazreti men lehü'l-emrindir.

Fî 4 Safer sene [1]306 ve fî 28 Eylül sene [1]304

**Bende
Şehremini
Mazhar**

[illegible]

١٠
 ١١
 ١٢
 ١٣
 ١٤
 ١٥
 ١٦
 ١٧
 ١٨
 ١٩
 ٢٠
 ٢١
 ٢٢
 ٢٣
 ٢٤
 ٢٥
 ٢٦
 ٢٧
 ٢٨
 ٢٩
 ٣٠
 ٣١
 ٣٢
 ٣٣
 ٣٤
 ٣٥
 ٣٦
 ٣٧
 ٣٨
 ٣٩
 ٤٠
 ٤١
 ٤٢
 ٤٣
 ٤٤
 ٤٥
 ٤٦
 ٤٧
 ٤٨
 ٤٩
 ٥٠
 ٥١
 ٥٢
 ٥٣
 ٥٤
 ٥٥
 ٥٦
 ٥٧
 ٥٨
 ٥٩
 ٦٠
 ٦١
 ٦٢
 ٦٣
 ٦٤
 ٦٥
 ٦٦
 ٦٧
 ٦٨
 ٦٩
 ٧٠
 ٧١
 ٧٢
 ٧٣
 ٧٤
 ٧٥
 ٧٦
 ٧٧
 ٧٨
 ٧٩
 ٨٠
 ٨١
 ٨٢
 ٨٣
 ٨٤
 ٨٥
 ٨٦
 ٨٧
 ٨٨
 ٨٩
 ٩٠
 ٩١
 ٩٢
 ٩٣
 ٩٤
 ٩٥
 ٩٦
 ٩٧
 ٩٨
 ٩٩
 ١٠٠

MÜLKİYE BAYTAR MEKTEBİ'NİN KURULUŞU

Memlekette yeterli sayıda baytar yetiştirmek üzere iki sene Tıp Fakültesi'nde temel tıp eğitimi ve iki sene de Halkalı'daki Ziraat Mektebi'nde teorik ve pratik baytarlık dersi görmek üzere bir Mülkiye Baytar Mektebi'nin kurulmasına karar verildiğine, Halkalı Mektebi'ndeki derslerde öğretmen olarak istihdam edilmek üzere Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye mezunlarından lisan bilen dört zâtın Fransa'nın Alfor adlı baytar okuluna gönderilmelerine dair

13 Temmuz 1889

Bâb-ı Âli

Daire-i Sadâret

Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn

Devletli efendim hazretleri

İki sene Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'de nehârî ve iki sene dahi Halkalı Ziraat Mektebi'nde leyli olmak üzere küşâdına irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte âllik buyurulan Mülkiye Baytar Mektebi'nin Halkalı Mektebi'nde bulundurulacak leyli sınıflarında sırf fûn-ı baytariye nazariyât ve ameliyâtı tedris ve talim olunacağı cihetle ileride bu kısmın muallimliğinde istihdam olunmak üzere Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den doktorluk şehâdet-nâmesini haiz ve lisan-âşinâ olanların arzu edenlerinden bi'l-müşabaka dört zâtın dört sene müddetle Fransa'nın Alfor nâm baytar mektebine i'zâmlarıyla bunların beheri için mezkûr mektebe senevî i'tâsı lâzım gelen altışar yüz frank ücret ile bin ikişer yüz frank masârıf-ı zâtiyenin mecmû'u olan yedi bin iki yüz frankın bedeli bulunan otuz bir bin kûşûr kuruş ile harc-ı râh olarak beşer yüz frankdan bir defaya mahsusan i'tâsı iktizâ eden iki bin frankın bedelinin bu senelik nezâretin teşvikât tertibi bakiyyesinden ifasıyla diğer üç sene için dahi mezkûr otuz bir bin kûşûr kuruşun bûdceye idhalen tesviyesi hususuna dair Ticaret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi leffen arz u takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 13 Zilkade sene [1]306 / Fî 29 Haziran sene [1]305

Sadrıazam

Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âli buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

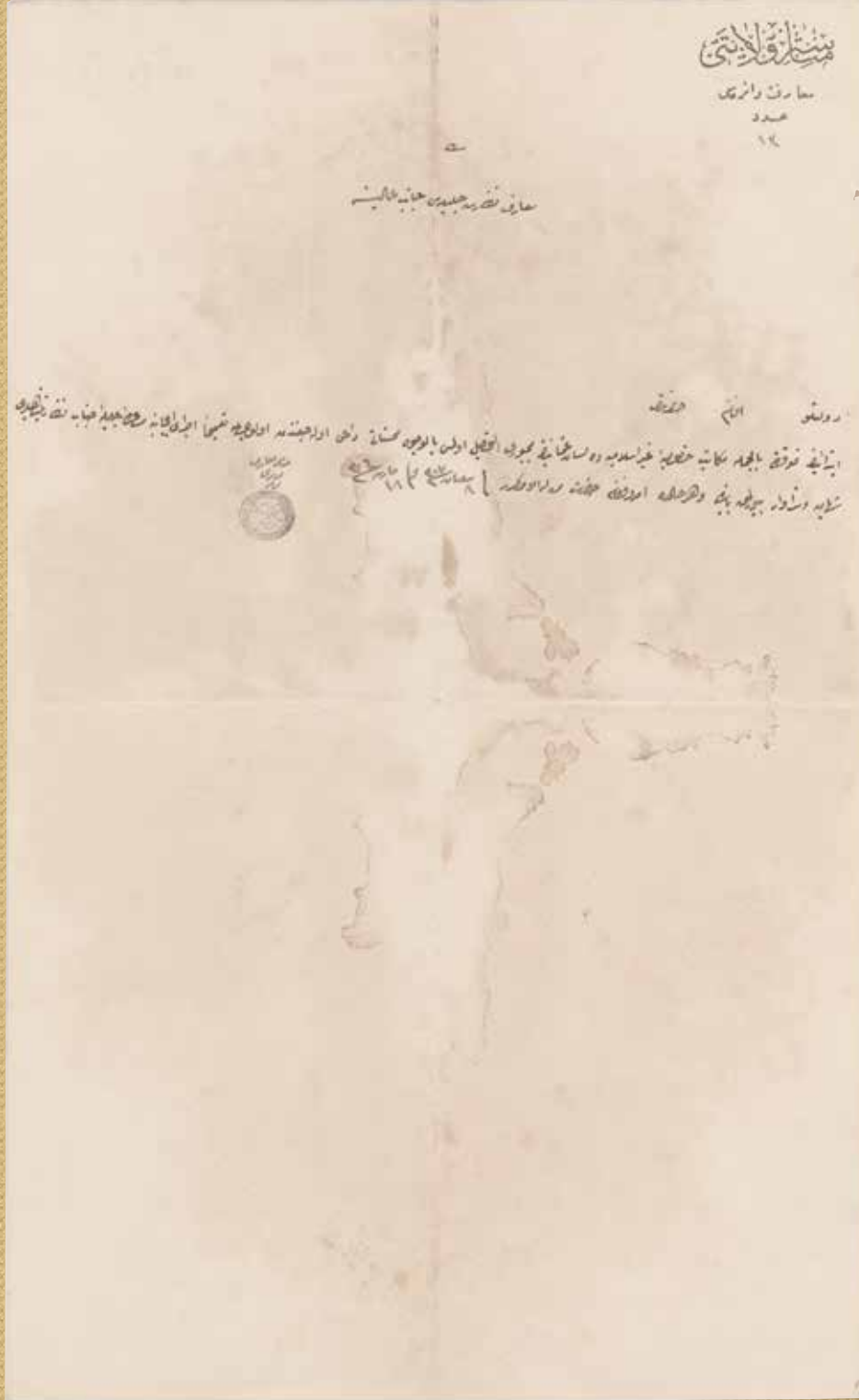
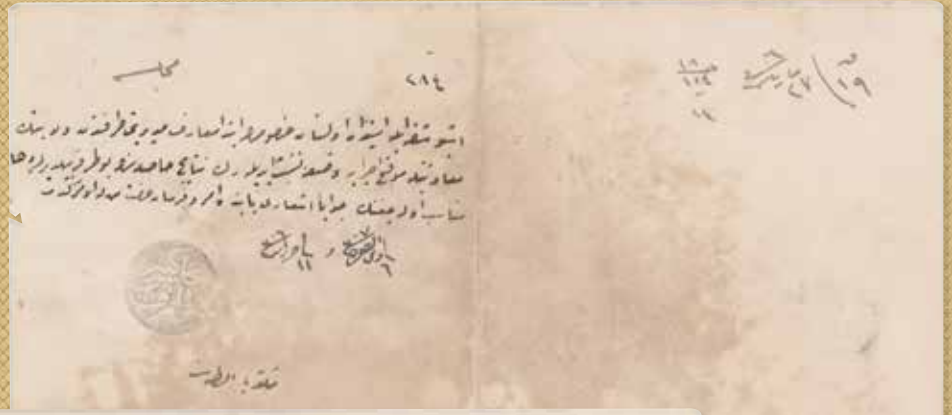
Fî 15 Zilkade sene [1]306 / Fî 1 Temmuz sene [1]305

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Bende

Süreyya

**ÖZEL GAYR-İ MÜSLİM OKULLARINDA TÜRKÇE'NİN
MECBURİ DERS OLARAK OKUTULMASI**

Gayr-ı müslimlere ait ilköğretim okullarının üzerindeki bütün özel okullarda Türkçe'nin zorunlu ders olarak okutulmasına dair Manastır Maârif Müdürlüğü'nden yapılan teklif üzerine bu hususun Manastır vilâyetinde uygulamaya konularak sonucunun nezârete bildirilmesine karar verildiğine dair

30 Mart 1890

Manastır Vilâyeti
Maârif Dairesi
Aded: 13

Maârif Nezâret-i Celîlesi Cânib-i 'Âhîsi'ne

Devletli efendim hazretleri

İbtidâinin fevkinde bi'l-cümle mekâtib-i hususiye-i gayr-ı İslâmiyede lisan-ı Osmani'nin mecburiyyü't-tahsil olması bi'l-vücûh muhassenâtı dâ î olacağından ol vechile ta'mimen icra-yı icabına müsaade-i celile-i cenâb-ı nezâret-penâhileri şâyân ve sezâvâr buyurulmak bâbında ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 8 Şaban sene [1]307 ve fî 18 Mart sene [1]306

Manastır Maârif Müdürü
(Mühür)

İşbu şukka ile istîzân olunan hususun ibtidâ Maârif Müdüriyeti tarafından vilâyetin muâvenetiyle mevki'-i icraya vaz îna teşebbüs edilerek netâyic-i hâsılasının bu tarafa bildirilmesi daha münasib olacağına cevaben iş'ârı bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 6 Zilkade sene [1]307 ve fî 11 Haziran sene [1]306

Meclis-i Kebîr-i Maârif

[illegible]

DÂRÜLMUALLİMİN'İN ZAMANIN İHTİYAÇLARINA GÖRE ISLAHI

Muhtelif derecelerde okullara öğretmen yetiştiren Dârülmualimîn'in ibtidâîye, rüşdiye ve âliye isimleriyle üç şubeye ayrılması, öğrenci sayısının 140 kişiye çıkarılması, öğrencilere sınıfına göre maaş verilmesi gibi konuları ihtiva eden Dârülmualimîn nizamnamesinin padişah tarafından onaylandığına dair

29 Ekim 1891

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimât Dairesi
Aded: 1514

Müsta'celdir

Mekâtibin derecât-ı muhtelifesi muallimliklerine mahrec olmak üzere Dersâadet'de mevcud Dârülmualimîn'in ihtiyac-ı hâl ve zamana göre ıslâhı ve mekteb-i mezkûr talebesinin bir kısmına maaş verilip diğerlerine verilmemesi münasib olamayacağından cümlesi maaşlı olmak üzere her sene ne kadar talebeye ihtiyac var ise tayini ve muktedir muallim yetiştirilmek için ne gibi şeyler yapılmak lâzım gelir ise buralarının arız ve amîk tedkiki hakkında şeref-sâdır olan emr u fermân-ı hikmet-beyân-ı hazret-i padişahî üzerine Meclis-i Maârifce kaleme alınan mazbata ve nizâmnâme lâyihasıyla mektebin tahsisât-ı hâzırasına zammı icab eden mebâliği hâvî pusula ve Maârif Nezâreti makamından evvelce takdim olunan tezkire üzerine mekteb-i mezkûr tahsisâtına altmış bir bin dört yüz kuruşun zammı hakkında Dahiliye Dairesi'nden tanzim ve takdim edilmekle işbu evrak ile birleştirilen mazbata nezâret-i müşârunileyhânın ol bâbdaki tezkiresiyle beraber Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulmakla Meclis-i Maârif Reisi semâhatli Haydar Efendi hazretleri med'uvven hâzır olduğu hâlde Tanzimat Dairesi'nde kırâet olundu.

Meâllerinden müstebân olduğuna göre Maârif Nizâmnâmesi hükmünce Dârülmualimîn esasen üç şubeye münkasımen müesses iken el-yevm yalnız bir rüşdiye şubesi mevcut olup bu şubeyi teşkil etmekde olan medâris talebesi ise rüşdiye muallimliği hakkındaki füyûzât-ı maârifî bir hâl-i mahdûdiyetde gördükleri için bir müddetden beri Dârülmualimîn'e heves edenlerin ekseriyeti zaifü'l-iktidar efrâda ihtisâs ederek muktedir muallim yetiştirilememekte olduğu cihetle rüşdiye muallimlerine dahi bir tarîk-i terakkî irâesi lâzım olduğu gibi Dârülmualimîn'in müteferri'âtından olarak ayrıca bir Dârülmualimîn-i Sıbyân daha mevcut ise de vaziyet-i hâzırasından taşralardaki kurâ mektepleri istifade edemediklerinden bazı mevcudlarının ıslâhıyla beraber vilâyetlerde kurâ mekteblerini techize kâfi muhtasar birer dârülmualimîn te'sis olunmak üzere şimdiki Dârülmualimîn-i Sıbyân'ın ibtidâîye şubesine kalbı ve bu şubenin hem Dersâadet ve bilâd-ı cesîme mekâtib-i ibtidâîyesine muallim yetiştirmesi ve hem şimdiki rüşdiye şubesi için mahrec olması ve rüşdiyenin mâ-fevkindeki mekteblere dahi muallim yetiştirilmek üzere âliye şubesi nâmıyla bir şube küşâdı ve aded-i talebenin yüz kırk nefere iblâğı tensib ve ders cedvelleri o yolda tertib edilerek şu esaslara tevfikân zikr olunan lâyiha-i nizâmiye tanzim edilmiş ve şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle dahi bu mekteb müdâvimlerinin kısm-ı a'zamı medâris talebesinden teşkil olunmak zarurî olup bunlar

ise ale'l-ekser muhtac-ı nafaka bulunduklarından müsta'idlerinin celb-i temâyülü maksadıyla elliden yüz kuruşa kadar maaşlar i'tâsı ve me'zûniyet rûsuna nâil olacaklar için şerâit-i mukayyede ile hakk-ı terakkî verilmesi lâyhada tasrîh ve hizmet-i devletden imtinâ' edenlerden müddet-i tahsilinde devletin sarfiyatını istirdâd-ı hukuku dahi mütekâbilen te'min olunmuş ve ta'dilât-ı cedîdenin müstelzim olacağı masârıfa gelince mezkûr pusulada dahi gösterildiği üzere mecmû'u üç yüz on dört bin sekiz yüz seksen kuruşa bâliğ olan masârıf-ı seneviyesinden iki yüz yirmi altı bin sekiz yüz yetmiş sekiz kuruş tahsisât-ı hâzıra tenzîl edildikde yalnız seksen sekiz bin iki kuruşun müceddeden zammı lâzım gelip bunun sene-i hâliyye aid mikdarı Maârif bûdcesi miyânında deverân etdirilerek tamamının gelecek sene bûdcesine ilâve olunması ve tahsisât-ı mezkûrenin zammına dair Dahiliye Dairesi'nin sâlifü'z-zikr mazbatasında muharrer kararın te'hîri nezâret-i müşârunileyhânın cümle-i iş'ârından bulunmuştur.

Vâkı'â Dârümuallimîn'in hâl-i hâzırı mekteb-i mezkûrdan muntazar olan fevâidi te'min edebilecek bir hâlde olmadığı cihetle bunun ıslâh ve tanzimiyle mekâtib-i muhtelifeye muktedir muallimler yetiştirilebilecek bir hâle getirilmesi lâzımeden olup ancak Maârif-i Umu-miye Nizâmnâmesi'nin ikinci faslında Dârümuallimîn'in suret-i teşkiline ve teferruâtına dair mevâdd-ı mahsusa münderic iken lâyiha-i mezkûre ayrıca bir nizâm şeklinde kaleme alınmış ise de mekâtib-i mevcudeden ekserîsinin teşkilât-ı hâzırası zikr olunan nizâmnâme ahkâmına tamamen muvâfık olmadığı gibi mevzû'-ı bahs olan Dârümuallimîn için şimdiden bir nizâmnâme tanzimi hâlinde bunun ba'de'l-icra fi'liyâtının göstereceği lüzum üzerine teşkilâtının tamamen nizâma tevâfuk edememesi ve bazı cihâtının tağyîr ve ta'diline ihtiyac hâsıl olması dahi melhûz olduğundan ve ders cedvellerinin ihtiyaca göre her zaman ta'dili mücâz olup nizâmât ise daimî bulunduğu cihetle mekteb-i mezkûr için şimdiden bir nizâmnâme tanzimine mahal olmadığından Maârif Nizâmnâmesi'nin ileride mekâtibin hâl-i hâzırına göre umumen ta'dili sırada Dârümuallimîn hakkındaki mevâddı dahi edilecek tecribeye binâen tashih kılınmak üzere Dârümuallimîn'in şimdilik nezâretce tensib edilen surete ve lâyihadaki esaslara göre ıslâh ve küşâdıyla tahsisât-ı hâzıraya zammı istenilen seksen sekiz bin iki kuruşun dahi gelecek seneden itibaren sarfına me'zûniyet i'tâsı ve sene-i hâliye zarfında bu yolda vukû' bulacak masârıfın Maârif muvâzenesi miyânında tesviyesi münasib olacağı üç re'y tarafından dermiyân olunmuş ise de Dârümuallimîn'in ibtidâ-yı te'sisinden şimdiye kadar nezâretce icra edilmiş olan tecribe bu defa teşkil edilecek mektebin te'min-i maksada delâlet eyleyecek bir hâlde bulunmasını kâfil olduğu gibi lâyiha-i mezkûre ile ders cedvellerinin dahi o tecârib netâ-yicine binâen tanzim ve tertib edildiği tabii olmasına ve zaten mekteb-i mezkûrun hâl-i hâzırı Maârif Nizâmnâmesi'nin Dârümuallimîn hakkındaki mevâddı ahkâmına muvâfık olmayıp mezkûr nizâmnâmenin neşrinden sonra diğer bazı mektebler dahi küşâd olunarak bunlar için de başka başka nizâmât neşr olunmasına nazaran sair emsâli misillü mekteb-i mezkûrun dahi ıslâh ve te'sisi için lâyiha-i mezkûrenin kabul ve tasdiki ve şu kadar ki zikr olunan Maârif Nizâmnâmesi'nde Dârümuallimîn için mevâdd-ı mahsusa mevcut iken işbu lâyihanın ayrı bir nizâm şeklinde neşri münasib olamayacağı cihetle lâyiha-i mezkûrenin Maârif Nizâmnâmesi'nin Dârümuallimîn hakkındaki mevâddı makamına kâim olması bi't-tensib unvan-ı lâyiha bu yolda tashih ve Maârif Nizâmnâmesi'nin bu nizâmnâmeye muhalif olan ahkâmının mefsûh olduğuna dair olan yirmi birinci maddesi adem-i lüzumuna mebnî tayy olunarak nüsha-i musahhahası ve mikdar-ı masârıfı mutazammın olan pusula ekseriyet-i ârânın tensibi ile leffen takdim kılınmağın lede'l-arz şeref-sâdır olacak irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî mücebince ifa-yı muktezâsının ve mekteb-i mezkûr için müceddeden zammı iktizâ eden sâli-

fü'z-zikr seksen sekiz bin iki kuruşun ber-müceb-i istizân sene-i hâliyeye aid mikdarı Maârif bûdcesi miyânında deverân etdirilerek gelecek sene bûdcesine ilâvesi hususunun nezâret-i müşârunileyhâya iş'âr buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehül'-emrindir.

Fî 23 Rebîülevvel sene [1]309 ve fî 15 Teşrîn-i Evvel sene [1]307

[Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi azâlarının mühürleri]

***

**Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn**

Devletli efendim hazretleri

Dersaadet'deki Dârümuallimîn'in ihtiyac-ı hâl ve zamana göre ıslâh ve te'sisi için Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden kaleme alınıp bâ-tezkire irsâl kılınan lâyiha'nın Maârif Nizâm-nâmesi'nin ikinci faslının Dârümuallimîn hakkındaki mevâddı makamına kâim olmak üzere kabul ve tasdiki ve teferruâtı hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası melfûflarıyla beraber arz ve takdim kılınmakla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i padişahî şeref-müte'allik buyurulur ise hükmi-celîli infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 24 Rebîülevvel sene [1]309 / Fî 16 Teşrîn-i Evvel sene [1]307

**Sadırazam
Cevad**

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Rebîülevvel sene [1]309 ve fî 17 Teşrîn-i Evvel sene [1]307

**Serkâtib-i hazret-i Şehriyârî
Süreyya**

İSTANBUL'DA KURULAN AŞİRET MEKTEBİ NİZAMNAMESİ

Arap Aşiretleri'nin devletle olan bağlarını sağlamlaştırmak maksadıyla İstanbul'da kurulan Aşiret Mektebi'ne yaşları 12 ile 16 arasındaki aşiretlere mensup çocuklarının seçileceğine, bu çocukların bütün masraflarının devlet tarafından karşılanacağına, beş senelik eğitimleri nihayetinde memleketlerine gönderilerek oralarda açılacak okullara öğretmen olarak veya devletin uygun göreceği diğer görevlere tayin edileceklerine dair Aşiret Mektebi Nizamnamesi

20 Temmuz 1892

Devletli efendim hazretleri

Dersaadet'de küşâdı muktezâ-yı irâde-i isabet-âde-i cenâb-ı padişahîden olan Aşiret Mektebi'nin bi-mennihî Teâlâ üç yüz on senesi Rebiülevvelinin on ikisine müsâdif velâdet-i bâ-hiru'l-meymenet-i hazret-i risâlet-penâhî yevm-i mesudunda teyemmünen küşâd olunmak üzere nizâm-nâmesinin tanzimi ve tefrişât ve levâzımının ikmâli hakkında şeref-müte'allik buyurulan emr u fermân-ı me'âlî-unvan-ı cenâb-ı hilâfet-penâhî hükm-i celili vechile sebk eden iş'ara cevaben Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan tezkire melfûflarıyla beraber Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâe ol bâbda kaleme alınan mazbata takımıyla arz ve takdim kılınmakla mündericâtı hakkında her ne vechile emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâ-ne şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 26 Zilhicce sene [1]309 ve fî 8 Temmuz sene [1]308

**Sadırazam ve Yâver-i ekrem
Cevad**

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın mazbata-i melfûfesi ve evrak-ı müteferri'a ile manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte'allik buyurulmuş ve zikrolunan mekteb için bir mahall-i mahsus tedariki lâzımeden olduğundan ve devletli ismetli Esmâ Sultan hazretlerinin el-yevm ikamet buyurmakda oldukları Kabataş'da kâin saray yokuş üzerine mebnî olmasıyla araba ile âmed ü şüdde müşkilât bulunduğu gibi sair cihetlerle dahi saray ittihâzına pek de elverişli olmadığından biri sultan-ı müşârunileyhâ hazretlerinin ve diğeri hanım sultan hazretlerinin ikametlerine tahsis olunmak üzere müteveffâ Hüseyin Avni ve sadr-ı esbak Âlî Paşaların sahilhânelerinin hazine-i Maliye'den mübâyâ'asıyla Kabataş'daki mezkûr sarayın te'sis ve küşâdı musammem olan Aşiret Mektebi'ne terk ve tahsisi pek münasib olacağı cihetle ona göre icabının icrası dahi muktezâ-yı emr u fermân-ı hazret-i hilâfet-penâhîden bulunmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Zilhicce sene [1]309 fî 11 Temmuz sene [1]308

**Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Süreyya**

Hazine-i Evrak'a gönderilmek üzere irâde-i seniyyesi takımıyla Evrak Odası'na verilmiştir.

Fi 15 Zilkade sene [1]310

Aşiret Mektebi Nizâmnâmesidir

Birinci Madde: Aşâir-i urbân etfâlinin talim ve terbiyesine mahsus olmak üzere Dersââdet'de Aşiret Mektebi nâmıyla leyli bir mekteb te'sis olunmuştur.

İkinci Madde: Mekteb-i mezkûrun nezâret-i maneviyesi lütfen taraf-ı eşref-i hazret-i padişahîden kabul buyurulmuştur.

Üçüncü Madde: Mektebin müddet-i tahsiliyesi beş senedir. Beher sene kırkar talebe ilâve olunmak üzere ilk sene elli nefer talebe celb olunacak ve beşinci sene şâkirdânın mecmû'-ı mikdarı iki yüz ona iblâğ edilecektir.

Dördüncü Madde: Alınacak talebe urbân aşâir-i muhtelifesi içlerinde cismen ve zihnen kabiliyetli ve oldukça mu'teber ve muhterem ailelere mensub ve on ikiden on altı yaşına kadar olan gençler miyânından intihâb olunacaktır.

Beşinci Madde: Talebenin iâşe ve iksâ ve tedris ve sair bi'l-cümle masârıfı Hükûmet-i Seniyye'ye aid olup kendilerine şimdilik şehri otuz kuruş maaş dahi verilecektir.

Altıncı Madde: Her sene yeniden celb olunacak talebe sene-i tedrisiye hulûlünden üç mäh mukaddem Maârif Nezâreti'nden Suriye ve Haleb ve Bağdad ve Basra ve Musul ve Trablus ve Yemen ve Hicaz ve Diyarbekir vilâyâtıyla Bingazi ve Zor ve Kudüs elviye-i müstakillesine vuku bulacak iş'âr üzerine vilâyât ve elviye-i mezkûre taraflarından dördüncü maddede muharrer şerâite muvâfık suretde intihâb ve Dersââdet'e i'zâm olunacaktır.

Yedinci Madde: Mektebin bir müdür ve bir kâtibi ve lüzumu derecede muallimîn ve memurîn ve hademesi olup umûr-ı tedrisiyesi ve idare-i dahiliyesi leyli mekâtib-i idâdiye hakkındaki talimâta tâbi olacaktır.

Sekizinci Madde: Mektebin memurîn ve muallimîninin nasb ve azli ve ders cetvelinin tanzim ve iktizâsına göre ta'dili ve okunacak kitapların intihâbı Maârif Nezâreti'ne aiddir.

Dokuzuncu Madde: Mektebin teşkilinden maksad-ı aslî aşâir halkını füyûz-ı ma'rifet ve medeniyetden behre-mend etmek ve hilâfet-i uzma-yı İslâmiye ve Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniyyeye derkâr olan meyl ü muhabbet-i tabiiyelerini bir kat daha tezyîd ve bunların şer'an ve kanunen mükellef oldukları sadakat-ı kalbiye ve vezâif-i diniyelerini takviye ve te'kid eylemek hususları olmakla müdür ve muallimînin ikdâmât ve ihtimâmâtı en ziyade bu cihete masrûf olacaktır.

Onuncu Madde: İkmâl-i tahsil ile şehâdetnâme alacak talebe aşiretleri nezdine avdet eyledikleri esnada oralarda ihdâs ve küşâdı musammem olan mekteblerde muallimlik veya sair münasib birer hizmet ve memuriyetle tavgif edileceklerdir.

On Birinci Madde: Aşiret Mektebi talebesi nesak-ı vâhidde elbise iktisâ eyleyeceklerdir.

On İkinci Madde: İşbu nizâmnâmenin icrasına Maârif Nezâreti memurdur.

Bu kere bâ-irâde-i seniyye teşkil kılınacak olan Aşiret Mektebi'nin birinci ve ikinci senelerine mahsus ders cedvelidir.

Birinci Sene

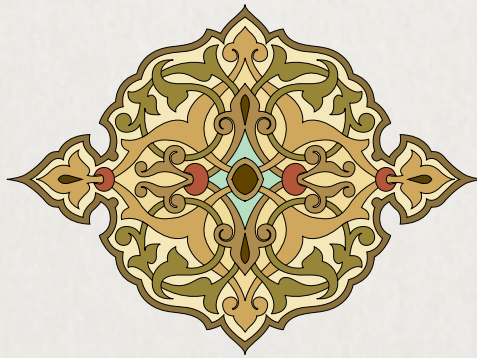
Elifbâ	Tahtaya yazdırmak suretiyle öğretilirilecek ve itmâmından evvel başka derse başlanmayacaktır.
Ecza-yı şerife	Elifbânın hitâmını müteâkib âmmeden bed' ile sırasıyla cüz' be cüz' okutdurulacaktır.
Kırâet-i Türkiye	Ahlâka ve esmâ-i eşyaya dair münasib ve muhtasar risâleler kırâet etdirilecek ve tahtaya yazdırılmak suretiyle muhârese husûlüne itina edilecektir.
Hesab	Ta'dâd ve terkîm gösterildikten sonra a'mâl-i erba'aya devam olunacaktır.
Hatt-ı rik'a	Kâidesi vechile talim etdirilecektir.

İkinci Sene

Kur'an-ı Kerim	Ecza-yı şerife bitirildikten ve namaz sûreleri tamamen ezberletirildikten sonra hatm-i şerife kadar devam olunacaktır.
İlm-i hâl	Evvelâ yüzünden okutdurularak alışdırıldıktan sonra tekrar ezber tarîkıyla okutulacak ve abdest ve namaza dair dualar ezberletirilecektir.
Kırâet -i Türkiye ve imlâ	Ahlâk ve terbiye ve bazı malumât-ı nâfi'aya dair gayet sade yazılmış risâleler okutdurulacaktır ve bazı kolay cümle ve ibâreler yazdırılıp yanlışları tashih olunacak ve tahta başında dahi imlâyâ alışdırılacaktır.
Hesab	A'mâl-i erba'a itmâm olunacak ve kûsûrâta başlanacaktır.
Hatt-ı rik'a	Kâidesi vechile talim etdirilecektir.

Bâlâda muharrer dersler tertibi dairesinde okutdurulmakla beraber talebeyi Türkçe lisanının tefehhümüne alışdırırmak için daima tekellüm mümâreseleri icra edilecek ve sür'at-i müm-kine ile lisan-ı Türkîyi öğrenmelerine ikdâm olunacaktır.

GAYR-İ MÜSLİM OKULLARINDA TÜRKÇE'NİN DERS OLARAK OKUTULMASI

Gayr-i Müslimlere ait okullarda Türkçe'nin ders olarak okutulması kanun gereği olmakla beraber bu dersi okutacak Türkçe öğretmeni bulunmasında zorluk yaşandığından, bu kararın yavaş yavaş uygulamaya geçirilmesi ve öncelikle kasabalardaki okullarda Türkçe dersi verilmeye başlanarak köy okullarına Türkçe dersi konmasının ileri bir tarihe ertelenmesine dair

30 Aralık 1894

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

Tarih: Fi 2 Receb sene [1]312

18 Kanun-ı Evvel sene [1]310

Hulâsa-i meâli

Mekâtib-i gayr-ı müslimede lisan-ı Osmanî'nin tedrisi hakkında şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî mantûk-ı âlisi vechile sebk eden tebligât üzerine mülhakâtdan alınan cevablarda yalnız kasabâtda vâki mektebler için Türkçe muallimi tedarikine teşebbüs olunmuş ise de kurâ için muallim tayinine muktedir olamayacakları bildirildiğine ve istifsâr-ı muameleye dair Kosova Vilâyeti'nden gelen telgrafnâmenin leffiyle Dahiliye Nezâreti'ne meb'ûs 24 C. sene [1]312 tarihli tezkire kırâet olundu.

Karan

Bu misillü tedâbirin tedricen mevki'-i fi'l ve icraya vaz'ı icab edeceğine nazaran şimdilik kasabalarda bulunan mekâtib-i gayr-i Müslimede lisan-ı Osmanî tedrisâtına ber-mantûk-ı emr u fermân-ı hümayûn mübâderetle kurâ mekteblerinde lisan-ı Osmanî tedrisi hususunun ileriye ta'likî münasib görünmüş olduğundan ol vechile icra-yı icabının vilâyet-i mezkûreye tebliğinin nezâret-i müşârunileyhâya havalesi ve Maârif Nezâreti'ne de malumât itası ve keyfiyetin atebe-i ulyâ-yı mülûkâneye bâ-tezkire-i hususiye arzı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

پاشنہ کنایہ داروسی

te.✓

جلوس چهارم به جناب یادش به ملاقات روز دوشنبه در الحاق رسم کتابت این مکتب
 باریه باید تجدید شود از روز سه شنبه تشریفات این مکتب مذكور در الحاق رسم کتابت
 این مکتب است و رسم کتابت در روز سه شنبه تجدید شود و رسم کتابت در روز سه شنبه
 تجدید مکتب حاضر بولند و شرف و جویند از راه این جناب مکتب این مکتب تجدید
 اول به امر دوشنبه هفته است اول به امر دوشنبه هفته است اول به امر دوشنبه هفته است

مُصَرَّفِي

اشی کتابت داروسی

62

انی بدی باشد و بر نامه بر وجهی بی برکتی نوی غایب شاهزاده است و با اتمه مطلق سار و اتمه
 چگونه ناب شد و وجود اولیغی خالده اولاد کرده بودند و نیز اگر چه بودند و نیز موجود
 بودند و نیز اتمه مطلق اولاد و یکس خالده صیاد و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 برکتی تا سبب اگر چه بر روی علم با علمیت کیفیت معارف و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 فاضل مطلق غایب بادشاهی اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 و نیز بر برکت اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 معارف مطلق اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 کیفیت اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 ملاک شرف و برکت و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 سوره نامی شرف و برکت و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده
 و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده و نیز اولاد و یکس خالده

دارالینون بسم کتایف صورت افروز حقه سرقدور حیات
 سرکه خالص اورین سوزی حقه بر سر حقه
 افروزه افروز علم احوال ذریعہ تربیت روح اعتقاد

DÂRÜLHAYR'IN AÇILIŞ MERASİMİ

Kimsesiz ve yetim Müslüman çocukların eğitimlerine mahsûs olmak ve sanayi mekteplerine öğrenci yetiştirmek üzere Dârulhayr adıyla bir okulun kurulması kararlaştırılmış olup padişah iradesi gereği inşası tamamlanan okulun açılış merasiminin padişahın cülûs yıldönümünde, devlet erkânının da hazır bulunacağı bir törenle yapılacağına dair

13 Kasım 1898

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitabet Dairesi
141

Altı yedi yaşında bulunan bir çocuk leyli bir mektebe kabulünü hâk-i pâ-yi şahaneden istid'â etmiştir. Milel-i saire etfâli için münasib mektebler mevcut olduğu hâlde evlâd-ı Müslimeden bu makûle sağır ve yetimler için bu yolda mektebler mevcut bulunmaması cihetiyle ahali-i Müslime evlâdından bî-kes kalan sıbyâna mahsus olmak ve mekâtib-i sanâyi'â mahrec olabilmek üzere bir mekteb te'sisi için bir program yapılması zımnında keyfiyetin Maârif Nezâret-i Celîlesince düşünülmesi ve işin sürüncemede kalmaması matlûb-ı âlî-i cenâb-ı padişahî olduğundan yakında küşâdı icra kılınmak üzere iktizâsının keşif defteriyle beraber bir an evvel arz ve işbu emr-i hayrın husûlû yolunda ve keşif defterinin arzında Hazine-i Hassa-i Şahanece muâvenet-i mümkünce icra buyurulacağı gibi ashâb-ı fütüvvet ve mürüvvetden arzu edenlerin muâveneti dahi kabul olunabileceğinden keyfiyetin evrak-ı havâdisle ilânı ve işbu mektebin muamelât-ı lâzimesi bi'l-ifa te'sis ve küşâdına irâde-i seniyye-i mülûkâne şeref-sudûr buyurulduktan sonra sanâyi'-i nefise talim ve tahsil etdirilmekle beraber usul-ü tab' ve câme-şûy yıkamak ve saire gibi kadınlığa aid ve müte'allik vezâif-i beytiyye öğretilmek üzere bir de inâs kısmı teşkili için iktizâsının şimdiden teemmül şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i merâhim-ifade-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icab-ı âlisinden bulunmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l emrindir.

Fî 28 Cemâziyelâhir sene [1]316 ve fî 1 Teşrin-i Sâni sene [1]314

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Tahsîn

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Husûsî

Dârulhayr'ın resm-i küşâdının suret-i icrası hakkında şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhiyi mübelliğ melfûf tezkire-i hususiye üzerine Şûrâ-yı Devlet reisi

paşa hazretleriyle Maârif-i Umumiye nâzırı beyefendi hazretlerine tebligât-ı lâzıme icra kılınmış olmakla ale'l-usul Daire-i Teşrifâtca dahi iktizâsının ifası siyâkında tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 8 Cemâziyelâhir sene [1]321, fî 18 Ağustos sene [1]319

**Sadrıazam
Ferid**

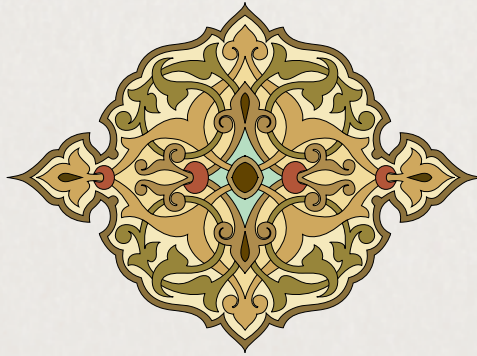
***

**Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dairesi
4307**

Cülûs-ı hümayûn-ı cenâb-ı padişahiye müsâdif rûz-ı firûzda Dârülhayr'ın resm-i küşâdının icrası mukarrer olduğundan yarın Mâbeyn-i Hümayûn-ı Mülûkâne'de resm-i mefrûz-ı tebrikin ifasından sonra mezkûr Dârülhayr'ın resm-i küşâdının icrasıyla işbu resm-i küşâdda zât-ı sâmi-i Sadâret-penâhileriyle Şûrâ-yı Devlet reisi paşa ve Maârif Nâzırı beyefendi hazretlerinin hâzır bulunmaları şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icab-ı celilinden olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Cemâziyelâhir sene [1]321 ve fî 18 Ağustos sene [1]319

**Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin**

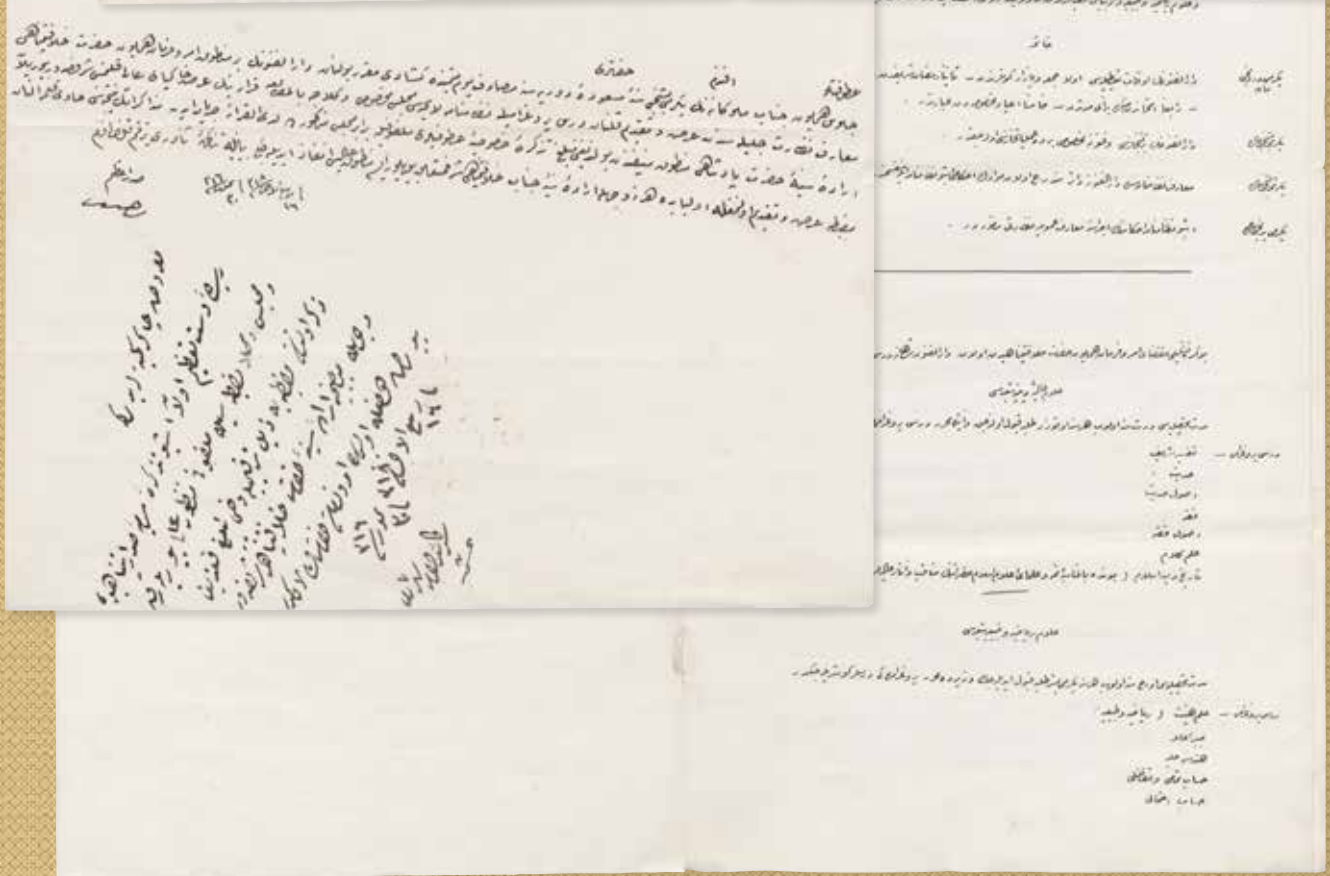
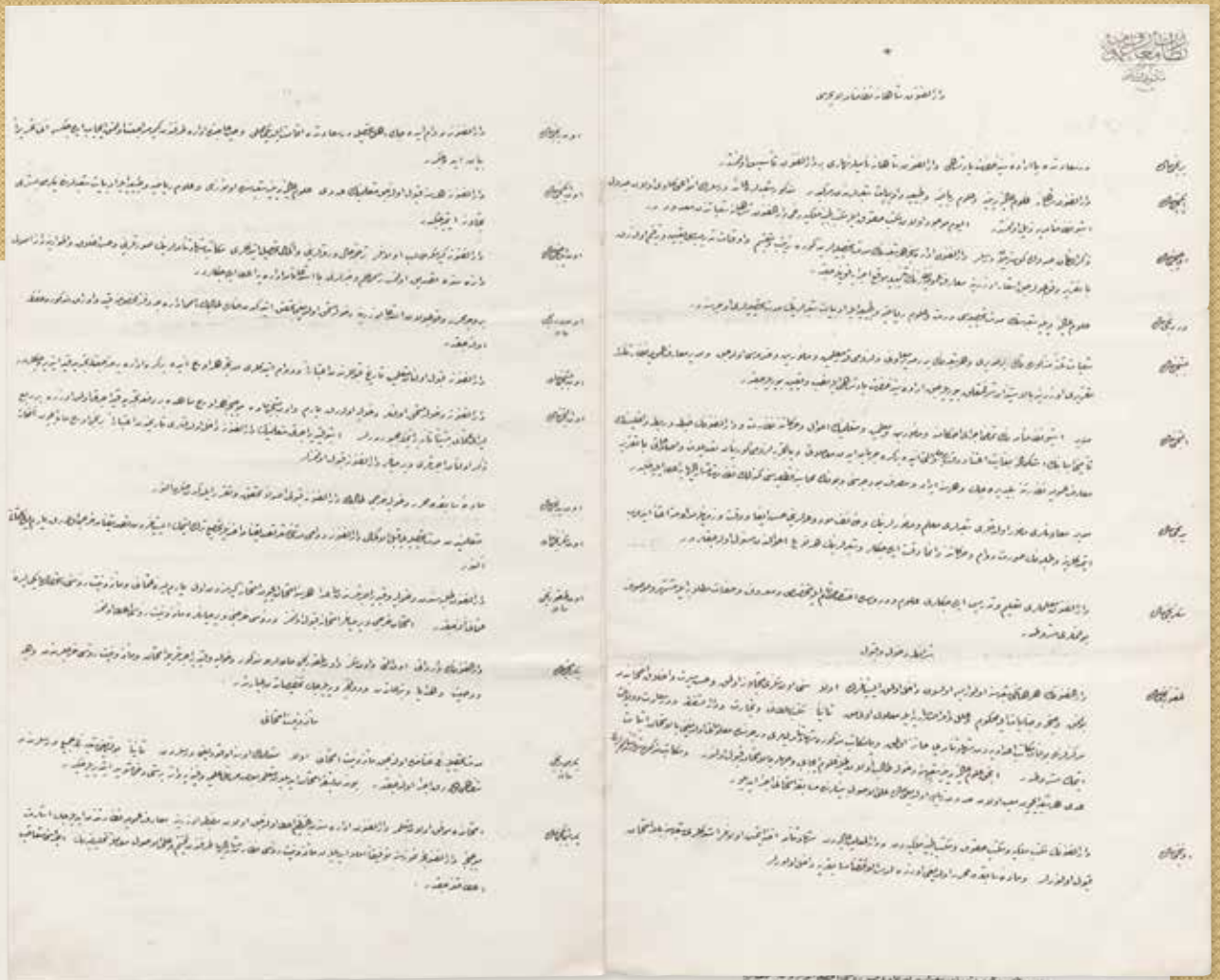

*Konya Darülmüallimin binasının görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

AÇILACAK DÂRÜLFÜNÛN İÇİN HAZIRLANAN NİZAMNAME

İstanbul'da kurulmuş olan Dârülfünûn'un hangi şubelerden oluştuğu, alınacak öğrencilerde aranacak şartlar, idareci ve hocaların nitelikleri, imtihan ve mezuniyetin ne şekilde yapılacağı, her şube için tahsil süresinin kaç yıl olduğu, alınacak öğrenci sayısı ve okutulacak derslere dair maddeler içeren nizamname

12 Ağustos 1900

Bâb-ı Âlî

Daire-i Sadâret

Âmedî-i Divan-ı Hümayûn

1176

Atûfetli efendim hazretleri

Cülûs-ı hümayûn-ı cenâb-ı mülûkânemin yirmi beşinci sene-i mesude-i devriyesine müsâdif yevm-i meymenetde küşâdı mukarrer bulunan Dârülfünûn'un ber mantûk-ı emr-i fermân-ı hümayûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden arz ve takdim kılınan ders programıyla nizâmname lâyihası Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca bi'l-mütâlaa kararının arz-ı hâk-i pâ-yi âlî kılınması şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî mantûk-ı münifinden bulunduğunu mübellîğ tezkire-i hususiye-i atûfîleri melfûfuyla beraber meclis-i mezkûrda lede'l-kırâe cereyân eden müzâkerâtın neticesini hâvî kaleme alınan mazbata arz ve takdim olunmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte âllik buyurulur ise mantûk-ı âlisi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 16 Rebiülâhir sene [1]318 / fi 30 Temmuz sene [1]316.

Sadrıazam

Rifat

*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri ve Meclis-i Vükelâ mazbatasıyla melfûfu manzûr-ı âlî buyurularak zikr olunan mazbataya zeyl terkîmiyle dahi tebliğ kılındığı vechile mücebince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Rebiülâhir sene [1]318 / fi 30 Temmuz sene [1]316.

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyâri

Bende

Tahsin

Nezâret-i Maârif-i Umûmiye Mektubi Kalemî

Dârülfünûn-ı Şahane Nizâmnâme Lâyihası

Birinci Madde: Dersâadet'de bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî Dârülfünûn-ı Şahane nâmıyla nehârî bir dârülfünûn te'sis olunmuştur.

İkinci Madde: Dârülfünûn-ı Şahane ulûm-ı 'âliye-i diniye ve ulûm-ı riyâziye ve tabiiyye ve edebiyat şubelerinden mürekkebdır. Mezkûr şubelere aid derslerin envâ'ını hâvî olan cedvel işbu nizâmnâmeye zeyl olunmuştur. Elyevm mevcut olan Mekteb-i Hukuk ile Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye dahi Dârülfünûn-ı Şahane şu'abâtından ma'düddur.

Üçüncü Madde: Zikr olunan cedvelde gösterilen dersler Dârülfünûn idaresince her şubenin müddet-i tahsiliyelerine göre tertib ve taksim ve evkât-ı tedrisiyesi tayin ve terkîm olunarak bâ-takrîr vuku bulacak iş'âr üzerine Maârif-i Umumiye Nezâreti'nin tensibiyle mevki'-i icraya konulacaktır.

Dördüncü Madde: Ulûm-ı 'âliye-i diniye şubesinin müddet-i tahsiliyesi dört ve Ulûm-ı Riyâziye ve Tabiiyye ile Edebiyat şubelerinin müddet-i tahsiliyeleri üçer senedir.

Beşinci Madde: Şu'abât-ı selâse-i mezkûrenin bir müdürü ve her şubenin birer müdür muâvini ve lüzumu kadar muallimîn ve memurîn ve hademesi olacak ve müdür Maârif-i Umumiye Nezâreti'nin takrîri üzerine bi'l-istizân şeref-müte âllik buyurulacak irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî ile nasb ve tayin buyurulacaktır.

Altıncı Madde: Müdür işbu nizâmnâmenin tamamî-i icra-yı ahkâmına ve memurîn ve muallimîn ve müteallimînin ahvâl ve harekâtına nezâret ve dârülfünûnunun zabt u rabt-ı dahilîsinin te'mini esbâbının istikmâline be-gayet itina ve dikkat edecek ve altı ayda bir kere cereyân eden muamelâtı ve bi't-tecrîbe lüzumu görünen ta'dilât ve ıslâhâtı bâ-takrîr Maârif-i Umumiye Nezâreti'ne bildirecek ve her sene irâd ve masraf bûdcesini ve bunun muhasebe-i kat'îyesini kezâlik nezâret-i müşârunileyhâya i'tâ eyleyecektir.

Yedinci Madde: Müdür muâvinleri memur oldukları şubeleri muallim ve memurlarının vezâif-i mevdu'alarını hüsn-i ifa ve vakt ü zamanıyla müdâvemete itina edip etmediklerine ve talebenin suret-i devam ve harekâtına daima dikkat edecekler ve şubelerinin her nev' ahvâ-linden mes'ul olacaklardır.

Sekizinci Madde: Dârülfünûn muallimleri talim ve tedris edecekleri ulûm ve dürûsda ihtisâs-ı tâm ile mütehassıs ve ma'rûf ve sıfat-ı matlûbe ile müştehir ve mevsûf bulunmaları meşrûtdur.

Şerâit-i Duhûl ve Kabul

Dokuzuncu Madde: Dârülfünûn'un herhangi şubesine olur ise olsun dahil olmak isteyenlerin evvelâ sını on sekizi mütecâviz olmak ve hüsn-i sîret ve ahlâk ashâbından bulunmak ve cünha ve cinayât ile mahkum ve illel ve emrâz-ı sâriye ile ma'lûl olmamak sâniyen Mekteb-i Sultanî ve Ticaret ve Dârüşşafaka ve Dersâadet ve vilâyât merkezlerinde bulunan mekâtib-i idâdiyeden şehâdetnâme-yi haiz olmak veya mekâtib-i mezkûre şehâdetnâmelileri derecesinde malumâtı olduğunu bi'l-imtihan isbat etmek meşrûtdur. Ancak Ulûm-ı 'âliye-i diniye şubesine duhûle tâlib olan talebe-i ulûm icabı vechile bi'l-imtihan kabul olunur ve mekâtib-i mezkûre şehâdetnâmelilerinin adedi her şube için muayyen olan hadden ziyade olduğu hâlde ale'l-usul beynlerinde müsabaka imtihanı icra edilir.

Onuncu Madde: Dârülfünûn'un Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Hukuk ve Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den ve Dârülmuallimîn-i 'Âliye'den şehâdetnâme ahz etmiş olanlar istedikleri şubesine bilâ imtihan kabul olunurlar ve madde-i sâbıkada muharrer olduğu üzere lede'l-iktizâ müsabakaya dahil olurlar.

On Birinci Madde: Dârülfünûn'a devam edecek ehl-i tahsil Dersaâdet'de ikamet eylediği mahalli ve hîn-i hâcetde idare tarafından kime müracaat olunmak icab edecekse onu tahrîren beyân edecektir.

On İkinci Madde: Dârülfünûn'a her sene kabul olunacak mütealliminin adedi Ulûm-ı 'Âliye-i Diniye şubesinde otuzu ve Ulûm-ı Riyâziye ve Tabiiyye ile Edebiyat şubelerinde yirmi beşeri tecavüz etmeyecektir.

On Üçüncü Madde: Dârülfünûn'a girmeye tâlib olanlar tercüme-i hâl varakalarını ve ikmâl-i tahsil ettikleri mekâtib şehâdetnâmelerinin suretlerini ve hüsn-i ahlâk ve etvârına dair usulü dairesinde tasdik olunmuş resmî ilmuhaberleri bâ-istid'ânâme idareye itâ edeceklerdir.

On Dördüncü Madde: Ber vech-i muharrer vuku bulan istid'â üzerine duhûle müstahık olduğu tahakkuk etdikden sonra tâlibin ismi idarece defter-i mahsusuna kayd ve evrak-ı mezkûre hıfz olunacaktır.

On Beşinci Madde: Dârülfünûn'a kabul olunan müteallimîn tarih-i kabullerinden itibaren ve devam ettikleri müddetce her üç ayda bir kere idareye müracaatla tecdid-i kayd ettireceklerdir.

On Altıncı Madde: Dârülfünûn'a duhûle müstahık olanlar duhûliye olarak yarım ve on-beşinci madde mücebince her üç mâhda bir defa tecdid-i kayd ücreti olmak üzere bir rub' lira-yı Osmanî peşinen te'diye etmeye mecburdurlar. İşbu kaydiye ücreti mütealliminin Dârülfünûn'a dahil oldukları tarihten itibaren birinci üç mâh için alınmaz. Zikr olunan ücretleri vermeyenler Dârülfünûn'a kabul olunmazlar.

On Yedinci Madde: Madde-i sâbıkada muharrer duhûliye harcı tâlibin Dârülfünûn'a kabulü usulen tahakkuk ve takarrür eyledikten sonra alınır.

On Sekizinci Madde: Mütealliminden müddet-i tahsiliyeyi kable'l-ikmâl Dârülfünûn'a devamı müddetini müş'ir tasdiknâme ahzıyla tahsili terk etmek isteyenlerden tasdiknâme harcı olarak yarım lira-yı Osmanî alınır.

On Dokuzuncu Madde: Dârülfünûn talebesinden duhûliye ve kaydiye ücretlerinden mâadâ her sene imtihan için imtihana girmezden evvel yarım lira-yı Osmanî ve me'zûniyet rûusunu istihsâlde iki lira-yı Osmanî alınacaktır. İmtihan harcı vermeyenler imtihana kabul olunmaz ve rûus harcını vermeyenlere me'zûniyet rûusu itâ olunmaz.

Yirminci Madde: Dârülfünûn'un vâridâtı on altı ve on sekiz ve ondokuzuncu maddelerde mezkûr duhûliye ve kaydiye ücretleriyle imtihan ve me'zûniyet rûusu harclarından ve hibe ve vasiyet ve hedâyâ ve teberruât dan ve devletce verilecek tahsisât dan ibaretdir.

Me'zûniyet İmtiham

Yirmi Birinci Madde: Müddet-i tahsiliyenin hitâmında olunacak me'zûniyet imtihanı evvelâ müteallimîn o sene okutduğu derslerden sâniyen bulunduğu şubenin cemî' derslerinden şifahî olarak icra olunacaktır. Bundan başka imtihan edilen müteallime bazı mesâil-i ilmiye ve fenniyyeye dair bir şey dahi tesvîd etdirilecektir.

Yirmi İkinci Madde: İmtihanda muvaffak olan müteallime Dârülfünûn idaresinden bi't-tanzim itâ olunacak olan mazbata üzerine Maârif-i Umumiye Nezâreti'nden edilecek işaret mücebince Dârülfünûnca numunesine tevfi kan imlâ edilen me'zûniyet rûusu nezâret-i müşârûniylehâ tarafından tahtim ve ale'l-usul muamele-i tahlîfiyenin icrasını müteâkib itâ kılınacaktır.

Füyûzât

Yirmi Üçüncü Madde: Mekteb-i Sultanî ve Ticaret ve Dârülmuallimîn ve Dersâadet ve taşra mekâtib-i idâdiyesi ve bu derecede bulunan mekâtib-i sairenin ale'l-umûm muallimleri ulûm-ı 'âliye-i diniye ve ulûm-ı ri'yâziye ve tabîiyye ve edebiyat şubelerinden me'zûniyet rûsunu istihsâl edenlerden ihtisâslarına göre intihâb ve istihdam olunurlar.

Hâtîme

Yirmi Dördüncü Madde: Dârülfünûn'un evkât-ı tatiliyesi evvelâ Cuma ve Pazar günlerinden sâniyen Ramazan-ı Şerif'den sâlisen cülûs ve vilâdet-i hümayûn yevm-i mesudlarından râbî'an imtihandan sonra bir ay müddetden hâmisin i'yâd-ı mahsusadan ibaretdir.

Yirmi Beşinci Madde: Dârülfünûn'un bir kütübhanesi ve fûnuna mahsus bir de ameliyât-hânesi olacaktır.

Yirmi Altıncı Madde: Maârif Nizâmnâmesi'nde Dârülfünûn'a dair mûnderic olan mevâd-dın ahkâmı işbu nizâmnâme ile mefsûhdur.

Yirmi Yedinci Madde: İşbu nizâmnâme ahkâmının icrasına Maârif-i Umumiye Nezâreti memurdur.

*

*Bu kere teşkili muktezâ-yı emr u fermân-ı hümayûn-ı hazret-i hilâfet-penâhiden olan
Dârülfünûn-ı Şahane ders programları
Ulûm-ı 'Âliye-i Diniye Şubesi*

Müddet-i tahsiliyesi dört sene olup her sene otuzar talebe kabul olunacak ve âtîde muharrer ders programı mücebince tedrisât icra kılınacaktır.

Ders Programı: Tefsir-i şerif, Hadîs-i şerif, Usul-i hadîs, Fıkıh, Usul-i fıkıh, İlm-i kelâm, Tarih-i din-i İslâm (Bunda bi'l-münasibe eimme ve ulema-yı a'lâm-ı İslâm hazerâtının menâ-kib ve âsâr-ı 'âliyelerinden dahi malumât-ı lâzıme verilecektir).

Ulûm-ı Ri'yâziye ve Tabîiyye Şubesi

Müddet-i tahsiliyesi üç sene olup her sene yirmi beşer talebe kabul edilecek ve zîrde muharrer programdaki dersler gösterilecektir.

Ders Programı: İlm-i hey'et (ri'yâziye ve tabîiyye), Cebir-i Âlâ, Hendese-i halliye, Hesab-ı tamamî ve tefâzülî, Hesab-ı ihtimalî, Hikmet-i tabîiyye ve ilm-i ahvâl-i cevviye, Kimya-yı gayr-i uzvî ve uzvî ve hayatî, İlm-i hayvanât (suret-i mücmelede ilm-i teşrîh ve ilm-i menâfi'-i azâ-yı umumî dahi talim edilecektir), İlm-i nebâtât, İlm-i ma'âdin ve tabakâtü'l-arz.

Edebiyat Şubesi

Müddet-i tahsiliye kezâlik üç sene olup her sene yirmi beşer talebe kabul ve ber-vech-i âtî tedrisât icra edilecektir:

Ders Programı: Tarih-i Osmanî ve tarih-i düvel, Hikmet-i nazariye (İlm-i ahvâl-i nefis, mantık, ahlâk, ilm-i bedâyi'), Edebiyat-ı Osmaniyye, Edebiyat-ı Arabiye ve Fârisiye, Edebiyat-ı Franseviye, Coğrafya-yı umumî ve Osmanî ve umrânî, İlm-i âsâr-ı atika, Usul-i terbiye ve tedris.

Bâlâda gösterilen programlar ileride icabına göre ta'dil olunabilir.

*Şam'da Tıbbiye Mektebi olarak kullanılan binanın görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible]

İDÂDİLERİN ÖĞRETİM SÜRELERİNE BİR SENE İLAVE EDİLMESİ

Memleketteki bütün idâdî mekteplerinin öğretim sürelerine bir sene ilave edildiğine, yenilenen ders programlarının uygulamaya konulduğuna, ilave edilen ders yılı sebebiyle okullar için gereken tahsisâtın artırıldığına, bu durumda yeni derslerin öğretmenlerin uzmanlık alanlarına göre dağıtılması icab edeceğine, öğretmenlere haftada 24 saatten fazla ders verilmeyeceğine, ihtiyaç olduğunda dışarıdan ehliyetli ve liyakatli kişilere de ders verdirilebileceğine dair maârif müdürlükleri ve idâdî müdürlüklerine gönderilen genelge

23 Eylül 1902

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Mektubi Kalemî Müsveddâtına
Mahsus Varakadır
Evrağ numarası: 78
Tarih-i tebyîzi: 14 Eylül sene [1]318

*Bilumum maârif müdürleriyle,
Biga, İzmid, Çatalca idâdî müdürlüklerine ve Hicaz Vilâyeti'ne*

Bilumum mekâtib-i idâdiyenin müddet-i tedrisiyelerine birer sene daha zam ve ilâvesi suretiyle nezâret-i muhibbîce/senâverîce tertib edilen programların tatbiki ve ol bâbda ihtiyarı lâzım gelen muhassasâtın itâsı makrûn-ı müsaade-i emr u fermân-ı hümayûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî olması üzerine ilâve olunan sınıf dahi dahil olduğu hâlde derslerin nelerden ibaret olacağı ve sınıflara ne suretle taksim edileceği hakkında cedâvil-i lâzıme tanzim ve tab' etdirilerek bi'l-cümle maârif ve mekâtib idarelerine irsâl edilmiş ve sınıfların teşekkülâtı hakkında icab eden izahât dahi 18 Nisan sene [1]318 tarihli tahrîrât-ı umumiye ile tebliğ kılınmışdı. Melfûf cedvelde taşra leyli ve nehârî idâdîlerinin derslerince vukû' bulan tebeddülât ve ilavât ve bu tebeddülât ve ilavâtdan dolayı verilmiş olan muhassasât ve tenâkus eden derslerden nâşî tenzili icab eden mebâliğ gösterilmiş olmakla mukaddemâ gönderilmiş olan ders cetvelleriyle tahrîrât-ı umumiye mündericâtına ve bu defa irsâl kılınan cedvelde irâe edilen muhassasâta nazaran ilâve edilmiş olan derslerin muallimîn ve müstahdemîn-i mevcudeye ihtisâsları ve dikkatlerinin müsaadesi dairesinde tevzî'i ve fakat hiçbir muallime haftada yirmi dört saatden ziyade ders ihale olunamayacağından ihtiyac görüldüğü takdirde haricden ehil ve muktedir ve erbâb-ı haysiyet ve istikâmet ve hüsn-i hâl ve sîret zevâtdan dahi muallimler intihâbıyla usulü dairesinde tercüme-i hâl evrakının ol bâbda tanzim olunacak tertibât defterine merbûtan li-ecli't-tedkik nezâret-i muhibbîye/senâverîye gönderilmesi nezâretenden tasdiki hâvî cevabın vürûduna değin mezkûr tertib defteri vechile tedrisâta mübâşeret olunması lüzumunun savb-ı şeriflerine izbârı Mekâtib-i İdâdiye İdaresi'nden ifade olunmağın ol vechile ifa-yı mukteziyâtına himmet edilmesi siyâkında/bâbında şukka-i muhibbî terkîm kılındı.

جلس معاهديك و فوجتني صه لك صامر بولقر صيه

[illegible][illegible]

مقام نقد در
در مستحق قرار
با سه تا سه

[illegible]

444

سید احمد علی خان

[illegible]

MECLİS-İ MAÂRİF'İN GÖREV VE YETKİLERİNİ DÜZENLEYEN NİZAMNAME

Kaldırılmış olan Meclis-i Kebîr-i Maârif'in görevlerini içeren nizamnamede bulunan bazı maddelerin bu meclisin yerine kurulan Meclis-i Maârif'e uygulanması mümkün görülmediğinden yeni bir nizamnamenin hazırlanmış olduğuna dair Maârif Nazırının tahrirâtı ile Maârif meclisinin kaç üyeden oluşacağı, görev alanı ve yetkileri ile toplantı zamanı ve çalışma usullerine dair Meclis-i Maârif Nizamnamesi

16 Haziran 1906

Nezâret-i Maârif-i Umumiye
125

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Mülgâ Meclis-i Kebîr-i Maârif'in vezâifini mübeyyin olan mevâdd-ı nizâmiyenin ahîren müteşekkil Meclis-i Maârif'de tatbik ve icrası mümkün olamayan bazı ahkâmı mutazammın bulunduğu cihetle ol bâbda kaleme alınıp bâ-tezkire-i acizi takdim kılınan lâyiha-i nizâmiyenin mevzû' olduğu esaslar meclis-i mezkûrun tayin-i vezâifiyle müzâkerâtın usul-i cereyânını izahdan ibaret olarak Maârif Kanunu'nun bâb-ı sânisinde mûnderic kısm-ı idarîsine aid olan mevâdda meclis-i mezkûrun şekl-i hâzırına muvâfık ahkâm-ı kâfiye mevcut olmasına ve müzâkerâtın suret-i cereyânına mütedâir hususât ise bi'l-cümle mecâlis-i idareye câri usul ve kavâ'id tâbi bulunmasına binâen ayrıca bir nizâmnâmeye lüzum görülemediğinden hâl-i hâzırıyla idare-i maslahat olunması Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim olunup sureti 30 Mayıs sene [1]322 tarihli buyuruldu-i sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhileriyle tebliğ buyurulan mazbatada dermiyân olunmuş ise de evvelce de arz olunduğu üzere Meclis-i Kebîr-i Maârif bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhi mülgâ olmasına göre Maârif-i Umumiye Nizâmnâmesi'nin meclis-i mezkûra müte 'allık olan kısmı dahi bittab' münfesi olmak lâzım gelip ahîren teşkil olunan şimdiki Meclis-i Maârif'in vezâifini tayin eder bir nizâmnâme tanzim edilmemiş ve el-yevm meclisce cereyân eden muamelât ve müzâkerât bir kaide ve usule tâbi olmadığı misillü esasen meclisin ne gibi vezâifle mükellef olduğu da malum ve muayyen bulunmamış olmasına ve bu cihetlerle görülen lüzuma binâen meclis-i mezkûrun vezâifiyle usul-i idaresi hakkında sâlifü'z-zikr lâyiha tanzim edilmiş iken daire-i mezkûrece şu esbâb ve icab nazar-ı itibara alınmaksızın mülgâ Meclis-i Kebîr-i Maârif'e aid olan mevâdd-ı mefsûha ahkâmına tatbik-i muamele edilmesi lüzumu tavsiye ve ihtar edilmekde olup hâlbuki evvelâ mefsûh olan mevâdd-ı nizâmiye ahkâmına tatbik-i muamele edilmek caiz olamayacağı ve sâniyen mazbata-i mezkûrede müzâkerâtın suret-i cereyânına mütedâir hususât bi'l-cümle mecâlis-i idarede câri usul ve kavâ'id tâbi olduğu beyân olunuyorsa da bilumum mecâlis ve devâirin vezâif-i dahiliyesini mübeyyin olan nizâmâtta usul-i müzâkerât tayin ve tasrîh edilmekde olmakla beraber Meclis-i Maârifce diğer mecâlis muamelâtına tatbik olunamayacak bazı mevâd dahi mevcut olmasına binâen usul-i müzâkerâtın tayin ve tasrîhine lüzum görüldüğü ve sâlisen mazbata-i mebhûsede beyân edildiği üzere Maârif Kanunu nâmıyla bir nizâmnâme mevcut olmayıp Düstûr'un cild-i sânisinde mûnderic olan ve kısm-ı idarîsine aid mevâddında meclis-i mezkûrun şekl-i hâzırına muvâfık ahkâm-ı kâfiye mevcut olduğu beyân kılınan Maârif-i Umumiye Nizâmnâmesi'nin yüz otuz birinci maddesinde Maârif

Nezâreti'nin riyâseti altında Dersaâdet'de büyük bir meclis teşkil olunup Daire-i İlmiye ve Daire-i İdare nâmlarıyla iki kısma münkasım bulunacağı ve yüz otuz ikinci maddesinde Meclis-i Maârif'in Hey'et-i Umumiyesi iki dairesi erkânıyla Şûrâ-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye azâsından ve tarîk-i ilmiye ve askeriyeden ikişer zât ile cemaat-ı muhtelifenin birer reis-i ruhânîsinden ibaret olarak senede iki defa Maârif Nezâreti'nin riyâseti altında ictimâ edeceği ve yüz otuz üçüncü maddesinde Daire-i İlmiye bir reisin riyâseti altında haftada iki defa in'ikâd edeceği ve bunun azâsının bir kısmı dahilî tebaa-i Devlet-i Aliyye'den ve diğer kısmı haricî ve azâ-yı dahiliyesi sekiz neferden ibaret olup azâ-yı hariciyesi gayr-ı mahdûd bulunacağı ve iki nefer kâtibinden birisinin Avrupa dârülfünûnlarıyla muhabere edebilmek üzere Fransızca bilmesi meşrût olduğu ve yüz otuz yedinci maddesinde azâ-yı hariciye daire ile bi'l-muhabere üç ayda bir vuku bulacak ictimâ-ı umumisinde hâzır bulunacakları ve yüz otuz sekizinci maddesinde de Daire-i İdare hey'eti bir reisten ve nısfı Müslim ve diğer nısfı gayr-ı müslim olarak iki muâvin ve dört muhakkık ve sülûsü gayr-ı müslim altı azâ-yı muvazaza ve bir başkâtibden ibaret olduğu hâlde her gün ictimâ edeceği ve hey'et-i umumiye lâ-yihalarını takdim eyleyeceği ve yüz kırkinci maddesinde iki daire reislerinin yedişer bin beşer yüz ve azânın dörder bin kuruş maaşları olacağı muharrer olmasına ve mülgâ Meclis-i Kebîr-i Maârif'e aid olup mefsûhiyeti derkâr olan şu mevâdd-ı nizâmiyenin mezkûr Tanzimât Dairesi'nin kararı vechile ne suretde şimdi tatbik ve icrası kâbil ve caiz olabileceğinin istizânına ve sâlifü'z-zikr lâyiha-i nizâmiyenin yeniden tedkiki zımında bir suretinin leffen takdimine ibtidâr kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Rebiülâhir sene [1]324 ve fî 3 Haziran sene [1]322

Maârif-i Umumiye Nâzırı
Bende
Haşim

***

Nezâret-i Maârif-i Umumiye

Meclis-i Maârif'in vezâifini mübeyyin nizâmnâme lâyihasıdır

Birinci madde- Meclis-i Maârif bir reis ile altı azâ ve bir başkâtibden mürekkebdır. Reisin mazereti zuhurunda azâ-yı mevcudenin teşrifâtca takaddüm edeni icra-yı vekâlet eder. Lâ-e-kal hey'et-i nizâmiyenin ekseriyeti olan dört re'yin ictimâ ile karar verilir ve tesâvî-i ârâ vuku'unda reis tarafı tercih olunur. Beşden noksan hey'etle müzâkere icra edilemez. Ekalliyetde kalan azâ tanzim olunacak mazbataya yahud mührü zîrine esbâb-ı muhalefeti derc ve tahrîre mecburdur.

İkinci madde- Meclis-i mezkûr eyyâm-ı tatillerden mâadâ her gün ictimâ eder ve bilâ-mazaret ayda üç gün devam etmeyen azâ ve ketebeve evvelâ ihtar sâniyen kiste'l-yevm muamelesi icra edilecek ve sâlisen müsta'fî addolunacaktır.

Üçüncü madde- Meclis-i Maârif Dersaâdet ve vilâyât-ı şahanede mevcut bi'l-cümle mekâtib ve kütübhâne ve âsâr-ı atika ve akârât ve bi'l-cümle müessesât-ı maârifce ve programların ta'dil ve ıslâhına aid olarak nezâretten havale edilecek hususâtı tedkik ve rü'yete memur olup devâir ve efrâd tarafından doğrudan doğruya tevdi' ve itâ olunan kâğıdları kabul ve mevki'-i müzâkareye vaz' edemeyecektir.

Dördüncü madde- Meclis-i mezkûr idare ve şu'abât-ı maârifce lâzım olan her nev' mübâ-ya'ât ve mukâvelât ve masârifâtı nizâmât-ı mahsusasına tevfiikan tedkik ve tasdik ve bi'l-cümle

mekâtibi teftiş ve nasb olunacak ve terfî-i sınıf edecek muallimînin imtihanlarını icra ve memurîn ve muallimîn ve müstahdemîn-i maârif haklarında şikâyet üzerine mensub oldukları idarelerce tanzim olunacak tahkikât-ı evveliye varakalarıyla devâir-i aidesince muallimlik ve sair hidemât-ı maârif için vuku bulacak intihâbâtı hâvî evrakı tedkik ederek usul ve nizâmına muvâfık olduğu hâlde icabını icra ve olmadığı takdirde esbâb-ı mûcibe beyânıyla reddeder. Gerek tasdiki gerek reddi hâvî mukarrerâtı bâ-mazbata makam-ı nezârete bildirir.

Beşinci madde- Meclise havale olunan evrakın tarih-i havalesinden itibaren nihayet on gün zarfında müzâkeresi bi'l-icra mazbatası tanzim olunarak makam-ı nezârete itâ olunur ve evrak-ı mezkûre el-akdemü fe-illâ kadim kaidesine tevfikân mevki'-i müzâkereye konularak ancak mühim ve müsta'cel mevâd ve mübâyâ'ât komisyonunun mukarrerâtını hâvî evrak diğerlerine takdim ve tercih olunur. Evrak-ı muhavvelenin bir kıt'a defteri başkâtib tarafından reis-i meclise itâ ve usul-i mezkûre vechile bunların müzâkeresi icra edilir.

Altıncı madde- Bir maslahatın tedkik ve müzâkeresinde bir memur celbine veyahud isti'lâma lüzum görüldükde keyfiyet bâ-müzekkere makam-ı nezârete bildirilir.

Yedinci madde- Her gün azâ-yı mevcudenin isimleriyle verilen kararlar meclis kâtibi tarafından zabt ve kırâet olunarak reis ve azâya imza etdirilecektir. İşbu zabıt nihayet ertesi güne kadar ceride-i mahsusasına aynıyla derc ve tahrîr olunarak zîri reis ile esna-yı müzâkerede bulunan azâ tarafından imza olunacaktır. Mezkûr zabıt ceridesinde bozuk ve mahkûk mahal olmak ve satır arasına kelime ilâve eylemek caiz olmayıp şâyed sehv vuku bulmuş ise kırâet olunacak bir surette çizilerek bi't-tashih reis ile başkâtib tarafından imza edilecektir. Her mazbatanın müsveddesi hey'etce kırâet ve icra-yı tashihât ile kabul olunduktan sonra zîri hey'et-i mevcude ile reis tarafından imza olunarak kaleme irsâl ile tebyiz edildikten sonra sırasıyla tertib ve teclid olunacaktır.

Sekizinci madde- Meclisin umûr-ı tahririye ve kuyûdiyesi başkâtibin nezâreti tahtında cereyân edecek ve bunlarda vuku bulacak yolsuz muamelâtla te'ehhurâtdan başkâtib mes'ul tutulacaktır.

Dokuzuncu madde- Meclis azâsı mikdarının aded-i nizâmisine tenzîli bilâhare vuku bulacak münhalâta mu'allakdır ve aded-i nizâmiden fazla olan azâ kemâ kân devam ederek müzâkerâtda dahil bulunacak ve ekseriyet-i ârâ azâ-yı mevcude nısfının bir ziyadesiyle hâsıl olacaktır.

[illegible]

TAHSİL İÇİN KIBRIS'TAN GÖNDERİLECEK MÜSLÜMAN ÖĞRENCİLER

Kıbrıslı Müslüman çocukların eğitimden istifade edebilmeleri için her sene iki öğrencinin yatılı olarak Osmanlı idâdî okullarına kabul edilmesi usulünün devam ettirilmesi ve ilave olarak Mekteb-i Sultanî ve Dârüşşafaka'ya da adadaki kimsesiz ve yetim çocuklardan seçilecek birer öğrencinin kabul edilmesine dair

23 Temmuz 1908

Nezâret-i Maârif-i Umumiye

Mektubî Kalemî

Aded

64

Kıbrıs Niyâbet-i Şer'îyesi'ne

Faziletli efendim

Sâye-i maârif-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde Kıbrıs ceziresi etfâl-i Müslimesinin dahi ni-met-i maârifden hisse-mend olmaları için her sene cezîre etfâlinden iki şâkird leyli olarak mekâtib-i idâdiyeye kabul edilmekte ise de bu suret te'min-i maksada kâfi olamayacağı ci-hetle ba'demâ her sene mekâtib-i mezkûreye ikişer talebe kabulü usulüne devam edilmekle beraber Mekteb-i Sultanî ve Dârüşşafaka'ya dahi etfâl-i cezireden birer şâkird kabulünün usul ittihâzı hususuna sebk eden iş'âr-ı senâverî üzerine bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i padi-şahî şeref-müte'allik buyurulmuş ve keyfiyet taraf-ı vâlâlarına tebliğ kılınmış olduğu beyân-ı âlisiyle nezâret-i senâverice de ifa-yı muktezâsı fi 13 Kânûn-ı Evvel sene [1]323 tarihli ve üç yüz numaralı tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı Sadâret-penâhî ile iş'âr buyurulmuş idi. Sâlifü'z-zikr tebliğ-i sâmiden bahisle ve Maârif Komisyonu ifadesiyle yazılan fi 10 Haziran sene [1]324 tarih ve yüz otuz dokuz numaralı tahrirât-ı behiyyelerinde Kıbrıs Mekteb-i İdâdisi'nin ahiren ıslâh ve tensik ve tedrisâtının sair vilâyât-ı şahane ders programına tatbik olunması hasebiyle ba'demâ beher sene vilâyât-ı şahane mekâtib-i idâdiyesine leyli olarak iki şâkird i'zâmından bir fâide hâsıl olamayacağı beyânıyla buna mukabil olmak ve masârıfı yine mekâtib-i idâdi-ye bütcesinden tesviye edilmek üzere işbu iki şâkirdin ahiren vilâyât-ı şahanede küşâd olu-nan hukuk mekteblerinden birisine kabulleri lüzumu bildirilmekde ise de gerek Dersâadet ve gerek vilâyât-ı şahanedeki hukuk mektepleri nehârî olup bunlara kabul edilecek talebenin ber-müceb-i nizâm idâdî şehâdetnâmesini haiz olmakla beraber bi'l-müsabaka isbat-ı ehliyet etmesi lâzım geleceği ve esasen mekâtib-i idâdiyeye gönderilecek etfalın nehârî olan cezîre mekteb-i idâdisine devam-ı hâl ve kudretleri gayr-ı müsaid muhtacinden olması icab edece-ği derkâr bulunduğu binâen teklif edilen suretin tervici gayr-ı mümkün görülmüş oldu-ğundan kemâfi's-sâbık iki şâkirdin taşra mekâtib-i idâdiyesine gönderilmesi usulüne devam olunmakla beraber Mekteb-i Sultanî ile Dârüşşafaka için dahi cezîre etfâl-i Müslimesinden ve bi-kes ve bi-vâye takımından olmak üzere tahsile heveskâr ve emrâzdan sâlim iki çocuğun mezkûr komisyon ma'rifetiyle bi'l-intihâb Dersâadet'e i'zâmı ve keyfiyetin bâ-mazbata inbâ ve iş'ârı muktezi bulunmakla ol vechile icra-yı icabına himmet olunması bâbında irâde ef-en-dimindir.

Fi 23 Cemâziyelâhir sene [1]326 ve fi 10 Temmuz sene [1]324

Maârif-i Umumiye Nâzırı

Mustafa Haşim

ŞD.NF, 223/53_4

AÇILACAK CEMAAT OKULLARININ UYMASI GEREKEN KURALLAR

Cemaat okullarının Maârif Nizamnamesi gereği özel okullar statüsünde kabul edilmeleri sebebiyle yeni açılacak olan bu tür okullar için, İstanbul'da iseler Maârif Nezâreti'ne, diğer vilâyetlerde iseler Vilâyet Maârif Müdürlüklerine müracaat edilmesi gerektiğine, okulu açacak olan cemaat veya şahısların Osmanlı tabîiyyetinden olması durumunda mahallî maârif müdürlüklerinden, aksi durumda ise doğrudan Maârif Nezâreti'nden izin almaları icab edeceğine, müfredâtın devlet politikasına ve sair dinlerin saygınlığına muhalif olmaması hususlarına dair Maârif Nezâreti'nin raporu

24 Ağustos 1908

Nezâret-i Maârif-i Umumiye

Mektubî Kalemi

Aded

Umumî: 96050

Hususî: 178

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

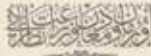
Kanun-ı Esasî mücebince cemaat-ı muhtelif tarafından küşâd edilecek mekâtib hakkında hasbe't-ta'alluk nezâret-i acizîce icrası muktezi muamelâtın tedkikiyle hâsıl olacak neticenin ilâve-i mütâlâa-i acizî ile arz ve inbâsı resîde-i dest-i ta'zîm olan 10 Temmuz sene [1]324 ve 5 Ağustos sene-i minhû tarih ve yüz elli bir ve yüz elli yedi numaralı iki kıt'a tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerinde emr u iş'âr buyurulmuştur. Cemaat mektepleri mekâtib-i hususiyeden olup Maârif Nizâmnamesi Kanun-ı Esasî ahkâmına tevfikân yeniden tanzim ve mekâtib-i hususiyenin tâbi tutulacağı mevâdd dahi yeni nizâmnamede tayin edileceğinden bu bâbda şimdiden icra edilecek muamele Düstûr'da mûnderic Maârif Nizâmnamesi'nin yüz yirmi dokuzuncu maddesine temasen, mekâtib-i hususiye küşâd edecek olanların Dersââdet'de Maârif Nezâreti'ne ve vilâyâtda maârif müdürlerine bâ-istid'a müracaatla küşâd edecekleri mektebin mahallini ve programını ve muallimlerin esâmisini bildirmelerinin ve fakat okutduracakları kitapların intihâbı ve programlarının tertibi hususunda edyâna ve devletin meslek ve teşekkülât-ı siyasiyesine muhalif olmamak şartıyla muhtâr bırakılmalarının ve müdür ve muallimlerin ehil olmaları lâzımeden bulunduğundan yedlerinde derece-i tahsillerini mübeyyin mekâtib-i resmiye-i Osmaniyye veyahud mekâtib-i ecnebiyeden şehâdetnâme veya ehliyetnâme bulunmasının ve bir de cemaatler eşhâs-ı maneviyeden olduklarından müdür-i mes'ul sıfatının mekteb müdürüne râcî' bulunmasının ve mekteb ittihâz olunan ebniye ve arazi ve bunların lede'l-hâce mukâta'âya rabtı hususunda kavânîn ve usul-i mahsusasına tevfikân muamele olunmasının meşrût tutulması ve bu şerâite tevfikân mekteb küşâd etmek isteyen cemaat ve efrâda tebaa-i Osmaniyye'den iseler mahalleri maârif idarelerince derhal ve efrâd ve cemaat-ı ecnebiyeden iseler nezâret-i acizîden bi'l-istifsâr me'zûniyet verilmesinin ve mekâtib-i mezkûrenin her zaman teftişâta küşâde bırakılmasının usul ittihâzı münasib mütâlâa kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Receb sene [1]326 ve fî 11 Ağustos sene [1]324

Maârif-i Umumiye Nâzırı

İbrahim Hakkı

44.

مردم به جای تپه نرسیدند.

[illegible]

مكتبة

اور چنانچه در محضر و در میان اهل بیت

44.

عقدت في ١٢٠٠

[illegible][illegible][illegible]

AAE-

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the existence of solutions of the system of equations (1) for arbitrary values of the parameters α and β . It is shown that the system of equations (1) has solutions for arbitrary values of the parameters α and β if and only if the conditions $\alpha \neq 0$ and $\beta \neq 0$ are satisfied.

SANAYİ MEKTEBİ NİZAMNAMESİNİN YENİLENMESİ

Kırk sene önce hazırlanmış bulunan Sanayi Mektebi Nizamnâmesi'nin ihtiyaca cevap veremeyecek hale gelmesi sebebiyle memleketin maârif ve sanayice ulaştığı seviye de dikkate alınarak yeniden bir nizâmnâme hazırlandığına ve eski nizamnamedeki maddelerin uygulanmasının neden mümkün olmadığına dair Mekteb-i Sanayi-i Osmanî Müdüriyetince Sadaret'e takdim edilen yazı

9 Ocak 1909

Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezâreti
Aded: 440

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Mekteb-i Sanâyi Nizâmnâmesi Dersâadet ve memâlik-i saire-i Osmaniyye'de mekâtib-i muntazama te'sis ve küşâd olunmazdan evvel yani bundan kırk bir sene evvel tertib edilmiş olup Memâlik-i Osmaniyye'nin ulûm ve maârif ve sanâyi'ce ol vakitki hâliyle şimdiki ahvâli kâbil-i kıyas olmadığı cihetle nizâmnâme-i mezkûr şimdiki hâlde asla kâbil-i tatbik olmaya-
rak bunun icab-ı hâl ve maslahata ve memleketin ve maârif ve sanâyi'ce vâsıl olduğu derecâta göre yeniden tanzimi ile lâyihasının takdimi ve bu lâyiha mevki'-i icraya konuluncaya kadar gerek memurînin ve gerek dürûs ve sanâyi'in emsâli mekâtibe göre ta'dil ve tertibi hususuna ol bâbda vâki olan arz ve istizân-ı çâkerânem üzerine 9 Ağustos sene [1]324 tarihli tezki-
re-i sâmiye-i cenâb-ı Sadâret-penâhileriyle müsaade buyurulmuş idi. Binâenaleyh ol bâbda bu kere tanzim kılınmış olan lâyiha-i nizâmiye ile esbâb-ı mucibesini hâvî mekteb-i mezbûr müdüriyetinin müzekkeresi aynen ve leffen takdim-i pîşgâh-ı sâmi-i fahîmâneleri kılınmış olmakla bunun lütfen bir ân evvel mer'îyyeti vesâilinin istikmâline müsaade-i celîle-i dâver-i efhamîleri şâyân buyurulmak bâbında ve her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî selh-i Zilhicce sene [1]326 ve fî 10 Kânûn-ı Sânî sene [1]324

Orman ve Ma'âdin ve Ziraat
Nâzırı
Bende
[Mavro Kordato]

***

Mekteb-i Sanâyi'-i Osmanî Müdüriyeti
Aded: 440

Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezâret-i Aliyyesi'ne

Atûfetli efendim hazretleri

Mekteb-i Sanâyi Nizâmnâmesi Dersâadet'de ve memâlik-i saire-i şahanede mekâtib-i muntazama te'sis ve küşâd olunmazdan yani bundan kırk bir sene evvel tertib edilmiş olup Memâ-

lik-i Osmaniyye'nin ulûm ve maârif ve sanâyi'ce ol vakitki hâliyle şimdiki ahvâli kâbil-i kıyas olmadığı cihetle nizâmnâme-i mezkûr şimdiki hâlde asla kâbil-i tatbik olmayarak bunun icab-ı hâl ve maslahata ve memleketin maârif ve sanâyi'ce vâsıl olduğu derece-i terakkiyâta göre yeniden tanzimiyle lâyihasının takdimi ve nizâmnâme kaleme alınıp mevki'-i icraya konuluncaya kadar gerek memurînin ve gerek dürûs ve sanâyi'in emsâli mekâtibe göre ta'dil ve tertibi hususuna müsaade buyurulması hakkında taraf-ı âli-i nezâret-penâhilerinden Bâbîali cânib-i sâmisine vâki olan iş'âr üzerine ol vechile icra-yı icabı şeref-vârid olup taraf-ı çâkeriye havale buyurulan fi 9 Ağustos sene [1]324 tarihli tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı Sadâret-penâhî ile emr u irâde buyurulmuşdu. Memuriyet-i acizâneme tarih-i tayinimden şimdiye kadar gûzerân eden beş mâh zarfında mektebin gerek tedrisât ve talimât ve şu'abât-ı muhtelif-i sanâyi'inin ve gerekse memâlik-i garbiyede emsâli sanâyi mekteblerinin suret-i teşekkül ve idareleri hakkında icra edilen tedkikât-ı lâzıme ve tettebbuât-ı amîka neticesi olarak sanâyi'-i hadîdiye ve haşebiye hususunda memleketin bu müesseseden intizâr eylediği netâyici te'minen yeni başdan kaleme alınan nizâmnâme lâyihası leffen sûy-ı âli-i nezâret-penâhilerine arz u takdim kılınmış olmakla lâyiha-i mezkûre mevâdd-ı mûndericesiyle elde bulunan nizâmnâme ahkâmı beynindeki tefâvüt ber-vech-i zîr fasl be-fasl şerh ve izah olunur şöyle ki:

Mekteb-i Sanâyi Nizâmnâmesi üç bâba mûnkasım olup birinci bâb mektebin ahvâl-i siyasiyesiyle kavâ'id-i umumiyesinden bâhis olarak üç ve ikinci bâb memurînin vezâif ve harekât-ı mukteziyesinden bahs etmek üzere iki ve üçüncü bâb dahi memurîn ve talebenin mükâfât ve mücâzâtını câmi' olarak kezâlik iki ki cem'an yedi fasıldan mürekkeb olup birinci bâbın birinci faslında mûnderic mevâd mücebince mektebin muhassasâtı Hazine-i Celile'den verileceği ve mektebde makinecilik ve marangozlukdan başka mimarlık, terzilik ve kunduracılık ve mücellidlik san'atlarının dahi tahsil olunacağı ve mekteb dahili ve harici iki kısma ayrılıp birinci kısma sinleri on üç yaşından dûn olmamak üzere beş yüz dahili talebe ikinci kısma dahi sinleri otuz yaşına kadar olan iki yüz harici şâkird kayd olunacağı ve mektebin idare-i umumiyesi bir nâzıra muhavvel olup dahili ve harici şubeler umuru ayrı ayrı müdürlerle tevdi' olunacağı ve umum talebe onar onar takımlara ayrılarak her takımın bir onbaşıya verileceği ve mektebde tedrisi meşrût olan ulûm miyânında Türkçe kırâet ve yazı ve a'mâl-i erba'a, imlâ ve kavâ'id gibi dürûs-ı ibtidâiye dahi gösterileceği yani hiç okuyup yazmak bilmeyen sabîler alınacağı ve talebe-i dahiliyeden bâ-şehâdetnâme çıkanların beş sene müddetle ustalıkla mektebde mecburen istihdam olunacağı muharrer olup hâlbuki hâl-i hâzırda mekteb muhassasâtı Hazine-i Celile'den itâ olunmayıp Şehid-i Hürriyet Midhat Paşa merhumun himmet-i vatan-perverâneleriyle mektebe tefrik ve tahsis buyurulan bazı emlâk ve akârdan alınan icarât bedelâtıyla yeniçeri hâsılâtı ve mekteb mamulâtı esmânından tahassul eden mebâligle tesviye edildiği Sanâyi'-i Nefise Mektebi'nde tahsil edilen fenn-i mimarî ile Dârülhayr'da gösterilen terzilik ve kunduracılık ve mücellidlik gibi sanâyi'-i hasise ve adiye talim edilmeyerek Mekteb-i Sanâyi'de yalnız tesviyecilik, demircilik ve dökmecilikle modelcilikden mürekkeb makinistlik ve Arab ve garb tarz-ı mimarîlerinde marangozluk ve matbaacılık tahsil olunduğu ve mektebe bi'l-müşabaka alınan talebenin mekâtib-i rüşdiyyeden bâ-şehâdetnâme me'zûn bulunması meşrût olduğu cihetle kırâet ve yazı gibi tahsil-i ibtidâiye aid dürûsun idâdi derecesinde bulunan bu mektebde tekrarına lüzum olmayacağı gibi mektebin dersihâne ve sanâyi'hânelerinin vüs'at-i hâzırası leyli iki yüz ve nehârî nihayet elli ki cem'an iki yüz elliden ziyade talebe istî'âbına da kat'an müsaid olmadığından ve on üç yaşındaki etfâl ile otuz yaşında bulunacak harici şâkirdânın bir bina dahilinde tahsili ahlâk nokta-i nazarından da münasib görülemeyeceğinden dahili ve harici talebenin sinleri bilâ-fark on altıdan efzûn olmamak üzere iki yüz elli talebe alındığı ve mekteb idaresinin haricde ikamet eden ve mektebde cereyân eden ahvâle

bittab' vukûfu olamayan bir nâzıra ihalesi dahilî ve haricî nâmlarıyla iki şubeye tefrikiyle ayrı ayrı müdürlere ifâzası hiçbir usule muvâfık ve maksadı te'mine kâfi olamayacağı cihetle asla şâyân-ı kabul görülemeyeceği ve talebenin onar onar takımlara tefrikiyle onbaşılara tevdî'i hiçbir mektebde görülmüş ahvâlden olmayıp bu usul talebe arasında nifak ve adâvet ve niha-yet mücadele ve zıddiyet husûlünü müeddî olarak bu da hiçbir vechile tecvîz olunamayacağı ve mektebden bâ-şehâdetnâme çıkanların beş sene müddetle mektebde ustalıkta istihdamı-nın mecburî olması dahi ne mektebin menfaatine ve ne de hürriyet-i şahsiyeye muvâfık ola-mayacağı cihetle bu kere yeniden bi't-tanzim takdim-i huzur-ı âlî-i nezâret-penâhileri kılınan nizâmnâme lâyihasında hususât-ı mebhûse icab ve iktizâsı vechile ta'dîl ve tebdil veya hazf edilerek yerlerine lâyiha-i mezkûrenin birinci faslının birinci ve ikinci ve üçüncü ve ikinci faslın yedinci ve üçüncü faslın onuncu ve on birinci ve beşinci faslın otuz beşinci maddeleri tahrîr ve nizâmnâmenin birinci bâbın ikinci faslında şube-i dahiliye şâkirdânı için asâkir-i nizâmiye kaidesine tevfikân tayinât verileceği muharrer olup hâlbuki mekâtib-i leyliyenin hiçbirinde tatbik olunamayan bu usul-i iâşe öteden beri kaldırılarak her mektebde talebenin nazârî ve amelî iştigâlât-ı yevmiyesine göre bir nisbet gıdâiye tayiniyle mekteb muhassasâtın-dan me'kûlât için lâyıkıyla it'âm ve iâşelerine muktezi tahsisât tefriki suretiyle idare-i masla-hat edildiği cihetle et, ekmek ve erzak fiyatlarının tahavvülü sebebiyle her ân tebdil ve tahvile ma'rûz bulunan tayinât-ı mezkûre hakkında mekteb nizâmnâmelerinde madde-i mahsusuna mûnderic olmayıp bu husus mektebin senevî bûdcesinde gösterilmekle iktifa olduğu cihet-le lâyiha-i mütekaddimedede buna dair ayrıca bir madde derc edilmemiştir.

İkinci bâbın birinci faslı memurînin vezâif-i mahsusalarına dair olup mekteb idaresinin suret-i tertib ve teşkili ve şu'abâta tefrik ve taksimi hususu bâlâda arz ve izah olduğu vec-hile tebdil olununca bittab' bu bâbda memurînin esasen pek nâkıs olan ve ekserisi mekteb-lerde talimât-ı dahiliye ile tayin olunan vezâifi ile azl ve nasbı ve küfelâsı hakkında muharrer mevâdd-ı nizâmiyenin dahi tebeddülü zarurî olmakla mütekaddim nizâmnâme lâyihasında işbu faslında muharrer mevâddın yerine kâim olmak üzere üçüncü faslın on üç, on dört, on beş, on altı, on yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi, yirmi bir, yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört, yir-mi beş, yirmi altı, yirmi yedi, yirmi sekizinci ve yedinci faslın kırk sekiz, kırk dokuz, elli, elli bir, elli iki, elli üçüncü maddeleri tahrîr olunmuş ve bâb-ı sâninin ikinci faslı dahi mektebin usul-i hesabiyesini mu'arref beş maddeden mürekkebe olup hâlbuki mekteb-i sanâyi'in mua-melât-ı kuyûdiye ve hesabiyyesi Divan-ı Muhasebâtca gösterilen usulde ve devletin kavânin-i maliyesi dairesinde tahrîr ve tanzim ve rûyet edilmekte olduğundan işbu faslında mûnderic mevâddın ibkâsına mahal kalmamakla yerlerine lâyihanın üçüncü faslında yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört, yirmi beşinci maddeler yazılmıştır.

Nizâmnâmenin üçüncü bâbın fasl-ı evvelinde imtihan-ı umumîlerin Nisan'da ircâ' oluna-cağı ve tatil-i umumînin bir haftadan ibaret olacağı ve bulunduğu sınıfta imtihan vereme-yenler ileriye geçemeyip isbat-ı ehliyet edene kadar o sınıfta kalarak ancak beş sene müddet bir sınıfta kalanların çıkarılacakları ve bi'l-imtihan şehâdetnâme alanlar mektebde kaç sene ustalıkla alikonulursa o kadar müddet haricde işleyecekleri san'atın patent resminden muaf tutularak işbu muafiyet yedindeki şehâdetnâmeye dahi derc olunacağı ve sanâyi muallimleri-ne terfî-i sınıf edemedikleri talebenin adedine göre mükâfât-ı nakdiye verileceği muharrer olup hâlbuki imtihan-ı umumîlerin günlerin uzadığı mevsimen ameliyât-ı sînâiye ile iştigâ-le en müsaid bulunduğu Nisan ayında icrası ve tatil-i umumînin bir haftadan ibaret olması muvâfık olamayacağı gibi terfî-i sınıfa muvaffak olamayan bir talebenin beş sene mütemâ-diyen ayn-ı sınıfta ve mektebde ibkâsına kat'an cevâz verilemeyeceği ve bâ-şehâdetnâme mektebden çıkan talebenin icra eyleyecekleri sanâyi için patent rûsûmundan muaf tutulması

ve muallimîne ifa-yı vazife eylediklerinden dolayı ikramiye i'tâsı hiçbir mektebde görülmüş hususâtdan olmayıp tasvîb ve ibkâ olunamayacağı cihetle işbu fasılda münderic mevâddın yerine kâim olmak üzere melfûf nizâmnâme lâyihasının beşinci faslında otuz beş, otuz yedi, otuz sekiz, otuz dokuzuncu maddeleri derc edilmiş ve mekteb talebesinin umûr-ı zâbıtasına ve müstahık-ı ceza olanların terbiyesine dair olan ikinci bâbın ikinci faslında talebeye verilecek ceza birincisi hapis ikincisi riyâzet ve üçüncüsü tevkif olmak üzere üç nev' olduğu ve hapis cezasının müddeti on iki saatden bir mâha kadar olacağı ve riyâzet cezası üç gün kuru ekmek verilmek ve ayakda tutulmak ve vücudunun tahammülüne göre on değnekden yirmi değneğe kadar darb olunmak suretiyle tatbik edileceği ve mektebin memurîn ve hademesinden sirkat ve irtikâba tasaddî edenlerin mektebden tardıyla zâbıtaya teslimi ve hüsn-i hizmet eden memurîn ve muallimîne de her iki senede bir yüzde on kadar zamâim icrası on beş sene ifa-yı hizmet eyleyenler istedikleri hâlde sülûs maaşlarıyla ve yirmi sene hizmet edenler sülûsân ve yirmi beş sene hizmetde bulunanlar tam maaşlarıyla tekaüd edileceği muharrer olup adliyenin teşkilinden evvel yapılmış olan işbu nizâmnâmenin mücazât ve mükâfâta dair olan mevâddının mekteb idareleri tarafından artık hiçbir suretle düstûru'l-amel olamayacağı bedihî olduğu gibi Tekaüd Nezâreti'nin te'sisinden beri umum memurîn-i tekaüdiyeleri nezâret-i mezkûreye irsâl olunarak hak ve usul-i tekaüd dahi nizâmnâme-i mahsusa merbût bulunduğu cihetle el-yevm hükmü mefsûh olan işbu mevâd yerine talebe için umum mekâtib-i muntazamada kabul olunan bir saat yazı yazmaktan ibaret tevkif cezasıyla hafta izninden mahrumiyet ve tekdir ve tevbîh ve tarddan ibaret olmak üzere beş nev' ceza tertib olunarak nizâmnâme lâyihasının altıncı faslının kırk üç, kırk beş, kırk altıncı maddelerine derc ve memurîn mücazâtı hakkında dahi üçüncü faslın on beşinci ve dördüncü faslın otuz bir, otuz üçüncü maddelerinde izahât-ı kâfiye i'tâ ve ber-vech-i bâlâ şerh ve izah edilen ta'dilâtdan mâadâ bâ-emr-i sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhî Avrupa'daki emsâli mekâtib-i sînâiyeye tevfiikan mektebin gerek suret-i idaresi ve gerekse tedrisât-ı fenniye ve talimât-ı sînâiyesi hakkında tatbik ve icrası iktizâ eden ıslâhât ve ta'dilâtın icab etdirdiği bi'l-cümle hususâta aid sair maddelerde ilâve edilerek mektebin o cihetle hüsn-i idare ve terakkî ve te'âlisini mükeffil olmak üzere lâyiha-i ma'rûza ikmâl ve itmâm edilmiş olmakla mündericâtı nezd-i âlî-i nezâret-penâhîlerinde dahi tasvîb buyurulduğu suretde mer'iyet-i ahkâmı için iktizâ eden muamelenin istikmâl buyurulması hususuna müsaade-i aliyye-i cenâb-ı nezâret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u fer-mân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Zilhicce sene [1]326 ve fî 8 Kânûn-ı Sâni sene [1]324

Mekteb-i Sanâyi Müdürü
Bende
Es-Seyyid İbrahim bin Behcet

Üsküp Sanayi Mektebi 1887
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

240

İDADİLERDE EĞİTİMİN PARALI OLMASI

İdadi mekteplerinde eğitimin paralı olması Maârif Nezâretince kararlaştırılmış olup yatılı ve gündüzlü öğrencilerden alınacak ücrete ve bu ücretin kaç taksitte alınacağına, okuldaki öğrenci mevcudunun %20'sini aşmamak üzere parasız öğrenci kabul edeceğine dair nizamname

27 Mayıs 1909

Nezâret-i Maârif-i Umumiye
Mektubî Kalemi
Aded: 84

Huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Tahsil-i idâdînin ücrete rabtı hakkında nezâret-i acizce tanzim kılınan lâyiha-i nizâmiye ol bâbdaki esbâb-ı mûcibe mazbatasıyla ma'an ve leffen takdim kılınmakla iktisâb-ı kanuniyet etmesi esbâbının istikmâline müsaade-i celîle-i fahîmâneleri sezâvâr buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 Cemâziyelevvel sene [1]327 ve fî 14 Mayıs sene [1]325

Maârif-i Umumiye Nâzırı
Nail

***

Nezâret-i Maârif-i Umumiye
Meclis-i Kebîr-i Maârif

*Tahsil-i idâdîde bulunan talebeden alınacak ücûrât
hakkındaki nizâmnâme lâyihasıdır*

Birinci madde- Dersâadet ve taşra mekâtib-i idâdiyesinin sunûf-ı idâdiyesine devam eden nehârî talebeden senevî ikişer Osmanlı altını ücret-i tahsiliye alınacaktır.

İkinci madde- İstanbul Leyli İdâdîsi'nin idâdî sınıflarında bulunan nehârî talebeden senevî üçer ve sunûf-ı rüşdiye ve ibtidâiyesine müdâvim şâkirdândan senevî ikişer ve bir rub' Osmanlı altını alınacaktır.

Üçüncü madde- İstanbul Leyli İdâdîsi'nin sunûf-ı idâdiye ve rüşdiye ve ibtidâiyesinde bulunan leyli talebeden elbise ve çamaşır verilmemek şartıyla senevî yirmi beşer ve taşra mekâtib-i idâdiyesinin leyli talebesinden elbise verilmek üzere senevî on beşer Osmanlı altını ücret alınacaktır.

Dördüncü madde- Bâlâdaki maddelerde tayin olunan ücretler üç yüz yirmi beş sene-i tedriyesinin mebd'e'i olan Eylül ibtidâsından itibaren istifâ kılınacaktır.

Beşinci madde- Ber-vech-i bâlâ tayin olunan ücretler üçer taksit ile tahsil edilir. Taksitlerin mikdar ve zaman-ı istifâsı Maârif Nezâretince tayin kılınacaktır.

Altıncı madde- İstanbul Leylî İdâdisi'nden mâadâ bilumum mekâtib-i idâdiyenin sunûf-ı rüşdiye ve ibtidâyesine devam eden nehârî talebeden ücret-i tahsiliye alınmaz.

Yedinci madde- Mekâtib-i idâdiyede el-yevm mevcut olan meccânî talebeden ikmâl-i müddet-i tahsiliye edinceye kadar ücret alınmaz. Fakat bu misillü talebeden imtihanlarda muvaffak olamayıp sınıflarında ibkâ edilenler ücrete tâbidir.

Sekizinci madde- Her idâdî mektebinde leylî talebenin yüzde yirmisini tecavüz etmemek üzere leylî ve nehârî talebesinin kezâlik yüzde yirmisini tecavüz etmemek şartıyla nehârî ücretsiz talebe alınır. Kûsûrât aded-i tâma iblâğ olunur.

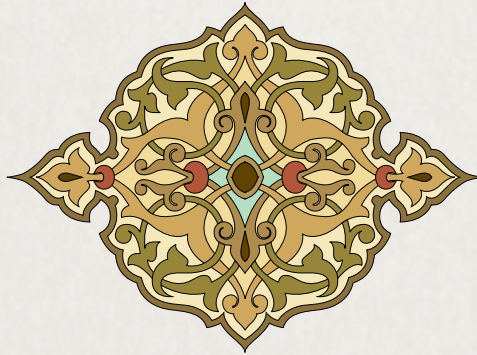
Dokuzuncu madde- El-ân mevcut meccânî talebesinin mikdarı yüzde yirmi nisbetini tecavüz eden mekteblerde bu nisbet beşinci maddede beyân olunan yüzde yirmiden aşağıya tenezzül edinceye kadar meccânî talebe alınmayacaktır.

Onuncu madde- Leylî ve nehârî meccânen kabul olunan talebeden terfî'-i sınıfa muvaffak olamayarak sınıflarında ibkâ olunanlar ücrete tâbi tutulurlar.

On birinci madde- Meccânen kabul olunacak leylî ve nehârî talebenin suret-i intihâbı Maârif-i Umumiye Nezâretince tertib olunacak talimâta tâbidir.

Fî 13 Mayıs sene [1]325

Meclis-i Kebîr-i Maârif

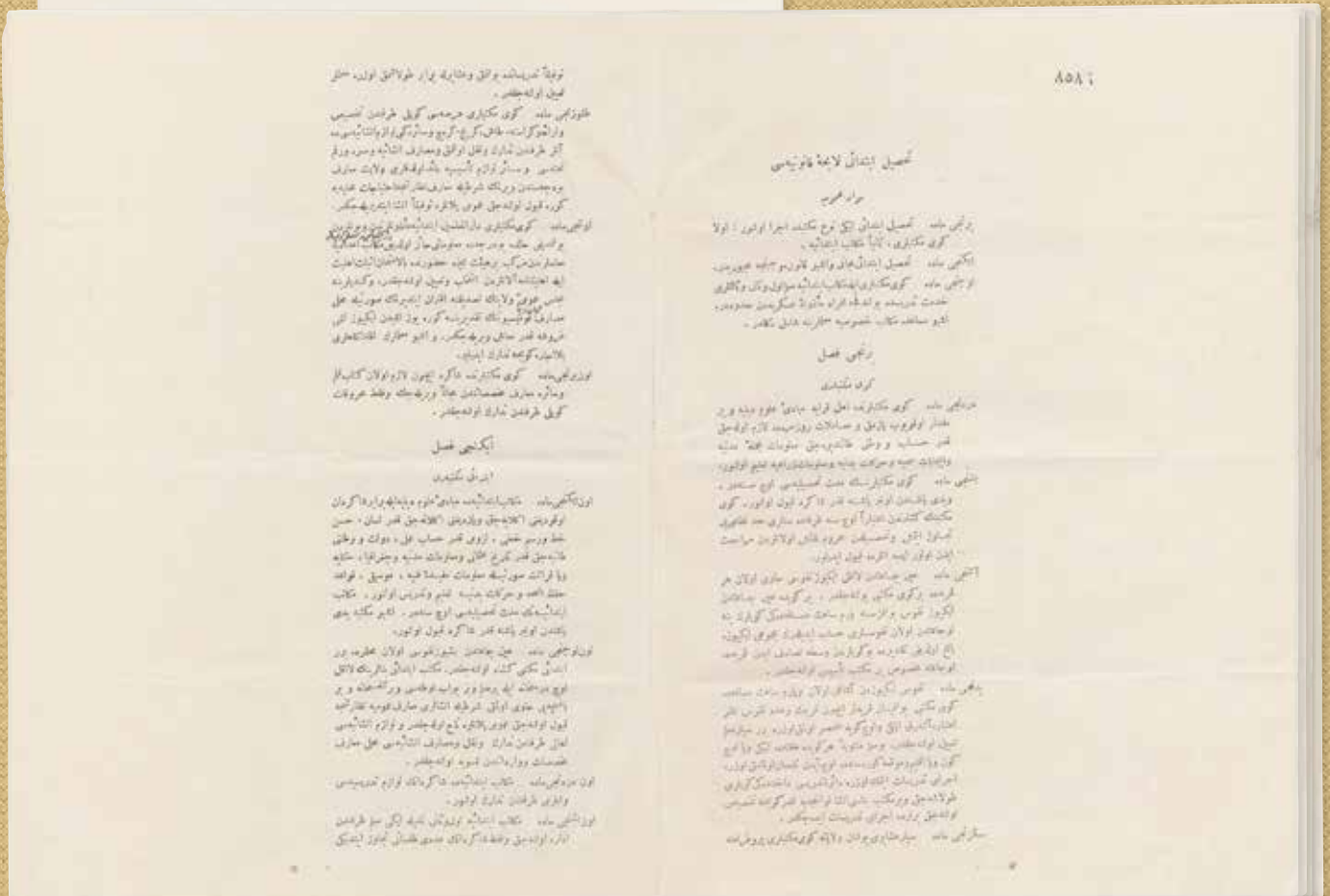

*Şam'da İdadi Mektebi'nin görünüşü ve
Şam İdadi Mektebi öğrencileri
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

İLKÖĞRETİM KANUN TASARISI

1869 tarihli Maarif Nizamnamesi'nin yetersiz kalması sebebiyle hazırlanan ve 7-11 yaş arası erkek çocuklarının eğitimini mecburi hale getirip bu amaçla açılacak veya yeniden düzenlenecek köy ve mahalle mekteplerinin vasıflarını, muallimlerinin Darülmualimin-i İbtidaiye (İlköğretim Öğretmen Okulu) mezunu olmaları gerektiğini hükme bağlayan Tahsîl-i İbtidâî (İlköğretim) Kanunu tasarısı

10 Haziran 1909

Nezâret-i Maârif-i Umûmiye

Mektubî Kalemi

Aded

100

Huzûr-ı Sâmi-i Cenâb-ı Sadâret-penâhi'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Tahsil-i İbtidâî hakkında kaleme alınan lâyiha-i kanuniye ile esbâb-ı mûcibe lâyihalarının takdimini mutazammın makam-ı nezâret-i acizîden yazılan 22 Mart sene [1]325 tarihli tezkirenin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulması üzerine şûrâ-yı müşârunileyhâ Tanzimât Dairesince her derece-i tahsil için başka başka kanun lâyihaları tanziminden ise Maârif-i Umûmiye Nizâmnamesi'nin tecârib-i vâkı'a ve tekemmülât-ı ahîre-i maârif ile mütenâsib ve ihtiyac-ı memlekete muvâfık bir suretde ta'dili münasib olacağından ol vechile icra-yı icabıyla kaleme alınacak lâyihanın irsâli hakkında itâ olunan mazbatanın melfûfuyla beraber irsâl kılındığı beyân-ı âlîsiyle iktizâsının ifa ve arz ve inbâ ve melfûfâtın iadesine dair şeref-vârid olan 18 Mayıs sene [1]325 tarih ve on yedi numaralı tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri meclise lede'l-havale tahsil-i ibtidâînin mâ-kabl olmak itibarıyla tedrisât-ı idâdiye ve 'âliyyeye münasebeti var ise de mâ-fevkindeki merâtib-i tahsiliyenin tahsil-i ibtidâiye te'siri olamayacağına ve Avrupaca dahi tahsil-i ibtidâî ve tâli ve 'âlinin ayrı ayrı nizâmât ile tensik edilmiş olduğu ol bâbdaki nizâmânâmelerin bi'l-celb icra edilen tedkikâtdan anlaşıldığına ve bir de maârif hisse-i iânesi vâridâtından mekâtib-i gayr-ı müslime için tahsisât itâsı hakkında vuku bulan müracaatlardan dolayı ahkâmı bilumum anâsır-ı Osmanıyyeye şâmil olan mezkûr lâyihanın bir an evvel iktisâb-ı kat'iyet ile mevki'-i tatbîke vaz'ı lâzımeden bulunduğuna dair ve mezkûr lâyiha hakkında bazı izahâta mütedâir olarak tanzim ve itâ olunan mazbata mündericâtı muvâfık-ı maslahat görülerek leffen ve sâlifü'z-zikr Şûrâ-yı Devlet mazbatasıyla nizâmname ve esbâb-ı mûcibe lâyihaları dahi ma'an ve iadeten takdim kılınmış olmakla icra-yı icabına müsaade-i celile-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Cemâziyelevvel sene [1]327 ve fî 28 Mayıs sene [1]325

Maârif-i Umumiye Nâzırı

Bende

Nail

Tahsil-i İbtidâi Lâyiha-i Kanuniyesi
Mevâdd-ı Umûmiye

Birinci Madde: Tahsil-i ibtidâi iki nev' mektebde icra olunur: Evvelâ köy mektepleri, sâniyen mekâtib-i ibtidâiye.

İkinci Madde: Tahsil-i ibtidâi meccânî ve işbu kanun mücebince mecburîdir.

Üçüncü Madde: Köy mektepleri ile mekâtib-i ibtidâiye muallim-i evvel ve sâni ve sâlisleri hizmet-i tedrisde bulundukca efrâd-ı me'zûne-i askeriyyeden ma'dûddur.

İşbu müsaade mekâtib-i hususiye muallimlerine şâmil değildir.

Birinci Fasl
Köy Mektepleri

Dördüncü Madde: Köy mekteplerinde ehl-i kurâya mebâdî-i ulûm-ı diniye ve bir mikdar okuyup yazmak ve muamelât-ı rûz-merrede lâzım olacak kadar hesap ve vatanı tanıttıracak malumât-ı mücmele-i medeniye ve icabât-ı sıhhiye ve harekât-ı bedeniye ve malumât-ı zirâ'iyye talim olunur.

Beşinci Madde: Köy mekteplerinin müddet-i tahsiliyesi üç senedir. Ve yedi yaşından on bir yaşına kadar şâkird kabul olunur. Köy mektebinin küşâdından itibaren üç sene zarfında sinleri hadd-i nizâmiyi tecavüz etmiş ve tahsilden mahrum kalmış olanlardan müracaat eden olur ise onlar da kabul edilir.

Altıncı Madde: Aynı cemaatden lâ-ekal iki yüz nüfusu hâvî olan her karyede bir köy mektebi bulunacaktır. Bir köyde aynı cemaatden iki yüz nüfus bulunmazsa yarım saat mesafedeki köylerin yine o cemaatden olan nüfusları hesap edilerek mecmû'u iki yüze bâliğ olduğu takdirde bu köylerden vasata tesadüf eden karyede o cemaate mahsus bir mekteb te'sis olunacaktır.

Yedinci Madde: Nüfusu iki yüzden aşağı olan ve yarım saat mesafede köy mektebi bulunmayan karyeler için kurbiyet ve aded-i nüfus nazar-ı itibara alınarak iki ve üç köye münhasır olmak üzere birer seyyar muallim tayin olunacaktır. Bu muallim münâvebeten her köyde haftada iki veya üç gün veya iklim ve mevkî'e göre senede üç aydan noksan olmamak üzere icra-yı tedrisât etmek üzere daire-i tedrisi dahilindeki köyleri dolaşacak ve bir mekteb binası inşa olununcaya kadar köyce tahsis olunacak yerlerde icra-yı tedrisât edecektir.

Sekizinci Madde: Seyyar aşâiri bulunan vilâyâta köy mektepleri programına tevfiikan tedrisâtta bulunmak ve aşâirle beraber dolaşmak üzere muallimler tayin olunacaktır.

Dokuzuncu Madde: Köy mektepleri arsası köylü tarafından tahsis ve irâe ve kereste, taş, kerpiç, kireç ve saire gibi levâzım-ı inşaiyesi de onlar tarafından tedarik ve nakl olunmak ve masârif-ı inşaiye ve sıra ve rakam tahtası ve sair levâzım-ı te'sisiye aid oldukları vilâyet maârif bütcesinden verilmek şartıyla Maârif Nezâretince ihtiyacât-ı mahalliyeye göre kabul olunacak umumî planlara tevfiikan inşa etdirilecektir.

Onuncu Madde: Köy mektepleri Dârülmuallimîn-i İbtidâiye me'zûnlarından ve bunlardan bulunmadığı hâlde bu derecede malumâtı haiz olduğu Dârülmuallimîn muallim-i evveliyle mekâtib-i idâiye muallimlerinden mürekkeb bir hey'et-i mümeyyize huzurunda bi'l-imtihan isbat-ı ehliyet ile ehliyetnâme alanlardan intihâb ve tayin olunacaktır. Ve kendilerine meclis-i umumî-i vilâyetin tasdikine iktirân etdirilmek suretiyle mahalli maârif meclisi veya komisyonunun takdirine göre yüz elliden iki yüz elli kuruşa kadar maaş verilecektir. Ve işbu muallimlerin ikametgâhları bilâ-icâre köyce tedarik edilir.

On Birinci Madde: Köy mekteblerinde şâkird için lâzım olan kitab, kalem ve saire maârif muhassasâtından meccânen verilecek ve fakat mahrûkât köylü tarafından tedarik olunacaktır.

*İkinci Fasl
İbtidâi Mektepleri*

On İkinci Madde: Mekâtib-i ibtidâiyede mebâdi-i ulûm-ı diniye ile beraber şâkirdân okuduğunu anlayacak ve yazdığını anlatacak kadar lisan, hüsn-i hat ve resim hattı, lüzumu kadar hesab-ı ameli, devlet ve vatanını tanıyacak kadar tarih-i Osmanî ve malumât-ı medeniye ve coğrafya, hikâye veya kırâet suretiyle malumât-ı müfide-i fenniye, musiki, kavâ'id-i hıfzıssıhha ve harekât-ı bedeniye talim ve tedris olunur. Mekâtib-i ibtidâiyenin müddet-i tahsiliyesi üç senedir. İşbu mektebe yedi yaşından on bir yaşına kadar şâkird kabul olunur.

On Üçüncü Madde: Aynı cemaatden beş yüz nüfusu olan mahallerde birer ibtidâi mektebi küşâd olunacaktır. Mekteb-i ibtidâi binalarının lâ-ekal üç dersâne ile bir muallim ve bir bevvâb odası ve bir teneffüşâne ve bir bahçeyi hâvi olmak şartıyla inşaları Maârif-i Umûmiye Nezâretince kabul olunacak umumî planlara tâbi olacaktır ve levâzım-ı inşaiyesi ahali tarafından tedarik ve nakl ve masârif-ı inşaiyesi mahalli maârif muhassasât ve vâridâtından tesviye olunacaktır.

On Dördüncü Madde: Mekâtib-i ibtidâiyede şâkirdânın levâzım-ı tedrisiyesi velileri tarafından tedarik olunur.

On Beşinci Madde: Mekâtib-i ibtidâiye evvel ve sâni nâmıyla iki muallim tarafından idare olunacak ve fakat şâkirdânın adedi doksanı tecavüz ettiği hâlde bir de muallim-i sâlis istihdam edilecek ve her dersânenin mevcudu kırk şâkirdi tecavüz etmeyecektir.

On Altıncı Madde: Mekâtib-i ibtidâiye muallimleri köy mekteblerinde kesb-i kıdem ve istihkâk eden şehâdetnâme veya ehliyetnâmeli muallimlerden intihâb ve tayin olunacaktır. Bunlardan münasibi bulunmadığı takdirde Dârülmuallimîn-i İbtidâiye'den aliyy'ül-a'lâ şehâdetnâmeyi haiz olanlar doğrudan doğruya tayin olunabilir.

On Yedinci Madde: Muallim-i evvel müdüriyet vazifesi ile de mükellefdir. Meclis-i umumî-i vilâyetin tasdikine iktirân etmek şartıyla mahalli maârif meclisi veya komisyonunun takdirine göre maârif vâridâtından muallim-i sâlise iki yüzden üç yüz ve muallim-i sâniye iki yüz elli den üç yüz elli ve muallim-i evvele üç yüzden dört yüz kuruşa kadar maaş verilecektir ve bir bevvâb ile hademeye dahi münasib mikdar maaş tahsis olunacaktır.

On Sekizinci Madde: Mekâtib-i ibtidâiyenin sıra, levha, harita, yazı tahtası gibi levâzımı ve mahrûkât ve sair masârif-ı müteferrikası mahalli maârif idarelerince tedarik kılınarak bedelleri maârif muhassasâtından i'tâ olunacaktır.

*Üçüncü Fasl
Dârülmuallimîn-i İbtidâiye*

On Dokuzuncu Madde: Köy mektepleriyle mekâtib-i ibtidâiye muallim yetiştirmek maksadıyla nüfus ve ihtiyaca göre her vilâyetin veyahud iki ve nihayet üç vilâyete mahsus olmak üzere bunlardan birisinin merkezinde leyli ve muhtelit bir Dârülmuallimîn-i İbtidâiye te'sis olunacaktır.

Yirminci Madde: Dârülmuallimîn-i İbtidâiye Maârif Nezâreti'nin taht-ı nezâretindedir ve her dârülmuallimîn nezâret-i müşârunileyhâdan mansûb bir müdür tarafından idare olunur.

Yirmi Birinci Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'de ulûm-ı diniye ve kavâ'id-i ahlâkiye, malumât-ı medeniye, usul-i talim ve terbiye, Türkçe (kavâ'id ve kitâbet-i Osmaniyye'de müstamel olan Arabî ve Fârisî lûgat ve terkibâtın kavâ'id-i de öğretilecek) kitab ve usul-i muhabe-re, hesap (küsûrât ve tenâsüb de dahil olduğu hâlde meskûkât ve evzân ve ekyâl-i hesabât ve tatbikâtı) usul-i defteri, usul-i hendese ve tatbikâtı, hüsn-i hat ve resim hattı ve eşkâl, tarih-i mukaddes ve Osmanî, coğrafya (Memâlik-i Osmaniyye coğrafyasına ziyade ehemmiyet verilecektir) mebdâ-i ulûm-ı tabîiyye (hikmet, kimya, nebâtât, hayvanât, madeniyât), malumât-ı zirâ'iyye ve tatbikâtı, malumât-ı iktisâdiye, Fransızca, kavâ'id-i hıfzıssıhha ve harekât-ı bedeniye, musiki tedris ve talim olunur. Dârümuallimîn-i İbtidâiye'nin müddet-i tedrisiyesi üç senedir.

Yirmi İkinci Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'ye alınacak talebenin bilâhare tedris edeceği fenleri ifade edebilecek derecede lisan-ı mahalliye vukûfunu bi'l-imtihan isbat etmesi ve Türkçe okuyup dürüstce imlâ yazması ve sâlik olduğu dinin akâidinden ve a'mâl-i erba'adan imtihan vermesi ve sinni on sekizden dün yirmi beşden efzûn olmaması ve haysiyet-i tedrisi ihlâl edecek a'zâr-ı cismâniyesi olmamakla beraber ille ve emrâz-ı sâriyeden sâlim olması ve tezkire-i Osmaniyyesini, aşî ilmuhaberiyle usulen hüsn-i hâl şehâdetnâmesini ibrâz etmesi meşrûtdur.

Yirmi Üçüncü Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'nin her sınıfında a'zamî olarak ellışerden cem'an leylî ve meccânî yüz elli talebesi olacaktır. Şerâit-i duhûlû haiz olanlar aded-i mürettebi tecavüz ederse beyinlerinde müsabaka imtihanı icra olunur ve tertib-i mukannen haricinde şerâit-i duhûlû haiz olup da arzu edenlerden on kişi senevî on lira ücretle kabul olunabilir.

Yirmi Dördüncü Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye talebesi Dârümuallimîn'e müdâvim bulundukca efrâd-ı me'zûne-i askeriyeden ma'dûddur.

Yirmi Beşinci Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'ye alınacak talebe ikmâl-i tahsil etdikden sonra on sene müddetle köy mektebleriyle mekâtib-i ibtidâiyede hizmet ile mükellefdirler.

Yirmi Altıncı Madde: Teklif olunacak hizmet-i talimiyeyi kabulden istinkâf edenlerden otuz lira tazmînât alınır ve derhal efrâd-ı me'zûne-i askeriyeden ma'dûd olmadıkları cihet-i askeriyeye iş'ar olunur ve haklarında bakâya muamelesi icra edilir.

Yirmi Yedinci Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'den şehâdetnâme alanlar evvelâ köy mekteblerinde muallimlik etdikden sonra terfî'an mekâtib-i ibtidâiye muallimliklerine nakl olunacaklardır.

Yirmi Sekizinci Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye talebesine kitab, kalem gibi levâzım-ı tedrisiye meccânen verilecektir.

Yirmi Dokuzuncu Madde: Şimdilik leylî olamayan Dârümuallimîn-i İbtidâiye'de talebeye şehri altmış kuruş maaş verilecektir.

Otuzuncu Madde: Dârümuallimîn-i İbtidâiye'de üç muallim-i dâimî ve lüzumu mikdar seyyar muallim ve hademe ve bir bevâb ve leylîlerde umûr-ı hesabiye ve tahririyye ile meşgul bir kâtib ve bir dahiliye memuru da istihdam olunacaktır.

Otuz Birinci Madde: Muallimîn mahalli maârif meclisi veya komisyonunca intihâb ve tayin ve memuriyetleri Maârif Nezâretince tasdik olunur. Müstahdemîn-i saire ise maârif müdüriyeti tarafından tayin kılınır.

Otuz İkinci Madde: Dâimî muallimlerin ikinci derece tahsilini ikmâl etmiş ve mekâtib muallimliklerinde bir seneden ekal olmamak üzere ifa-yı hüsn-i hizmet eylemiş zevâtdan olmaları meşrûtdur.

Otuz Üçüncü Madde: Müdür şâkirdânın zabt ü rabtına ve muallimîn ve müstahdemîn-i sairenin vazifelerini ifa edip etmediklerine ve mektebe müte'âlik nizâmât ve evâmirin hüsn-i

icrasına mütemâdiyen ikdâm ve itina edecektir. Müdür haftada lâ-ekal altı ders talimi vazife-siyle mükellefdir. Müdürün gaybûbetinde muallim-i evvel vekâlet eder.

Otuz Dördüncü Madde: Muallim-i evvel ve sâni ve sâlis ihtisâslarına göre haftada on ikiden on sekiz saate kadar ders okutmakla mükellefdirler. Devam ve hususât-ı sairede mübâlâtsizlikleri görülen mualliminden kiste'l-yeve icra olunur. Devamsızlığı i'tiyâd edenler azl olunur ve yerine hemen münasibi bi'l-intihâb işe mübâşeret etdirilerek keyfiyet Maârif Nezâreti'ne yazılır.

Otuz Beşinci Madde: Leyli Dârümuallimîn'de müdür ile dâimî muallimler bi'l-münâvebe geceleri mektebde kalmağa mecburdurlar.

Dördüncü Fasl

Tahsil-i İbtidâin Mecburiyeti

Otuz Altıncı Madde: İkinci maddede beyân olunan mecburiyet-i tahsil köy veya ibtidâi mektebi bulunan karye ve kasabalarda yedi yaşından on bir yaşına kadar olan zükûr etfâle mahsusdur.

Otuz Yedinci Madde: Karyelerde ihtiyar meclisi ve kasabalarda mahalle imam ve muhtârları esnan-ı tahsilde bulunan etfâl-i zükûrun isimlerini ve onların iâşesiyle mükellef olan vâlideyn ve ekâribinin esâmisini mübeyyin bir defter tanzimine ve mezkûr defteri ba'de't-tahtim muallimine teslim etmeğe mecburdur.

Otuz Sekizinci Madde: Mekteb muallimine sene-i dersiye'nin ibtidâsından nihayet bir aya kadar böyle bir defter teslim olunmaz ise muallim tarafından karyelerde hey'et-i ihtiyariye ve kasabalarda eimme ve muhtârândan tahrîren taleb ve tarihi-i talebden on beş güne kadar defter yine verilmez ise mecâlis-i belediye ve belediye meclisleri bulunmayan yerlerde doğrudan doğruya hükûmet-i mahalliye şikâyet olunur.

Otuz Dokuzuncu Madde: Belediye reisi veya hükûmet-i mahalliye'nin en büyük memuru muallimin şikâyetini derhâl hey'et-i ihtiyariye veya imam ve muhtârlara tebliğ ve defterin tanzimiyle on beş güne kadar muallim-i evvele teslim olunmasını ihtar ve muallime de malumat i'tâ eyler. İşbu ihtar ısgâ etmeyenlerden yirmi beş kuruş ceza-yı nakdî alınır.

Kırkinci Madde: Defterde isimleri muharrer çocuklardan mektebe gelmeyen olur ise muallim tarafından peder veya vâlidesine çocuğun mektebe gönderilmesi teklif ve ihtar olunur.

Kırk Birinci Madde: Etfâlin esâmisini hâvî defterin talebi hususunda ve devam etmeyen etfâl hakkında eser-i tesâmühü görülen muallimden cezaen rub' maaş kat' olunur.

Kırk İkinci Madde: Bir ayda üç defa ihtar olunup da çocuğun kırkaltıncı maddede ta'dâd olunan a'zâr ile ma'zûr olmayarak gönderilmediği tahakkuk eder ise o makûlelerden hâline ve iktidarına göre beş kuruşdan yüz kuruşa kadar ceza-yı nakdî alınır. Yine te'siri görülmez ise çocuk hükûmet-i mahalliye tarafından mektebe devama icbâr edilir.

Kırk Üçüncü Madde: Mektebe devamdan sonra hastalık ve cenaze vuku'u ve esbâb-ı mâni'a ve meşrû'adan dolayı ayda dört defadan ziyade mektebe devam etmeyen çocuğun peder veya vâlidesi hey'et-i ihtiyariye veya belediye meclisine celb ve tembihât-ı lâzime icra kılınır.

İsgâ olunmadığı takdirde ismi bir varakaya vaz' olunarak mekteb ve cami ve kilise kapısında yapıştırılarak teşhir olunur.

Adem-i devamın suret-i hâlinde kırkinci madde mücebince ifa-yı muamele olunur.

Kırk Dördüncü Madde: Mektebe devamdan sonra misafireten diğer bir mahalle giden çocuğun gideceği mahalde müddet-i ikameti on beş günü tecavüz edecek ise evvelce bulunduğu

mektebe haber vermekle beraber ismini gideceği mahal defterine kayd ve mektebe devam ve evvelce bulunduğu mekteb muallimine ihbara mecburdur ve bu şerâit ifa edildiği hâlde mektebe adem-i devamdan dolayı velisi dūcâr-ı mūcâzât olmaz.

Kırk Beşinci Madde: İşbu nizâm-nâmeye tevfiķan alınan ceza-yı nakdiler mahalli maârif meclisi veya komisyonu sandığına teslim olunur.

Kırk Altıncı Madde: Mecburiyetden istisnâyı mûcib ahvâl ber vech-i âtidir:

Evvelâ- Çocuğun lede'l-muayene tahsil-i ilm ve ma'rifete mâni emrâz-ı bedeniye ve zihniyesinin tebeyyün etmesi

Sâniyen- Çocuğun mahall-i ikametinden yarım saatlik mesafede mekteb olmaması

Sâlisen- Çocuğun hânede veya diğer bir mahall-i mahsusda okuyup yazdığının tahakkuk etmesi.

Kırk Yedinci Madde: Aciz bir fakir çocuğunun hizmet ve muâvenetine ihtiyacı olduğu hey'et-i ihtiyariyece veya belediye meclisince sâbit olur ise o çocuk günde yalnız bir ders almağa mecbur tutulur.

Kırk Sekizinci Madde: Bir san'atkâr veya bir fabrikatör yanında çalışan çocuk çıraklık sininde olduğu hey'et-i ihtiyariye veya belediye meclisince tasdik olunduktan sonra kezâ yevmî bir ders almağa mecburdur ve bu misillü bir çocuğu istihdam edenler tahsillerine mâni olamazlar ve mâni oldukları takdirde çocuğunu mektebe göndermeyen veliler hakkındaki ceza bunlara da tatbik olunacaktır.

Kırk Dokuzuncu Madde: Mevâdd-ı sâlifede beyân olunan muamelâtın ifasından sonra defteri tanzim etmeyen hey'et-i ihtiyariye azâsı veya mahalle imam ve muhtârı ve bilâ mazeret çocuğu mektebe göndermeyen evliyâ-yı etfâlden ve bu bâbda eser-i tesâmühü görülen muallim veya vekilinden ceza-yı nakdinin istifâsını mübeyyin ve muvazzah maârif meclis veya komisyonunca bir mazbata tanzim olunarak reisi ma'rifetiyle bâ-müzekkere hükûmet-i mahalliye i'tâ kılınır.

Ellinci Madde: Vali ya mutasarrıf ya kaymakam veya nahiye müdürü kırkdokuzuncu maddede zikr olunan mazbata ve müzekkereyi bilâ te'hîr meclis-i idareye havale eder ve meclis-i idarece bi't-tahkik kırkinci, otuzdokuzuncu kırkbirinci ve kırkikinci maddeler ahkâmına tevfiķan iktizâ eden ceza-yı nakdî takdir ve tayin olunur.

Elli Birinci Madde: Mecâlis-i idareden bu bâbda tanzim olunacak kararnâmeler hükûmet-i mahalliyece derhal bidâyet müdde-i umumiyesine tevdi' edilir ve müdde-i umumî tarafından vuku bulacak taleb üzerine icra memurları tarafından ceza-yı nakdî tahsil ve mahalli maârif idaresine makbuz mukabilinde teslim olunur.

Elli İkinci Madde: Mahkumun-bih ceza-yı nakdinin i'tâsında temerrüd edenlerin isbat-ı iktidar ekmelerine intizâr ve emvâl-ı menkûle ve gayr-ı menkûlesinin hacz ve fûrûhtu gibi muamelât-ı kanuniyeye müracaat olunmayıp ceza-yı nakdî hapis cezasına tahvîl olunur ve evvelce mahkum ceza-yı nakdinin her beş kuruşu için bir gün hapisden ibaret olan işbu hapis cezası kararı da müdde-i umuminin kezâlik vuku bulacak talebi üzerine rüesâ-yı mehâkim tarafından i'tâ edilir.

Elli Üçüncü Madde: Ceza-yı nakdî i'tâsından imtinâ' edip de elliikinci madde muktezâsınca habse mahkum olanlar kable'l-habs ceza-yı nakdî i'tâsına rıza gösterirlerse hapis kararının tenfizinden sarf-ı nazar olunur. Hapis kararının mevki'-i icraya vaz'ı üzerine te'diyât-ı nakdiyede bulunacak olanların dahi yalnız bakiyye-i müddet-i mahbusiyetlerine tekâbül edecek nakit bi'l-ahz sebilleri tahliye kılınır. Habs edilen kimselerin mahbusiyetleri müddetince infâk ve iâşeleri hapishâne tahsisâtı miyânından tesviye edilir.

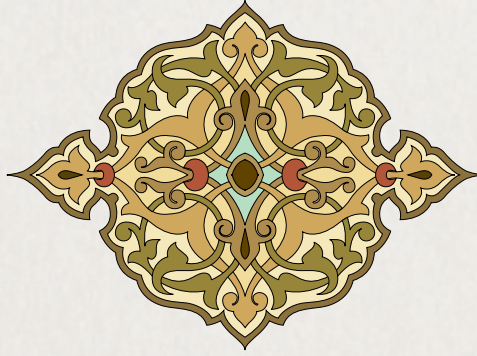

Elli Dördüncü Madde: İşbu nizâmnâmenin tayin etdiği ahvâl ve muamelâtın te'min-i icra-sında ve sürat-i cereyânında müsâmahası görülen memurîn-i maârif ve adliye ve idarenin ilk defasında cezaen hums maaşı kat' olunur ve tekerrürü hâlinde memurîn-i mülkiye hakkında câri nizâmnâme ahkâmına tevfikân teşdid-i ceza olunur.

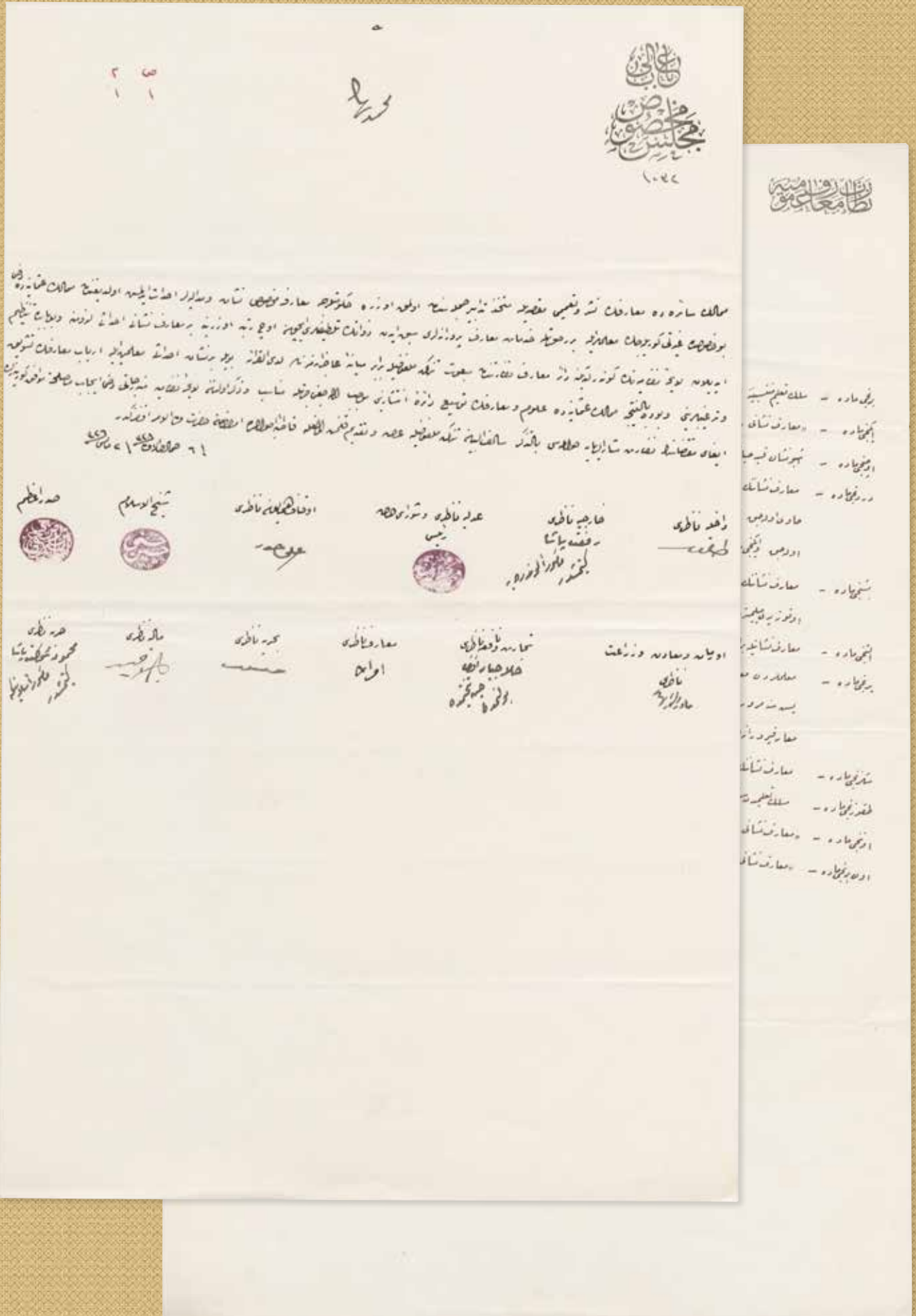
Hâtime

Elli Beşinci Madde: Düstûr'un ikinci cildinde mûnderic Maârif-i Umûmiye Nizâmnâme-si'nin tahsil-i ibtidâî kısmı ile işbu nizâmnâmeye mugayir olan ahkâm-ı sairesi mefsûhdur.

Elli Altıncı Madde: İşbu nizâmnâmenin icra-yı ahkâmına Maârif ve Adliye ve Dahiliye Nezâretleri memurdur.

MAÂRİF NİŞANI İMAL EDİLMESİ

Osmanlı maârif kadrosunda bulunup vazifesini yerine getirmekte gayreti görülen öğretmenler ile eğitim alanında hizmette bulunan kişilerin taltifleri ve eğitime hizmeti teşvik edici nitelikte bir "Maârif Nişanı" imal edilmesi uygun görüldüğü hakkında irade ve nişanın kaç rütbeden oluşacağı, kimlere verileceğini belirleyen nizamname layihası

15 Mayıs 1910

Bâb-ı Âlî

Meclis-i Mahsus

1032

Memâlik-i sairede maârifin neşr ve ta'mimi maksadıyla müttehiz tedâbir cümlesinden olmak üzere hükûmetlerce maârif mahsus nişan ve madalyalar ihdâs edilmiş olduğundan Memâlik-i Osmaniyye'de dahi bu hususda gayreti görülecek muallimler ile birer suretle hi-demât-ı maârif-perverâneleri sebk eden zevâtın taltifleri için üç rütbe üzere bir maârif nişanı ihdâsı lüzumuna bu bâbda tanzim edilen lâyiha-i nizâmiyenin gönderildiğine dair Maârif Nezâreti'nden meb'ûs tezkire melfûfuyla beraber miyâne-i acizânemizde lede'l-kırâe böyle bir nişan ihdâsı muallimin ile erbâb-ı maârifin teşvik ve tergîblerini ve bu bâbda bi'n-netice Memâlik-i Osmaniyye'de ulûm ve maârifin tevsî-i daire-i intişârını mûcib olacağı cihetle münasib ve zikrolunan lâyiha-i nizâmiye mûndericâtı dahi icab-ı maslahata muvâfık görünerek ifa-yı muktezâsının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi bi't-tezekkür melfûfuyla arz ve takdim kılınmış olmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 6 Cemâziyelevvel sene [1]328 / fi 2 Mayıs sene [1]326.

[Padişah] Mehmed Reşad					
Dahiliye Nâzırı Talat	Hariciye Nâzırı Rifat Paşa	Adliye Nâzırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi Necmeddin	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı Ali Haydar	Şeyhülislâm Hüseyn Hüsnü	Sadrıazam İbrahim Hakkı
Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nâzırı Mavro Kordato	Ticaret ve Nâfi'a Nâzırı Hallacyan Efendi	Maârif Nâzırı Emrullah	Bahriye Nâzırı Salih	Maliye Nâzırı Cavid	Harbiye Nâzırı Mahmud Şevket Paşa

Nezâret-i Maârif-i Umumiye*Maârif Nişanı Nizâmnâme Lâyihasıdır*

Birinci Madde- Silk-i talim müntesibinine ve hidemât-ı maârif-perverâneleri müşâhid olan zevâta i'tâ olunmak üzere bu kere "Maârif Nişanı" nâmıyla bir nişan ihdâs olunmuştur.

İkinci Madde- "Maârif Nişanı" üç rütbe üzerine mürettibdir.

Üçüncü Madde- İşbu nişan kayd-ı hayat ile i'tâ olunur.

Dördüncü Madde- Maârif nişanının birinci ikinci ve üçüncü rütbeleri zemini kırmızı mineli muhaddab bir daire üzerinde alâmet-i seniyye-i Devlet-i Osmaniyye olan hilâl ve yıldızı ve hilâlin ortasında tuğrâ-yı hümayûnu hâvî olacak ve hilâlin beyaz mineli zemini üzerine "ulûm ve fûnûn ve sanâyi'-i nefîse" ibaresi yazılacaktır. Birinci rütbesi yeşil mineden ma'mûl defne dalı taklidi bir daire ile muhât olacak ve ikinci rütbesi de yıldız cihetinden iki kavis daire ve üçüncü rütbesi yine yukarı cihetinden münkatı' iki kavis ile muhât bulunacaktır.

Beşinci Madde- Maârif nişanının birinci rütbesi kenarları beyaz ortası kırmızı kurdela ile gerdene, ikinci ve üçüncü rütbeleri aynı renkte kurdela ile göğsün sol tarafında ta'lik olunur. Birincisi otuz yedi milimetre ikincisi otuz milimetre üçüncüsü yirmi altı milimetre kutrunda olacaktır.

Altıncı Madde- Maârif nişanıyla beraber berât-ı âlisi dahi tastîr ve i'tâ olunur. Berâtı olmadıkça hiç kimse bu nişanı ta'lik edemez.

Yedinci Madde- Muallimlerden maârif nişanının üçüncü rütbesine kesb-i istihkâk edebilmek lâ-ekal beş sene silk-i talimde hüsn-i hizmet etmekle meşrûtdur. Üçüncü rütbesini ihrâz eden muallimin hizmet-i talimiyeye devam şartıyla beş sene mürûrunda ikinci rütbesine ve on sene sonra birinci rütbesine kesb-i istihkâk ederler. Fakat muallimlikde on veya on beş sene hüsn-i hizmetleri görülmüş olanlara veya hidemât-ı maârif-perverâneleri sebk edenlere bidâyeten ikinci veya birinci rütbeleri dahi tevcih olunabilir.

Sekizinci Madde- Maârif nişanının bir rütbesinden diğer rütbesine irtifâ' edenler aldıkları rütbenin mâ-dûnunda olarak kendilerinde bulunan nişanı red ve iade eyleyeceklerdir.

Dokuzuncu Madde- Silk-i talimden sukûtu müstelzim olan mücâzât-ı kanuniye maârif nişanının hakk-ı ta'likini selb eder ve istirdâdını mûcib olur.

Onuncu Madde- "Maârif Nişanı" Hükûmet-i Osmaniyye'ye birer suretle hidemât-ı maârif-perverâneleri sebk eden ecânibe dahi i'tâ olunur.

On Birinci Madde- "Maârif Nişanı" Maârif-i Umumiye Nezâreti'nin takdir ve inhâsı üzerine bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî ihsân buyrulur.

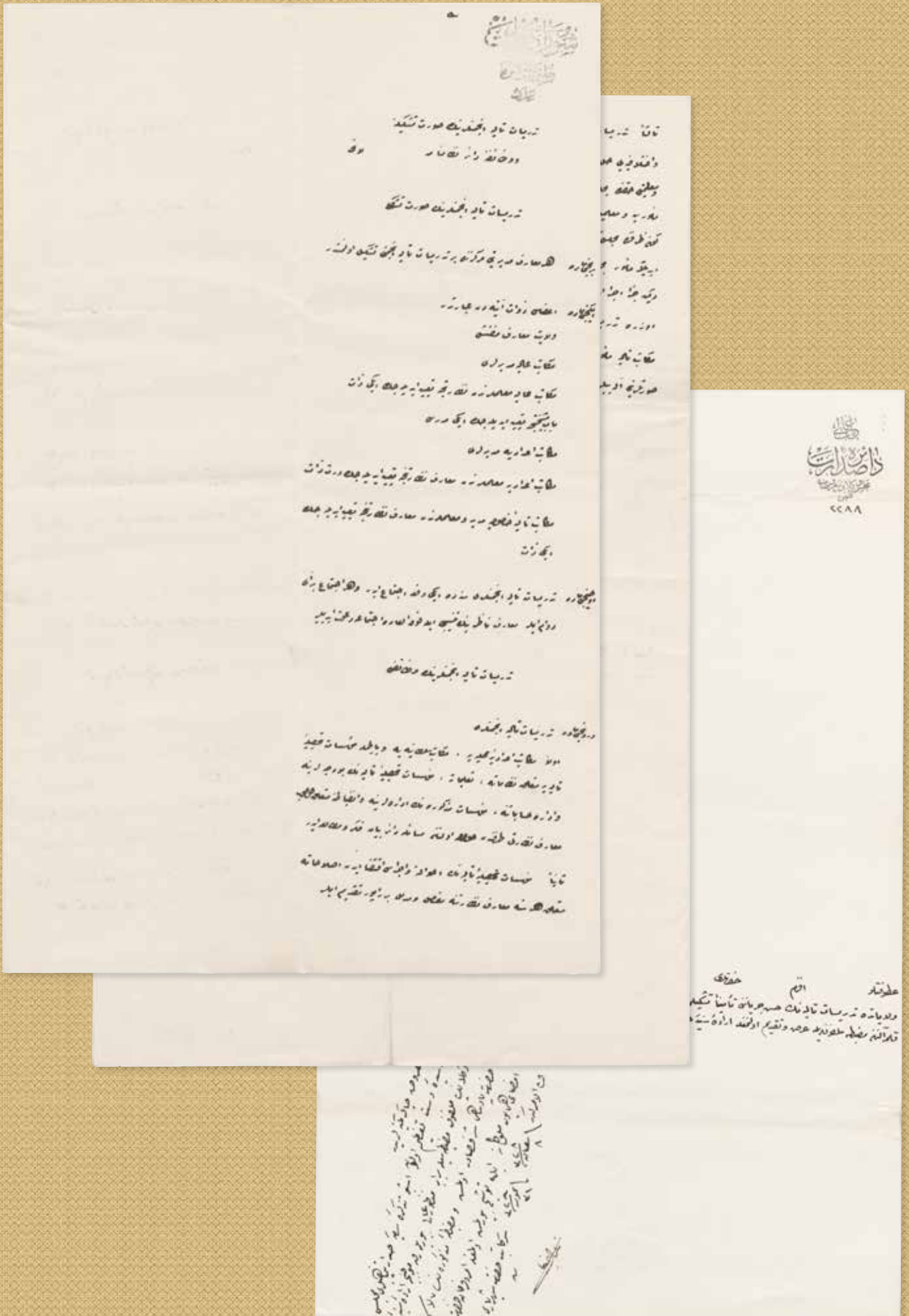
**Nezâret-i Maârif-i Umumiye
Emrullah**

*Tekirdağ'da Rüstem Paşa Camii yanında Rüşdiye Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

ORTA ÖĞRETİMİN KALİTESİNİ YÜKSELTMEK MAKSADIYLA VİLÂYETLERDE TEŞKİL EDİLECEK OLAN ENCÜMENLERE VE VAZİFELERİNE DAİR

Vilâyet maârif müdürlükleri bünyesinde teşkil edilen Tedrisât-ı Tâliye (Orta Öğretim) Encümenlerinin; kendi bölgelerinde bulunan idâdî, sultanî gibi bütün orta öğretim kurumlarına ait idari, malî ve sair her türlü konuda çıkabilecek meselelerin çözümüne yönelik öneri ve görüşlerini bildirmek, bunları Maârif Nezâreti'ne rapor etmekle sorumlu olduklarına dair nizâmnâme

15 Ağustos 1910

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimât Dairesi

Tedrisât-ı Tâliye encümenlerinin suret-i teşkiline ve vezâifine dair nizâmnâme

Lâyiha

Tedrisât-ı Tâliye Encümenlerinin Suret-i Teşekkülü

Birinci Madde- Her maârif müdüriyeti merkezinde bir Tedrisât-ı Tâliye Encümeni teşkil olunmuştur.

İkinci Madde- Azası zevât-ı âtiyeden ibaretdir.

Vilâyet Maârif Müfettişi

Mekâtib-i Âliye müdürleri

Mekâtib-i Âliye muallimlerinden nezâretce tayin edilecek iki zât

Bâb-ı Meşihatce tayin edilecek iki müderris

Mekâtib-i İdâdiye müdürleri

Mekâtib-i İdâdiye muallimlerinden Maârif Nezâretince tayin edilecek dört zât

Mekâtib-i Tâliye-i hususiye müdür ve muallimlerinden Maârif Nezâretince tayin edilecek iki zât.

Üçüncü Madde- Tedrisât-ı Tâliye encümenleri senede iki defa ictimâ eder ve her ictimâ bir ay devam ile Maârif nâzırının tensîbi ile fevkalâde ictimâ'a davet edilir.

Tedrisât-ı Tâliye Encümenleri'nin Vezâifi

Dördüncü Madde- Tedrisât-ı Tâliye Encümenleri;

Evvelen; mekâtib-i idâdiye-i mahalliyeye, mekâtib-i sultaniyeye ve bi'l-cümle müessesât-ı tahsiliye-i tâliyeye müte'allik nizâmâta, talimâta, müessesât-ı tahsiliye-i tâliyenin bütçelerine ve idare-i hesabâtına, müessesât-ı mezkûrenin idarelerine ve inzibâtına müte'allik olup Maârif Nezâreti tarafından havale olunan mesâile dair beyân-ı fikir ve mütâlâa eder.

Sâniyen; müessesât-ı tahsiliye-i tâliyenin ahvâline ve icrası iktizâ eden ıslâhâta müte'allik her sene Maârif Nezâreti'ne mufassal ve müdellel bir rapor takdim eyler.

Sâlisen; Tedrisât-ı tâliyeye müte'allik olarak zuhur edecek mesâil-i inzibâtiye ve ihtilâfiyeyi hall ü fasl eder. Vazife-i memuriyetinden dolayı mekâtib-i tâliye memurîn ve muallimîni hakkında mücâzât-ı inzibâtiye tayin eder.

Memurîn ve muallimîn bu kararı kabul etmedikleri hâlde tarih-i tebliğinden on beş gün zarfında Meclis-i Kebîr-i Maârif'e müracaat edebilirler. Hakkında öyle bir ceza hükmedilen

memur Meclis-i Kebîr-i Maârif'e müracaat ederse meclis-i mezkûrun netice-i kararına değin ceza icra edilmez. Maamafih Meclis-i Kebîr-i Maârif'e hakk-ı müracaat mahfûz kalmak üzere Tedrisât-ı Tâliye Encümeni icra-yı muvakkata me'zûndur.

Mekâtib-i tâliye memurîn ve muallimîni müdafaa-i hukuk zımında davasına müte'allik kâffe-i evrakın suretlerini alabilirler ve bu bâbdaki ifadâtı istimâ' olunur.

Fî 26 Receb sene [1]328 ve fî 20 Temmuz sene [1]326

Aslına mutabıkdır

**Şûrâ-yı Devlet
Bende
Mahmud Nedim**

***

**Bâb-ı Âli
Daire-i Sadâret
Meclis-i Vükelâ ve Ma'rûzât Kalemî
2288**

Atûfetli efendim hazretleri

Vilâyâtda tedrisât-ı tâliyenin hüsn-i cereyânını te'minen teşkili icab eden encümenlere ve vezâifine dair tanzim olunan lâyiha-i nizâmiyenin mevki'-i mer'iyete vaz'ı hakkında Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfûflarıyla arz ve takdim olunmakla irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî ne vechile şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlisi infâz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 6 Şaban sene [1]328 – Fî 29 Temmuz sene [1]326

**Sadrıazam nâmına Adliye
Nâzırı
Necmeddin**

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri Meclis-i Vükelâ'nın melfûf mazbatasıyla beraber manzûr-ı âli buyurularak mücebince irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî şeref-sâdır olmuş ve mazbata-i mezkûrenin bâlâsı imza-yı hümayûn-ı mülûkâne ile tevşih buyurulmuş olmakla emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Şaban sene [1]328 / Fî 31 Temmuz sene [1]326

**Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Halid Ziya**

Özel Darü'l-Feyz-i Hamidi Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

[illegible]

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325

OSMANLI İTTİHAD VE TERAKKÎ İNAS SANAYİ MEKTEBİ'NİN AÇILMASINA RUHSAT VERİLMESİ

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'ne bağlı Nuruosmaniye Kulübü'nün İstanbul Atîk Ali Paşa Mahallesi'nde "Osmanlı İttihad ve Terakki İnas Sanayi Mektebi" adıyla ilk ve orta okul eğitimi vermek üzere açmak istediği okula ruhsat verilmesi

13 Nisan 1911

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Meclis-i Vükelâ ve Ma'rûzât Kalemî
305

Atûfetli efendim hazretleri

Atik Ali Paşa Mahallesi'nde Kara Baba Tekyesi Sokağı'nda Osmanlı İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin Nuruosmanî Kulübü tarafından küşâdına ruhsat i'tâsı istid'â olunan Osmanlı İttihâd ve Terakki İnas Sanâyi Mektebi nâmıyla ibtidâî ve rüşdî sınıflarını ve Vâlide Bahçesi Şubesi'ni hâvî hususî bir mektebin te'sisinde mahzur olmadığı ve mekteb ittihaz olunacak binanın hıfzıssıhhaya muvâfık ve mektebin hey'et-i idare ve talimiyesini teşkil eden zevâtın erbâb-ı namusdan olduğu anlaşıldığından bahis ile mezkûr hânenin muvakkaten mekteb hâlinde isti'mâli hakkında Şûrâ-yı Devlet Maârif ve Maliye ve Nâfi'a Dairesi'nin mazbatası bu bâbdaki kararnâme ile arz ve takdim olunmakla irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî ne vec-hile şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 12 Rebîülâhir sene [1]329 / Fî 30 Mart sene [1]327

Sadrıazam
Hakkı

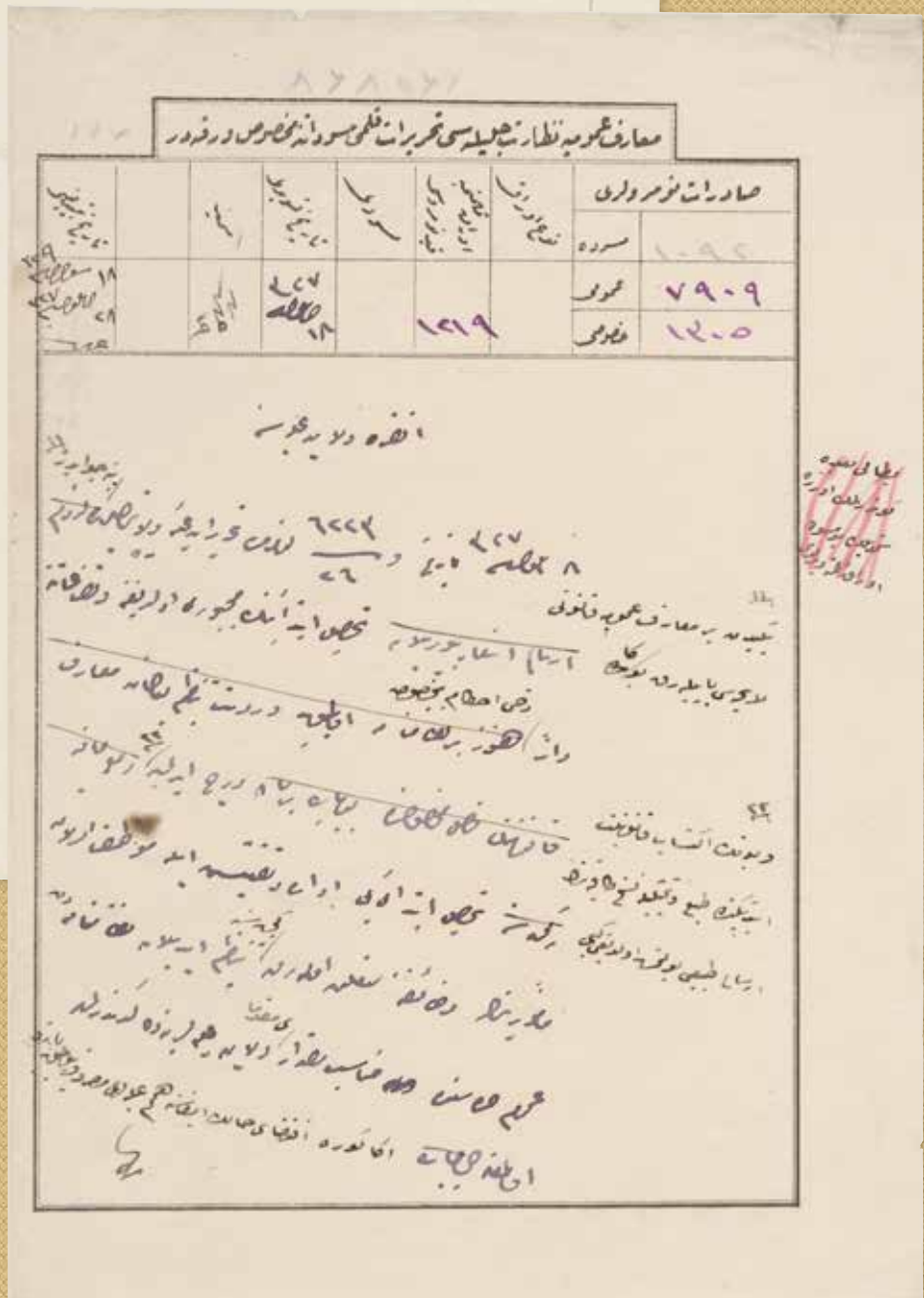
Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Melfûflarıyla beraber manzûr-ı âlî buyrulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî şeref-sâdır olmuş ve kararnâme imza-yı hümâyûn-ı mülûkâne ile tevşih buyurulmuş olmakla emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebîülâhir sene [1]329 / Fî 31 Mart sene [1]327

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Halid Ziya

İLKÖĞRETİMİN MECBURİ OLDUĞU HAKKINDA KANUN MADDESİ

Yeni hazırlanan Maârif Kanunu'na ilköğretimin mecburi olduğu hakkında bir madde ilave edilmiş olduğundan, kanun yürürlüğe girdiğinde bir kitapçık halinde basılıp ilgili kişi ve kurumlara yeterli sayıda gönderileceğine dair

10 Ağustos 1911

Ankara Vilâyeti
Mektubî Kalemi
Aded
Umumî: 6223
Hususî: 26

*Hulâsa: Tahsil-i İbtidâi Nizâmnâmesi'nden
mikdar-ı kâfi nüshanın irsâline dair*

Maârif-i Umumiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Tahsil-i ibtidâinin mecburi olduğuna ve teferruâtına dair ahiren neşr ve ta'mim olunan nizâmnâmeden mikdar-ı kâfi nüshanın irsâline müsaade buyurulması mülhakâtдан vuku bulan talebe binâen temenni olunur ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Ramazan sene [1]329 ve fî 8 Eylül sene [1]327

**Ankara Valisi
Mehmed Reşid**

***

**Maârif-i Umumiye Nezâret-i Celîlesi
Tahrirât Kalemi Müsveddâtına Mahsus Varakadır
Tarih-i tebyiz: 18 Şevval sene [1]329
28 Eylül sene [1]327**

Ankara Vilâyet-i Aliyyesi'ne

8 Eylül sene [1]327 tarih ve 6223/26 numaralı tahrirât-ı aliyye-i vilâyetlerine cevabdır. Yeniden bir maârif-i umumiye kanunu lâyihası yapılarak buna tahsil-i ibtidâiyenin mecburi olduğuna ve teferruâtına dair dahi ahkâm-ı mahsusa derc edilmiş ve bunun iktisâb-ı kanuniyet etdiğinde tab' ve temsiliyle nüshâ-ı kâfiyenin irsâli tabii bulunmuş olduğu gibi tahsil-i ibtidâiyi idare ve teftiş ile muvazzaf olan memurinin vezâifine müte'allik olarak geçen sene tanzim edilen nizâmnâmeden umum sırasında münasib mikdarı mukaddemâ vilâyet-i aliyyelerine de gönderilmiş olmakla ona göre iktizâ-yı hâlin ifasına himem-i aliyyeleri masrûf buyurulmak bâbında.

MV, 159/133

MAÂRİF KANUN TASARISININ MECLİSE GÖNDERİLMESİ

Maârifin tüm evrelerine ve mekteplere dair yeni kanunî düzenlemelere olan acil ihtiyaç sebebiyle 1869 tarihli Maârif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yerine hazırlanan Maârif-i Umumiye Kanun Lâyihası'nın Meclis-i Vükelâ tarafından görüşülerek Meclis-i Mebûsan'a gönderildiğine dair

18 Aralık 1911

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

Zabıtnâme rakamı: 779

Tarih: 26 Zilhicce sene [1]329

5 Kânûn-ı Evvel sene [1]327

Hulâsa-i meâli

Üç yüz yirmi altı senesinde tanzim ve Meclis-i Mebûsân'a tevdi 'kılınmış olan Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun Lâyihası ta'dil edilmek üzere nezârete iade edilmiş ise de umûr-ı maârif ve mekâtib hakkında ahkâm-ı kanuniye vaz 've te'sisine olan lüzum ve ihtiyac-ı âcil yalnız tedrisât-ı [ibtidâiyeye] münhasır olmayıp aksâm-ı maârifin kâffesine şâmil olduğundan maârif-i umumiye müte 'allik bi'l-cümle hususât ve muamelâtın esaslarını hâvî ve 26 Cemâziyelâ-hir sene 1286 tarihli Maârif-i Umumiye Nizâmnâmesi'nin makamına kâim olmak üzere tanzim olunan Maârif-i Umumiye Kanun Lâyihası'nın gönderildiğine ve derdest-i tab' bulunan esbâb-ı mûcibe lâyihasının gönderileceğine dair Maârif Nezâreti'nin 23 Teşrin-i Sâni sene [1]327 tarihli tezkiresi ve melfûfu kırâet olundu.

Karan

Ale'l-usul Meclis-i Umumîce tedkik ve tasdik olunmak üzere zikrolunan kanun lâyihasının tezkire ile Meclis-i Mebûsân Riyâseti'ne irsâli tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

266

ARAPÇA KONUŞULAN VİLÂYETLERDE EĞİTİM DİLİNİN ARAPÇA OLMASI BAZI DERSLERİN TÜRKÇE OKUTULMASI

Halkın çoğunluğunun Arapça konuştuğu vilâyetlerde ilk ve orta öğretimde, sanâyi ve ziraat okullarında öğretim dilinin Arapça olması, ancak her kademedeki okullarda Türkçe lisanının ders olarak okutulması, tarih ve coğrafya derslerinin de Türkçe olması; daha yüksek derecedeki idâdî ve mekteb-i sultanîler ve dârümuallimlerde ise eğitim dilinin Türkçe olması, bununla beraber bazı derslerin Arapça okutulmasına dair irâde

19 Nisan 1913

Bâb-ı Âlî

Daire-i Sadâret

Meclis-i Vükelâ ve Ma rûzât Kalemi

262

Îrâde-i Seniyye

Ekseriyet-i ahali Arabca mütekellim bulunan vilâyâtda şimdiye kadar olduğu gibi Arabca istid'ânâmelerin kabul ve hükûmet nâmına bu lisan ile beyânnâmeler neşrine kemâ kân devam olunması ve lisan-ı Arab üzere istintâk ve muhakeme cereyân eden ve ilâmât tanzim olunan mahaller ile mehâkimde kemâ kân bu yolda muamelenin devamı tecvîz edilmekle beraber şimdiye kadar bu suretle muamele cereyân etmeyip de tatbik ve icrasına ihtiyac messeden mehâkimde dahi lisan-ı Arabî isti'mâlinin mücâz tutulması ve İdare-i Umumiye-i Vilâyât Kanunu mücebince hidemât-ı mahalliyeden addolunan tahsil-i ibtidâî ve rüşdîde ve beş senelik nehârî sancak idâdilerinde ve sanâyi ve ziraat çiftçi mekteblerinde tedrisâtın lisan-ı Arabî ile icrası şu kadar ki işbu derecât-ı tahsilin kâffesinde Türkçe'nin lisan olarak tahsilinin mecburî tutulması ve lisan-ı Türkî'nin mükemmelen tahsiline ve talebe için âtiyen tevessül edilecek tarîk-i mesâide te'min-i muvaffakiyete hâdim olmak üzere işbu mekteplerde tarih ve coğrafya gibi bazı derslerin dahi Türkçe olarak tedris olunması ve idaresi hidemât-ı umumiye miyânına dahil bulunan leyli vilâyât idâdileriyle mekâtib-i sultanîyede lisan-ı tedrisin Türkçe olması fakat bu mekteplere dahil olacakların lisan-ı mâder-zâdlarından ol vakte kadar derece-i kifâyede nasibdâr olamadıkları kavâ'id ve edebiyat ve dîrûs-ı lisanîyede haiz-i ihtisâs olabilmelerini te'min için lisan-ı Arab'ın edebiyat-ı âliyesinden ve tarih-i İslâmdan ve diğer münasib görülecek derslerden bazılarının lisan-ı Arabla tedrisi ve ibtidâî ve rüşdî dârümuallimînlerden yetişecek talebe yani muallimler ibtidâî ve rüşdî mekteplerinde hem lisan-ı Arabî hem Türkçe'yi tedrise memur olacakları cihetle bu mekteplerde programların her iki lisanı mükemmelen tahsilini te'min edecek suretde tanzimi ve Arabistan vilâyetlerinde müstahdem olan ve kısm-ı a 'zamı ebnâ-yı Arab'dan ya Arabca'ya âşinâ zevâtdan bulunan memurîn hakkında vilâyât-ı mezkûreden istenilen defterlerin vürûdunda bi't-tedkik tayini merkeze aid olan memuriyetlere lisan-âşinâ bulunanların intihâb ve i'zâmına itina edilmesi Meclis-i Vükelâ kararıyla tensib olunmuştur.

İşbu irâde-i seniyyenin icrasına Dahiliye ve Adliye ve Maârif Nezâretleri memurdur.

Fî 12 Cemâziyelevvel sene [1]331 /fi 6 Nisan sene [1]329

[Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları]

[Padişah]
Mehmed Reşad

**BEYRUT VE ŞAM'DA ARAPÇA ÖĞRETİM YAPACAK
SULTANÎ MEKTEP AÇILMASI**

Beyrut ve Şam şehirlerinde Arapça lisanı ile öğretim yapmak üzere açılacak olan gündüzlü sultanî mekteplerinin inşaat ve her türlü eğitim-öğretim malzemesi masrafları için bütçedeki ilgili masraf kalemine tahsisât eklenmesine dair çıkarılan geçici kanun maddesi

1 Ekim 1913

Maliye Nezâreti
Muhasebe-i Umumiye
Müdüriyet-i Umumiyesi
Muvâzene Kalemî 1
Numara: 1792

Dersââdet, fî Eylûl sene [1]329

Tedrisât-ı Arabî lisanıyla icra edilmek üzere Beyrut ve Şam şehirlerinde küşâd olunacak nehârî sultanî mektepleri tahsisâtı hakkında madde-i muvakkate-i kanuniye

Birinci Madde- Tedrisât-ı Arabî lisanıyla icra edilmek üzere Beyrut ve Şam şehirlerinde küşâd olunacak nehârî sultanî mektepleri masârıf-ı te'sisiye ve dâimesi için maârif-i umumiye'nin bin üç yüz yirmi dokuz senesi bütçesinin yirmi dördüncü faslının ikinci vilayât mekteb-i sultanî ve idâdileri maddesine üç yüz otuz dokuz bin ve yirmi beşinci faslının ikinci vilayât mekteb-i sultanileri masârıfı maddesine kırk iki bin ve otuz altıncı faslının birinci tedrisât-ı tâliye levâzım-ı tedrisiye ve te'sisiyesi maddesine yüz elli bin ve üçüncü faslının ikinci âsâr-ı nâfi'a-i tabiiyyesi ve mekâtibe kitab maddesine yüz yirmi bin kuruşun tahsisât-ı munzama olarak ilâvesiyle sarfına Maârif-i Umumiye ve Maliye nâzırları me'zûndur.

İkinci Madde- İşbu kanun neşr-i tarihinden mu'teberdir.

İşbu lâyiha-i kanuniyenin Meclis-i Mebûsân'ın in'ikâdında kanuniyeti teklif olunmak üzere muvakkaten mevki'-i icraya vaz'ını ve kavânîn-i devlete ilâvesini irâde ederim.

Fî 29 Şevval sene [1]331 / Fî 18 Eylûl sene [1]329

Padişah
Mehmed Reşad

Maliye Nâzırı
Vefik

Maârif-i Umumiye Nâzırı
Mehmed Şerif

Sadrıazam
Mehmed Said

270

DERSAÂDET SANAYİ MEKTEBİNİN SON ÜÇ SINIFININ YÜKSEKOKUL SAYILMASI

Dersaadet Sanayi Mektebi'nin son üç sınıfının yüksekokul sayılmasına dair yapılan teklifin Şûrâ-yı Devlet'te görüşülerek baytar ve kondüktör okullarında olduğu gibi Sanayi Mektebi'nin de son üç sınıfının yüksekokul sayılması ve askerlik meselelerinde de yüksekokul öğrencilerine uygulanan muamelenin aynen tatbik edilmesine dair

24 Kasım 1913

Ticaret ve Ziraat Nezâreti
Sanâyi Müdüriyet-i Umumiyesi
Hususi: 107

***Hulâsa:** Dersaâdet Sanâyi Mektebi son üç sınıfının mekâtib-i 'âliyeden ma'düdiyetini mutazammın nizâmnâmesine derc ve ilâve olunacak madde-i mahsusa suretinin takdim olunduğuna dair.*

Huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhi'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Dersaâdet Sanâyi Mektebi'nin son üç sınıfının 'âli derecede addi lüzumuna dair sebk eden arz ve iş'âr-ı acizânem üzerine keyfiyet Şûrâ-yı Devlet Mülkiye ve Maârif Dairesi'nde lede'l-müzâkere baytar ve kondüktör mektepleri misillü sunûf-ı mezkûrenin dahi mekâtib-i 'âliyeden ma'düdiyeti karargâr olarak bu bâbda bir madde-i kanuniye lâyihası tanzim ve Bâbâli'ye takdimine dair kaleme alınıp 2 Teşrîn-i Sâni sene [1]329 tarihli buyruldu-i sâmi-i Sadâret-penâhileri ile tesyîr buyurulan mazbata mütâlâa-güzâr-ı çâkerî oldu. Arz u beyâna hâcet olmadığı üzere mekâtib-i 'âliye talebesi hakkında cihet-i askeriye ve sairece câri olan muamelât kanunen muayyen olup mekâtib-i mevcudeden hangileri 'âli addedileceğinin takdir ve tayini dahi hükûmete aid vezâifden olarak bunun için ayrıca madde-i kanuniye tanzimine hâcet olmayacağı mülâhazasında bulunulmuş ve sâlifü'z-zikr baytar ve kondüktör mektepleri hakkında da madde-i kanuniye tanzim edilmeyerek yalnız irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhiye şeref-iktirânıyla mekâtib-i mezkûre 'âli addedilmiş olduğuna ve mekteb-i sanâyi'in Şûrâ-yı Devlet kararıyla bâ-irâde-i seniyye mer'î olan nizâmnâmesine son üç sınıfın mekâtib-i 'âliyeden ma'düdiyetine dair bir madde-i mahsusa ilâve ve irâde-i seniyyesi istihsâline müsaade buyrulduğu hâlde maksad hâsıl olacağı te'emmül olunmasına mebnî karîn-i tasvib-i sâmi-i fahimâneleri olduğu takdirde leffen takdim olunan madde-i nizâmiyenin icra-yı mer'iyetine delâlet buyurulması Sanâyi Müdüriyeti-i Umumiyesi ifadesiyle arz ve istirhâm olunur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Zilhicce sene 1331 ve fî 11 Teşrîn-i Sâni sene [1]329

Ticaret ve Ziraat Nâzırı
Süleyman Elbistânî

Ticaret ve Ziraat Nezâreti
Sanâyi Müdüriyet-i Umumiyesi

Madde-i nizâmiye suretidir

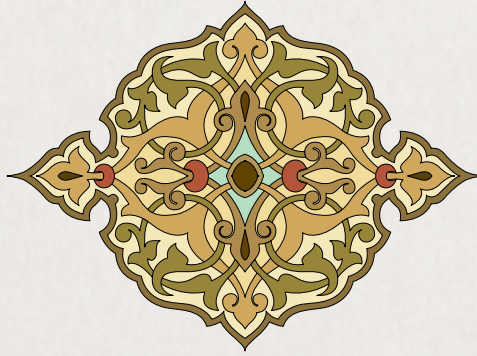
Dersaadet Merkez Sanâyi Mektebi'nin son üç sınıfı mekâtib-i 'âliyeden addedilerek sair mekâtib-i 'âliye talebesi hakkında cihet-i askeriyece câri muamelât işbu mektebe de teşmîl edilmiştir.

İşbu madde-i nizâmiyenin mekteb-i mezkûrun el-yevm mer'î olan 3 Ağustos sene 1325 tarihli nizâmnâmesine derc ve ilâvesiyle mevki'-i tatbîke vaz'ını irâde eylerim.

Fî Teşrin-i Sâni sene 1329

Ticaret ve Ziraat Nâzırı
Süleyman Elbistânî

Sadrîazam
[Said Halim Paşa]

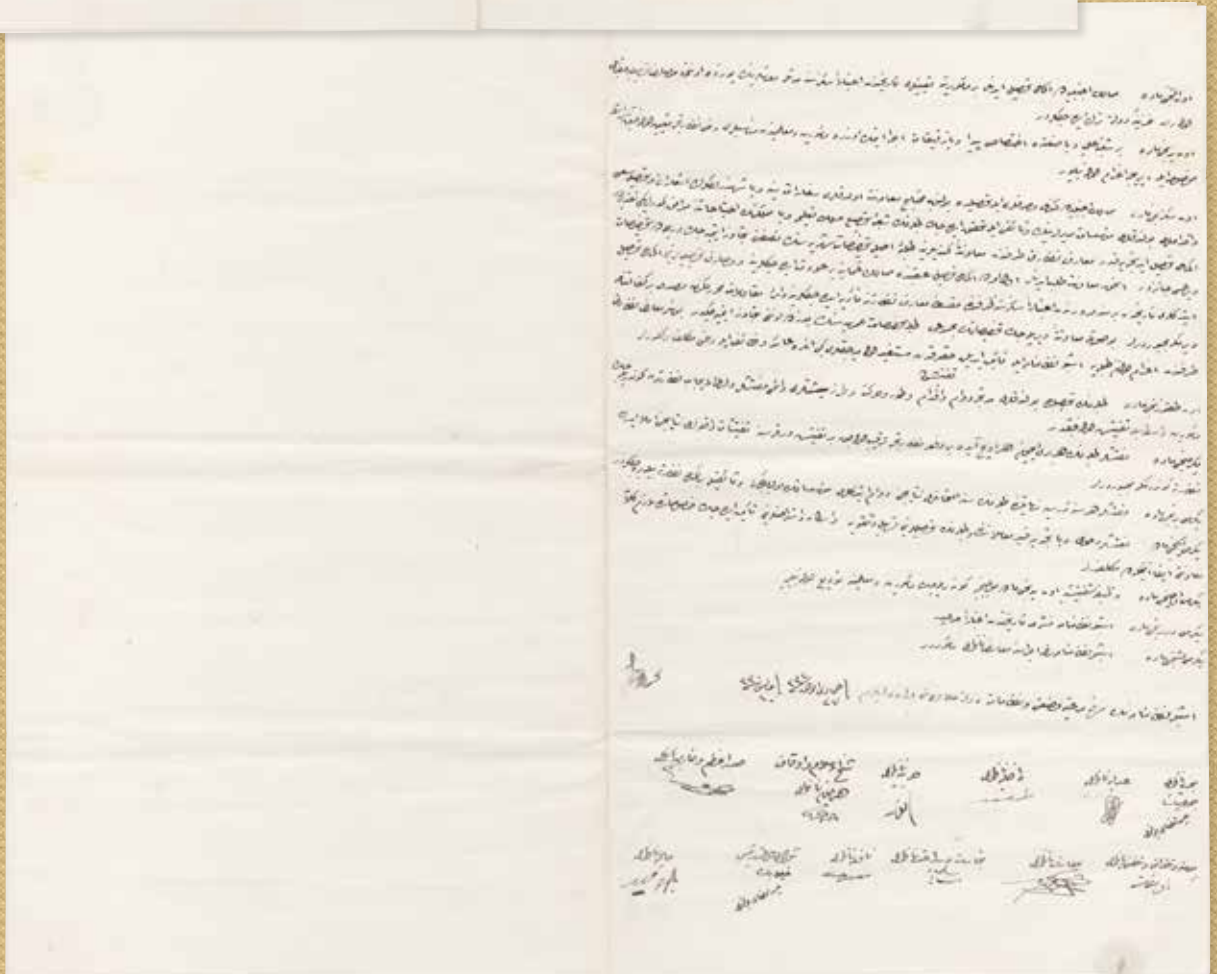
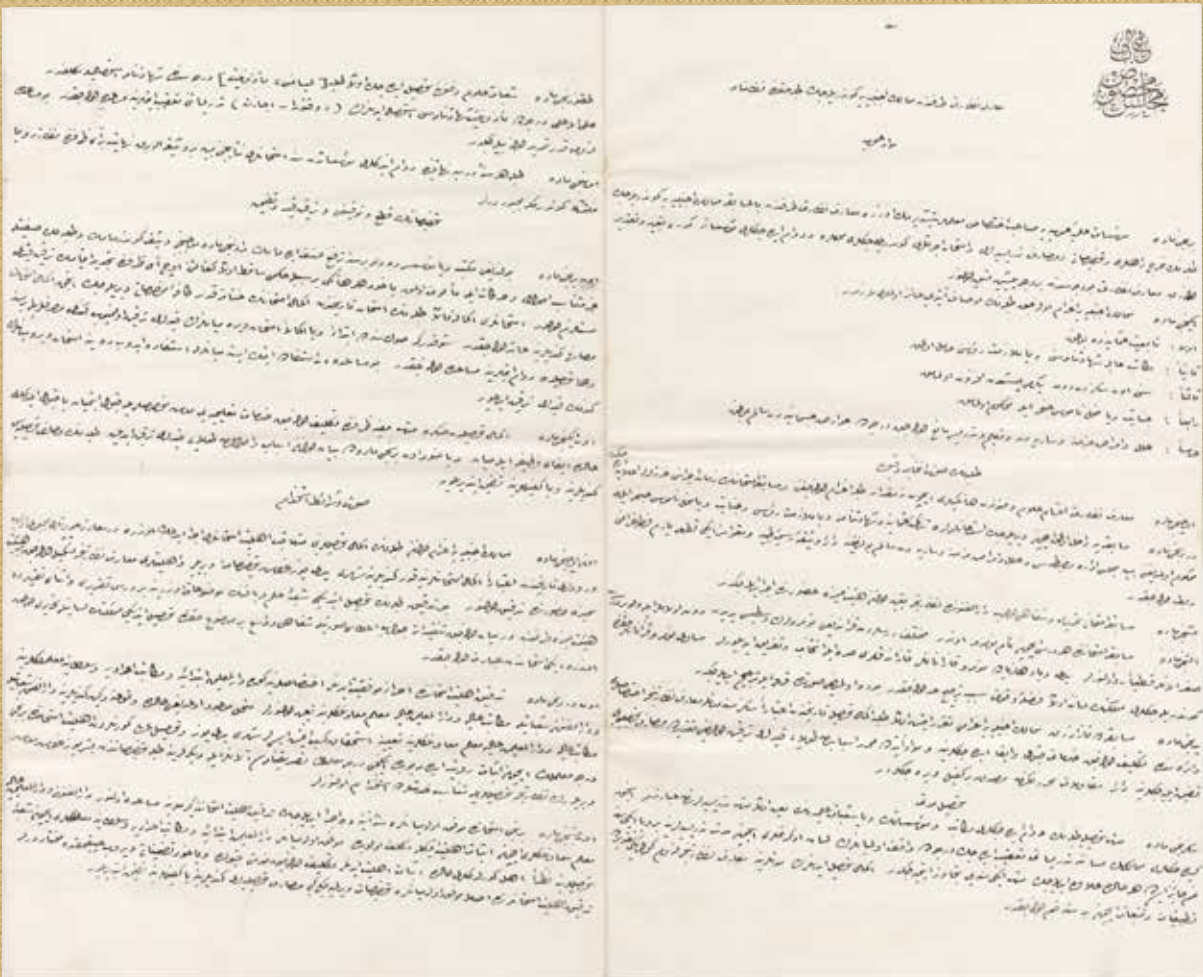

Beyrut Askeri Rüşdiye Mektebi'nin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

TAHSİL İÇİN AVRUPA'YA GÖNDERİLECEK ÖĞRENCİLER

Maârif Nezâretince uzman öğretmen yetiştirmek üzere Avrupa'ya gönderilecek öğrencilerin, her türlü masraflarının devlet tarafından karşılanacağına, bunların 18-25 yaş arası yüksekokul mezunlarından olup imtihanla seçilmeleri gerektiğine, gönderilecekleri okullardaki tahsil müddetlerine ve teftişlerine, mezuniyet sonrası iş imkanlarına dair nizâmnâme

23 Mayıs 1914

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus

*Maârif Nezâreti tarafından memâlik-i ecnebiyeye
gönderilecek talebe hakkında nizâmnâme*

Mevâdd-ı Umumiye

Birinci Madde- Müessesât-ı ilmiye-i umumiyeye sahib-i ihtisâs muallimler yetiştirmek üzere Maârif Nezâreti tarafından bi'l-müşabaka memâlik-i ecnebiyeye gönderilecek talebenin harcırahları ve tahsisâtı ve masârif-ı tedrisiyeleri ve imtihan ücretleri gönderilecekleri mahallere devam edecekleri müessesâta göre tayin ve takdir olunarak Maârif Nezâreti bütçesinden ber-vech-i peşin tesviye olunur.

İkinci Madde- Memâlik-i ecnebiyeye i'zâm olunacak talebenin evsâf-ı âtiyeyi haiz olmaları lâzımdır:

Evvelâ: Tâbiyet-i Osmaniyye'de bulunmak

Sâniyen: Mekâtib-i 'âliye şehâdetnâmesini veya mülâzemet rûûsunu hâmil olmak.

Sâlisen: Sinni on sekizden dün yirmi beşden efzûn olmamak

Râbî'an: Cinayet veya muhill-i namus cünha ile mahkum olmamak.

Hâmisen: İlel ve emrâz-ı müzmine ve sâriyeden ve talim-i tedrise mâni olacak derecede avârız-ı cismâniyeden sâlim bulunmak.

Talebenin Suret-i İntihâb ve Kabulü

Üçüncü Madde- Maârif Nezâreti aksâm-ı ulûm ve fûnûndan hangileri için ne mikdar talebe i'zâm olunacağını ve müşabaka imtihanının zaman-ı icrasını gazetelerle ilân edecektir.

Dördüncü Madde- Müsabakaya dahil olmak için verilecek istid'ânâmelere tezkire-i Osmaniyye ve şehâdetnâme veya mülâzemet rûûsu ve cünha veya muhill-i namus cünha ile mahkum olmadığını mübeyyin meclis-i idare mazbatası ve ilel ve emrâz-ı müzmine ve sâriyeden sâlim bulunduğu dair vesika-i resmîye-i tıbbiye ve mukavvasız iki kıt'a yarım fotoğrafı rabt olunacaktır.

Beşinci Madde- Müsabaka imtihanı tahrîrî ve şifahî olup Dârülfünûn'da nezâretce tayin olunan hey'et-i mümeyyize huzurunda icra edilecektir.

Altıncı Madde- Müsabaka imtihanında her ders için tam numara ondur. Muhtelif derslerden kazandığı numaraların vasatıyesi yediden dün olanlar ile ve öbür dersden sıfır alanlar kat'iyen red olunurlar. Yedi veya daha ziyade numara kazananlar kazandıkları sıra ile intihâb

ve tefrik edilirler. Müsâvi numara kazananlar hakkında gönderilecekleri memleketin lisanına olan fazla-i vukûf sebeb-i tercih addolunacaktır. Bu da olmadığı suretde kurâ ile tercih edilecektir.

Yedinci Madde- Müsabakada kazanarak memâlik-i ecnebiyeye i'zâmı takarrür etmiş olan talebe ikmâl-i tahsil tarihinden itibaren sekiz sene müddetle Maârif Nezâreti'nce ihtisâsları dairesinde teklif olunacak hidemâtı kabul ve ifa edeceklerine ve mevâdd-ı âtiyede muharrer esbâbdan dolayı kayıdları terkîn olunduğu takdirde masârıf-ı tahsiliyeyi tazmîn eyleyeceklerine dair Mukâvelât Muharrirliği'nden musaddak bir kefil vereceklerdir.

Tahsil Müddeti

Sekizinci Madde- Müddet-i tahsiliye talebenin devam edecekleri mekâtib ve müessesâtın veya şu'abât-ı ilmiyenin muayyen olan müddet-i tedrisiyelerinden ibaretdir. Ancak gidecekleri memâlikin lisanına tedrisâtı takib edecek derecede vâkıf olmayanların lisan öğrenmeleri için müddet-i tedrisiyelerine bir veya iki sene zam caiz ise de her hâlde ilâve edilecek müddet iki seneyi tecavüz etmeyecektir. İkmâl-i tahsil edenlerin müddetlerine Maârif Nezâretince lüzum görüldüğü takdirde tatbikât ve tettebbuât için bir sene zam olunacaktır.

Dokuzuncu Madde- Şu'abât-ı ulûm ve fûnûnda tahsil edecek olan talebe (lisans-me'zûniyet) derecesinde şehâdetnâme istihsâliyle mükellefdir. Aliyyü'l-â'lâ derecede me'zûniyet şehâdetnâmesi istihsâl edenlerin (doktora-icazet) tedrisâtını takib etmelerine müsaade olunacaktır. Bu müsaade lüzumu kadar temdid olunabilecektir.

Onuncu Madde- Talebe her sene-i dersiye nihayetinde devam ettikleri müessesâtın sene imtihanları netâyicini mübeyyin bir vesika alarak nihayet bir ay zarfında nezârete veya müfettişe göndermeğe mecburdurlar.

Tahsisâtın Kat' ve Tevkifi ve Terkîn-i Kayd ve Tazmîn

On Birinci Madde- Bulunduğu mekteb veya müessesede velev bir sene terfî'-i sınıf edememek ve onuncu madde mücebince vesika göndermemek ve talebelik sıfatıyla gayr-ı mütenâsib ahvâl ve harekât ile me'lûf olmak yahud her hangi bir sebeble hükmü sâkıt olan kefaletini üç ay zarfında tecdid etmemek terkîn-i kaydı müstelzim olur. İmtihanları ikmâl kalan talebenin imtihan tarihinden ikmâl imtihanının hitâmına kadar kâffe-i muhassasâtı verilecek ancak ikmâl imtihanı masârıfı kendilerine aid olacaktır. Şu kadar ki son senede ibtidâen veya ikmâlen imtihan veremeyenlerin kayıdları terkîn olunmayıp kendi masraflarıyla bir sene daha tahsilde devam etmelerine müsaade olunacaktır. Bu müsaadeden istifade etmek istemeyenlerle istifade edip de yine imtihan veremeyenlerin kezâlik kayıdları terkîn edilir.

On İkinci Madde- İkmâl-i tahsilden sonra müddet-i muayyene zarfında teklif olunacak hidemât-ı talimiyeyi maaş-ı muhassaslarıyla kabul etmeyen ya kabul eyledikleri hâlde ifa-yı vazife eylemeyen veyahud onbirinci maddede beyân olunan esbâb ve ahvâlden dolayı kayıdları terkîn edilen talebenin masârıf-ı tahsiliyesi kendilerine veya kefillerine tazmîn etdirilir.

Suret ve Şerâit-i İstihdam

On Üçüncü Madde- Memâlik-i ecnebiyeye i'zâm olunan talebenin ikmâl-i tahsillerini müteâkib ehliyet imtihanları icra edilmek üzere Dersâdet'e avdetleri mecburî olup vürûdları tarihinden itibaren ikmâl-i imtihanlarına kadar kendilerine şehri yedi yüz kuruş tahsisât verilir. Ve ehliyetleri Maârif Nezâretince teşkil olunacak bir hey'et-i mümeyyize huzurunda tedkik

olunur bu tedkik talebenin tahsil ettiği şube-i ilm veya fennin mevzû'âtı üzerine bir ders takriri ve esna-yı takrîrde hey'et-i mümeyyize tarafından dermiyân olunacak tenkidâta cevab i'tâsı suretiyle şifahi ve vâsî' bir mevzû' hakkında tahsil ettiği memleketin lisanıyla tahriri olmak üzere iki imtihandan ibaret olacaktır.

On Dördüncü Madde- Tedkik-i ehliyet imtihanında ihrâz-ı muvaffakiyet edenler ihtisâslarına göre Dârümuallimîn-i İbtidâiye ve mekâtib-i idâdiye ve sultaniye muallimliklerine ve Dârülfünûn şu'abâtıyla mekâtib-i âliye ve Dârümuallimîn-i 'Âliye muallim muâvinliklerine tayin olunurlar münhal mevcut olmadığı hâlde vuku'una değin kendilerine Dârülfünûn şu'abâtıyla mekâtib-i âliye ve Dârümuallimîn-i 'Âliye muallim muâvinliklerine tayine istihkâk kesb etmiş iseler şehri yedi yüz ve tahsil-i âli görenlerden ehliyet imtihanında birinci derece muallimlik için isbat-ı reviyet edemeyip de ikinci derecede muallimlik tasdiknâmesi alanlar ile diğerlerine talebe tahsisâtından beşer yüz kuruş maaş verilerek nezâretce tahsilleriyle mütenâsib hizmetlerde ihtidam olunurlar.

On Beşinci Madde- Birinci imtihanı muvaffak olamayanlara sene-i âtiyede icra edilecek tedkik-i ehliyet imtihanına girmelerine müsaade olunur. Dârülfünûn ve Dârümuallimîn-i 'Âliye muallim muâvinlikleri için isbat-ı ehliyet etmekle mükellef olup da muvaffak olamayanlar Dârümuallimîn-i İbtidâiye ve mekâtib-i idâdiye ve sultaniye muallimlikleri için şube-i tahsillerine nazaran ehil görüldükleri hâlde isbat-ı ehliyet edenler teklif olunacak hizmeti kabulde veyahud tazmînâtı verip çıkmakda muhtârdırlar.

Tedkik-i ehliyet imtihanlarında asla muvaffak olamayanlara tahsisât verilmeyeceği gibi masârıf-ı tahsiliyeleri kendilerine ya kefillerine tazmîn etdirilir.

On Altıncı Madde- Memâlik-i ecnebiyede ikmâl-i tahsil edenler bir memuriyete tayinleri tarihinden itibaren sekiz sene müddetle maaşlarının yüzde onunu masârıf-ı tahsiliye mukabili olarak hazine-i devlete terk edeceklerdir.

On Yedinci Madde- Bir şube-i ilmiye veya san'atda ihtisâs peydâ veya tedkikât icra etmek üzere memurîn ve mualliminden münasibleri dahi nezâretce tayin olunacak şerâit-i mahsusa ile ayrıca i'zâm olunabilir.

On Sekizinci Madde- Memâlik-i ecnebiyede kendi masrafları ile tahsilde bulunup muhtac-ı muâvenet oldukları sefârât-ı seniyye veya şehbenderliklerin iş'ârât veya tahsile sa'y ve ikdâm-ları bulundukları müessesât müdürlerinin vesâiki ile tahakkuk edecek talebenin şube-i tahsili meslek-i talime veya memleketin ihtiyacâtına muvâfık görüldüğü takdirde ikmâl-i tahsil edinceye kadar Maârif Nezâreti tarafından muâveneten kendilerine talebe-i asliye tahsisât-ı şehriyesinin nısfını tecavüz etmeyecek derecede tahsisât verilmesi caizdir. Ancak muâvenet talep edenler evvel emirde ikmâl-i tahsil akabinde Memâlik-i Osmaniyye'ye avdet edeceklerine ve masârıf-ı tahsiliyelerini ikmâl-i tahsil ettikleri tarihten bir sene mürûrundan itibaren sekiz sene zarfında mukassatan Maârif Nezâreti'ne te'diye edeceklerine dair Mukâvelât Muharrirliği'nden musaddak bir kefaletnâme vermeğe mecburdurlar. Bu suretle muâveneten verilecek tahsisâtın mecmû'u talebe muhassasât-ı umumiyesinin yüzde onunu tecavüz etmeyecektir. Bunlar Maârif Nezâreti tarafından i'zâm olunan talebeye işbu nizâmname ile te'min edilen hukukdan müstefid olamayacakları gibi onlara aid vezâif ile dahi mükellef değildirler.

Teftiş

On Dokuzuncu Madde- Talebenin tahsilde bulundukları müddetce devam ve ikdâm ve tavır ve hareket ve tarz-ı maişetleri daimî müfettişler ve lede'l-icab Nezâret'den gönderilecek memurîn vasıtasıyla teftiş olunacaktır.

Yirminci Madde- Müfettişler talebenin her biri için her üç ayda bir defa Nezâretce tertib olunacak bir teftiş varakasına teftişât-ı vâkı'aları netâyicini imlâ ederek Nezâret'e göndermeğe mecburdurlar.

Yirmi Birinci Madde- Müfettişler her sene-i dersiye nihayetinde talebenin sene imtihanları netâyicini devam ettikleri müessesâtın ol bâbdaki vesâikiyle birlikde Nezâret'e bildireceklerdir.

Yirmi İkinci Madde- Müfettişler duhûl veya tecdid-i kayd muamelâtında ve talebenin tahsillerini teshil ve takviye ve iskân ve istirahatlerini te'min edecek hususâtta lâzım gelen muâveneti ifa etmekle de mükellefdirlar.

Yirmi Üçüncü Madde- Vazife-i teftişe on yedinci madde mücebince gönderilecek memurîn ve muallimîne tevdi' olunabilir.

Yirmi Dördüncü Madde- İşbu nizâmnâme neşri tarihinden itibaren mer'îdir.

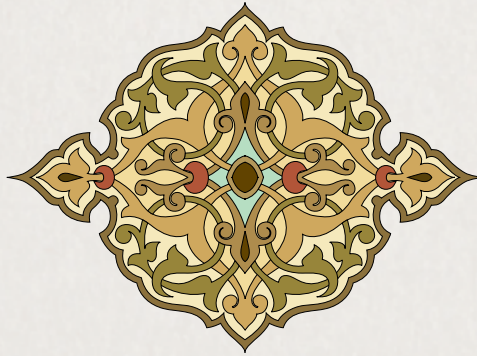
Yirmi Beşinci Madde- İşbu nizâmnâmenin icrasına Maârif nâzırı memurdur.

İşbu nizâmnâmenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eylerim.

Fî 27 Cemâziyelâhir sene [1]332 fi 10 Mayıs sene [1]330

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

[Padişah]
Mehmed Reşad

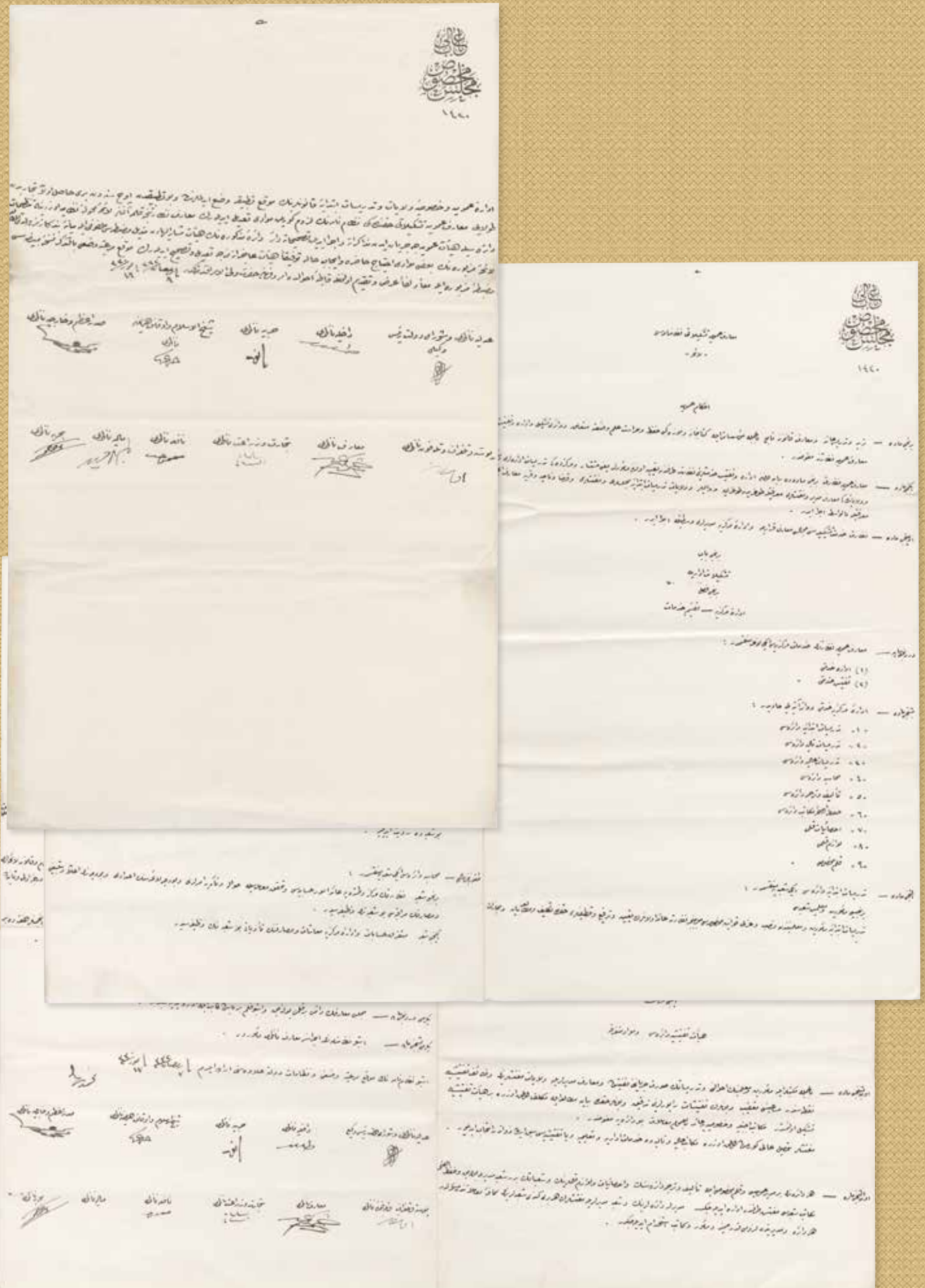

Aksaray İnas Rüşdiyesi (Kız Ortaokulu)
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

MAÂRİF NEZÂRETİ'NİN TEŞKİLAT NİZAMNAMESİ

Eğitim ve öğretimle ilgili bütün kurumlar, kütüphane ve müzelerin idare ve teftişinden sorumlu olan Maârif Nezâreti'nin teşkilât yapısı ile nezâret bünyesinde faaliyet gösteren Meclis-i Maârif-i Kebîr'in çalışma esaslarını belirleyen nizâmnâme

29 Temmuz 1914

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
1420

İdare-i umumiye ve hususiye-i vilâyât ve tedrisât-ı ibtidâiye kanunlarının mevki'-i tatbik vaz' edilmelerinin ve bu tatbikden üç seneden beri hâsıl olan tecâribden dolayı maârif-i umumiye teşkilâtı hakkındaki nizâmnâmenin lüzum görülen mevâddı ta'dil edilerek Maârif Nezâretince kaleme alınan lâyiha-i muhavvele-i nizâmiye üzerine Tanzimât Dairesiyle hey'et-i umumiyece cereyân eden müzâkerâta ve icra edilen tashihâta dair daire-i mezkûrenin hey'et-i müşârunileyhâdan müzeyyel mazbatası melfûfu ile miyâne-i bendegânemizde lede'l-mütâlaa lâyiha-i mezbûrenin bazı mevâddı ihtiyac-ı hâzıra ve icab-ı hâle tevfikân hey'et-i acizânemizce ta'dil ve tashih edilerek mevki'-i mer'iyete vaz'ı bi't-tezkir nüsha-i mübeyyizası mazbata-i mezbûre ile ma'an ve leffen arz ve takdim olunmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 6 Ramazan sene [1]332 / fi 16 Temmuz sene [1]330

(Hey'et-i Vükelâ Üyelerinin İmzaları)

***

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
1420

Maârif-i Umumiye Teşkilât Nizâmnâmesi

Ahkâm-ı Umumiye

Birinci Madde- Terbiye ve tedrise aid ve Maârif Kanunu'na tâbi bi'l-cümle müessesât ile kütübhâne ve müze gibi hıfz ve hırâset-i ilm ve san'ata müte'allik devâiri teşkil ve idare ve teftiş etmek Maârif-i Umumiye Nezâreti'ne mufavvazdır.

İkinci Madde- Maârif-i Umumiye Nezâreti birinci maddede beyân olunan idare ve teftiş hizmetlerini nezâret tarafından tayin olunan memurlar yani müsteşar ve merkezdeki tedrisât idareleri ve müfettişler ve vilâyâtdaki maârif müdür ve müfettişleri ma'rifetiyle doğrudan doğruya ve valiler ve vilâyât tedrisât-ı ibtidâiye meclisleri ve müfettişleri ve kaza ve nahiye ve karye maârif-i encümenleri ma'rifetiyle bi'l-vasıta icra eder.

Üçüncü Madde- Nezâret, hizmet-i teşkiliyesini mecâlis-i maârif kararıyla ve idare-i merkeziye müdürleri vesâtatıyla icra eder.

Birinci Bâb
Teşkilât-ı İdariye

Birinci Fasl
İdare-i Merkeziye - Taksim-i Hidemât

Dördüncü Madde- Maârif-i Umumiye Nezâreti'nin hidemât-ı merkeziyesi iki nev'e münkasımdır.

1- İdare hizmeti

2- Teftiş hizmeti

Beşinci Madde- İdare-i merkeziye hizmeti devâir-i âtiyeyi hâvîdir.

1- Tedrisât-ı İbtidâiye Dairesi

2- Tedrisât-ı Tâliye Dairesi

3- Tedrisât-ı Âliye Dairesi

4- Muhasebe Dairesi

5- Te'lif ve Tercüme Dairesi

6- Hıfzıssıhha-i Mekâtib Dairesi

7- İhsâiyyât Kalemi

8- Levâzım Kalemi

9- Kalem-i Mahsus

Altıncı Madde- Tedrisât-ı İbtidâiye Dairesi iki şubeye münkasımdır:

Birincisi Memurîn ve Muallimîn Şubesi: Tedrisât-ı ibtidâiye memurîn ve muallimînden nasb ve azli kavânin-i mahsusası mücebince nezârete aid olanların tayin ve terfî ve taltifleri hakkında teklif ve mütâlaa beyân ve mücâzât-ı inzibâtiyelerine ve metâlib ve şikâyâta dair olan hususâtı tesviye eylemek ve bunların ma'zûliyet ve tekaüd muamelâtını ifa ve bilumum sicil kayıdlarını icra etmek gibi umûr-ı muamelât bu şubeye aiddir.

İkincisi Teşkilât ve Tedrisât Şubesi: Mekâtib-i ibtidâiyenin mücmel ve mufassal ders cedvellerinin tertib ve ta'diline ve tanzimât-ı dersiyeleri ile talimât-ı dahiliyelerine ve inhâ-yı tedrisiye lâyhalarının ihzârına ve ders kitaplarının intihâbına ve imtihan ve şehâdetnâmelere ve ihdâs ve inşa-i mekâtibe ve levâzım-ı tedrisiye ve muallimin umûruyla mekteb kütübhâneleri ve mükâfât kitaplarına ve mekteb inşası ve esas ve levâzım-ı tedrisiye tedariki için verilecek iânâta müte'allik olmak üzere nezârete terettüb eden umûra bakmak bu şubenin vazifesidir.

Yedinci Madde- Tedrisât-ı Tâliye Dairesi iki şubeye münkasımdır.

Birincisi Memurîn ve Muallimîn Şubesi: Tedrisât-ı tâliye memurîn ve muallimînden nasb ve azli kavânin-i mahsusası mücebince nezârete aid olanların tayin ve terfî ve taltifleri hakkında teklif ve mütâlaa beyân ve bunların ma'zûliyet ve tekaüd muamelâtını icra ve bilumum tedrisât-ı tâliye memur ve muallimlerinin sicil ve kayıdlarını ifa etmek ve umûr-ı inzibâtiyeye ve metâlib ve şikâyât işlerine bakmak bu şubeye aiddir.

İkincisi Teşkilât ve Tedrisât Şubesi: Mekâtib-i tâliyenin inşaât ve te'sisâtı ve esas ve levâzım-ı tedrisiyesi ile bunların mufassal ve mücmel ders cedvelleri ve tanzimât-ı tedrisiye ve talimât-ı dahiliye lâyhalarının te'lifi ve meccânî şakirdân muameleleri ve ianat ve mükâfât ve şehâdetnâme işleri bu şubede rûyet edilir.

Sekizinci Madde- Tedrisât-ı Âliye Dairesi iki şubeye münkasımdır:

Birinci şube: Dârülfünûnlara ve fakültelere ve mekâtib-i âliye-i umumiye ve mekâtib-i âliye-i hususiyeye ve maârif müdürleriyle vilâyât maârif müfettişlerinin azl ve tebdil ve tayinlerine ve memâlik-i ecnebiyede tahsilde bulunan talebe-i Osmanıyyeye ve esas ve levâzım-ı tedrisiyenin tayinine ve teberruâta ve sicil ve ma'zûliyet ve tekaüde müte'allik olan muamelâtı idare eder.

İkinci şube: Müessesât-ı ilmiye ve edebiyenin idare ve nezâreti ve tedrisât-ı âliye müte'allik metâlib ve şikâyatı ve hey'et-i ilmiye ve ziyarât-ı ilmiye ve hakk-ı te'lif kanunu mücebince müellefât-ı ilmiye ve edebiye muamelâtı ve kütübhânelerin idare ve teftiş ve teberruan veya kanunen nezârete verilen müellefâtın teslimi ve beynelmilel mübâdele-i âsâr muamelâtı bu şubede rü'yet edilir.

Dokuzuncu Madde- Muhasebe Dairesi iki şubeye münkasımdır.

Birinci şube: Nezâretin merkez ve taşraya aid umûr-ı hesabiyesi ve tahakkuk muamelesiyle havale ve te'diye emirleri ve bûdce lâyihasının i'dâdı ve bûdcenin ilân ve tebliği ve masârifin murâkabesi bu şubenin vazifesidir.

İkinci şube: müteferrik hesabât ve idare-i merkeziye maaşat ve masârifinin te'diyâtı bu şubenin vazifesidir.

Onuncu Madde- Te'lif ve Tercüme Dairesi bilumum mekâtib-i lâzime ve maârif-i umumiyenin te'âlî ve inkişâfına hâdim olan âsârı te'lif ve tercüme ve memâlik-i mütemeddine münteşir âsâr-ı nâfiayı takib ile mükellef olup biri muvazzaf diğeri fahri olmak üzere iki sınıf azâdan terekkeb eder. Fahri azâyâ vücûda getirecekleri âsâra mukabil ikramiye itâ olunur.

On Birinci Madde- Hıfzıssıhha-i Mekâtib Dairesi bir müfettiş ile bir tabib ve mimardan mürekkebirdir. Doğrudan doğruya nezârete merbû mekâtib-i leyliye etıbbâ-yı muvazzafası bu daireye mensub olup haftada bir defa müfettişin riyâsetinde ictimâ ile mekâtibin umûr-ı sıhhiyesini ve kavâ'id-i sıhhiyeye muvâfık suretde tanzim ve ıslâhını müzâkere ederler.

On İkinci Madde- İhsâiyyât Kalemî umûr-ı maârif ve mekâtibe aid bilumum ihsâiyyâtı cem ve telfik ve neşr ile muvazzafdır.

On Üçüncü Madde- Levâzım Kalemî mekâtibe muktezi bilumum eşyanın te'min ve tedarik ve levâzım-ı tedrisiye ve bunun hesabât ve muamelâtını tedvir ile mükellefdir.

On Dördüncü Madde- Kalem-i mahsus şu'abât-ı merkeziye memurlarının nasb ve azline ve sicill-i ahvâline müte'allik muamelât-ı kalemîye ile tevzi' ve tescil-i evrak muamelâtı ve nezârete aid olan kavânin ve nizâmât ve talimâtın tescil ve nâzırın muhaberât ve mekâtibâtı kalem-i mahsusun vazifesidir. Evrak Odası evrakın kaydı ve dosyalarının tanzimi ile mükellef olup kalem-i mahsusa merbûtdur.

İkinci Fasıl

Hey'et-i Teftiş Dairesi ve Mevâdd-ı Müteferrika

On Beşinci Madde- Bi'l-cümle mektebler ile memurîn ve muallimîn ahvâlini ve tedrisâtın suret-i cereyânını teftiş ve maârif müdürleriyle vilâyât müfettişlerinin vezâif-i teftişîye noktasından mesâisini takib ve bunların teftişât raporlarını tedkik ve bunlar hakkında beyân-ı mütâlaa ile mükellef olmak üzere bir hey'et-i teftişîye teşkil olunmuştur. Mekâtib-i ecnebiye ve hususiyeye aid bilumum muamelât bu daireye mufavvazdır.

Müfettişler tahsil-i âli görmüş olmak üzere mekâtib-i âliye ve tâliyede hidemât-ı idariye ve talimiye veya teftişîyesi sebk eden zevâtdan intihâb edilir.

On Altıncı Madde- Her dairenin bir müdür-i umumîsi ve kalem-i mahsusı ile Te'lif ve Tercüme Dairesi'nin ve ihsâiyyât ve levâzım kalemlerinin ve şu'abâtın birer şube müdürü bulunacak ve Hıfzıssıhha-i Mekâtib Şubesi müfettiş tarafından idare edilecektir. Müdürler dairelerinin ve şube müdürleriyle müfettişlerin her biri kendi şubelerinin kâffe-i muamelâtından mes'uldür.

Her daire ve müdüriyetde lüzumu kadar mümeyyiz ve memur ve kâtib istihdam edilecektir.

On Yedinci Madde- Müdürler ile şube müdürleri malumât-ı âliye haiz ve lâ-ekal beş sene hidemât-ı idariye ve talimiyesi mesbûk olan zevâtından intihâb edilecektir.

On Sekizinci Madde- Te'lif ve Tercüme Hey'eti'ne adedi on beşi tecavüz etmemek üzere bûdcenin müsaadesi derecesinde muvazzaf azâ tayin olunur.

On Dokuzuncu Madde- Hey'et-i teftişîye bir müdür ile dört müfettişden terekkeb eder ve müdürün riyâsetinde ictimâ eyler.

İkinci Bâb

Meclis-i Kebîr-i Maârif

Yirminci Madde- Meclis-i Kebîr-i Maârif Dârülfünûn müdür-i umumîsiyle devâir müdür-i umumîlerinden ve hıfzıssıhha-i mekâtib idaresi müfettişinden ve mülkiye ve ticaret mekâtib-i âliyesi ve Dârülmuaallimîn ve Dârülmuaallimât-ı 'Âliye müdürlerinden ve mecâlis-i muallimîn reislerinden teşekkül eder ve nezâret müsteşarının riyâseti tahtında in'ikâd eyler.

Yirmi Birinci Madde- Meclis-i Kebîr-i Maârif tedrisât idareleri tarafından verilecek talimât ve ders cedvelleri ve kütüb-i dersiye intihâbı ve mekâtib ve tedrisâta müte'allik her nev' nizâm ve kanun lâyihaları hakkında beyân-ı fikir ve mütâlâa eder. Ve mekteb memurları ile muallimleri aleyhinde umûr-ı inzibâtiyeye dair vuku bulan metâlib ve şikâyatı usulüne tevfiқан derece-i ûlâ ve sâniyede tedkik ve bu bâbda ittihâz-ı karar eyler ve cevâz-ı istihdam kararı dahi itâ ve muallimlik imtihanlarını icra ve evrak-ı imtihanîyeyi tedkik eyler.

Yirmi İkinci Madde- Meclis-i Kebîr-i Maârif mükellef olduğu umûrun envâ'ına göre encümenlere tefrik olunur. Encümen azâsı içlerinden birini mazbata muharriri intihâb eyler. Encümenler haftada bir ictimâ ile kendilerine tevdi' olunan hidemâtı tedkik ve ictimâ-ı umumiyede mevki'-i müzâkereye vaz' olunmak üzere mazbatasını riyâsete itâ ederler.

Yirmi Üçüncü Madde- Meclis-i Kebîr-i Maârif haftada bir ve lüzum görüldükçe reisin daveti üzerine fevkalâde olarak dahi ictimâ eder.

Yirmi Dördüncü Madde- Meclis-i Maârif'in daimî bir kalemi bulunacak ve işbu kalem bir başkâtib ile idare edilecektir.

Yirmi Beşinci Madde- İşbu nizâmnâmenin icrasına maârif nâzırı memurdur.

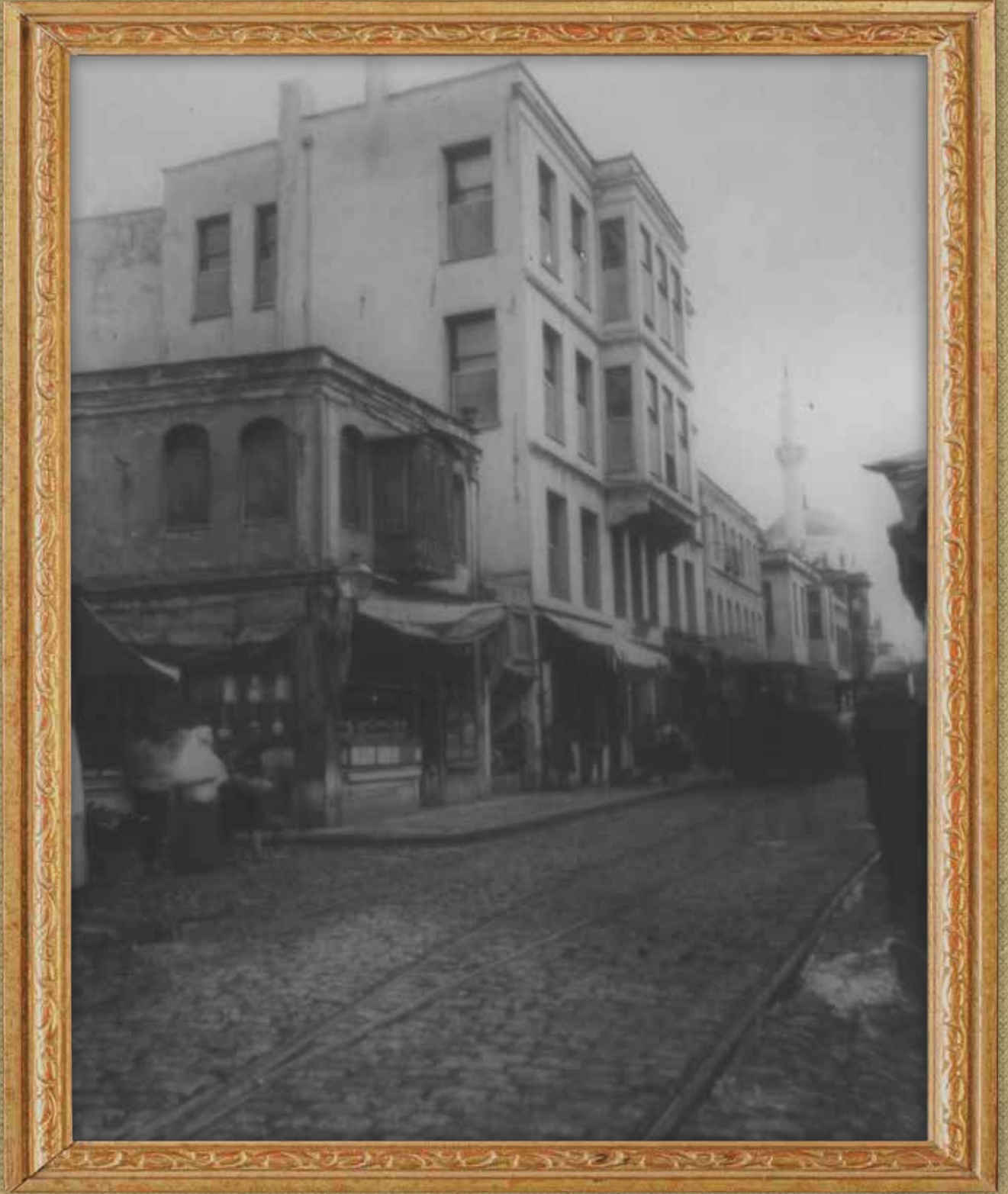
İşbu nizâmnâmenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eyledim.

Fî 7 Ramazan sene [1]332 / fî 17 Temmuz sene [1]330

[Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları]

[Padişah]
Mehmed Reşad

*Medrese-i Edebiye isimli özel okul
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

[illegible]

MEDRESELERİN ISLAHI VE DÂRÜ'L-HİLÂFETİ'L-ALİYYE MEDRESESİ'NİN KURULMASI

Memlekette bulunan medreselerin her bakımdan devletin ilerlemesine katkı sağlayacak ve diğer memleketlerdeki ilmî kurumların gıpta edeceği bir bilim yuvası olması gerekirken uzun zamandan beri ihmal ve ilgisizlik yüzünden geri kaldıkları, çağın gelişmelerine ayak uyduramadıkları görüldüğünden ıslah edilmeleri için hükümetçe bazı tedbirler alınmaya başlandığına ve bu çerçevede "İslâh-ı Medâris Nizamnamesi" hazırlandığına yine aynı amaçla İstanbul'da "Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliyye Medresesi" adıyla kapsamlı bir medrese kurulduğuna dair hazırlanmış olan nizamname ve gerekçeli metni

30 Eylül 1914

Bâb-ı Fetvâ Daire-i Meşihat

İslâh-ı Medâris Nizâmname'si'nin Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası

Tâc-ı muallâ-yı Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniyye cevher-i bî-nazîr-i hilâfet-i kübrâ-yı İslâmiyye ile şa'şâ'a-pâş-ı kemâl olduğuna ve zât-ı şevket-simât-ı hazret-i padişahî hilâfet-i mübecceleleri hasebiyle din-i mübîn-i İslâmın hâmî-i âlü'l-âli bulunduğuna nazaran ulûm-ı şer'î-yenin mukîz-i kemâlâtı olan medâris-i İslâmiyye'nin kalem ve Devlet-i Osmaniyye'de her türlü tekemmülâtı mazhar ve memâlik-i saire müessesât-ı ilmiyesine min külli'l-vücûh gıpta-âver olması lâzımeden iken medâris-i mezkûrenin maa't-teessüf bir aralık dûçar olduğu ihmal ve lâ-kayd ihtiyacât-ı hâl ve zamana göre terakkîlerini te'minden kat'-ı nazar hîn-i te'sislerindeki intizamın bile peyderpey ziyâ'ını intâc eylediği gayr-i kâbil-i inkâr hakâyık-ı elîmedendir. Bi-hasebi'l-hilâfe Hükûmet-i Seniyye'nin daima perverde-i himmet ve âtîfeti olmak lâzım gelen medâris-i İslâmiyye yetiştirdiği erbâb-ı faziletin tehzîb-i ahlâk ve tenvîr-i efkâr-ı millet ve muamelât-ı umumiye ve ahvâl-i ictimâiye-i memlekete etdikleri ve edecekleri hizmet itibarıyla da nazar-ı dikkat ve ehemmiyetden bir lahza ayrılmamak muktezâ-yı hikmet-i hükûmet olup fi'l-hakika dört beş seneden beri medârisin ıslâhı ve talebe-i ulûmun terfîh-i ahvâli zımnında hükûmet ve milletce bazı tedâbir ittihâz ve mehmâ emken fedakârlık ibrâz olunmuş ise de mevzû'un vüs'at ve ulviyeti pîş-i im'âna alınınca veya bir hayli çalışmak ihtiyacı rûnümâ olmaktadır. Binâenaleyh medâris-i ilmiyenin eltâf-ı celîle-i samedâniyeden müsted'â bulunan terakkîyât ve tekemmülâtına medâr olabilecek bazı esasâtı muhtevî ve mütâlâât ve mülâhazât-ı âtiyeye mübtenî olmak üzere melfûf nizâmname lâyihası kaleme alınmıştır.

Selâtîn-i a'zâm ve sair vâkıfın-i kirâm taraflarından İstanbul'un mahall-i muhtelifesinde vücûda getirilmiş medrese binaları içinde kıymet-i tarihiye ve mimariyeyi ve evsâf-ı matlûbe ve şerâit-i mukteziyeyi haiz olanlar bulunduğu gibi ta'dilât ve tamirât-ı cüz'îye neticesinde talebenin refah ve huzur ile ikametlerine müsâid bulunanlar da olduğundan bunların tefriki ve vahdet-i idarenin mücerreb olan menâfi'-i adîdesi hasebiyle kâffesi aynı usul ve kavâ'idin feyz-i idaresinden suret-i mütesâviyede müstefid olabilmek üzere hey'et-i mecmû'asının bir medrese add ve itibarı ve şu suretle vücûd bulan külliyyenin hâmî-i din-i mübîn ve hâzin-i ilm-i yakîn olan hilâfet-i muazzama-i İslâmiyyenin makarr-ı mesudunda bulunması haysiye-

tiyle Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi nâm-ı yümn-âveriyle tevsimi tensîb edilmiş ve ulûm-ı âliye ve 'âliyenin on iki senede bi-hakkın tahsili kâbil olabileceği tecribeten sâbit olmasına binâen medrese-i mezkûre için müddet-i tahsil on iki sene olarak kabul edilip hem ulûm ve fûnûnun envâ' ve derecâtı itibarıyla taksimine medâr olmak hem de müddet-i kâmileyi itmâm eylemeden medreseden müfârekate edeceklerin derece-i tahsillerini tayine ve muktesebât-ı ilmiyeleri mertebesinde nâil-i füyûzât olmalarını te'mine esas olabilmek üzere bu müddetin üç devreye ve binâenaleyh medresenin üç kısma tefrîki ve bunlara tâlî kısm-ı evvel, tâlî kısm-ı sâni ve âlî isimlerinin itâsı ve vahdet-i idare ile beraber bir kat daha intizamı te'min için de her kısmın bir müdür-i umumî idaresine tevdi'î münasib görülmüştür.

Bir müessese-i ilmiyenin idare-i hâliye ve âtiyesini bi-hakkın tanzim ve te'min edebilmek için zir-i cenâh-ı tahsilinde bulunduracağı talebe mikdarının tayin ve tahdidi vâcibeden ve Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi add ve tâlibîninin takdir hususunda elyevm İstanbul'daki medârisde mukayyed talebe-i ulûm mikdarının nazar-ı dikkatden dür tutulmaması lâzımeden olmasıyla medreseye kabul edilecek talebenin mikdar-ı azâmîsi ona göre tayin ve bu mikdarda münasibi vechile sunûfa taksim edilmiş ve taksim-i mezkûra nazaran tâliye sınıfları iki yüz altmışar ve 'âliye sınıfları ikişer yüz talebeden teşekkül edeceği cihetle hem tedrisâtın hakkıyla icra edilebilmesi hem de tertibâtın mebânî ile mütenâsib olabilmesi için sınıflar da dörder şubeye tefrik olunmuş ve her sınıf ve şubenin idare-i fer'iyyesi dahi bir memur-ı mahsus tevdî' edilmek ve idare ile muvazzaf bulunanlar ale'd-derecât yekdiğere merbût ve münferiden ve müştereken mükellef ve mes'ul bulunmak ve muhassala-i idare Ders Vekâleti'nde tecelli eylemek muvâfık görölerek her kısmın sınıf ve şubelerinde birer müdür bulunacağı ve şube müdürleri sınıf müdürlerine ve sınıf müdürleri müdür-i umumîlere ve müdür-i umumîler Ders Vekâleti'ne merbût olacağı gösterilmiştir.

Ulûm ve fûnûnun kâffesinde ihrâz-ı kemâl-i mahal olarak zülâl-i feyzinden sirâb-ı nisâb olmak istenilen herhangi bir ilim ve fenne hasr-ı mesâi vücûbu derkâr ve her biri bir kaza-yı lâ-yetenâhi olan ulûm-ı şer'îye hakkında bu vücûb daha kat'î bir surette bedidâr olduğuna ve Dârü'lhadîs ve Dârü'lkirâe gibi unvanlar eslâf-ı izâmın kıymet-i ihtisâsı bi hakkın takdir eylediklerinin bürhân-ı belîğü'l-beyânı olup Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nde ikmâl-i tahsil eden veya bu derecede kudret-i ilmiyeye mâlik bulunduğu bi'l-imtihan sâbit olanlardan ulûm-ı şer'îyenin şu'abâtında kesb-i ihtisâs ümniyyesinde bulunacaklara menşe' olmak ve icab eden şubeleri muhtevî bulunmak üzere Medresetü'l-Mütehassisîn nâmıyla Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin bir kısm-ı mahsus bulunması ve bunun da diğer kısımlar gibi bir müdür-i umumî idaresine tevdi' olunması ve ancak hususiyeti itibarıyla teferruât-ı idariyesinin talimâtname-i mahsus ile tayin ve medrese-i mezkûre talebesine Sultan Selim Cami'-i Şerifi harimindeki medrese-i cedîde binasının tahsis edilmesi tensîb olunmuştur.

Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin bi inâyetillâhi Teâlâ yetişdireceği erbâb-ı fazilet ulûm-ı şer'îyeyi tahsil etmiş olmakla beraber millet ve memleket için kendilerinden beklenen hidemâtın sâha-i şümûlüne ve ihrâz eyleyecekleri mevki'-i ictimâinin icabâtına göre fûnûn-ı lâzımeden behre-vâr bulunmalarındaki ehemmiyet derkâr ve tedrisâtın bir kudret-i ihtisâs ile icrasından muallimîn ve müteallimîn için husûle gelecek hazz-ı ruhi ve nefh-i manevî vâreste-i tezkârdır. Binâenaleyh dürûs-ı mevcudeye fûnûn-ı lâzıme ilâve edilmiş ve derslerin tevdi' ve tevzi'inde müderrisîn ve muallimîn-i hâziranın ehliyet ve ihtisâsları nazar-ı dikkate alınıp bazı derslerde diğer erbâb-ı vukûf ve ihtisâsın uhdelere tefvîz olunmuş ve sınıf ve şube müdürlüklerine de müderrisinden evsâf-ı lâzıme haiz görülenler intihâb ve tayin kılınmıştır. Muhassasâtı olan ve uhdelere Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nde vazife tevdi' edilen müderrisînin muhassasât-ı hâliyesine medrese-i mezkûre teşkilâtı haricinde kalan mü-

derrisin tahsisâtından vuku bulacak münhalâtdan zamâim icra kılınacak ve vazife-i mevdu'ayı ifadan istinkâf edenlerin muhassasâtı bi'z-zarûre kat' edileceğinden senelerce neşr-i füyûzât ile sinleri resîde-i kemâl olan müderrisin-i kirâmın külfet-i tedrisi halka-i tedrislerinde yetişdirdikleri erbâb-ı fazilete tevdi' ile mesâi-i cemîle-i sâlifelerinin mükâfât-ı maneviyesi cümlesinden olarak onların muvaffakiyatını müşahede ile mesrûr ve mübâhî olmaları mülâhazasına ve sinin-i vâfireden beri devam eden metâ'ib-i tedrisin icabât-ı tabîiyyesinden olarak muhtac bulundukları huzur ve rahatın te'mini maksadına binâen muhassasât-ı hâliyyeleri kemâ-fi's-sâbık itâ olunmak üzere külfet-i tedrisden vâreste tutulmaları ciheti ihtiyar olduğu gibi teşkilât-ı mezbûre haricinde kalan ve sinleri müsaid bulunan müderrisin-i sairede inşâallâhu Teâlâ ehliyet ve kifayetleriyle mütenâsib suretde peyderpey tavzif olunacak ve o zamana kadar arzuları vechile icra-yı tedrisâtta me'zûn olmakla beraber muhassasât-ı hâzıraları kemâ-kân tesviye edilecektir.

Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi müdür-i umumîlerinin idarelerine müte âllik hususât-dan muhtac-ı müzâkere görecekları mevâddı tedkik etmek ve mukarrerât-ı lâzıme-yi ittihâz eylemek üzere bir hey'ete ihtiyac bedihî olup hey'et-i mezkûre miyânında bizzat müdür-i umumîlerin de bulunması tenvîr-i mesâile hayli hizmet eyleyeceğine ve müdür-i umumîler Ders Vekâleti'ne merbût olduğu gibi bilumum medârisin muamelât-ı idariye ve umûr-ı tedrisiyesine nezâret de vekâlet-i müşârunileyhâya aid bulunduğuna ve müessesât-ı İslâmiyenin te'min-i idare ve terakkiyâtı emrinde vezâif-i mahsusa ile mükellef olan Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin medârise müte âllik hususâtta Ders Vekâletiyle teşrik-i mesâi eylemesi ve bunun için de nezâret-i müşârunileyhâ Müessesât-ı İlmiye müdürünün Ders Vekâleti muâvinliğini haiz bulunması vücûh-ı adîde ile mûcib-i muhassenât olacağına binâen Ders Vekâleti'nin riyâseti tahtında Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi müdür-i umumîleriyle ders vekili muâvinini sıfatını haiz olarak Evkâf Nezâreti Müessesât-ı İlmiye müdüründen mürekkeben bir hey'et teşkil edilmesi ve şu suretle vücûd bulacak ve medârise aid hususâtta malumât-ı mahsusaya mâlik bulunacak olan hey'etin bilumum medârise ve talebe-i ulûma müte âllik umûrun tedvîrinde salâhiyet-i lâzıme-yi haiz bulunması münasib görülmüş ve binâenaleyh meclis-i mesâlih-i talebenin şekli hâzırından istignâ hâsıl olduğu gibi Ders Vekâleti'ne merbût teşkilâtın hey'et-i tahririyyeden mâadâsını idâmeye mahal kalmamıştır.

Bâlâda dahi işaret olunduğu üzere Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin talebesini teşkil hususunda elyevm İstanbul'daki medârise mukayyed talebe-i ulûm esas ittihâz olunmuş ve talebe-i mûmâileyhimin kat'iyen ma'duriyetlerine mahal kalmamak ve Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nde seviye-i irfanlarıyla mütenâsib sınıfa dahil olarak tedrisât-ı âtiyeyi kemâl-i muvaffakiyetle takib edebilmelerini te'min eylemek üzere geçen seneki imtihanı ibraz eyledikleri ehliyeti mutazammın vesâik-i resmiye suret-i mahsusada tedkik etdirilerek tebeyyün eden derece-i iktidarlarına göre sınıflara tevzi' edilmiş ve geçen sene imtihana giremeyenler de mahrum edilmemek üzere teshilât-ı mahsusa irâe olunmuştur.

Tarik-i tahsilde bulunanların bütün mevcudiyetleriyle derslerine hasr-ı mesâi edebilmeleri kayd-ı maişetden vâreste bulunmalarıyla kâbil olabileceği müstağni-i izah olup halbuki talebe-i ulûm maa't-teessüf endişe-i maişetden hemen hiçbir zaman tamamıyla kurtulamamış ve âhiren verilen ve yetmiş kuruşdan ibaret bulunan tahsisât-ı şehriye-i cüz'iyenin dahi terfihlerine gayr-ı kâfi olduğu ve her hâlde yiyip içeceklerini ve giyeceklerini tedarik kaygusundan tahlisleri lâzımeden bulunduğu tebeyyün etmiş olmasına mebnî her türlü ihtiyacdaki âzâde kalarak selâmet-i fikr ü kalb ile derslerine sarf-ı mesâi eylemelerini te'min zımnında it'âm ve iksâları ve medâris-i mürettebeye mücâveret itibarıyla Üsküdar ve Nuruosmaniye ve Şehzâde ve Fatih'de ta'âmhâneler ihzârı tensib edilmiş ve it'âmın suret-i icrasıyla verilecek elbise

ve çamaşırın mikdar ve eşkâlini mübeyyin bir talimâtnâme tertibi mukarrer bulunmuşdur. Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi talebesine ber vech-i muharrer itâ edilecek ta'âm ve elbise için karşılığa ihtiyac derkâr olup medrese-i mezkûre talebesinin İstanbul'daki medârisde mukayyed talebe-i ulûmdan teşkil olunacağına nazaran Dersâdet talebe-i ulûmuna verilen tahsisâtın suret-i sarfını tahvîl ile sâlifü'z-zikr it'âm ve iksâ masraflarına karşılık ittihâzı zarurî ve medrese-i mezkûre talebesi haricinde kalanlara bir şey verilemeyeceği tabiidir.

Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin taksimâtında takib edilen esaslardan biri bâlâda dahi beyân olunduğu üzere müddet-i kâmileyi itmâm eylemeden medreseden ayrılacakların müktesebât-ı ilmiyelerine göre mazhar-ı füyûzât edilebilmeleri olduğuna ve fi'l-hakika medrese-i mezkûre kısm-ı tâlisinin devre-i ûlâsını ikmâl edenlerin vatan ve millete az çok hizmet edebilecek bir bıza'a-i ilmiyeyi iktisâb eyleyecekleri derkâr bulunduğu gibi devre-i sâniyeyi de itmâm eyleyenlerin seviye-i ilmiyeleri daha başka hidemât ifasına da müsaid bulunacağına göre kısm-ı sâlisin devrelerinde tahsillerini bitirenlere bu devreler için şehâdetnâme ve kısm-ı âliyi de ikmâl eyleyenlere başkaca icâzetnâme it'âsı ve icâzetnâme ahz edenler müderris unvanını haiz ve İstanbul rûs-ı hümâyûnuna nâil olmaları ve bundan başka her birine aid füyûzâtın bir talimâtnâme ile tayin ve tavzîhi tensib edilmiş ve malum olduğu üzere icâzetnâmelere itâyı icâzet eyleyen müderrisinin esâmisiyle onların ahz-ı icâzet eylediği müderrislerin ber vech-i teselsül derci mu'tâd olup şâh-râh-ı tahsilde ifnâ-yı vücûd edenler için vesile-i rahmet ve icâzetnâme sahibleri için de mûcib-i mefharet olan bu usul-i merğûbun idâmesi müstelzim-i muhasenât olacağı ve Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi talebesi tarz-ı tedrisâta göre müte'addid müderrisinden istifâza eyleyeceği cihetle medrese-i mezkûre kısm-ı âlisinden neş'et edeceklerine verilecek icâzetnâmelerde kısm-ı tâlî ve âlide tederrüs etdikleri müderrisinin ve onların müderrislerinin ber vech-i teselsül derc olunması ve icâzetnâmeler Ders Vekâletince ba'de't-tedkik makam-ı Meşihat'den tasdik edilmesi muvâfık görülmüşdür.

Bir müessese ne kadar iyi esaslara ibtinâ' edilirse edilsin murâkabe ve teftişden mahrum kalacak olursa matlûb olan intizamı kemâliyle irâe edemeyeceği ve netice-i teftişâtda teveccüh edecek tenkidin pek büyük bir intibâhı te'min eyleyeceği derkâr bulunmasıyla Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin de gerek muamelât-ı idariyesi gerek umûr-ı tedrisiyesi suret-i dâimede taht-ı teftişde bulundurulmak ve netâyicine göre tedâbir-i lâzıme ittihâz olunmak ciheti iltizâm edilmiş ve hey'et-i teftişye-i hâzıra bu gayeye vusûl için gayr-ı kâfi görülmesiyle yeniden esaslı bir suretde hey'et-i teftişye vücûda getirilmek üzere hey'et-i sâbika ilgâ olunmuş ve levâiyh-i teftişyenin mündericâtıyla alâkadar olan devâire uğramaksızın mercî-i icraya vusûlüne medâr olmak üzere doğrudan doğruya makam-ı Meşihat'e it'âsı münasib olacağı mütâlaa kılınmış ve hem müfettişlerin kudret-i teftişyesine bir mi'yâr vücûda getirmek hem de icab eden hususâtda isti'mâl edilmek üzere vesâit-i mü'temine ile başkaca icra-yı teftiş salâhiyeti dahi dermiyân edilmişdir.

Bi mennihil Kerîm işbu nizâmname ile İstanbul'da bulunan medârisin ıslâh ve tensiki emrinde oldukça mühim bir hatve atılmış olup bilâd-ı saire-i Osmaniyye'deki medârisin de peyderpey ıslâh ve tensikine ve medâris-i mezkûrenin Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin vahdet-i şâmilesi sahasına isâline muvaffakiyet inâyet-i celile-i rabbâniyeden mütemennâ bulunmuşdur.

*

Daire-i Meşihat-i İslâmiye**Tahrirât Kalemi****Aded****1811***Islâh-ı Medâris Nizâmnâmesi**Merkeze Aid Kısım*

Birinci Madde: Merkez-i Saltanat-ı Seniyye'deki medâris-i ilmiyeden merbût bir numaralı cedvelde muharrer bulunanlar Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi nâmıyla bir medrese itibar edilmiştir. Şu kadar ki işbu cedvelde icabına göre medârisin vüs'at ve ma'mûriyeti ve merâkiz-i tedrisiyyeye civar ve kurbiyeti nazara alınmak suretiyle taraf-ı Meşihat'den ta'dilât-ı mukteziye icra olunabilir.

İkinci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi tâli kısm-ı evvel tâli kısm-ı sâni ve âli olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Her kısmın müddet-i tedrisiyesi dört senedir. Her kısım dörder sınıfı ve sınıflar dörder şubeyi muhtevîdir.

Üçüncü Madde: Tâli kısımlara iki bin seksen tâlib kabul olunur. Sınıflar iki yüz altmışar, şubeler altmış beşer tâlibden teşekkül eder.

Dördüncü Madde: Kısım-ı âliye sekiz yüz tâlib kabul olunur. Sınıflar ikişer yüz, şubeler elişer tâlibden teşekkül eder.

Beşinci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin her kısmında birer müdür-i umumî ve sınıf ve şubelerinde birer müdür bulunur. Şube müdürleri sınıf müdürlerine, sınıf müdürleri müdür-i umumîlere, müdür-i umumîler Ders Vekâleti'ne merbûtdur.

Altıncı Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nde okunacak dersler işbu nizâmnâmeye müzeyyel cedvelde muharrerdir.

Yedinci Madde: İşbu cedvelde tevsî'an veya tebdilen icrasına lüzum görülecek ta'dilât ders vekilinin taht-ı riyâsetinde azâsı medrese müdür ve muallimlerinden olarak cânib-i Meşihat'den tefrik ve tayin olunacak lâ-ekal otuz zâtdan mürekkeb bir encümen-i mahsus tarafından ifa olunur.

Müderrişin

Sekizinci Madde: Müderrişin-i mevcudeden işbu medresenin umûr-ı talimiye ve idaresi-ne memur olan müderrişlerle fûnûn dersleri için haricden alınan muallimînin esâmîsi işbu nizâmnâmenin merbûtâtından olan (iki) numaralı cedvelde muharrerdir. Uhdelerine tevdi' olunan vezâifi ifadan istinkâf eden müderrişin müsta'fi addolunarak tahsisâtları kat' edilir ve Ders Vekâletince yerlerine münasibleri intihâb olunur.

Dokuzuncu Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nde bi'l-fi'l tedris ve idareye memur müderrişin şimdilik maaş-ı hâlîleriyle ifa-yı vazife edecekler ve işbu teşkilât haricinde vuku bulacak münhalâtdan makam-ı Meşihatce kıdem ve ehliyetlerine göre maaşlarına zamâim icra olunacaktır. Müderrişin-i sairenin hâlen almakda oldukları muhassasât makam-ı Meşihatce teklif olunacak hidemâtı ifadan imtinâ' etmedikçe kemâ-kân i'tâ edilecektir. Müderrişlik tahsisâtı olmayan muallimîne her saat-i tedrisiye için münasib mikdar tahsisât verilir.

Talebe

Onuncu Madde: Dersaâdet'deki medârisde mukayyed olup tahsisât almakda olan talebe-i ulûm son imtihanlarında iktisâb eyledikleri numaralar esas ittihâz olunarak merbût (üç) numaralı cetveldeki işaret vechile Dârü'l-Hilâfe Medresesi'ne kabul olunmuşlardır.

Sene-i âtiye-i tedrisiyeden itibaren medresenin tâlî kısm-ı evveli birinci sınıfına alınacak talebe ders vekilinin taht-ı riyâsetinde olmak üzere azâsı makam-ı Meşihatce intihâb olunacak bir encümen tarafından altı senelik tahsil-i ibtidâîyi görmüş tâlibîn miyânından tefrîk edilir. Sınıflar için muayyen adedden fazla tâlib zuhurunda işbu hey'etce icra kılınacak müsabaka imtihanında iktisâb-ı muvaffakiyet edenler kabul olunur. Tâliyenin birinciden mâadâ her iki kısmının herhangi bir sınıfına ve kezâ âliye sınıflarından birine dahil olmak isteyenler girecekleri sınıftan evvelki sınıfların her biri için o sınıfa aid terfî' imtihanını vermekle mükellefdirler. İşbu nizâmnâmenin neşrinden mukaddem imtihanlarını birer suretle ikmâle bırakmış olan talebe-i ulûm usul dairesinde verecekleri imtihanlarda ihrâz edecekleri numaralara göre emsâlinin dahil olduğu sınıfa kayd ve kabul olunacaklardır.

On Birinci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'ne dahil olmayanlar medâris-i muayyenede ikamet edemez ve muhassasât alamaz.

On İkinci Madde: Muhassasât talebeye nakden verilmez. İâşe ve ilbâslarına sarf olunur.

On Üçüncü Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin tâliye talebesine dörder senelik kısımlar için şehâdetnâme, âliye talebesine icâzetnâme verilir. Bunlardan her birinin füyûzâtı ayrıca bir nizâmnâme ile tayin olunacaktır. İcâzetnâme talebenin tâlî ve âlî medreselerde tederrüs ettikleri zevât ile bunların ber vech-i teselsül müderrislerinin esâmisini ihtivâ eder. Ve Ders Vekâletince ba'de't-tedkik makam-ı Meşihat'den tasdik edilir. İcâzetnâme alanlar müderrislik unvanını ihrâz ederek İstanbul Rûs-ı Hümayûnu'na nâil olurlar.

Suret-i İdâre

On Dördüncü Madde: Talebe-i ulûmun umûr ve mesâlih-i umumiyesi ders vekilinin taht-ı riyâsetinde Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin müdür-i umumîleri ile vekâlet-i müşârunileyhâya muâvenetle mükellef Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti Müessesât-ı İlmiye müdüründen teşekkül eden meclis-i mesâlih-i talebe tarafından tedvîr edilir. Haftada lâ-ekal iki defa ictimâ edecek olan bu mecliste medârisin idaresine, tedrisâtına müte'âllik hususât ve müdür-i umumîler cânibinden idarelerine aid olarak muhtac-ı müzâkere görölüp hey'ete arz olunacak mevâd hakkında mukarrerât-ı mukteziye ittihâz olunur.

On Beşinci Madde: Hey'et-i tahrîriyyesinden mâadâ Ders Vekâleti'ne merbût teşkilât ve Meclis-i Mesâlih-i Talebe'nin şekli-i hâzırî mülgâdır.

On Altıncı Madde: Medresenin idaresine müte'âllik hususât ile tarz-ı tedrisâtı tedkik ve teftiş eylemek üzere lüzumu kadar müfettiş tayin olunacaktır. Müfettişler lâyhalarını doğrudan doğruya makam-ı Meşihat'e itâ eyleyeceklerdir. İşbu lâyhalar üzerine iktizâ-yı hâl makam-ı Meşihatce tayin ve icra olunacak ve inde'l-icab suret-i mahsusada vesâit-i mü'temine-i saire ile de teftişât icra edilecektir.

On Yedinci Madde: Medresesinin suret-i idaresi ve tarz-ı tedrisâtı ve talebenin keyfiyet-i it'âm ve iksâsı ve elbiselerinin tarz ve şekli talimâtname ile muayyendir.

On Sekizinci Madde: Medâris-i mürettebe haricinde kalan medreselerin suret-i idaresi ayrıca tanzim edilecek talimâtname ahkâmına tâbidir.

Medresetü'l-Mütehassısın

On Dokuzuncu Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin ulûm ve fûnûnda mütehassıs yetiştirmek ve müddet-i tedrisiyesi iki seneden ibaret olmak üzere medresenin kısm-ı âlisi fevkinde Medresetü'l-Mutehassısın nâmıyla bir kısm-ı mahsusî vardır. Bu kısım mevzûât-ı ulûma göre şû'abât-ı adideyi ihtivâ edecek ve makam-ı Meşihatce lüzum görülen şubeler peyderpey küşâd olunacaktır.

Yirminci Madde: Sınıfları kırkar tâlibden teşekkül eyleyecek olan Medresetü'l-Mütehassısın'ın bir müdür-i umumîsi vardır. Suret-i idaresi talimâtname ile muayyendir.

Yirmi Birinci Madde: Medresetü'l-Mütehassısın'e medrese-i âliyeden mücaz olan veya medresenin bütün sınıflarına aid imtihanları madde-i sâbıkada muayyen tarzda vererek medrese-i âliye me'zûnu derecesini ihrâz eyleyen zevât kabul olunur. Ad ve muayyenden fazla zuhur eden tâlibîn ayrıca müsabaka imtihanına tâbi olur. Müsabaka imtihanı tahrîrî ve şifahî olarak ders vekilinin taht-ı riâyâsetinde makam-ı Meşihatce intihâb olunacak hey'et-i mahsusâ-i imtihaniye huzurunda icra kılınır.

Yirmi İkinci Madde: İşbu nizâmnâmede muayyen esaslara muhalif olan ahkâm ve mukarrerât-ı nizâmiye mefsûhdur.

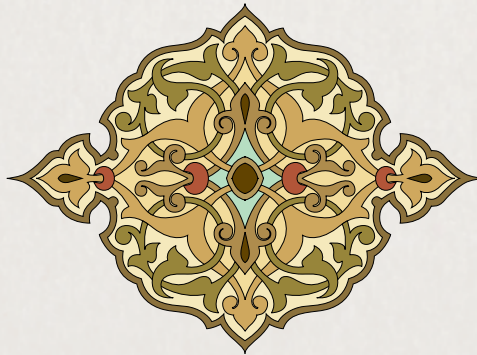
Yirmi Üçüncü Madde: İşbu nizâmnâme tarih-i neşrinden itibaren mer'îdir.

Yirmi Dördüncü Madde: İşbu nizâmnâmenin icra-yı ahkâmına makam-ı Meşihat ve Evkâf nâzırı memurdur.

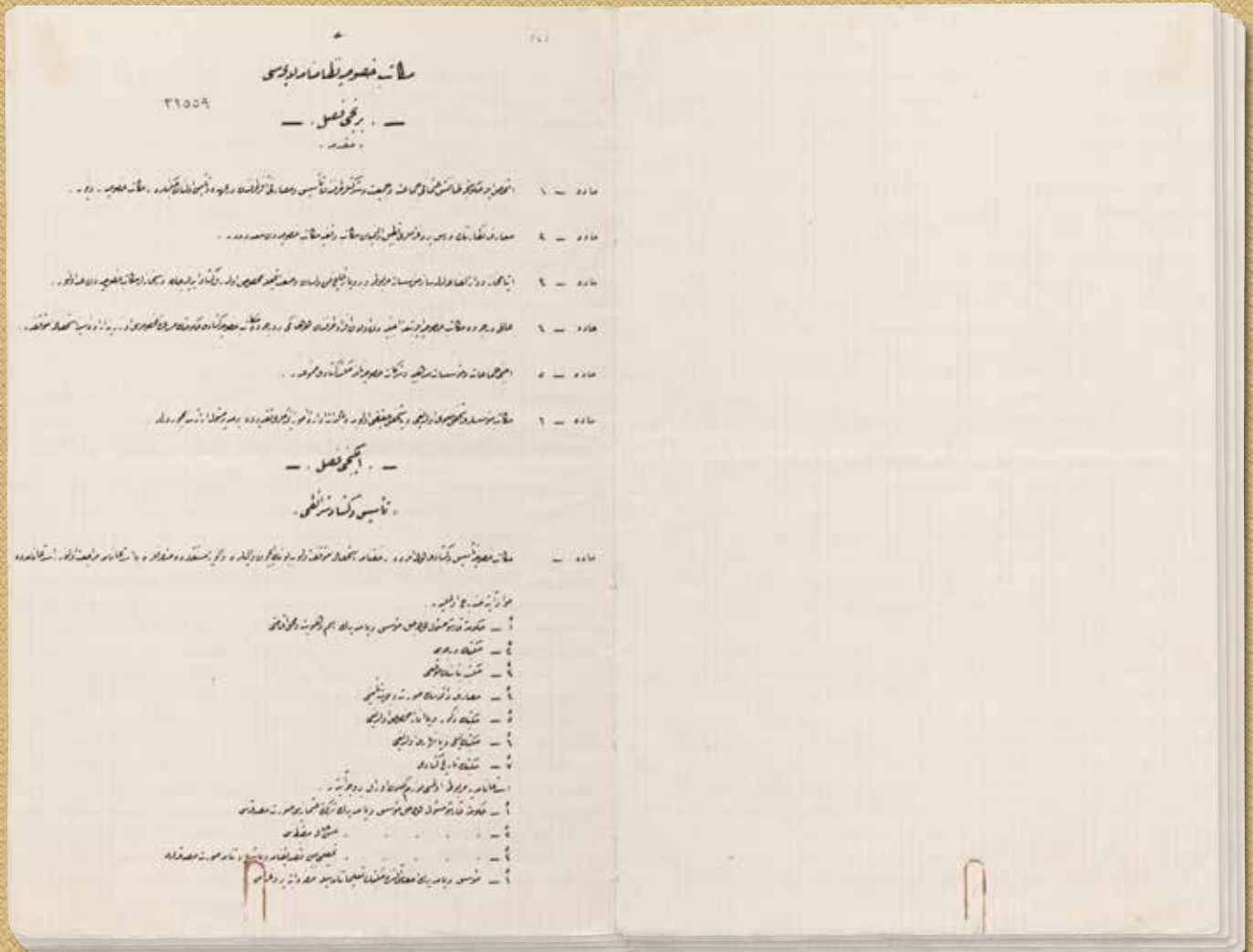
İşbu nizâmnâmenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eyledim.

Fî 10 Zilkade sene [1]332 / fi 18 Eylûl sene [1]330

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

ÖZEL OKULLAR NİZAMNAMESİ

Osmanlı Devleti sınırları içinde şahıslar ile hükûmet tarafından tanınmış cemaat, cemiyet ve şirketlerce kurulan özel okulların kuruluş şartları, okul binaları, idareci ve öğretmen kadroları, alınacak öğrencilerin kabulü, ders müfredatı ve eğitim programı, imtihanlar, diplomalar, ödüllendirme ve cezalandırma usulleri ile okulların teftişine dair hazırlanan nizamname

12 Ekim 1914

Mekâtib-i Hususiye Nizâmname Lâyihası

Birinci Fasl

Mukaddime

Madde 1: Eşhâs ile hükûmetce tanınmış Osmanlı cemaat ve cemiyet ve şirketler tarafından te'sis ve masârıfı onlar tarafından deruhde ve te'min olunan mekteblere "mekâtib-i hususiye" denir.

Madde 2: Maârif Nezâreti'nin ders programları tatbik olunmayan mekâtib-i vakfiye, mekâtib-i hususiyeden ma'dûddur.

Madde 3: Eytâmhâne ve dârüssinâalarla sair müessesâta merbût ve bir veya birkaç fen ve lisan ve san'at tahsiline mahsus olarak küşâd edilecek dershâneler mekâtib-i hususiyeden ad-dolunur.

Madde 4: Âli derecede mekâtib-i hususiye ile tebaa-yı ecnebiyeden olan efrâd tarafından herhangi bir derecede mekâtib-i hususiye küşâdı hükûmetin müsaade-i mahsusası üzerine irâde-i seniyye istihsâline mutavakkıftır.

Madde 5: Ecnebi cemaat ve müessesât-ı mezhebiye ve şirkât-ı hususiye nâmına mekteb küşâdı memnû'dur.

Madde 6: Mekâtib müessisleri şahs-ı manevî olduğu veya şahs-ı hakikî olup da bizzat idare-i umûr etmedikleri takdirde bir müdür-i mes'ul irâesine mecburdurlar.

İkinci Fasl

Te'sis ve Küşâd Şerâiti

Madde [7]: Mekâtib-i hususiye te'sis ve küşâdı evvel emirde ruhsatname istihsâline mutavakkıf olup bunun için valilere ve elviye-i müstakilede mutasarrıflara bâ-istid'ânâme müracaat olunur. İstid'ânâmede mevâdd-ı âtiye münderic olmalıdır.

- 1- Hükûmete karşı mes'ul olacak müessis veya müdürün isim ve hüviyet ve mahall-i ikameti
- 2- Mektebin derecesi
- 3- Mekteb binasının mevki'i
- 4- Masârıf-ı dâimesinin suret ve cihet-i te'mini
- 5- Mektebin zükûr veya inâsa mahsus olduğu
- 6- Mektebin leylî veya nehârî olduğu
- 7- Mektebin tarih-i küşâdı

İstid'ânâmeye merbût olması lâzım gelen evrak ber vech-i âtîdir.

1- Hükûmete karşı mes'ul olacak müessis veya müdürün tezkire-i Osmaniyyesi suret-i musaddakası

2- Hükûmete karşı mes'ul olacak müessis veya müdürün hüsn-i hâl mazbatası

3- Hükûmete karşı mes'ul olacak müessis veya müdürün tahsilini mübeyyin tasdiknâme veya şehâdetnâme suret-i musaddakaları

4- Müessis veya müdürün imzası altında mektebin talimât-nâmesiyle müfredât programı

5- Mekteb binasının metânet-i matlûbe ve şerâit-i sıhhiyeyi haiz olduğuna ve tedrisâta el-verişli bulunduğuna dair tabib ve mimar raporu

6- Muallimlerin isimlerini ve mahall-i ikamet ve neş'etlerini mübeyyin cedvel ile mahall-i tahsillerini mübeyyin tasdiknâme veya şehâdetnâmeleri suret-i musaddakası

7- Lisan-ı resmî ile tedrisât icra edilen mekteplerde her sınıfta okunan kitapların isimlerini ve mahall-i tab'larını mübeyyin cedvel

8- Lisan-ı resmînin gayrı bir lisan ile tedrisât icra edilen mekteplerde her sınıfta okunan kitapların isimlerini mübeyyin cedvel ile kitablardan birer nüshası

Bu mevâddan biri noksan olan istid'ânâmeler redd olunur.

Madde 8: Te'sis olunacak mektebin binası inşa olunduktan sonra küşâdı lâzım geldiği takdirde bâlâdaki maddenin 5, 6, 7, 8 numaralı fıkralarında muharrer vesâikin rabtına ihtiyac olmayıp vesâik-i mezkûre mektebin hîn-i küşâdında i'tâ olunur.

Madde 9: Müessis ve müdür-i mes'ulün tebaa-i Osmaniyye'den olması ve lâ-ekal tahsil-i tâlî görmüş bulunması ve hüsn-i hâl ashâbından olup yirmi beş yaşını ikmâl eylemesi şarttır.

Madde 10: Bir belde dahilinde olmak üzere birkaç mekteb için bir müessis irâesi caizdir. Ancak bir kimse birden ziyade mektebe müdür-i mes'ul olamaz.

Madde 11: Ruhsatnâme istid'ânâmeleriyle melfûfları maârif idareleriyle mecâlis-i idarece bi't-tedkik matlûba muvâfık görüldüğü takdirde makam-ı vilâyetin tensibiyle ruhsatnâmesi imlâ edilmek üzere mazbatası Maârif Müdüriyeti'ne i'tâ olunur. Ruhsatnâmelere Maârif idaresi tarafından mektebin derece ve nev'ine göre muktezî levâzım-ı tedrisiye ve te'sisiyenin bir defteri de rabt edilir.

Madde 12: Mekâtib-i hususiye küşâd ve inşa edecek ecnebilerin istid'ânâmelerini evrak-ı müteferri'asıyla birlikde doğrudan doğruya Maârif Nezâreti'ne vermeleri lâzımdır. Maârif Nezâreti bu nev' talepleri esbâb-ı mûcibe dermiyânına lüzum görmeksizin redd edebilir.

Madde 13: Hususî Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimât-ı İbtidâiye te'sis ve küşâdı programlarının resmî programa mu'âdil olmasıyla meşrûtdur.

Madde 14: Mekteb küşâdı için ruhsatnâme istihsâli tarihinden itibaren iki sene zarfında tedrisâta mübâşeret edilmezse ruhsatnâme ibtâl olunur.

Madde 15: Mekâtib-i hususiye terfî-i derecesi için müceddeden mekteb küşâdına müte âllik bulunan ahkâm ve şerâite tevfi'k muamele olunur. Terfî-i derece kabul olunduğu takdirde tebdilen ruhsatnâme verilir. Müessis veya müdürü ecnebi olan mekteblere tebdilen ruhsatnâme i'tâsı irâde-i seniyye istihsâli ne mütevakkıftır.

Madde 16: İnâs ve zükûr muhtelit mekâtib-i leyliye te'sis ve küşâdına ruhsat verilmez.

Üçüncü Fasl Mekteb Binaları

Madde 17: Müceddeden hususi bir mekteb inşası veya mevcut bir mektebin tevsî'i için ber vech-i âti muamele cereyân eder: Müessis veya müdür-i mes'ul olan kimse bâ-istid'ânâme makam-ı vilâyete veya müstakil liv[a] mutasarrıflığına müracaat eder ve istid'ânâmeye:

- 1- Mekteb te'sis ve küşâdı için aldığı ruhsatnâmenin tarih ve numarasını
- 2- Mekteb inşa olunacak arsanın mevki'ini ve ne suretle intikal etmiş olduğunu
- 3- Masârif-ı inşaiyenin cihet-i te'minini yazar ve evrak-ı âtiyeyi rabt eyler:
  - a- Mekteb te'sis ve küşâdı için aldığı ruhsatnâmenin sureti
  - b- Mekteb arsasıyla binasının planları ve muktezî keşifnâme
  - c- Mekteb yeri arazi-i vakfiye ve emiriyeden ise bedel-i mukâta'â veya öşüre rabt olunduğuna dair ilmuhaber

Bunlardan biri noksan olan istid'anâmeler redd olunur.

Madde 18: Maârif idareleriyle mecâlis-i idare gerek istid'anâme gerek merbûtâtı münderi-câtını tedkik ile matlûba muvâfık bulunursa bunları bâ-mazbata Maârif Nezâreti'ne irsâl eyler.

Madde 19: Mekteb binalarının kavâ'id-i hıfzıssıhhayı câmi' olması meşrût olduğu gibi mi-safirhâne, kahvehâne ve kabristan ve emsâli gibi şakirdânının ahlâk ve sıhhatlerini muhill bina ve mahallere lâ-ekal yüz metre uzak olması muktezîdir. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı, Madde: 13, 14)

Madde 20: Mehâzir-i sıhhiye ve askeriye mevcut olan mevâki'de mekteb te'sis ve inşasına müsaade olamaz.

Dördüncü Fasl

Müdür ve Muallimlerin Evsâfı

Madde 21: Mekâtib-i hususiye-i Osmaniyye'de ecnebi müdür ve müdireler istihdam olu-namaz.

Madde 22: Mekâtib-i ibtidâiye-i hususiye müdür ve müdireleri ve muallim ve muallime-lerinin Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye'den me'zûn veya tedrisât-ı ibtidâiye meclislerinden verilmiş ehliyetnâmeyi haiz olmaları şartdır. Mekâtib-i gayr-ı müslime için rüesâ-yı mezhebiyeleri tarafından verilmiş ve maârif idareleri tarafından tasdik edilmiş olan ehliyetnâmeler kâfîdir.

Madde 23: Tedrisât-ı tâliye mekâtibiyle Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye müdür ve müdire ve muallim ve muallimeleri Dârümuallimîn-i 'Âliye'den veya Dârülfünûn şu'abâtından ve Dârümuallimât'dan me'zûn olmak şartdır. Mekâtib-i tâliye-i gayr-ı müslime için rüesâ-yı mezhebiyeleri tarafından verilmiş ve Maârif idarelerince tasdik edilmiş ehliyet-nâmeyi haiz kimseler muallim tayin olunabilirler.

Madde 24: Münhasıran ticaret veya ziraat veya sînâat gibi meslek mektepleri müdür ve müdire muallim ve muallimelerinin tedris edecekleri ilim ve fenden me'zûn olmaları veyahud ihtisâslarını bi'l-imtihan veya bâ-vesika isbat etmiş bulunmaları şartdır.

Madde 25: Şerâit-i ehliyeti haiz olan ecnebilere Maârif Nezâreti cânibinden mekâtib-i hu-susiyede icra-yı tedris eylemek üzere ruhsat verilebilir. Ancak bu muallimlerin yedlerinde kendi memleketlerine mahsus ve mensub oldukları şehbenderhânelerce musaddak muallim-lik ehliyetnâmesi veya şehâdetnâmesi bulunmak lâzımdır. Bu ehliyetnâme ve şehâdetnâmeler Osmanlı muallimlik ehliyetnâme ve şehâdetnâmelerine muâdil addolunur. Ancak ifa-yı ted-risâta mübâşeret etmeden evvel mezkûr ehliyetnâme veya şehâdetnâmelerin vilâyet maârif müdürlerine ibrazıyla tasdik ve tescil etdirilmesi lâzımdır. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Mu-vakkatı, Madde 95)

Madde 26: Mekâtib-i hususiye müdür ve müdirelerinin lâ-ekal yirmi beş ve muallimlerin on dokuz ve muallimelerin on yedi yaşını ikmâl etmiş olmaları şartdır. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı, Madde 94)

Madde 27: Cinayet veya ahlâka mugayir cünha ile mahkum bulunanlar mekâtib-i hususiye-de müdür ve muallimlik ve müdire ve muallimelik edemezler. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı, Madde 93)

Madde 28: Mekâtib-i hususiye müdür ve müdireleri ile daimî muallim ve muallimleri mekteb haricinde muallimlikden başka bir hizmet deruhde edemezler.

Madde 29: Mekâtib-i hususiye müdür ve muallimîn ve müstahdemînin emrâz-ı sâriyeden ârî ve haysiyet-i idare ve tedrisi ihlâl edecek avâriz-ı bedeniyeden masûn bulunması şartdır.

Beşinci Fasl

Teftişât

Madde 30: Bilumum mekâtib-i hususiye devletin taht-ı nezâret ve teftişindedir. Bu teftişât işbu nizâmnâme ahkâmına ve kavâ'id-i hıfzıssıhha ile nezâfet ve tahârete riâyet olunup olunmadığını ve terbiye ve tedris hususunda edyân ve ahlâka ve Kanun-ı Esasî'ye muvâfık hareket edilip edilmediğini ve anâsır-ı Osmaniyye beyninde nifak ve adem-i itilâfı mûcib ahvâle meydan verilip verilmediğini tahkike münhasırdır. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı, Madde 92)

Madde 31: Teftişe memur olanlar teftiş için daima mekteblere gidebilirler. Teftişe muhalefet edenler hakkında Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı'nın doksan ikinci maddesi mücebince amel olunur.

Madde 32: Mekâtib-i hususiyenin emr-i teftiş rüesâ-yı memurîn-i mülkiye ile Maârif müdür ve müfettiş ve müfettişeleri ve memurîn-i sıhhiye taraflarından icra olunur. (Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı, Madde 91)

Altına Fasl

Talebenin Şerâit-i Kabulü

Madde 33: Mekâtib-i hususiyede kayd ve kabul zamanı mekâtib-i resmiyenin aynıdır.

Madde 34: İbtidâi mekteblerinin birinci sınıflarına altı yaşını ve tâliye mekteblerinin birinci sınıflarına on iki yaşını ikmâl etmiş olanlar kabul olunur. Diğer sınıflara alınacak olan talebenin sinleri buna göre tahdid olunur. Daha büyük sinde olanların maârif müdürlerinin müsaadesiyle aşağı sınıflara alınması caizdir. Bu fıkra hükmü beş sene müddetle cârîdir.

Madde 35: Mekâtib-i ibtidâiye ve tâliye-i umûmiye ve hususiyede bir sene terfî' edememiş veya iki sene mütevâliyen aynı sınıfta ibkâ edildiğinden dolayı kaydı terkîn edilmiş talebe aynı derecede bulunan mekâtib-i hususiyeden birine dahil olmak ister ise yedindeki tasdiknâme-ye nazaran mukayyed olduğu sınıfa kabul edilebilir. Mekâtib-i hususiyeye dahil olmak üzere haricden müracaat edenler kısm-ı tâlinin birinci sınıfına girmek istedikleri takdirde sunûf-ı ibtidâiye derslerinden ve tâliyenin sunûf-ı sairesine dahil olmak isteyenler bu kısmın sunûf-ı mütekaddimesi derslerinden sırasıyla bi'l-ımtihan sinlerinin müsaadesi nisbetinde müstahık oldukları sınıflara kayd ve kabul olunurlar. Bu suretle bi'l-ımtihan kayd ve kabul olunanların kendilerini ve mahall-i tahsillerini mübeyyin bir cedvel maârif idarelerine itâ olunur.

Madde 36: Mekâtib-i hususiyenin talebe kayd ve kabulü ve duhûl imtihanları zamanlarında lüzum hissederlerse maârif müdürleri mekâtib-i mezkûreye müfettiş veya mümeyyiz gönderebilirler.

Madde 37: Ana mektepleriyle sıbyân sınıflarına alınacak talebenin üç yaşını ikmâl etmiş olması ve altıdan efzûn bulunmaması şartdır.

Madde 38: Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu'nun fasl-ı mahsusunda gösterilen dürûs-ı mütem-mime sınıflarına sinleri tahsil-i ibtidâi devrini tecavüz edenler kabul olunurlar.

Yedinci Fasl

İmtihanlar ve Şehâdetnâmeler

Madde 39: Mekâtib-i hususiye müdür ve muallimleri her sene imtihanlardan bir ay evvel ibtidâinin son sınıfında bulunan talebe ile hizmet-i askeriyeden müstefid olan tâliye sınıfları talebesinin esâmisini mübeyyin bir kıt'a defteri imtihan günlerini müş'ir olan bir cedvel ile beraber maârif idaresine ve maârif idaresi olmayan yerlerde en büyük mülkiye memuruna i'tâ eylerler. Hizmet-i askeriyeden müstefid olan sunûf imtihanları maârif idaresinden veya hükûmet-i mahalliye cânibinden i'zâm olunan mümeyyizler huzurunda icra ve mümeyyizlerle mekteb idareleri tarafından netice-i imtihanı mübeyyin tanzim olunan defter üç nüsha olarak maârif idaresine tevdi' olunur. Maârif müdürü de tedkikât-ı lâzımeyle bi'l-icra muvâfık buldukdan sonra tarih-i ahzdan itibaren on beş gün zarfında bi't-tasdik bir nüshasını mekteb idaresine iade ve bir nüshasını maârif idaresinde hıfz ve üçüncü nüshasını da Maârif Nezâreti'ne irsâl eyler. Defterin iadesini müteâkib mekteb müdürleri tahsil-i ibtidâiye ikmâl edenlerin tedrisât-ı ibtidâiye tasdiknâmelerini ve tahsil-i tâliye ikmâl edenlerin tedrisât-ı tâliye şehâdetnâmelerini tanzim ile maârif idaresine tasdik ettirdikten sonra şâkirdâna i'tâ eylerler. Maârif idaresi bu şehâdetnâmelerin tarih-i tasdikini dairede kalan cedvele işaret eder.

Madde 40: Şehâdetnâmesini zâyî eden şâkirde mekteb idaresince nüsha-i sâniye verilmez. Yalnız bâ-istid'ânâme vuku bulacak müracaat üzerine maârif idaresi evvelce alınmış olan cedvellerde muharrer tasdiknâme veya şehâdetnâmenin tarih ve numarasını ve dairece tarih-i tasdiki ve numarasını ve nüfus tezkiresini suretini o istid'âya derkenâr ederek istid'âyı sahibine iade eder.

Madde 41: Mekâtib-i hususiyece tanzim olunan şehâdetnâme ve tasdiknâmeler maârif idareleri tarafından tasdik edilmedikçe mu'teber değildir.

Madde 42: İmtihana memur mümeyyizler müessis veya müdür-i mes'ullerin imzasıyla verilmiş olan programa göre tedrisât icra edilmediğini görürlerse o mektebin şehâdetnâme ve tasdiknâmeleri maârif idaresince tasdik olunmaz.

Madde 43: Madde-i sâbika mücebince tahsili nâkıs ve gayr-i kâfi görülen mekâtibin tedrisâtını programa tevfiқан ıslâh etmek üzere maârif idaresi tarafından müessis veya müdürü tahrîren ihtarâtda bulunulur ve ertesi sene imtihanlarında dahi tedrisâtın gayr-i kâfi olduğu anlaşılırsa mektebin derecesi tenzîl edilir.

Madde 44: Tedrisâtı mahallî veya ecnebi lisanlarıyla icra olunan mekâtib-i hususiye tasdiknâme veya şehâdetnâmelerinin bir tarafı Türkçe olacaktır.

Madde 45: Hizmet-i askeriyeden istifade edecek sinde veya sınıflarda bulunan muallim ve şâkirdâna aid vesâiki tasdik için muallimlerin veya o sınıflara müdâvim şâkirdânın esâmisini mübeyyin bir defterin mekteb idareleri tarafından her sene-i dersiyeye ibtidâsında maârif idaresine tevdi' i lâzımdır. Bu defterde ismi muharrer olmayan muallim ve şâkirdin vesikası tasdik olunmaz.

Sekizinci Fasl

Mücâzât

Madde 46: Mekâtibde edyân ve ahlâka ve Kanun-ı Esasî'ye muhalif ve anâsır-ı Osmaniyye arasında nifakı mücib tedrisât ifa eden mektebler sedd olunarak müessis veya müdür-i mes'ulü ile bu tedrisâtı ifa eden muallim bir seneden üç seneye kadar habse mahkum edilir.

Madde 47: Ruhsat istihsâline evvel te'sis ve küşâd olunan mekâtib sedd ve inşâata başlanılmış ise tatil olunur.

Madde 48: Ruhsat-ı resmiyeye müsteniden küşâd edilen mekâtib-i hususiyede kavânin ve nizâmât ve mukarrerât-ı mevzû'aya ve mukarrerât ve tebligât-ı umûmiyeye mugayir hareketde bulunan müessis veya müdür-i mes'ulleri hakkında mevâdd-ı mahsusasında muharrer mücâzâtından mâadâ âtîdeki cezalar tertib edilir.

1- Tahrîren tembih

2- Tahrîren takbîh

3- Mektebin talebe ve mualliminin nizâm-nâmede bahş edilmiş olan müsaadâtından mahrumiyeti

4- Mektebin seddi

Mekâtib-i hususiye müdür-i mes'ulleri vuku bulan tebligât-ı cezaiyeyi müteâkib bir gûna itirazları var ise on beş gün zarfında mahallî tedrisât-ı ibtidâiye meclislerine ve livâ ve kaza maârif encümenlerine müracaatla dermiyân edebilirler. Müddet-i mezkûrenin mürûrundan sonra vuku bulacak itirazlar nazar-ı itibara alınmaz. İtirazlarının reddi ve mekteb müessis veya müdür-i mes'ullerince tebligât-ı vâkı'anın ısgâ edilmemesi hâlinde on beşer gün fâsıla ile bâlâda muharrer mücâzât sırasıyla icra olunur.

Madde 49: Ahvâl-i fevkalâde ilcâsıyla hükûmet-i mahalliye bir mektebi derhal sedd edebilir.

Madde 50: Leyli bir mektebin hükûmetce seddi hâlinde talebe-i leyliyenin velilerine teslimine kadar mektebde kemâ-kân it'âm ve beytûtet etdirilmesi ve hükûmetce tayin edilecek müddet zarfında velilerine teslim olunması müessis veya müdür-i mes'ulüne aiddir.

Madde 51: Müessis veya müdür-i mes'uller Maârif Nezâreti'ne müracaatla mektebin seddi hakkında verilen kararlara bir ay zarfında itiraz edebilirler. İtirazât-ı vâkı'a Meclis-i Kebîr-i Maârif'de istinâfen tedkik olunur.

Madde 52: Henüz ruhsatnâme almamış olan mekâtib işbu nizâm-nâmenin neşri tarihinden itibaren altı ay zarfında ruhsat-ı resmiye istihsâline mecbur olup bu müddetin hitâmında sedd olunurlar.

Madde 53: [ ]'nci madde ahkâmına riâyet edilmeyerek bilâ imtihan veya hilâf-ı hakikat numara takdiriyle yukarı sınıflara talebe kayd ve kabul eden mekâtib müdür-i mes'ullerinden bir liradan yirmi liraya kadar ceza-yı nakdî istifâ olunur. Bu muamele talebeyi Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu'nun bahş ettiği müsaadâtından istifade ettirmek kasdına mübtenî olduğu tahakkuk ederse ceza-yı nakdîden mâadâ bir haftadan üç aya kadar hapis cezası hükm olunur. Hilâf-ı hakikat şehâdetnâme veya tasdiknâme it'â eden mekâtib müdür-i mes'ulleri sahtekârlıkla itham olunurlar.

Mevâdd-ı Müteferrika

Madde 54: Mekâtib-i hususiyede Türkçe'nin ve Osmanlı tarih ve coğrafyasının talim ve tedrisi mecburîdir.

Madde 55: Mekâtib-i hususiye'nin âlî derecede olup olmadığının tayini Maârif Nezâreti'ne aiddir.

Madde 56: Mekâtib-i hususiye'nin derecâtı müfredât programlarının mekâtib-i resmiye müfredât programlarındaki dürûs-ı mübâhisi deruhde etmesine göre tayin olunur. Bu esas muhafaza edilmek şartıyla programa bazı dersler ilâve ve saat-i dürûs ta'dil edilebilir.

Madde 57: Mekâtib-i hususiye ders programlarının tebdili veya leyli veya nehârilik ihdâsı ve zükûr mektebinin inâsa ve inâs mektebinin zükûra tahvîli hâlinde bâ- istid'ânâme Maâ-

rif idaresine malumât i'tâsı ve müessis veya müdür-i mes'ulün tebdilinde isim ve hüviyet ve mahall-i ikametinin derci ve tezkire-i Osmaniyyesi sureti ve hüsn-i hâl mazbatası ve tahsilini mübeyyin tasdiknâme veya şehâdetnâme suretinin rabtıyla vilâyete veya müstakil livâ mu-tasarıflığına müracaat edilmesi lâzımdır. Muallimînince tebeddül vuku'unda yeniden tayin olunan muallimlerin isim ve mahall-i ikamet ve neş'etlerini mübeyyin bir cedvelin ve şehâdetnâme veya ehliyetnâmeleri suret-i musaddakalarının Maârif idarelerine irsâli muktezidir. Müessis ve müdür-i mes'ulleri ecnebi olan mekâtibde bu gibi tahvilât vuku buldukca Maârif Nezâreti'ne malumât verilir.

Madde 58: Ruhsata merbût mekâtib-i hususiyenin bûdceleri maârif idarelerince görülerek irâdları masraflarına kifayet etmediği tebeyyün ederse eşhâs mektepleri için senede bir defa ve cemiyet ve cemaat ve şirket mektepleri için iki defa iâne cem'e maârif idarelerinin mütâlaası alındıktan sonra cem'-i iânât hakkında 24 Ağustos sene [1]325 tarihli talimâtnameye tevfi-kan belediyelerce ruhsat verilir.

Madde 59: Mekâtib-i hususiyede şâkirdânın tarih-i duhûllerini ve isimlerini veya peder veya vâlidelerinin isim ve şöhrat ve mahall-i ikametlerini ve mahal ve tarih-i vilâdetlerine ve mensub oldukları edyânı ve son aşılandıkları tarihi mübeyyin bir künye defteri tutulacağı gibi muallimîn ve memurîn ve müstahdemînin isimlerini ve tarih ve mahall-i tevellüdlerini ve mensub oldukları edyânı ve mektebde ifa ettikleri hidemâtı mübeyyin bir sicil tertib edilecektir.

Madde 60: Mekâtib-i hususiye müdür-i mes'ulleri şâkirdân ve muallimînin ahvâl ve harekâtı hakkında tertib olunan talimât ve numunesine tevfi-kan her sene tanzimi mecburî olan malumâtı i'tâ ve istatistik defterlerini her sene-i dersiyenin hitâmını müteâkib nihayet üç mâh zarfında tanzim ve tevdi' etmekle mükellefdirler.

Madde 61: Hususî dârümuallimîn ve dârümuallimât müdâvimlerinin hurûc imtihanları maârif müdürîyetlerinden gönderilecek hey'et-i mümeyyize huzurunda icra olunur.

Madde 62: Tabib, eczacı, dişçi, dava vekili, mühendis ve emsâli erbâb-ı fen yetiştirmek üzere küşâd edilen mekâtib-i âliye-i hususiye müdâvimleri Memâlik-i Osmaniyye dahilinde icra-yı san'at edebilmek için hükûmetin bu nev' erbâb-ı fenni yetiştiren mekteplerine müdâvim olanların tâbi oldukları imtihanlara bi-tamamiha tâbi olacaklardır. Tıp ve şu'abâtında ikmâl-i tahsil edenler ulûm-ı tâbiye imtihanları müstesna olmak üzere teşrihden itibaren mütebâkî dürûs imtihanlarını geçirecekler ve muvaffak olanlar fakültenin irâe edeceği müesseselerde bir sene istâj (staj) yaptıktan sonra me'zûniyet rûusu alabileceklerdir. İşbu imtihanlar beş sene müddetle Türkçe ve Fransızca lisanlarıyla cereyân edecek ve ondan sonra yalnız Türkçe olarak icra olunacaktır. Mekâtib-i mezbûre me'zûnlarının tâbi oldukları işbu imtihanlar yalnız Dersââdet'deki emsâli müessesât-ı resmîyede icra edilir.

Madde 63: Mekâtib-i hususiyede tevzi'-i mükâfât ve sair ihtifâlât yapılmak istenildiği takdirde bir hafta mukaddem mahallî hükûmetlerine malumât verilmesi ve tevzi'-i mükâfât ve ihtifâlât-ı sairenin suver-i icraiyesini mübeyyin bir programın rabt edilmesi lâzımdır. İşbu programın bir tarafı behemehâl Türkçe olacaktır.

Madde 64: İşbu nizâmnâme neşri tarihinden itibaren mer'iyü'l-icradır.

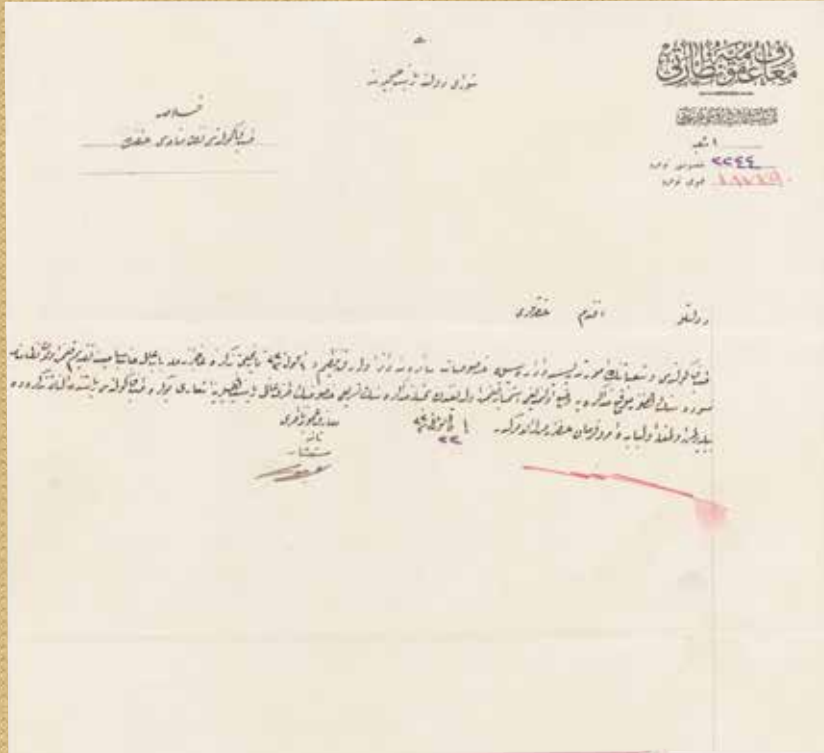
Madde 65: İşbu nizâmnâmenin icra-yı ahkâmına Maârif nâzırı memurdur.

Fî 29 Eylül sene [1]330

[Mühür]

Nezâret-i Maârif-i Umumiye

طب فاکولتهسى و شىعائى نظامنامه لايحهسى

اسباب مويد مضبوطى

حاجك عثابيهده تحصيل طبائىك صورت منقشهده اجرائى تامين ايچون (۱۲۵۳) سنسده خاقان مغفور سلطان محمود خان طرفدن دارالعلوم حكيميه و مكنش طيبه عدليه شاهانه ناميه اداره عسكريه تحتده اولوق اوزره لى بركنك تاسيس بيوروش و امر تدريس فرانسه و آلمانيون جلب ايدين مصلحت طرفدن فرانسه اولوق اعلي بديلشدر.

بو مكنشك صورت اداره و تدريس اوزمان آوروپا دارالقولونلارده اولان اسوله سادّه اجرائى ايلشكده بولومس ميني فاكولته اولوق طابىعش و مع هذا بوران پيشلر عرب عسكريه توجه ايديرك ايدوده ولىش دوائر رسيمده استخدا ايلشكده اوللر ميني منحصر املكى طيب صليبه اجرائى طبابت ايمان استيفائى خارجى ناميه قول ايلشكده باشلامش و قول بيطريه ايله اسبيجارييم بو مكنه مربوط دوسرجهلاره تدريس ايديك كئيدر.

بو مكنش حربه نظارته مربوط او قيله برابر امور طيبه نظارتي عثابيه بر خاطر تحت ادارهسده بولونقده و بالعموم مقررات تدريس حيت مصلحتيه اتخاذ اولوق نظر طرفدن حربه نظارته تصديق ايندريلشكده ايدى.

بو صورته مكنش طيبه عدليه شاهانه دن اردوي عثاق ايله بعضى دوائر رسيمده اطاي وظيفه ايندريلشكده اطاي پيشدر بيلدى اسكان تامين ايدين اسنده حلككت مقدرات صهيى اكثر سادورده بيجول افكار بر طاق اطاي اخليه ت ائده قلنده اولمى و حلككت محافظه صهي ايچون اطاي ملكيه مكنشك تدريسك تيريدى نظر ناميه آلوق و اسان ملى ايله تحصيل فن طبابت ايندريلشكده فكرلري موقع احراه فوق مقصد خدائستاده صليه خزينه و مصارف كئير يا خيال ايندرمه مكنش طيبه نظاري اولوق مكنشك طيبه ملكيه ناميه بركنكك ده تاسيس (۱۲۸۲) سنسى جنتكان سلطان عبدالعزىز خاكت ارادسيه اسكانك كئيدر.

اولك ايدوسه (۱۲۸۳) سنسى جارتشند (مكنش طيبه ملكيه شاهانه) ناميه حذت تحصيله شت اولوق و تركه تدريس قول ايدشك و مكنش طيبه عسكريه نظارته مربوط بولوق اولده برنجى سايچون مصلحت بر دائره تحصيل اولوق مكنش مكنش عسكريه دوسنده برنجل درسگاه اخاذ اولوق تدريس سايچون باشلامش و رويت مجموعى جلب ايچون فاكولته تريس مكنش طيبه عسكريه طابىعشك مجبور بولونق نظاري ووقوم المصلحتلارين و مكنش داخل اولانك قرضدن معافيتلى و بيلومده آلمه بولوق اولانلر دوشيه تاهه بوجي و بيلك غروش معاشه بيليه طبابت لى كى شرطشك تشويق آميز ايله نظامان اساسي و شمع ايدين بور طرفدن ده دوسر ائده تركه كئيب نازلارده اوج بيليرايه قدر بيوك مكاتالى تعينه اولوبه جيني ترغيب باشلامشدر.

(۱۲۸۸) سنسى مدت تحصيله مكنشك شتى سنسى اسكان ايدانلر بزموج قرايد بيلومه ورنك مقدر ايكى و بيله حلك بيلومه مكنشك اولان مكنش طيبه عسكريه بيلومى اولمى و بيلونك طبابت و امراض جلف بيلومى اعطاي منحصر ايلشك مذكوره مكنش ايدين بر حق اولمى ايضاريله ۱۶ جلفى الاخرس ۱۳۸۸ سنسى مكنشكده اسكان اخاذ ايدين مازالعرض اطاعات ذللا توسيع ايديرك طيبه عسكرىدن تحصيله فرق اولوق اوزره برستب ده علاوه قلش و مكنش عذ كور طيبى كى شش عذ دوقورا امتحان تحت بيجورت قولش و رويت مومنه مكنشك آندى كور بيلشكندن قدا ايچون مراعت ايندرين رشيه نياد شاعيسى اولياظر قول ايلشكده باشلامش و علوم و رياضيه كئيب تاتيه جغرافيا كى اعدادى دوسرلك تدريس مجموعى بر مكنش اعدادى علاوسيه مدت تحصيله پنى سايچون ابلاغ اينلشدر.

بو صورته تدريسك لسان ملى اوزره اجرائى اسكان مكنش مكنشكده استحصان اولان سايچون ايله ميدان بادهه جلفيقتن مكنش طيبه عسكريه لسان عثاق اوزره تحصيل اولوق حقدده (۱۲۸۸) سنسده اراده سايچون شرفه دور بيورونقشند بو بادهه صهي بيلومده بولان ادب جيتك قلفلى امر بيلشكده سروز اولوش بوهر ايك مكنشك تدريس علوم و قولك اسندى دانا حرمته باده سروز اولان اطاي عثابيك سرفرازاندر بر جوق دوات طرفدن صرف سايچون ايله و بار طبابتك تركه تحصيل بيلومده بولان بر خاطر مكنشك بولوش بولوشكده بولوكشدر.

(۱۲۸۰) سنسده طيبه مكنشك كئيريه سايچون سايچون بولوشكده بولوكشدر.

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ NİZAMNAMESİ LAYİHASI

Osmanlı Devleti'nde tıp tahsilinin nizamî bir surette icrasını te'min etmek maksadıyla ilk olarak 1827 senesinde Sultan II. Mahmud Han tarafından "Dârü'l-ulum-i Hikemiye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne" adıyla daha çok askerî amaçlı bir mektep te'sis edilmiş olduğuna, ancak halk sağlığının çoğunlukla kim olduğu belirsiz bir takım yabancı tabiblerin elinde kaldığı görülerek 1867 senesinde Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye adıyla yeni bir Tıp mektebinin daha açıldığına, 1914 senesine kadar geçen zaman diliminde Tıp mektebinin tabibden başka eczacı, dişçi ve ebe diploması veren kompleks bir fakülte haline geldiğine, bu durumda ortaya çıkan ihtiyaçlar da dikkate alınarak hazırlanmış olan yeni nizamname lâyihasının gerekçeli metninin tedkik ve tasdiki için Şûrâ-yı Devlet'e gönderildiğine dair Tıp Fakültesi Reisi Ziya Nuri'nin tezkiresi

4 Şubat 1915

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Tedrisât-ı Âliye Dairesi Müdüriyeti
Şube:1
Hususî numara: 2244
Umumî numara: 187790

Hulâsa: Tıp Fakültesi Nizâmnâmesi hakkında

Şûrâ-yn Devlet Riyâset-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Tıp Fakültesi ve şû'abâtının umûr-ı tedrisiye ve idaresiyle hususât-ı sairesine dair olarak tanzim ve 4 Eylül sene [1]330 tarihli tezkire-i acizânemle Bâbîâli cânib-i sâmisine takdim kılınmış olan nizâmnâme müsveddesinin henüz mevki'-i müzâkereye vaz' olunmadığı istihbâr kılınmış olduğundan bahisle müzâkeresinin tesri'i hususunun taraf-ı âlî-i riyâset-penâhileri-ne iş'arı bu kere Tıp Fakültesi Riyâseti'nden alınan tezkirede bildirilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [13]33

Maârif-i Umumiye Nâzırı
nâmına
Müsteşar
(İmza)

***

*Tıp Fakültesi ve Şû'abât Nizâmnâme Lâyihası
Esbâb-ı Mûcibe Mazbatası*

Memâlik-i Osmaniyye'de tahsil-i tabâbetin suret-i muntazamada icrasını te'min için (1243) senesinde hakan-ı mağfur Sultan Mahmud Han tarafından Dârü'l-Ulûm-ı Hikemiye ve Mek-

teb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane nâmıyla idare-i askeriye tahtında olmak üzere leyli bir mekteb te'sis buyurulmuş ve emr-i tedrisi Fransa ve Avusturya'dan celb edilen muallimler tarafından Fransızca olarak takib edilmiştir.

Bu mektebin suret-i idare ve tedrisi ol zaman Avrupa dârülfünûnlarında olan usule binâen icra edilmekte bulunmasına mebnî fakülte olarak tanınmış ve maa-hâzâ buradan yetişenlere rütbe-i askeriye tevcih edilerek orduda ve bazı devâir-i resmîyede istihdam edilmekte olmalarına mebnî münhasıran mülkî tabib sıfatıyla icra-yı tabâbet etmek isteyenler harici nâmıyla kabul edilmeğe başlanmış ve fûnûn-ı baytariye ile ispençiyariyede bu mektebe merbût ders-hânelerde tedris edilegelmiştir.

Bu mekteb Harbiye Nezâreti'ne merbût olmakla beraber Umûr-ı Tıbbiye Nezâreti unvanıyla bir nâzırın taht-ı idaresinde bulunmakda ve bilumum mukarrerât-ı tedrisiye hey'et-i muallimince ittihâz olunarak nâzır tarafından Harbiye Nezâreti'ne tasdik etdirilmekde idi.

Bu suretle Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane'den ordu-yı Osmanî ile bazı devâir-i resmîyede ifa-yı vazife edebilecek etıbbâ yetişdirilebilmesi imkânı te'min edilmiş ise de memleketin mukadderât-ı sıhhiyesi ekseriyet üzere mechtûlül'efkâr bir takım etıbbâ-yı ecnebiyenin elinde kalmakda olması ve halkın muhafaza-i sıhhati için etıbbâ-yı mülkiyenin adedinin tezyidi nazar-ı teemmüle alınarak ve lisan-ı millî ile tahsil-i fenn-i tabâbet etdirmekdeki fikirlerini mevki'-i icraya koymak maksad-ı Hüdâ-pesendânesiyle hazineye masârif-ı kesîre ihtiyar etdirmemek şartıyla nehâri olarak Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye nâmıyla bir mektebin daha te'sisi (1282) senesi cennet-mekân Sultan Abdülaziz Han'ın irâdesiyle imkân-ı husûle gelmiştir.

Bunun üzerine (1283) senesi Mart'ında (Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane) nâmıyla müddet-i tahsiliyesi beş sene olmak ve Türkçe tedris-i fûnûn edilmek ve Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye Nezâreti'ne merbût bulunmak üzere birinci sene için müstakil bir daire tahsis olunmaksızın mekteb-i askeriye derûnunda bir mahal ders-hâne ittihâz olunarak tedrisâta başlanmış ve rağbet-i umumiye için fakülte tertibi Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye talebesinin mecbur tutuldukları doktora imtihanlarından ve mektebe dahil olanların kur'adan muafiyetleri ve diploma almağa muvaffak olanlara rütbe-i sâlise tevcihi ve bin kuruş maaşla belediye tabâbetine tayin gibi şerâit-i teşvik-âmîz ile nizâmât-ı esasiyesi vaz' edilmiş ve bir taraftan da derslere aid Türkçe kitab yazanlara üç yüz liraya kadar büyük mükâfâtlar tayiniyle erbâb-ı hamiyeti tergîbe başlanmıştır.

(1288) senesi müddet-i tahsiliyesinin beşinci senesini ikmâl edenlere ber-müceb-i karar diploma verilmek mukarrer iken verilecek diplomanın fakülte olan Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye diploması olması ve çünkü tabâbet ve eczacılık diploması it'âsı münhasıran mekteb-i mezkûra bahş edilmiş bir hak olması itibarıyla 16 Cemâziyelâhiresine 1287 senesi mektebce esas ittihâz edilen mârru'l-arz nizâmât zeylen tevsî' edilerek Tıbbiye-i Askeriye'den tahsilce fark olmamak üzere bir sınıf daha ilâve kılınmış ve mekteb-i mezkûr talebesi gibi beş adet doktora imtihanı taht-ı mecburiyete konulmuş ve rağbet-i umumiyenin arttığı görüldüğünden kayd için müracaat edenlerden rüşdiye şehâdetnâmesi olmayanlar kabul edilmemeğe başlanmış ve ulûm-ı ri'yâziye, kitâbet-i Osmanîye, coğrafya gibi idâdî derslerinin tedrisine mahsus bir sınıf-ı idâdî ilâvesiyle müddet-i tahsiliye yedi seneye iblâğ edilmiştir.

Bu suretle tedrisâtın lisan-ı millî üzere icrası imkânı Mekteb-i Mülkiye'den istihsâl olunan netâyic ile meydan-ı bedâhete çıkıldığından Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'de lisan-ı Osmanî üzere tahsil olunması hakkında (1288) senesinde irâde-i seniyye-i padişahî şeref-sudûr buyurulduğundan bu bâbda mesâî-i celilede bulunan erbâb-ı hamiyetin kalbleri lebrîz-i neşât-sürûr olmuş ve her iki mektebin tedris-i ulûm ve fûnûnun isimleri daima hürmetle yâda sezâvâr olan etıbbâ-yı Osmanînin ser-firâzânından birçok zevât tarafından sarf-ı mesâî ile beraber tabâbetin Türkçe tahsili aleyhinde bulunan bir takım menâfi'-perestâna karşı mücâhedâtta bulunulmuştur.

(1290) senesinde talebenin kesretine binâen seksen yataklı bir seririyâthâne bina ve inşa edilerek Ahırkapı'daki mektebe naklolunmuş ve görülen lüzum üzerine bir sınıf-ı idâdî daha ilâve-siyle tahsil-i tâliye bir kat daha itina edilmiştir.

Maârif-i Umumiye Nezâretince idâdî sınıfları açıldığı sırada mezkûr sunûf-ı idâdiye bunlar ile birleştirilerek Tıbbiye-i Mülkiye'den tefrik edilmiş ise de Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'nin sunûf-ı idâdiyesi ibkâ olunmuştur.

(1310) senesi terakkiyât-ı vâkı'aya göre mektebin tevsi'i maksadıyla Tıbbiye-i Mülkiye Maârif Nezâretince iştirâ olunan binaya naklolunmuş ve seririyât-ı dahiliye, hariciye, beviye-i vilâdiye, cildiye ve efrenkiye, üzniye ve hançereviye, nisâiye, bakteriyoloji laboratuvarları zamm edilerek Tıbbiye-i Askerî ile hem-âheng olarak şu'abât-ı dersiye tevsi' edilmiştir. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin mârru'l-arz suretde idaresi Maârif-i Umumiye Nezâreti'ne ve umûr-ı tedrisiyesi ve inzibâtiyesi Mekteb-i Tıbbiye ve Umûr-ı Tıbbiye-i Mülkiye Nezâreti'ne merbût olmak üzere tevsi'i sırasında Tıbbiye-i Askerî'ye haricî talebenin devamı men' edilerek münhasıran bir askerî mektebi tarzında idareye başlanılmış ve ma'a hâzâ umûr-ı tedrisiye ve idariye-i tıbbiye bir nâzir uhdesinde bırakılmışdır. İnkılâb-ı mesudda umûr-ı tedrisiye-i tıbbiyenin zaten fakülte tarzında müesses olan mektebde ibkâsıyla ordu-yı Osmaniyye mahdûdü'l-aded ve ihtiyac nisbetinde tabib yetiştirmek üzere Tıp Fakültesi nâmıyla her iki mektebdeki tedrisâtın tevhideyle bir müessesede cem'i ve bu suretle vesâit-i tedrisiye'nin iki müesseseye taksimi ile dağıtılmasından ise bir bûdce dahilinde idaresi ve Maârif Nezâreti'ne rabtı ([1]325) senesi Meclis-i Vûkelâ kararı ve Bûdce Kanunu ile takarrür ederek Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye yalnız talebenin iskân ve iâşesine ve müzâkerelere mahsus ders-hâneleri bulunmak suretiyle bir nizâm-nâme-i mahsus ile Harbiye Nezâreti'ne merbût ve müessese hâline sokulmuş ve bu suretle memâlik-i mütemeddi-ne-i sairedaki taksimât-ı ma'kûle kabul edilmiştir.

Tıp Fakültesi'nin bu suretle teşkili üzerine hey'et-i talimiye muhtelit bir komisyon tarafından tensik edilerek umûr-ı tedrisiye-i tıbbiye, umûr-ı idare-i tıbbiyeden ayrılmış ve Dahiliye Nezâreti'ne merbût olan Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin (Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi) fakültece münasebeti kat' olunarak ayrı bir daireye nakledilmiştir.

Fakültenin idaresi muallimîn miyânından müntehab bir reise ve hususât-ı dersiye ve idariyesi hakkında ittihâz-ı mukarrerât eylemek mine'l-kadîm cârî olduğu üzere Meclis-i Muallimîn'e tevdi' edilmiştir. Beş seneden beri Tıp Fakültesi esasât-ı sâbıkaya istinâden Meclis-i Muallimîn'e müttehas ve nezâretce tasdik edilen mukarrerât ile idare olunduğu gibi her ne kadar geçen sene Maârif-i Umumiye Nezâretince Dârülfünûn şu'abât-ı sairesine şümûlü olmak üzere imtihanların suret-i icrası ve kayd ve kabul ve buna müteferri' hususât talimât-nâme suretinde cem' edilmiş ise de Tıp Fakültesi ile ona merbût olan eczacı ve dişçi mektepleri ve vilayât mekâtib-i tıbbiyesi hakkında tatbik olunagelmekte bulunan usullerin bir şekl-i mazbût ve muntazama ircâ'ı maksadıyla Tıp Fakültesi'ne mahsus bir nizâm-nâme tertibi derece-i vücûbda görülmüştür.

Tertib olunan nizâm-nâme lâyihasında tabib, eczacı, dişçi, ebe, rûûs şehâdetnâmelerinin itâsı hakkı te'min-i intizam maksadıyla kemâ kân İstanbul Fakültesi'ne hasr edilmiştir. Tıp Fakültesi'nin laboratuvar ve seririyâtında münferiden berây-ı ihtisâs ve tevsi'-i malumât çalışanlar hakkında memâlik-i saireda cârî olduğu üzere tasdiknâme itâsı mer'î olmakla beraber bu hususun ehemmiyetine binâen ayrıca bir madde suretinde derci münasib görülmüştür.

Tıp Fakültesi'nin emr-i idaresi bu misillü müessesât-ı ilmiyenin hususât-ı tedrisiyece müstakil olması terakkiyât-ı ilmiye için muktezi şerâitden bulunması itibarıyla intihâb suretiyle tayin olunan ve (Decan) kelimesinin muâdili olarak isti'mâl edilen fakülte reisi unvanıyla bir reis uhdesine tevdi'i ve muamelât-ı tedrisiye ve idariyede daimî meşgul olabilmek üzere bir kâtib-i umumî tayini vâkı olan tecârîbe göre eslem görülmüş ve fi'l-hakika memâlik-i müte-

meddine-i sairedaki fakültelerde dahi bilumum bu tarz kabul edilmiş olduğu cihetle fakülte re's-i kârında bulunacak zâta müdür unvanı verilmesi münasib görülmemiştir.

Hey'et-i muallimîn kemâ kân iki sınıf üzerine ibkâ olunmuş ve [1]325 senesi tensikinde kabul edilen şeref-unvanı ve derecesi kaldırılarak mu'îd nâmıyla ve hey'et-i muâvine-i tedri-siyeden olmak üzere istihdam edilenler iki sınıfa tefrik edilmiştir.

Hey'et-i talimiyeden müderris unvanı verilenlerin akdemce tayinleri irâde-i seniyye ile icra edilmekte iken ([1]325) senesinden beri riâyet edilmiş bu usulün iadesi min külli'l-vü-cûh müessesenin mevki' ve şerefini ve müderrislik silkine gireceklerin suret-i intihâbındaki kuyûd ve şerâite nazaran ehemmiyet görülmeyle o yolda kayd edilmiş ve bu suretle memâlik-i mütemeddine-i sairede olduğu gibi müderrislik unvanının daimî olması tensib edilmiştir.

Müderris muâvinleri esasen tedrisâta bi'l-fi'l iştirak etmek hakkını haiz olanlar bulunma-sı hasebiyle bu unvanın dahi daimî olması ve ancak müderrislik inhilâl etmedikçe müderris muâvinlerinin uzun müddet bu vaziyetde kalmamaları ve müderrislerin intihâbında muk-tedir zevâtın adedinin teksiri ve bu zevâtdan diğer müessesâtta dahi istifade olunabilmesi memleketimizdeki ihtiyac-ı şedide rağmen müte'addid medâris-i tıbbiye henüz mevcut ol-maması hasebiyle gerek ilmen ve gerek usul-i tedris nokta-i nazarından malumât-ı vâsi'a ve meleke-i lâzıme-i haiz etibbânın adedinin teksiri maksadıyla müderris muâvinliği müddet-i istihdamının memâlik-i sairedaki usule tevfikân tahdidi ve ancak tekrar intihâb ve ibkâ hak-kının ifası kayd edilmiştir.

Müderris muâvinlerinin suret-i intihâb ve tayini hususunda tatbik edilegelmekte bulunan esasât-ı kadîme ibkâ edilmiştir.

Tedris olunagelen dürûs-ı nazariye ve ameliye ve seririyenin adedi mebâhis ve şû'abât-ı tıbbi-yenin tevsî'i hasebiyle her yerde olduğu gibi tayin edilmeğe lüzum görüldüğünden bunların esâmisi tasrih edilmiş ve hangilerinin müderris veya muallim pâyesini haiz olanlar ve han-gisinin müderris muâvinleri tarafından re'sen tedris olunacağı gösterilmiştir ki bu tertibin zaman ile ta'dil ve tağyiri de fakültenin teklifine mu'allak bırakılmışdır.

Medâris-i tıbbiyede tedrisâtın serbest olması ve her müderrisin şubesine aid arzu ettiği tarzda tedrisâtta bulunması ve terakkiyât-ı vâkı'adan bahsetmesi bir emr-i âşikâr olmakla beraber hükûmetce tıp ve müte'âllikâtında bir şehâdetnâme taleb edebilmek için bir hadd-i muayyen tedris tayini lâzımeden olduğundan ulûm-ı tabiiyyenin tabâbete müte'âllik aksâ-mını tedrisâtından başlamak üzere müddet-i tedrisiye ekalli beş seneye hasr edilmiş ve bir de tatbikât devresi nâmıyla son sınıfa ilâve edilmiştir.

[1]325 senesine kadar Tıp Fakültesi'nin idare-i askeriyede bulunduğu sırada müddet-i tedrisi idâdiye sunûfundan gayri her ne kadar beş seneden ibaret ve bu müddet nihayetinde diploma almak imkânı var idiyse de tabib-i askerî nâmıyla kayd edilenlerin [1]314 senesine kadar Haydarpaşa Merkez Hastahânesi'nde bir sene tatbikât gösterilmekde ve bundan sonra hidemât-ı sıhhiyeye tayin edilmekde olduğu gibi [1]316 senesinden beri işbu tatbikât senesi itmâm edilmedikçe diploma verilmemesi irâde-i seniyye ile takyîd edilmiş idi.

Ma'a hâzâ bu usul-i mehâsin-şümûl yalnız Tıbbiye-i Askeriye'ye tatbik olunup Mekteb-i Mülkiye'den ikmâl-i tahsil edenlere teşmîl edilmeyordu. Hâlbuki memleketin ahvâl-i sıhhiye-siyle alâkadar olanlar daha ziyade tabib-i mülki sıfatıyla icra-yı tabâbet edenler olmasına meb-nî bu tatbikât senesi [1]325 tensikinden sonra Avrupa'daki müttehaz usule tevfikân ta'mim edilmiş ve beş seneden beri tatbik edilegelmiş olmakla bu bâbda müttehaz usul ve şerâit de ayrıca derc ve kayd edilmiştir.

Mecburiyyü't-tahsil olan dürûsun adedi ve müddet-i tedrisiyesi nısf sene-i dersiye üzerine memâlik-i mütemeddine-i sairedaki usule ve şimdiye kadar tatbik olunagelen suretde tahdid edilmiş olmasına binâen imtihan zamanları ona göre tayin edilmiştir.

[1]325 senesine kadar sene nihayeti imtihanları ve ayrıca doktora imtihanı nâmıyla beş takım imtihanı talep edilmekte iken [1]325 senesinden beri imtihanlar dört doktorada cem' edilmiş ve sene nihayeti imtihanları kaldırılmış idi.

Bu usul her ne kadar memâlik-i sairede müttehaz usullere muvâfık geliyor idi ise de beş seneden beri vâki olan tecârîbe nazaran imtihanların her sene-i dersiye nihayetine tesadüf etdirilmesi ve Haziran'da imtihana başlanması muvâfık bulunacağı anlaşılmakla bu suretle ta'dilat yapılarak üç takım imtihanıyla son imtihana rûûs imtihanı nâmı verilmiş ve devreler suret-i taksimi tayin edilmiştir.

[1]325 senesine kadar sınıf imtihanları için bir ikmâl kabul eyleyerek bir sınıfta iki sene kalıp da terfî-i sınıf edemeyenler mektebden ihrac edilmekte iken [1]325 senesinden beri imtihanların şeklinin tebdili hasebiyle beher imtihana üç defa girmek ve sene-i dersiye taz'îf edebilmek hakkı verilmiş ve bu suretle sınıfta kalmak usulü lağv edilmişti. Bu defa teklif olunan tarz-ı imtihanda imtihanlara daima Haziran'da başlanacağından iki devre-i imtihanıyede muvaffak olamayanların üstündeki seneye geçememesi şartı konulmak suretiyle mecburiyet-i tahsiliyeye bir kat daha ehemmiyet verilmiş ve bu bâbdaki şerâit-i esasîye kayd edilerek teferruâtının ayrıca bir talimât-nâmeye derci münasib görülmüştür. Fakülte ve şû'abâtından terkin-i kayd için Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu ahkâmına tevfiakan mekâtib-i âliyede tahsilde bulunmaklığın tecili istilzâm etmeyeceği mu'teber olmasına mebnî ilk imtihanlarda üç defa imtihana girip muvaffak olamayanların mektebin diğer bir şubesinden tedrise başlaması ve son imtihanlara hakk-ı duhûlün daha tevsî'i suretiyle ta'dil edilmiştir.

Eczacı ve dişçi mekteblerinde müddet-i tahsiliye el-yevm üç sene iken her ne kadar eczacıların kable'd-duhûl veya esna-yı tahsilde staj yapması talep olunuyor ise de bu tatbikât senesi ikmâl edilmedikçe şehâdetnâme verilmemek üzere her iki şubeye de birer sene daha zam edilmiş ve bu suretle eczacı ve dişçilerin şehâdetnâme aldıkları zaman daha ziyade tatbikât görmüş olmaları te'min edilmiştir.

Tahsil ve mümârese görmüş olanların tezyidi ile bu mühim vazifenin de ehillerine tevdi'i maksadıyla akdemce başlanılmış olan ebeler tedrisâtına [1]325 senesinden beri daha ziyade ehemmiyet verilmiş olmakla bu şubeye tâlib olacak kadınların vaziyet-i hâzıralarına göre tatbik olunagelen şerâit-i kabul ve tedris kayd edilmiştir.

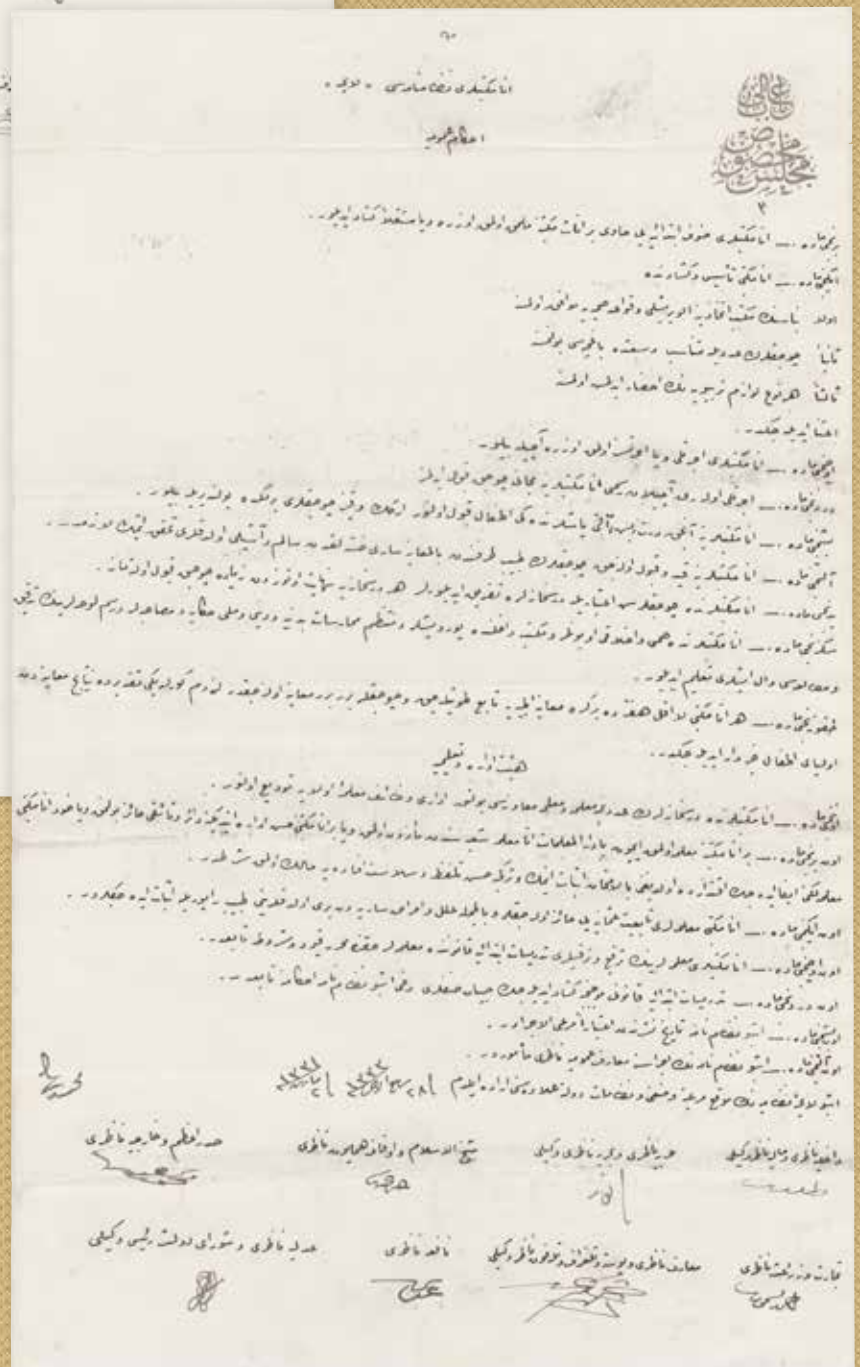
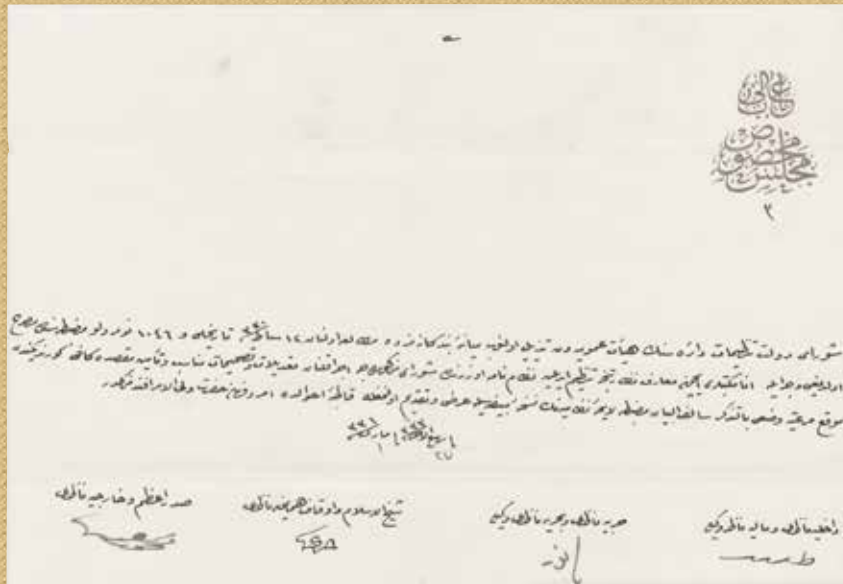
El-yevm vilâyât-ı Osmaniyye'den yalnız Şam'da bir Mekteb-i Tıbbiye var ise de ihtiyaca mebnî vilâyât-ı saireden dahi mekâtib-i tıbbiye küşâdı hâlinde esas olmak üzere vilâyât mekâtib-i tıbbiyesi hakkında tatbik olunabilmek üzere hususât-ı idariye ve tedrisiye için ayrıca bir fasıl açılmış ve bu mekâtibdeki tedrisât-ı tıbbiye ve ispençiyariye esasâtı da İstanbul Fakültesi'nin aynı olmak üzere kabul edilmiştir.

Mârru'l-arz tafsîlâtdan müstebân olacağı üzere nizâmât-ı atıkadan kâbil-i tatbik olabilenleri ile hâl-i hâzıra göre bi't-tecribe muvâfık görülen usuller nazar-ı itibara alınarak tertib olunan nizâm-nâmenin memlekete hidemât-ı nâfi'a ifa edegelmiş olan bu müessese-i tıbbiyedeki vezâifin hüsn-i cereyânını bir kat daha te'min edeceği âşikâr olmakla bir ân evvel tedkik ve tasdik-i âliye iktirân eylemesi müsterhamdır.

Fî 13 Teşrîn-i Evvel sene [1]330

Tıp Fakültesi Reisi
Ziya Nuri

ANAOKULLARI NİZAMNAMESİ

Memlekette açılacak ana mekteplerinin açılacağı okulların hangileri olduğu, ana mektebi binasının hangi şartları taşıması gerektiği, alınacak öğrencilerin hangi yaşlarda olacağı, öğrencilerin sağlık muayenelerinin ve aşılarının yapılmış olması gerektiği, uygulanacak eğitim programı, görevlendirilecek öğretmenlerde aranacak şartlara dair maddeler içeren nizamname

15 Mart 1915

Bâb-ı Âlî

Meclis-i Mahsus

3

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nin hey'et-i umûmiyeden tezyîl olup miyâne-i ben-degânemizde mütâlaa olunan 12 Şubat sene [1]330 tarihli ve 1046 numaralı mazbatasında musarrah olduğu vechile Ana Mektepleri için Maârif Nezâretince tanzim edilen nizâmnâme üzerinde şûrâ-yı mezkûrece icra kılınan ta'dilât ve tashihât münasib ve te'min-i maksada kâfi görüldüğünden mevki'-i mer'iyete vaz'ı bi't-tezekkür sâlifü'l-beyân mazbata lâyiha-i nizâmiyenin nüsha-i mübeyyizasıyla arz ve takdim olunmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 27 Rebiülâhir sene [1]333 / fî 1 Mart sene [1]331

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

***

Ana Mektepleri Nizâmnâmesi

Ahkâm-ı Umûmiye

Birinci Madde: Ana Mektepleri sunûf-ı ibtidâiyeyi hâvî bir inâs mektebine mülhak olmak üzere veya müstakillen küşâd edilir.

İkinci Madde: Ana Mektebi te'sis ve küşâdında

Evvelâ- Binasının mekteb ittihâzına elverişli ve kavâ'id-i sıhhiyeye muvâfık olmasına

Sâniyen- Çocukların adediyle mütenâsib vüs'atde bahçesi bulunmasına

Sâlisen- Her nev' levâzım-ı terbiyevinin ihzâr edilmiş olmasına

itina edilecektir.

Üçüncü Madde: Ana Mektepleri ücretli veya ücretsiz olmak üzere açılabilir.

Dördüncü Madde: Ücretli olarak açılan resmî Ana Mekteblerine meccânî çocuk kabul edilmez.

Beşinci Madde: Ana Mekteblerine ancak dört, beş, altı yaşlarındaki etfâl kabul olunur. Erkek ve kız çocukları birlikde bulundurulabilir.

Altıncı Madde: Ana Mekteblerine kayd ve kabul olunacak çocukların tabib tarafından bi'l-muayene sârî hastalıktan sâlim ve aşılı oldukları tahakkuk etmek lâzımdır.

Yedinci Madde: Ana Mekteblerinde çocuklar sin itibarıyla dershânelere tefrik edilirler. Her dershâneye nihayet otuzdan ziyade çocuk kabul olunamaz.

Sekizinci Madde: Ana Mekteblerinde sıhhi ve ahlâkî oyunlar ve mekteb dahilinde yürüyüşler ve muntazam mûmâresât-ı bedeniye ve dinî ve millî hikâye ve musâhabeler ve resim levhalarının tedkik ve mütâlaası ve el işleri talim edilir.

Dokuzuncu Madde: Her Ana Mektebi lâ-ekal haftada bir kere muayene-i tıbbiyye tâbi tutulacak ve çocuklar birer birer muayene olunacaktır. Lüzum görüldüğü takdirde netâyic-i muayeneden evliyâ-yı etfâl haberdâr edilecektir.

Hey'et-i İdare ve Talimiye

Onuncu Madde: Ana Mekteblerinde dershânelerin adedince muallime ve muallime muâvinesi bulunur. İdarî vezâif muallime-i ûlâya tevdi' olunur.

On Birinci Madde: Bir Ana Mektebine muallime olmak için ya Dârümuallimât Ana Muallime Şubesi'nden me'zûn olmak veya bir Ana Mektebi'ni hüsn-i idare etdiğine dair vesâiki haiz bulunmak veyahud Ana Mektebi muallimeliğini ifa edecek iktidarda olduğunu bi'l-imtihan isbat etmek ve Türkçe hüsn-i telaffuz ve selâset-i ifadeye mâlik olmak şarttır.

On İkinci Madde: Ana Mektebi muallimeleri tâbiyyet-i Osmaniyyeyi haiz olacaklar ve bi'l-cümle ilel ve emrâz-ı sâriyeden beri olduklarını tabib raporuyla isbat edeceklerdir.

On Üçüncü Madde: Ana Mektepleri muallimelerinin terfî ve terakkileri Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu'nda muallimeler hakkında muharrer kuyûd ve şürûta tâbidir.

On Dördüncü Madde: Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu mücebince küşâd edilecek sıbyân sınıfları dahi işbu nizâmname ahkâmına tâbidir.

On Beşinci Madde: İşbu nizâmname tarih-i neşrinden itibaren mer'ıyyü'l-icradır.

On Altıncı Madde: İşbu nizâmnamenin icrasına Maârif-i Umûmiye nâzırı memurdur.

İşbu lâyiha-i nizâmiyenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eyledim.

Fî 28 Rebîülâhir sene 1333 / fi 2 Mart sene 1331

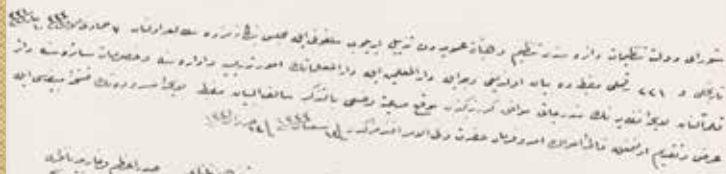
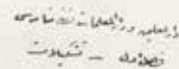
(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

Sultanahmet İnas Rüşdiyesi (Kız Ortaokulu)
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

DÂRÜLMUALLİMİN (ERKEK ÖĞRETMEN OKULU) VE DÂRÜLMUALLİMÂT (KIZ ÖĞRETMEN OKULU) NİZAMNAMESİ

Memleketteki okullara öğretmen yetiştiren Dârümuallimîn (Erkek Öğretmen Okulu) ve Dârümuallimât'ın (Kız Öğretmen Okulu) kısımları ve idaresi, tahsil süresi, alınacak öğrencilerin yaşı ile taşımaları gereken şartlar, ders verecek hocalarda aranacak nitelikler, okutulacak dersler, okullardan mezun olacakların görevlendirilmelerine dair maddelerden oluşan nizamnamesi

5 Temmuz 1915

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
136

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim ve hey'et-i umûmiyeden tezyîl edilip melfûfu ile meclis-i bendegânemizde mütâlaa olunan 7 Cemâziyelevvel sene [1]333 / 10 Mart sene [1]331 tarihli ve 221 rakamlı mazbatada beyân olunduğu vechile Dârümuallimîn ile Dârümuallimât'ın umûr-ı tedrisiye ve idaresine ve hususât-ı sairesine dair kaleme alınan lâyiha-i nizâmiyenin mündericâtı muvâfık görüldüğünden mevki'-i mer'iyete vaz'ı bi't-tezekkür sâ-lifü'l-beyân mazbata lâyiha-i mesrûdenin nüsha-i mübeyyizası ile arz ve takdim olunmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 14 Şaban sene 1333 / fi 14 Haziran sene 1331

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

***

Dârümuallimîn ile Dârümuallimât Nizâmnâmesi

Fasl-ı Evvel
Teşkilât

Birinci Madde: İstanbul'da bulunan Dârümuallimîn-i 'Âliye ile Dârümuallimât-ı 'Âliye ibtidâî ve ihzârî ve âlî olmak üzere üç kısmı muhtevîdir. Vilâyât ile elviye-i gayr-i mülhaka merâkizinde bulunan dârümuallimîn ve dârümuallimâtlar yalnız kısım-ı ibtidâîden ibaretdir.

İkinci Madde: İstanbul Dârümuallimîn-i 'Âliyesi kısım-ı ibtidâîsinin müddet-i tahsiliyesi dört ve Dârümuallimât-ı 'Âliye kısım-ı ibtidâîsinin müddet-i tahsiliyesi beş senedir. Bu kısımlarda ikmâl-i tahsil edenler mekâtib-i ibtidâiyede muallim ve muallimeler olurlar. Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âliye kısım-ı ihzârîsinin müddet-i tahsiliyesi iki senedir. Bu kısımlarda ikmâl-i tahsil edenler Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâîye'de muallim ve muallime ve tedrisât-ı ibtidâîye müfettiş ve müfettişesi olurlar.

Kısım-ı 'âlinin müddet-i tahsiliyesi Dârümuallimîn'de dört ve Dârümuallimât'da üç senedir. Bu kısım edebiyat ve tabiiyât ve riyâziyât nâmıyla üç şubeye ayrılmıştır. Dârümuall-

limin'in bu kısmının son seneleri tatbikâta münhasırdır. 'Âlî kısımlarında ikmâl-i tahsil edenler mekâtib-i âliye ve tâliye muallim ve muallime olurlar.

Üçüncü Madde: Her dârümuallimîn ve dârümuallimâtın ibtidâî kısmına mülhak birer tatbikât mektebi vardır.

Dördüncü Madde: Terbiye-i Bedeniye Mektebi Dârümuallimîn-i 'Âliye'ye ve Ana Muallime Mektebi Dârümuallimât-ı 'Âliye'ye merbûtdur. Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin müddet-i tahsiliyesi bir senedir. Bunun tedrisâtı amelî ve nazârî olarak iki suretle icra olunur: Ana Muallimleri Mektebi'nin müddet-i tahsiliyesi kezâlik bir sene olup ana mekteblerine muallime yetiştirmeğe mahsusdur. Ana Muallime Mektebi'ne mülhak bir de Ana Mektebi vardır.

Beşinci Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âliye'yle ve meccânîdir. Nehârî talebe dahi kabul olunur. Leylî talebenin çamaşırlarıyla levâzım-ı tedrisiyeleri dahi tamamen taraf-ı hükûmetden tedarik ve itâ olunur.

Altıncı Madde: Vilâyât ve elviye-i gayr-ı mülhaka merâkizinde bulunan dârümuallimîn-i ibtidâiyelerin müddet-i tahsiliyesi dört sene ve dârümuallimât-ı ibtidâiyelerin müddet-i tahsiliyesi beş senedir. İşbu dârümuallimîn ve dârümuallimât-ı ibtidâiyeler dahi mekâtib-i ibtidâiyeye muallim ve muallime yetiştirirler.

Yedinci Madde: Muallimlik ve muallimelik için şerâit-i lâzıme ve kâfi derecede malumâtı haiz olanlar yalnız mesleğe aid dersleri tahsil etmek üzere dârümuallimîn ve dârümuallimât-lara kabul olunurlar.

İkinci Fasl Şerâit-i Kabul

Sekizinci Madde: Bilumum dârümuallimîn ve dârümuallimât ile onlara mülhak ve merbût sair mekâtibe kabul edilecek talebenin tâbiyet-i Osmaniyyeyi haiz ve her güne emrâz-ı sâriyeden sâlim ve nekâis-i bedeniyeden âzâde bulunmaları şarttır.

Dokuzuncu Madde: Dârümuallimîn-i 'Âliye'nin ibtidâî kısımları ile vilâyât ve elviye-i müstakile merâkizindeki Dârümuallimîn-i İbtidâiye'ye kabul olunacak talebenin sinleri on altıdan noksan ve on sekizden ziyade olmamak ve Dârümuallimât-ı 'Âliye kısm-ı ibtidâisi ile vilâyât ve elviye-i müstakile merâkizindeki Dârümuallimât-ı İbtidâiye'ye kabul olunacak tâlibâtın sinleri dahi on üçten dün ve on yediden efzûn bulunmamak şarttır.

Onuncu Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âliye ibtidâî kısımları ile vilâyât ve elviye-i müstakile merâkizindeki Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye'ye mekâtib-i ibtidâiyeden me'zûn olanlar bilâ- imtihan ve mekâtib-i mezbûreden me'zûn olmayıp fakat bu derecede haiz-i malumât bulundukları bi'l-imtihan tebeyyün edenler kabul olunurlar.

On Birinci Madde: Dârümuallimîn-i 'Âliye kısm-ı ihzârisine kabul olunacak talebenin sinleri yirmi beşden ve Dârümuallimât-ı 'Âliye'nin kısm-ı ihzârisine kabul edilecek tâlibâtın sinleri dahi yirmi üçten efzûn bulunmamak şarttır.

On İkinci Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âliye ihzârî kısımlarına dört senelik Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye'den me'zûn olmakla beraber lâ-ekal iki sene hizmet-i talimiyede bulunmuş olanlar bilâ- imtihan ve bunların gayrı muallim ve muallimelerden o derecelerde haiz-i malumât bulundukları bi'l-imtihan tebeyyün edenler kayd ve kabul olunurlar. Dârümuallimât-ı 'Âliye ihzârî kısmı için fıkra-i sâlifede muharrer evsâfı haiz kâfi miktarda tâlibât bulunamadığı takdirde Dârümuallimât-ı İbtidâiye'nin dördüncü sınıfını ikmâl eden tâlibâtın bilâ-imtihan kabulleri mücâz olacağı gibi haricden müracaat edip de bu derecede malumât sahibesi olacağı bi'l-imtihan sâbit olanların dahi kısm-ı mezkûra kabulü caizdir.

On Üçüncü Madde: Dârümuallimîn'in kısm-ı âlisine kabul olunacak talebenin sinleri yirmi sekizi ve Dârümuallimât'ın kısm-ı âlisine alınacak tâlibâtın sinleri dahi yirmi beşi mütecâviz olmamak şartıdır. Dârümuallimîn ve Dârümuallimât'ın işbu kısımlarına kısm-ı ihzârîde veya mekâtib-i sultanîyede ikmâl-i tahsil etmiş olanlar bilâ- imtihan kabul olunurlar ve mekâtib-i mezkûreden me'zûn olmayıp bu derece haiz-i malumât oldukları bi'l-imtihan sâbit olanlar dahi alınırlar.

On Dördüncü Madde: Terbiye-i Bedeniye Mektebi'ne bilumum dârümuallimînlerden veya sair mekâtib-i tâliyeden me'zûn ve sinleri onsekizi mütecâviz bulunanlar kabul edilirler.

On Beşinci Madde: Ana Muallime Mektebi'ne Dârümuallimât-ı İbtidâiye'nin ikinci senesini ikmâl edenler bilâ-imtihan kabul olunacağı gibi bu derecede sahabe-i malumât oldukları bi'l-imtihan tebeyyün edenler dahi kabul edilir. Bu tâlibâtın sinleri on yediden dîn ve on yirmi dördten efzûn olamaz.

On Altıncı Madde: Zükûr mekâtib-i sultanîyede meccânen tahsilde bulunan şâkirdân on yedi yaşını ve inâs mekâtib-i sultanîyede kezâlik meccânen tahsilde bulunan şâkirdân dahi on dört yaşını ikmâl ettikten sonra herhangi sınıfta bulunurlar ise bulunsunlar rızalarına bakılmaksızın İstanbul Dârümuallimîn ve Dârümuallimâtı'nın kısm-ı ibtidâiyesine nakl edilirler. Fakat bunlardan alıyyü'l-â'lâ derecede terfî'-i sınıf edenler Dârümuallimîn ve Dârümuallimât'a nakli arzu etmedikleri takdirde bulundukları mekâtib-i sultanîyede ikmâl-i tahsillerine müsaade olunur. Mekâtib-i sultanîye müdürleri her sene umumî imtihanları müteâkib Dârümuallimîn ve Dârümuallimât'a nakl edilecek talebenin esâmîsini mübeyyin Maârif-i Umûmiye Nezâreti'ne bir kıt'a defter irsâl edeceklerdir. Mekâtib-i sultanîyenin altıncı sınıfı Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye'nin birinci sınıfına muâdildir. Sunûf-ı sairenin mukabilleri buna göre hesap ve tayin olunur. Zükûr sultanîlerin devre-i sâniye talebesinin yalnız mesleğe aid derslere devamları kâfidir. Diğer zamanlarda tatbikât ile işgal olunurlar.

On Yedinci Madde: İşbu nizâmnâme mücebince muktezî evsâf-ı saireyi haiz olan ecnebi-ler Maârif-i Umûmiye nâzırının müsaade-i mahsusiyesiyle Dârümuallimîn ve Dârümuallimâtın kendi ehliyetleriyle mütenâsib aksâm ve sunûfuna kayd ve kabul edilebilirler. Bunların Memâlik-i Osmaniyye Dârümuallimîn ve Dârümuallimât mezunlarının haiz oldukları hukuku iktisâb edebilmesi irâde-i seniyye istihsâline mütevakkıftır.

Üçüncü Fasl

Hey'et-i İdâre ve Muallimîn

On Sekizinci Madde: Her dârümuallimîn ve dârümuallimâtta muallimînden mâadâ bir müdür ve bir müdür muâvini ve bir muhasebe memuru ve bir kâtib ve mübâyâ'a memuru ve bir depo ve anbar memuru olmak üzere beş memur ve lüzumu kadar müstahdemîn vardır. Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı Âliyyede kâtib ile mübâyâ'a memuru ve anbar memuruyla depo memuru lede'l-icab tefrik olunabilir. Dârümuallimîn'e tayin edilecek müdür muâvini ile kâtib ve depo memurunun kadın olması şartıdır. Nehârî dârümuallimîn ve dârümuallimâtlarda muhasebe ve anbar ve mübâyâ'a memurları bulunmaz. Muallimîn ile memurîn Maârif Nezâreti ve müstahdemîn-i saire mekteb müdürleri tarafından tayin olunur. Memurîn ve müstahdemînin vezâifi bir talimâtname ile tayin olunmuştur.

On Dokuzuncu Madde: Her dârümuallimîn ve dârümuallimâtta bir meclis-i muallimîn ve bir meclis-i inzibât ile bir de mübâyâ'ât komisyonu vardır. Meclis-i muallimîn müdürün riyâseti altında olarak mekteb muallimlerinden ve meclis-i inzibât müdür muâvininin riyâsetinde fenn-i terbiye muallimiyle diğer iki muallimden teşekkül ve ictimâ eder. Mübâyâ'ât

komisyonu İstanbul Dârümuallimîn ve Dârümuallimâtı'nda mekteb müdürlerinin ve taşra-
larda Maârif müdürlerinin riyâsetinde olarak iki muallim ile muhasebe memurlarından ve bir
de mekteb tabibinden müteşekkildir. İşbu meclisler ile komisyonun vezâifi bir talimâtname
ile tayin olunmuştur.

Yirminci Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye muallimleri ile müdür ve
müdür muâvinlerinin suret-i tayin ve terakkileri Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunuyla muayyendir.

Dördüncü Fasl

İnzibât

Yirmi Birinci Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât'da te'min-i inzibât için irşad ve
ikna esas ittihâz olunmakla beraber meclis-i inzibât kararıyla ber-vech-i âti cezalara dahi mü-
racaat olunur.

- 1- Tembih
- 2- Tescil
- 3- Tekdir
- 4- Muvakkaten ihrac
- 5- Kat'iyen ihrac

Yirmi İkinci Madde: Meclis-i inzibât tarafından verilen cezaları icra salâhiyeti münhasıran
müdüre aiddir. Müdür bu cezaları tahfif edebilir. Fakat hakk-ı afvı yoktur.

Yirmi Üçüncü Madde: Bilumum dârümuallimîn ve dârümuallimât müdâvimlerinin siya-
siyât ile iştigâl eylemeleri ve Maârif Nezâreti'nin müsaadesi olmadıkca her ne maksadla olursa
olsun beyinlerinde bir cemiyet teşkil veya haricdeki cemiyetlerden birine intisab eylemeleri
kat'iyen memnû'dur.

Beşinci Fasl

Dürüs [Tedrisât']

Yirmi Dördüncü Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâiye'de okutdurulacak
dersler şunlardır:

Kur'ân-ı Kerim ve malumât-ı diniye ve siyer	Malumât-ı iktisâdiye dârümuallimâtlarda: idare-i beytiye ile beraber
Fenn-i terbiye ve usul-i tedris ve ilm-i ahvâl-i ruh	Malumât-ı ahlâkiye ve medeniye ve hukukiye
Türkçe: Sarf ve nahiv ve tahlil ve imlâ ve kitâbet ve edebiyat ve kırâet ve inşâd ve ezber	Teşrih-i fizyoloji-i beşeri ve hıfzıssıhha
Elsine-i ecnebiye	Yazı
Tarih: Osmanî ve umumî	Resim
Coğrafya: Osmanî ve umumî ve kozmografya	Musiki ve gına
Riyâziyât: Hesab resim hattı ve hendese ve mesâha ve cebir	El işleri [dârümuallimâtlarda el ve iğne işleri dikiş ve tamir tabâhat, çamaşır yıkama ve ütü tathir biyografi]
Malumât-ı tabiiyye: hayvanât ve nebâtât ve tabakât ve fizik ve kimya	Terbiye-i bedeniye: dârümuallimînlerinde talim ve endâht ile beraber
Malumât-ı zirâ'iyye ve tatbikâtı	Tatbikât-ı dersiye
Usul-i defteri	

1 Nizâmnamenin farklı bir kopyasında bu madde ismi "Tedrisât" olarak geçmektedir

Yirmi Beşinci Madde: Dârümuallimîn-i 'Âlî'nin kısm-ı ihzârisinde dürûs-ı âtiye tedris olunur:

İlm-i ahvâl-i ruh ve ilm-i ahvâl-i ruhun terbiyeye tatbiki ve tarih-i fenn-i terbiye	Coğrafya: tabii, beşerî, kartografi
Ve mekâtib-i ibtidâiyede idarî ve ders teşkilât ve teftişât tatbikâtı	Riyâziyât: hesap, cebir, müsellesât, hendese, kozmografya, mekanik
Türkçe: muhtasar tarih, lisan ve ilm-i iştikak ve kitâbet ve edebiyat	Tabiiyyat: fizik, kimya, tarih-i tabii
Elsine-i ecnebiye: tarih, tarih-i İslâm, tarih-i Osmanî, asr-ı hâzır tarihi	Resim
	Terbiye-i bedeniye nazariyâtı

Yirmi Altıncı Madde: Dârümuallimîn-i 'Âliye'nin sunûf-ı âliyesi tedrisâtı Dârülfünûn tedrisâtının aynıdır.

Yirmi Yedinci Madde: Dârümuallimîn-i 'Âliye'nin devre-i tatbikiye tedrisâtı amelî ve nazarî olarak iki kısımdır. Kısm-ı amelisi Maârif-i Umumiye Nezâretince tensib olunacak bir sultanî mektebinde idare ve tedrisâta iştirak suretiyle irâe olunur. Kısm-ı nazarîsi mevâd ve dürûs-ı âtiyeyi ihtivâ eder:

- 1- Bilumum tedrisâtın tarihçesi
- 2- Avrupa'da ve Amerika'da tedrisât-ı tâliye teşkilâtı ve programları
- 3- Mekâtib-i sultaniye programları ve usul ve saat-i tedrisiye
- 4- Mekâtib-i sultaniyede usul-i inzibât
- 5- Ders esnasında intizam
- 6- Mekâtib-i sultaniye muallimleriyle talebe beynindeki münasebât
- 7- Terbiye-i maneviye nokta-i nazarından mekâtib-i sultaniye muallimlerinin vezâîfi
- 8- Mekâtib-i sultaniyede terbiye ve inzibâta aid olarak tesadûf edilen müşkilât
- 9- Muallimliğin evsâf ve şerâiti

Bunlardan mâadâ ders esnasında mesâil-i terbiyeviye münakaşa edilecek ve talebeye fikr-i tenkid vermek ve mesâil-i terbiyeviyede kendilerini sahib-i ictihâd eylemek makâsı dahi takib olunacaktır.

Yirmi Sekizinci Madde: Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde tahsil-i nazarî ve mebâdî-i teşrih ve ilm-i vezâifü'l-azâ ve hıfzıssihha-i etfâl ve usul-i tedris ve terbiye-i bedeniye nazariyâtından ve tahsil-i amelî dahi jimnastik ve terbiyevî oyunlar ve sporlar ve endâht ve yüzme talimlerinden ibaretdir.

Yirmi Dokuzuncu Madde: Dârümuallimât-ı 'Âliye'nin sunûf-ı ihzâriyesinde dürûs-ı âtiye tedris olunur.

Kur'an-ı Kerim ve malumât-ı diniye	Cebir
Türkçe, kırâet, inşâd ve ezber	Malumât-ı tabiiyye: tarih-i tabii, hikmet, kimya
Kavâ'id ve edebiyat ve kitâbet ve imlâ	Resim
Coğrafya	Musiki ve gınâ
Kozmografya	Terbiye-i bedeniye
Tarih	Dikiş ve tamir
Elsine-i ecnebiye	Tabâhat
Hesab	Çamaşır yıkama ve ütü
Hendese	İdare-i beytiye

Otuzuncu Madde: Dârümuallimât-ı 'Âliye'nin sunûf-ı âliyesi tedrisâtı İnâs Dârülfünûnu tedrisâtının aynıdır.

Otuz Birinci Madde: Ana Muallime Mektebi programı ber-vech-i âtidir.

İlm-i ahvâl-i ruh	Türkçe [İmlâ ve kırâet ve kitâbet, inşâd]
Fenn-i terbiye	Ulûm-ı tabiiyye
Fervil usulünde tedrisât ve elişlerinin nazarî kısmı	Hıfzıssıhha
Hesab	Coğrafya-yı Osmanî
Hendese	Terbiye-i bedeniye
Gınâ ve piyano	Tatbikât
Tarih-i Osmanî	Resim

*Beşinci Fasl [Altına Fasl²]
Müddet-i Tedris ve İmtihânlar*

Otuz İkinci Madde: Ale'l-umum dârümuallimîn ve dârümuallimâtlarda tedrisât Eylül ibtidâsından başlar ve Mayıs nihayetine kadar devam eder.

Otuz Üçüncü Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı İbtidâîye ile Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âliye'nin ihzârî kısımlarında biri tahrîrî ve diğeri şifahî olmak üzere sene-de iki imtihan icra edilir. Tahrîrî imtihan Kânûn-ı Sâni ibtidâsında şifahî imtihan dahi sene-i tedrisiye nihayetinde icra olunur. Şifahî imtihanlarda terfî-i sınıf edebilmek için her dersden ekallı beş numara almak şarttır. Son sınıflarda yalnız bir dersden beşden dün numara alan talebenin imtihanların hitâmından bir hafta sonra bir kereye mahsus olarak tekrar imtihanı caizdir. Son sınıfın gayrı sınıflarda ikmâl imtihanı yoktur. Dârümuallimîn ve Dârümuallimât-ı 'Âli kısımlarının zaman ve usul-i imtihanı ile talebenin şerâit-i terfî'leri Dârülfünûn Nizâm-nâmesi ahkâmına tâbidir.

*Altına Fasl [Yedinci Fasl³]
Mevâdd-ı Mütferrika*

Otuz Dördüncü Madde: Ale'l-umum dârümuallimînlerden ve Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nden leylî ve nehârî olarak bâ-şehâdetnâme neş'et edenler tarih-i neş'etlerinden itibaren on sene nihayetine kadar ve dârümuallimâtlardan şehâdetnâme alanlar dahi kezâlik tarih-i neş'etlerinden itibaren sekiz sene nihayetine kadar mekâtib-i umûmiyede muallimlik ve muallimelik etmekle mükellefdirler.

Otuz Beşinci Madde: Dârümuallimîn ve Dârümuallimât'a leylî ve nehârî olarak kabul olunanlar peder veya velileriyle müştereken ve kimsesiz oldukları takdirde şahsen Maârif Nezâreti'ne bir taahhüdnâme i'tâsına mecburdurlar. İşbu taahhüdnâme tâlib ve tâlibe ikmâl-i tahsilden sonra madde-i sâbıkâ mücebince ifa-yı hizmet-i talimiyeye mecbur olduğu müddet zarfında nezâretce teklif ve tayin olunacak vazife-i talimiyeyi kabul etmediği veya ba'de'l-kabul terk-i hizmet eylediği veya mahkumiyet-i kanuniyeden dolayı hizmet-i talimiyeden tard ve ihrac olunduğu veya terk-i tahsil eylediği veya mektebden esbâb-ı sıhhiyenin gayrı bir sebeble ihrac edildiği hâlde her sene için leylî talebeden kırk Osmanlı altını ve nehârî talebeden on Osmanlı altını hesabıyla mektebde geçirdiği müddete isabet eden mikdarı kefalet-i

2 Beşinci Fasl tekrar edilmiş. Farklı nizâm-nâme kopyasında bu madde "Altıncı Fasl" olarak yazılmıştır

3 "Beşinci Fasl" mükerrer olduğundan bu madde numarasının "Altıncı Fasl" değil farklı nizâm-nâme kopyasına da istinâden "Yedinci Fasl" olduğu anlaşılmıştır

müteselsile suretiyle te'diye taahhüdünü muhtevîdir. Bu taahhüdnâmeyi i'tâ etmeyenler Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimât'a kabul olunmazlar.

Onaltıncı madde mücebince Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimât'a nakl edilecekler işbu taahhüdnâmeyi ister versinler ister vermesinler haklarında işbu madde ahkâmı tatbik edilir.

Bir muallim veya muallime mükellef olduğu vazife-i talimiyeyi kabul ve ifadan imtinâ' eder [ve]ya ba'de'l-kabul terk-i hizmet eyler veya mahkumiyet-i kanuniye sebebiyle hizmet-i mükellefesini ifaya imkân kalmaz ve henüz tahsilde bulunanlar dahi terk-i tahsil eder veya esbâb-ı sıhhiyenin gayrı bir sebeble mektebden ihrac olunurlar ise ber-müceb-i taahhüdnâme iktizâ eden tazmînât kefalet-i müteselsile suretiyle her birinden tahsil ve istifâ olunur. Şu kadar ki tazmînât i'tâsına mecbur olan muallim ve muallime bir müddet hizmet-i talimiyede bulunduktan sonra hizmetden imtinâ' eder veya mahkum olur ise tazmîni taahhüd olunan meblağın öşrü her sene hizmet-i talimiye için deyninden tenzîl olunur. Sene küsûru nazar-ı itibara alınmaz.

Otuz Altıncı Madde: Maârif Nezâreti her sene nihayetinde resmî ve gayr-ı resmî dârülmuallimîn ve dârülmuallimâtlarda müdâvim tâlibin ve tâlibâtın ahlâkı ve gayreti hakkında mekteb idareleri tarafından tanzim ve irsâl edilen raporları tedkik edecek ve nezâret ahvâl-i umûmiyeleri mûcib-i memnuniyet görülemeyenlere şehâdetnâme vermemek veya i'tâsını te'hir etmek salâhiyetini haiz olacaktır.

Otuz Yedinci Madde: İşbu nizâmnâmenin neşrinden evvel vaz' ve neşr edilmiş olan Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimâtlar Nizâmnâmesiyle [onlara müteferri' sair nizâmât] mefsûhdur.

Otuz Sekizinci Madde: İşbu nizâmnâme tarih-i neşrinden itibaren mer'îdir.

Otuz Dokuzuncu Madde: İşbu nizâmnâmenin icra-yı ahkâmına Maârif nâzırı memurdur.

İşbu lâyiha-i nizâmiyenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde ederim.

Fî 22 Şaban sene [1]333 / fî 22 Haziran sene [1]331

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

اعظم و حاجه نافي

عبدالمجید خان و سواران و قتلہ دیکھا

تبیخ و تدمیر و اوفات و
موت

جوبه ناطق و جوبه ناطق و كيب
اندر

احمدیہ خلیفہ و عالمی فاضل و کبیر
علیہ السلام

پیشہ و معارف و تدوین کا تذکرہ ہے

خوارق و زواید شایسته
الطیلسی

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده
والله اعلم بالصواب

[illegible]

او به برادر - طبر - او بر این اکتفا پیش است و در آن کوره برادر و صفی در بر این اکتفا پیش است
 او بر این اکتفا پیش است و در آن کوره برادر و صفی در بر این اکتفا پیش است

[illegible]

مردم	مردم	مردم	مردم
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۵۰	۷۰	۸۰	۹۰
۳۰	۶۰	۷۰	۸۰

[illegible]

در روز شنبه
الحاکم مشرف
تبریز در - این طبع و با اندیشه جدید منسوب او به ریاضیه میرزا ابوالحسن که از طرف قاجار حاکم تبریز بود و از طرف قاجار

د پسر و صاحب اختیار شخص مامور

برجہ و فضل
اعظام حضور

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

وہ کہتا ہے کہ میں نے اس کو دیکھا ہے اور اس کی بات سنی ہے۔

بنا غطفت - سامع بوجه -
 في حلقه وهدو حمر فتدوعان في قصه فوجدها بالسيا -

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

111

SAĞIR VE DİLSİZ OKULU NİZAMNAMESİ

Sağır ve dilsiz veya aşırı derecede işitme kaybı olan çocukların eğitim alabilmelerine yönelik olarak eğitim süresi sekiz yıl olmak üzere sanat ağırlıklı mektepler açılmış olup bu okula alınacak engelli çocukların hangi şartları taşıması gerektiği, okulun kaç yıllık olacağı, ücretli ve ücretsiz olarak ne kadar öğrenci alınacağı, okulda görevlendirilecek öğretmenlerin taşıyacağı şartlar ve her öğretmenin kaç öğrenci kabul edebileceğine hakkında maddeler içeren nizamname

29 Eylül 1915

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
251

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim ve hey'et-i umûmiyeden tezyîl edilip mel-fûfuyla miyâne-i bendegânemizde mütâlaa olunan 23 Temmuz sene [1]331 tarihli ve 433 numaralı mazbatada beyân edildiği vechile dilsiz ve sağır mektepleri hakkında Maârif Nezâretince kaleme alınan lâyiha-i nizâmiyenin mûndericâtı münasib ve Şûrâ-yı Devletce icra edilen ta'dilât ve tashihât muvâfık görüldüğünden mevki'-i mer'iyete vaz'ı bi't-tezekkür mezkûr mazbata lâyiha-i mezbûrenin nüsha-i musahhaha ve mübeyyızası ile arz ve takdim olunmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 17 Zilkade sene [1]333 / fî 13 Eylül sene [1]331

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

***

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
251

Dilsiz-Sağır Mektepleri Nizâmnâmesi

Birinci Fasl

Ahkâm-ı Umumiye

Birinci madde: Dilsiz-sağır mektepleri hem dilsiz hem sağır yahud yalnız sağır olan veya mekâtib-i ibtidâiyede alelâde tahsil edemeyecek derecede kuvve-i sem'iyesi nâkıs bulunan kız ve erkek çocukların talim ve terbiyesine mahsus mekteplerdir.

İkinci madde: Vilâyetler veya gayr-ı mülhak livâlar münferiden veya bi'l-iştirâk leyli veya nehâri dilsiz-sağır mektebi te'sis ve küşâd edebilirler.

Üçüncü madde: Dilsiz-sağır mekteplerine ücretli ve ücretsiz talebe kabul olunur.

Dördüncü madde: Dilsiz-sağır mektebinin müddet-i tahsiliyesi sekiz senedir. Bu müddet zarfında çocuğa tekellüm ve yazı ve bir san'at talim olunur ve mekâtib-i ibtidâiye-i umumiye-de tedris edilen ulûm ve fûnûna dair malumât-ı esasîye verilir.

Beşinci madde: Dilsiz-sağır mekteplerine muallim yetiştirmek ve tatbikât sınıfını hâvî olmak üzere İstanbul'da leyli bir mekteb küşâd olunacaktır.

İkinci Fasl
Şerâit-i Kabul

Altıncı madde: Dilsiz-sağır mekteblerine kabul şerâiti şunlardır: Evvelâ; tâlibin sinni yedi ile on arasında olmak. Sâniyen; birinci maddede muharrer şürûtu haiz olmak. Sâlisen; verem veya frengi gibi emrâz-ı sâriye ve sar'a ve emrâz-ı akliye ve talim ve terbiyeyi takib edemeyecek derecede za'f-ı bünye veya sakatlıktan sâlim bulunmaktır.

Yedinci madde: On yaşını ikmâl eylediği hâlde vücudca neşv ü nemâsı nâkıs olduğu bi'l-muayene tebeyyün edenlerin istisnâen on üç yaşını ikmâl edinceye kadar kabulleri caizdir.

Sekizinci madde: Dilsiz-sağır mektebine kabul için müracaat eden çocuk, nüfuz tezkiresi ve aşî şehâdetnâmesiyle mekteb idaresinden verilecek varaka üzerine muharrer tabib raporu görölerek şerâit-i kabulü haiz olduğu tebeyyün ettiği hâlde kabul ve kayd olunacaktır.

Dokuzuncu madde: Mekteb talebesinden bir müddet mektebde bulunup da terbiye ve talime mâni olacak derecede belâhet ve nekâis-i akliyesi tebeyyün edenler velisine teslim ve ücret-i tedrisiye vermiş ise mektebde kaldığı müddete aid mikdar bi't-tevkif üst tarafı iade olunur.

Onuncu madde: Tebaa-i ecnebiyeden dilsiz-sağır olanların mektebe kabulü Maârif Nezâret-i'nin müsaade-i mahsusasına mevkûfdur.

On birinci madde: Talebeden on bir yaşını ikmâl edenler istidâdlarına göre mevcut san'atlardan birine tefrik edilirler.

Üçüncü Fasl
Hey'et-i İdare ve Muallimîn

On İkinci Madde: Dilsiz-Sağır Mektebi bir müdür ve icabında bir müdür muâvini ve lüzumu kadar muallim ve muallim muâvini ve sanâyî ustaları ve müstahdemîn-i saire ile idare olunur. Leylî dilsiz-sağır mekteblerinde bunlardan mâadâ bir hesap kâtibi ve bir de depo ve anbar memuru istihdam edilir.

On Üçüncü Madde: Müdür ve müdür muâvini ve muallimler ve muallim muâvinleri beşinci maddede muharrer mektebden neş'et edenler ile Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu'na tevfikân muallimlik evsâfını haiz olanlar miyânından bu mektepleri idare ve talebeyi tedris ve talimde sahib-i ihtisâs oldukları tebeyyün edenlerden intihâb edilir.

On Dördüncü Madde: Dilsiz-sağır mektepleri için mahallerinde evsâf-ı lâzıme haiz müdür ve müdür muâvini ve muallim ve muallim muâvinleri bulunmadığı hâlde Maârif Nezâretince namzedler irâe edilir.

On Beşinci Madde: Her muallim on ikiden ziyade talebe ile meşgul olamaz ve her muallime bir muâvin terfîk edilir.

On Altıncı Madde: Her san'at şubesinin bir ustası bulunur. Bu şubelere devam edecek talebenin adedi mahdûd değildir.

On Yedinci Madde: Bu mekteplerin muallim ve memurîn-i sairesine ber vech-i âti maaş verilir.

	Müdür	Müdür muâvini	Muallim	Muallim muâvini
Birinci sınıf	1500	1000	800	600
İkinci sınıf	1200	800	700	500
Üçüncü sınıf	1000	700	600	400

Diğer memurîn maaşâtı Dârülmuaallimîn'deki muâdil memurîn maaşâtına tevfik edilir.

On Sekizinci Madde: Dilsiz-sağır mektepleri müdür ve müdür muâvinleriyle muallim ve muallim muâvinleri her üç senede bir terfî etmek salâhiyetini ihrâz ederler.

On Dokuzuncu Madde: Ustalara tahsillerinin derecesine ve san'atlarındaki vukûf ve maharetlerine göre münasib maaş ve yevmiyeler tahsis olunur.

Dördüncü Fasl
Ahkâm-ı Müteferrika

Yirminci Madde: Leyli talebeden alınacak ücret-i seneviye on beş lira ile yirmi beş lira arasında ve nehârî talebeden alınacak ücret-i seneviye bir lira ile beş lira arasında olmak üzere velilerinin iktidar-ı mâlisine göre mecâlis-i idarece takdir ve üç taksitle istifa olunur. Bundan başka ücretli talebenin tedarikine mecbur oldukları levâzım şunlardır: iki şilte, iki şilte çarşafı, bir yorgan, iki yorgan çarşafı, bir battaniye, altı takım iç çamaşırı ve altı çift çorab ve altı mendil, iki kat elbise, iki çift kundura.

Yirmi Birinci Madde: Fakir hâlleri Maârif idarelerince ve mecâlis-i idarece sâbit olanlar meccânen kabul edilirler.

Yirmi İkinci Madde: Ücretsiz talebe mektebce ibâte ve iksâ ve iâşe edilir ve kitab ve kırtasiye gibi levâzım-ı dersiyesi de mektebce tedarik olunur.

Yirmi Üçüncü Madde: Kendi ihtiyarıyla mektebden çıkan veya dokuzuncu maddede muharrer ahvâlden mâadâ suretle çıkarılan ücretli talebeye alınan taksitden bir şey iade edilmez.

Yirmi Dördüncü Madde: İşbu nizâmnâme tarih-i neşrinden itibaren mer'îdir ve evvelce mevcut nizâmnâme ahkâmı mefsûhdur.

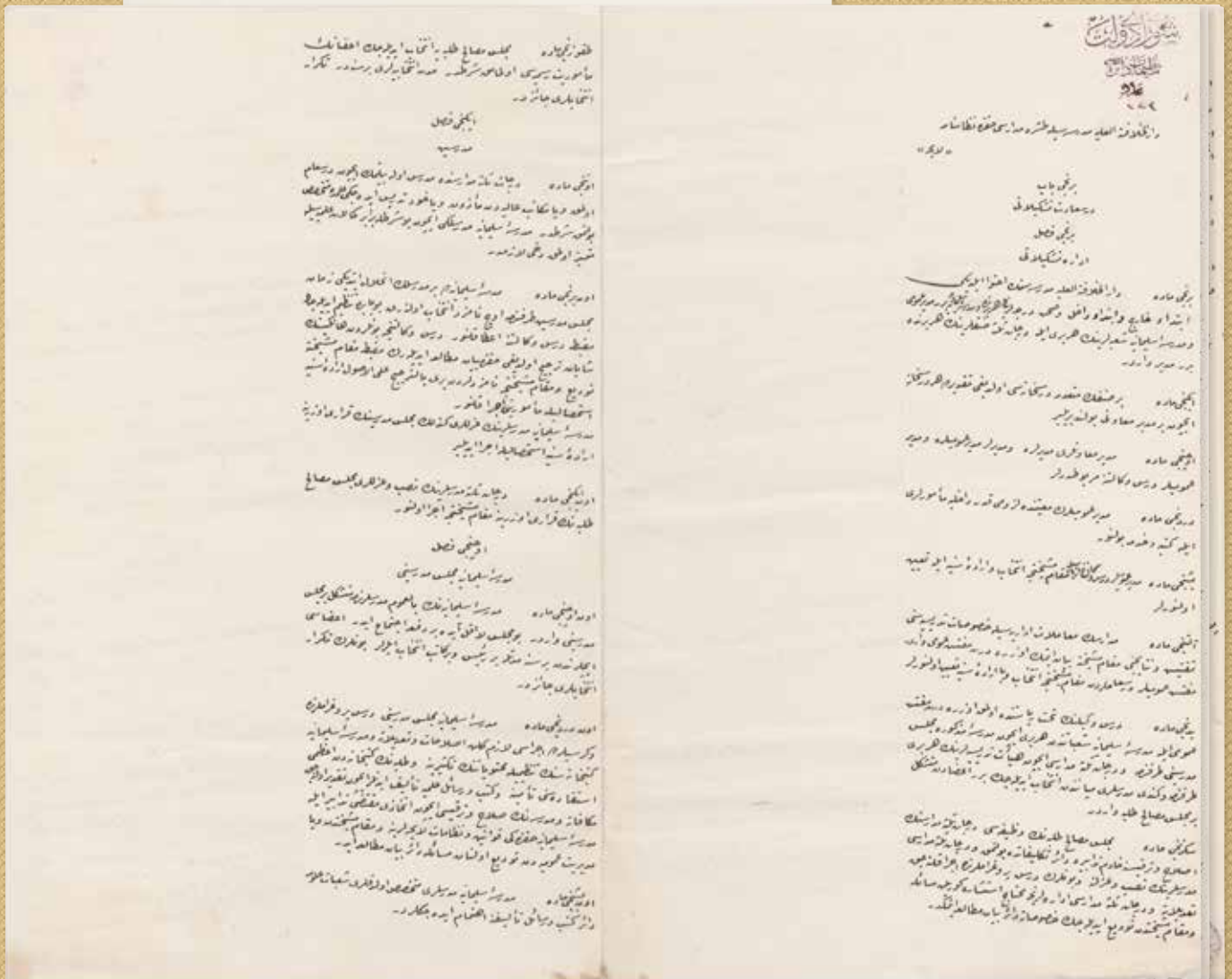
Yirmi Beşinci Madde: Bu nizâmnâmenin icrasına Maârif-i Umûmiye nâzırı memurdur. İşbu lâyiha-i nizâmiyenin mer'iyetini ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eyledim.

Fî 20 Zilkade sene [1]333 /fî 16 Eylûl sene [1]331

[Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları]

[Padişah]
Mehmed Reşad

İSTANBUL VE TAŞRA MEDRESELERİ HAKKINDA HAZIRLANAN NİZAMNAME

Medreselerin ıslâhı çalışmaları neticesinde İstanbul'da kurulmuş olan Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi ile bu medreseyi oluşturan İbtidâ-i Haric, İbtidâ-i Dahil ve Sahn dereceleri ve Süleymaniye Medresesi ile taşrada bulunan medreselerin idareleri, alınacak öğrenciler, görev yapacak müderrislerde aranacak şartlar, medrese dereceleri arasında geçişlerin nasıl yapılacağı, medreselerde bulunan şubeler ve bu şubelerde mevcut kürsülere dair hazırlanan yeni Medreseler Nizamnamesi

4 Ekim 1917

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
123

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim ve hey'et-i umumiyesinden tezyîl edilip mel-fûfu ile meclis-i acizânemizde mütâlaa olunan 8 Zilhicce sene [1]335 ve 26 Eylül sene [1]333 tarih ve 400 numaralı mazbatada muharrer olduğu vechile Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medre-sesiyle taşra medârisi hakkında kaleme alınan lâyiha-i nizâmiyenin mûndericâtı münasib ve şûrâ-yı müşârunileyhâca icra edilen ta'dilât ve tashihât icab-ı hâle muvâfık görüldüğünden mevki'-i mer'iyete vaz'ı bi't-tezekkür mezkûr mazbata lâyiha-i mebhûsü'n-anhâ ile arz ve tak-dim olunmakla kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 8 Zilhicce sene[1]335 / fî 26 Eylül sene [1]333

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

***

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimât Dairesi
Aded
123

Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesiyle Taşra Medârisi Hakkında Nizâmnâme

*Birinci Bâb
Dersaâdet Teşkilâtı*

*Birinci Fasl
İdare Teşkilâtı*

Birinci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'nin ihtivâ eylediği ibtidâ-i haric ve ib-tidâ-i dahil ve sahn derecelerinin her birinde ve Medrese-i Süleymaniye'de birer müdür-i umumî ve medrese-i Süleymaniye şubelerinin her biri ile derecât-ı selâse sınıflarının her bi-rinde birer müdür vardır.

İkinci Madde: Bir sınıfın müte'addid dershânesi olduğu takdirde her dershâne için bir müdür muâvini bulundurulur.

Üçüncü Madde: Müdür muâvinleri müdürlere ve müdürler müdür-i umumilere ve müdür-i umumiler Ders Vekâleti'ne merbûtdurlar.

Dördüncü Madde: Müdür-i umumilerin maiyyetinde lüzumu kadar dahiliye memurları ile ketebe ve hademe bulunur.

Beşinci Madde: Müdür-i umumiler Ders Vekâleti'nin inhâsıyla makam-ı Meşihatce intihâb ve irâde-i seniyye ile tayin olunurlar.

Altıncı Madde: Medârisin muamelât-ı idariyesiyle hususât-ı tedrisiyesini teftiş ve netâyici-ni makam-ı Meşihat'e beyân etmek üzere dört müfettiş-i umumî vardır. Müfettiş-i umumiler dersiâmlardan makam-ı Meşihatce intihâb ve bâ-irâde-i seniyye tayin olunurlar.

Yedinci Madde: Ders vekilinin taht-ı riyâsetinde olmak üzere dört müfettiş-i umumî ile medrese-i Süleymaniye şu'abâtından her biri için medrese-i mezkûre meclis-i müderrisini tarafından ve derecât-ı selâse medârisi için hey'et-i tedrisiyelerinin her biri tarafından ve kendi müderrisleri miyânından intihâb edilecek birer azâdan müteşekkil bir meclis-i mesâlih-i talebe vardır.

Sekizinci Madde: Meclis-i mesâlih-i talebenin vazifesi derecât-ı selâse medârisinin ıslâh ve terakkisine hâdim tedâbire dair teklifâtta bulunmak ve derecât-ı selâse medârisi müderrislerinin nasb ve azline ve bunların ders programlarında icra kılınacak ta'dilâta ve derecât-ı selâse medârisi idarelerince muhtac-ı istişare görülen mesâile ve makam-ı Meşihat'den tevdi' edilecek hususâta dair beyân-ı mütâlaa etmektedir.

Dokuzuncu Madde: Meclis-i mesâlih-i talebeye intihâb edilecek azânının memuriyet-i resmiyesi olmamak şarttır. Müddet-i intihâbiyeleri bir senedir. Tekrar intihâbları caizdir.

İkinci Fasl

Müderrisîn

Onuncu Madde: Derecât-ı selâse medârisinde müderris olabilmek için dersiâm olmak veya mekâtib-i âliyeden me'zûn veyahud tedris edeceği ilimde mütehassıs bulunmak şarttır. Medrese-i Süleymaniye müderrisliği için bu şartla beraber kemâlât-ı ilmiyesiyle mütemeyyiz olmak dahi lâzımdır.

On Birinci Madde: Medrese-i Süleymaniye'de bir müderrislik inhilâl ettiği zaman meclis-i müderrisîn tarafından üç namzed intihâb olunarak bu bâbda tanzim edilecek mazbata Ders Vekâleti'ne i'tâ kılınır. Ders Vekâletince bunlardan hangisinin şâyân-ı tercih olduğu hakkında beyân-ı mütâlaa edilerek mazbata makam-ı Meşihat'e tevdi' ve makam-ı Meşihatce namzetlerden biri bi't-tercih ale'l-usul irâde-i seniyye istihsâliyle memuriyeti icra kılınır.

Medrese-i Süleymaniye müderrislerinin azilleri kezâlik meclis-i müderrisînin kararı üzerine irâde-i seniyye istihsâliyle icra edilir.

On İkinci Madde: Derecât-ı selâse müderrislerinin nasb ve azilleri meclis-i mesâlih-i talebenin kararı üzerine makam-ı Meşihatce icra olunur.

Üçüncü Fasl

Medrese-i Süleymaniye Meclis-i Müderrisîni

On Üçüncü Madde: Medrese-i Süleymaniye'nin bilumum müderrislerinden müteşekkil bir meclis-i müderrisîni vardır. Bu meclis lâ-ekal ayda bir defa ictimâ eder. Azâsı içlerinden bir sene müddetle bir reis ve bir kâtib intihâb eylerler. Bunların tekrar intihâbları caizdir.

On Dördüncü Madde: Medrese-i Süleymaniye meclis-i müderrisini ders programlarında ve kürsilerde icrası lâzım gelen ıslâhât ve ta'dilât ve Medrese-i Süleymaniye Kütübhanesi'nin tanzimiyle muhteviyâtının teksîrine ve talebenin kütübhaneden a'zamî istifadesini te'mine ve kütüb ve resâil-i ilmiye te'lif edenler için takdir olunacak mükâfâta ve medresenin salâh ve terakkisi için ittihâzı muktezi tedâbîr ile Medrese-i Süleymaniye hakkındaki kavânin ve nizâmât lâyhalarına ve makam-ı Meşihat'den veya müdüriyet-i umûmiyeden tevdi' olunan mesâile dair beyân-ı mütâlâa eder.

On Beşinci Madde: Medrese-i Süleymaniye müderrisleri mütehasıs olmadıkları şu'abât-ı ulûma dair kütüb ve resâil te'lifine ihtimâm edeceklerdir.

İkinci Bâb

Taşra Medârisi Teşkilâtı

On Altıncı Madde: Teşkilâtı icra edilen taşra medârisinin her derecesinde birer müdür ve dershâneler taaddüd ettiği hâlde her dershâne bir müdür muâvini bulunur.

On Yedinci Madde: Taşrada derecât-ı selâse medârisi teşkilâtının nerelerde icrası lâzım geleceği Meclis-i Mesâlih-i Talebece vuku bulacak tedkikât ve tahkikât üzerine makam-ı Meşihatce takdir ve tayin olunur.

On Sekizinci Madde: Derecât-ı selâse medârisi teşkilâtı icra olunan mahallerde müftî-i bel-denin ri'yâseti altında medrese müdürüyle mahalli evkâf memurundan âmmenin hürmet ve itimadına mazhar müderrisin-i mahalliye miyânında birer sene müddetle meclis-i idarece in-tihâb edilecek iki zâtdan mürekkeb bir encümen-i ilmî teşkil olunacaktır.

On Dokuzuncu Madde: Encümen-i ilminin vazifesi teşkilâtı icra edilen medârisin umûr-ı tedrisiye ve idariyesini ıslâh ve tanzimine ve her sene imtihanların hitâmını müteâkib ted-risâtın netâyicine dair mütâlââtı mazbata tanzim ederek makam-ı Meşihat'e göndermektir.

Üçüncü Bâb

İhzârî Sınıflar

Yirminci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi'ne ve taşrada derecât-ı selâse teşkilâtı icra kılınan medârise lüzumu olan talebeyi i'dâd için iki senelik ihzârî sınıflar vardır. Bu sınıflar İstanbul'da İbtidâ-i Haric Medresesi müdüriyet-i umumiyesine ve taşrada mahalleri med-reseleri müdüriyetlerine merbûtdur.

Dördüncü Bâb

Şerâit-i Duhûl

Yirmi Birinci Madde: Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye ve taşra medârisinin herhangi kısım ve sınıfı-na girebilmek için emrâz-ı sâriye ile ma'lûl ve cinayet veya muhill-i namus cünha ile mahkum ve sû'-i hâl ile müştehir bulunmamak şarttır.

Yirmi İkinci Madde: İbtidâ'-i haric birinci sınıfına sinleri on üçden dün ve on sekizden efzûn olmamak üzere mekâtib-i ibtidâiye me'zûnlarıyla sunûf-ı ihzâriye me'zûnları kabul olunurlar. Me'zûnların adedi kâfi gelmezse mezkûr hadd-i sin dahilinde diğer tâliblerden sunûf-ı ihzâriyede tedris olunan derslerden bi'l-imtihan ibrâz-ı ehliyet edenler alınırlar.

Yirmi Üçüncü Madde: İbtidâ'-i haric me'zûnları ibtidâ-i dahile ve ibtidâ-i dahil me'zûnları medrese-i sahna alınırlar. Medrese-i sahn me'zûnlarından medrese-i Süleymaniye'ye duhûle tâlib olanlar bi'l-imtihan ibrâz-ı ehliyet ettikleri takdirde kabul olunurlar.

Yirmi Dördüncü Madde: Haricden derecât-ı selâse medârisinin herhangi bir sınıfına girmek mâ-dûnu sınıf ve derecelerdeki derslerin kâffesinden imtihan vermeğe mutavakkıftır.

Yirmi Beşinci Madde: Derecât-ı selâse medârisine her sene kabul edilecek leyli ve nehâri talebenin adedi makam-ı Meşihatce tayin ve tahdid olunur.

Yirmi Altıncı Madde: Medrese-i Süleymaniye ile derecât-ı selâse medârisine nehâri talebe ve Medrese-i Süleymaniye'ye sâmi'in kabulü caizdir.

Beşinci Bâb
Tedrisât

Yirmi Yedinci Madde: Medrese-i Süleymaniye kürsileri ber vech-i âtidir:

Tefsir ve Hadis Şubesi

Aded-i Kürsi	
Tefsir-i şerif	3
Hadis-i şerif	3
Usul-i hadis ve nakd-i ricâl	1
Tabakât-ı kur'a ve müfessirîn	1

Fıkıh Şubesi

Aded-i Kürsi	
Fıkıh-ı Hanefî	3
Fıkıh-ı Şâfi'	1
Fıkıh-ı Mâlikî	1
Fıkıh-ı Hanbelî	1
Usul-i Fıkıh	3
Hilâfiyât	1
Tarih-i Fıkıh	1

Kelâm ve Hikmet Şubesi

Aded-i Kürsi	
Kelâm	3
Tasavvuf	1
Felsefe-i İslâmiye tarihi	1
Hikmet-i İlâhiye	1
Mantık	1
İlm-i nefis ve ahlâk	1
Felsefe-i umûmiye tarihi	1
Tarih-i edyân ve din-i İslâm	1

Edebiyat Şubesi

Aded-i Kürsi	
Edebiyat-ı Arabiye	3
Edebiyat-ı Türkiye	1
Edebiyat-ı Fârisiye	1
Edebiyat-ı Garbiye	1

Derecât-ı selâse medârisi dersleri ber vech-i âfîdir

Medrese-i Sahn: Tefsir-i şerif, hadîs-i şerif, usul-i fıkıh, fıkıh-ı Hanefî, kelâm, belâgat ve edebiyat-ı Arabiye, edebiyat-ı Türkiye, mantık, felsefe, ilm-i ictimâ malumât-ı hukukiye, Almanca ve Fransızca ve İngilizce ve Rusca (bu lisanlardan birinin tahsili mecburîdir)

İbtidâ'-i Dahil: Tertîl-i Kur'an-ı Kerîm, hadîs-i şerif, fıkıh, kelâm, lisan-ı Arabî, mantık, inşa ve edebiyat-ı Türkiye, tarih-i İslâm ve Osmanî ve umumî, malumât-ı hukukiye, ulûm-ı riyâziye (hendese, cebir, hey'et), tabiiyât (kimya, hikmet-i tabiiyye, tarih-i tabiiyye), hıfzı-sıhha, terbiye-i bedeniye, Almanca ve Fransızca ve İngilizce ve Rusca (bu lisanlardan birinin tahsili mecburîdir)

İbtidâ'-i Haric: Tertîl-i Kur'an-ı Kerîm, sarf-ı Arabî, lügat ve istikâk-ı Arabî, nahiv-i Arabî, ulûm-ı diniye, Türkçe, Fârisî, tarih-i İslâm ve Osmanî, riyâziyât (hesab ve hendese), malumât-ı tabiiyye ve sıhhiye, coğrafya, hüsn-i hat, malumât-ı medeniye ve hukukiye, terbiye-i bedeniye, Almanca ve Fransızca ve İngilizce ve Rusca (bu lisanlardan birinin tahsili mecburîdir)

İhzârî sınıfların dersleri ber vech-i âfîdir

Kur'an-ı Kerîm, ulûm-ı diniye, lügat-ı Arabiye, lügat-ı Fârisiye, Türkçe, hesap, hüsn-i hat, tarih-i Osmanî, coğrafya, ilm-i eşya, ilâhiye, terbiye-i bedeniye.

*Altına Bâb**İcâzetnâme ve Ehliyetnâme ve Vesikalar*

Yirmi Sekizinci Madde: Medrese-i Süleymaniye me'zûnlarına icâzetnâme ve derecât-ı selâse medârisi me'zûnlarına ehliyetnâme ve Medrese-i Süleymaniye'ye sâmi'in sıfatıyla devam etmiş olanlara vesika verilir.

Yirmi Dokuzuncu Madde: İcâzetnâmelere me'zûnünün Medrese-i Süleymaniye'de telakki-i ilm etdikleri müderrisin ile bunların ber vech-i teselsül müderrislerinin esâmisi yazılır ve bu icâzetnâmeler Ders Vekâletince ba'de't-tedkik makam-ı Meşihatce tasdik olunur.

Otuzuncu Madde: İcâzetnâme ahzı tâlibin son sınıf imtihanını vermekle beraber mensub olduğu şubenin müderrisleri tarafından tayin edilecek mevzû hakkında yine onlar tarafından bi't-tedkik şâyân-ı kabul görülecek bir risâle tahrîr etmesine mutavakkıfdir.

Otuz Birinci Madde: Ehliyetnâmelere me'zûnünün telakki-i ilm etdikleri müderrislerin esâmisi yazılır ve bu ehliyetnâmelerden Dersaadet derecât-ı selâse medârisinden verilecek olanlar Ders Vekâletince ve taşra derecât-ı selâse medârisinden verilecek olanlar evvelâ mahalleri encümen-i ilmlerince ve sâniyen Ders Vekâletince ba'de't-tedkik makam-ı Meşihat'den tasdik olunur.

Otuz İkinci Madde: Medrese-i Süleymaniye'ye sâmi'in sıfatıyla devam edenlere verilecek vesikaya yalnız keyfiyet-i devamları derc edilir.

*Yedinci Bâb**Füyûzât*

Otuz Üçüncü Madde: Medrese-i Süleymaniye me'zûnları derece-i ihtisâslarına göre Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliyye Medresesi müderrislikleriyle müdürlüklerine ve müdür muâvinliklerine ve müftülüklerine ve sahn teşkilâtı yapılan taşra medârisi müdür ve müderrisliklerine ve mekâtib-i umûmiye ulûm-ı diniye ve Arabiye muallimliklerine ve Fetvâhâne müsevvidlikle-

rine ve kürsü şeyhliklerine ve sefâret imametlerine ve alay imametlerine ve bunlara muâdil memuriyetlere tayin olunurlar.

Otuz Dördüncü Madde: Medrese-i sahn me'zûnları Meşihat ve Evkâf aklâmı memuriyetlerine ve müftü müsevvidliklerine ve ibtidâ-i haric ve ibtidâ-i dahil teşkilâtı yapılan taşra medârisi müdür ve müdür muâvinliklerine ve muallimliklerine ve teşkilâtı yapılmayan mahallerin merkez müderrisliklerine ve tabur imametlerine ve bunlara muâdil memuriyetlere tayin olunurlar.

Otuz Beşinci Madde: İbtidâ'-i dahil me'zûnları hâfız-ı kütüblüklere ve mahallât cevâmî'-i şerifesi imamet ve hitâbetlerine ve ibtidâî ve numune mektepleri ulûm-ı diniye muallimliklerine ve bunlara muâdil memuriyetlere tayin olunurlar.

Otuz Altıncı Madde: İbtidâ'-i haric me'zûnları kurâ cevâmî'-i şerifesi imamet ve hitâbetleriyle muallimliklerine ve bunlara muâdil memuriyetlere tayin olunurlar.

Madde-i Muvakkate

Otuz Yedinci Madde: Derecât-ı selâse medârisi teşkilâtı yapılmayan mahallerdeki müderrisîn ve talebenin hukuku kemâ-kân mahfûzdur. İşbu medârisin tedvîr-i umûru mahalli müfettişinin riyâseti altında talimâtname-i mahsusuna tevfikân müteşekkil encümen-i ilmilere aiddir.

Otuz Sekizinci Madde: İşbu nizâmnâme yevm-i neşrinin ferdâsından itibaren mer'iyü'l-icradır.

Otuz Dokuzuncu Madde: İşbu nizâmnâmenin icrasına Şeyhülislâm ve Evkâf-ı Hümayûn ve Harbiye ve Hariciye ve Maârif nâzırları memurdur.

İşbu nizâmnâmenin mevki'-i mer'iyete vaz'ını ve nizâmât-ı devlete ilâvesini irâde eyledim.

Fî 16 Zilhicce sene 1335 / fî 4 Teşrin-i Evvel sene 1333

(Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları)

*İstanbul'da açılan Dilsiz Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

اوراق نومروسی	سودی	تیشی	قلم نومروسی
۴۵۴	۳۳	۳۳	۴۵۴
قله تاریخ نویدی	تاریخ سودی	تاریخ تیشی	تاریخ ایدانر
۴۵	۴۵	۴۵	۴۵

[illegible]

İNGİLİZCE'NİN DE YABANCI DİL OLARAK OKUTULMASI

Osmanlı Devleti öteden beri batı medeniyetine meyilli bulunduğundan batı dillerinden İngilizce'nin Fransızca gibi okullarda kabul edilmesi ve öğrencilerin bu iki lisanı birini seçip öğrenmelerinin kararlaştırılmış olduğuna dair

30 Ağustos 1920

Sadâret-i Uzmâ

Mektubi Kalemi

Evrak numarası: 393

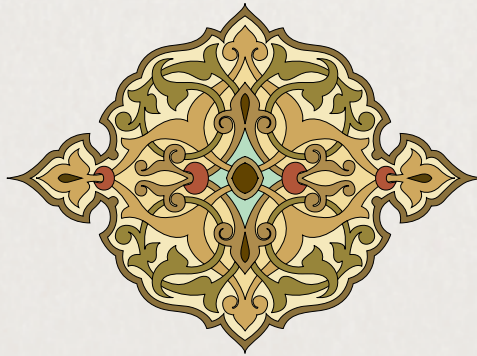
Tarih-i tebyîzi: 14 Zilhicce sene [1]338

30 Ağustos sene [1]336

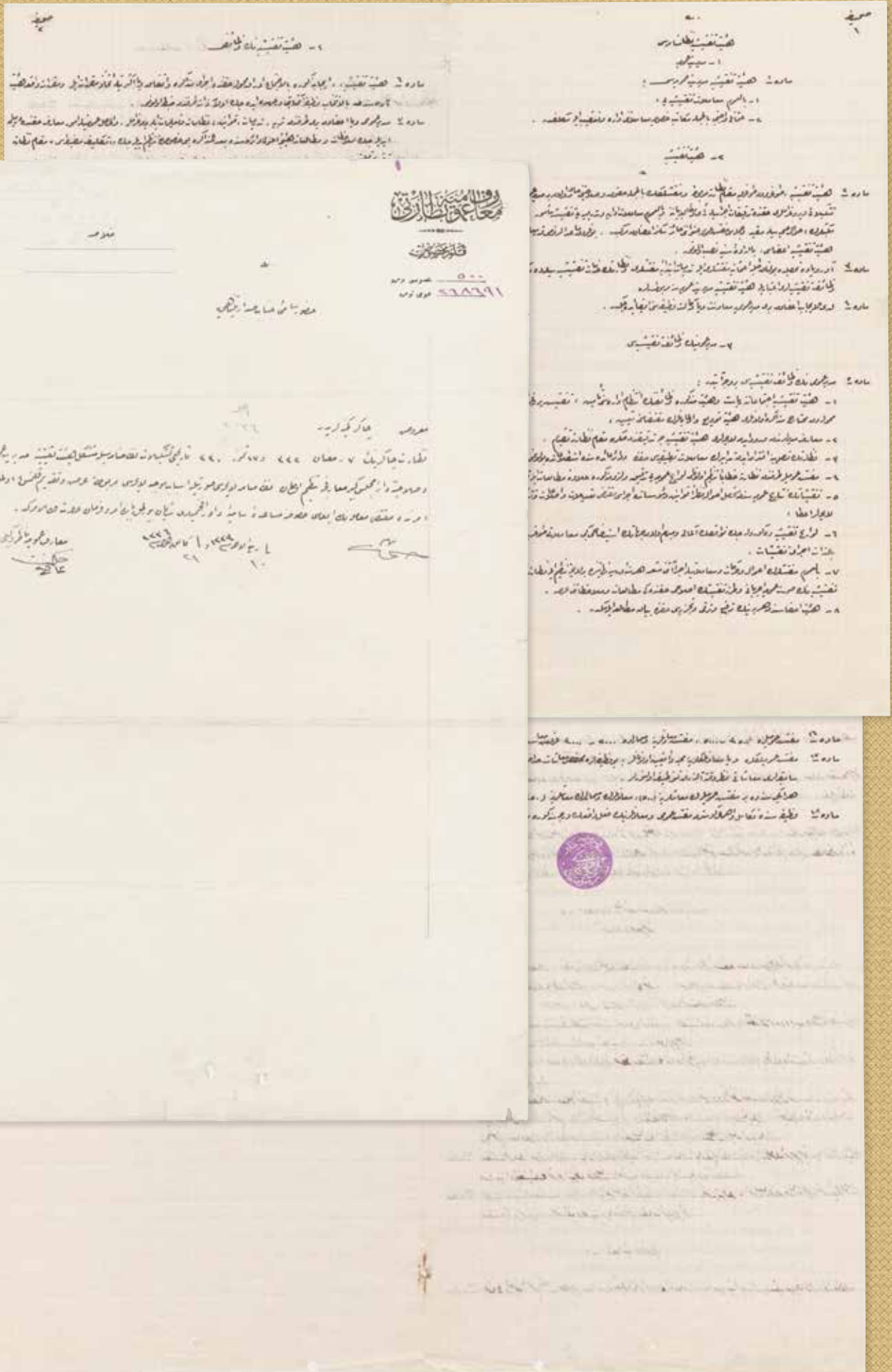
Maârif Nezâret-i Aliyyesi'ne

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye öteden beri Garb medeniyetine mütemâyil olmasına binâen garb lisanlarından biri olan İngilizce'nin de Fransızca gibi mekâtibde kabul ve talebe tarafından yalnız biri intihâb ve ihtiyar edilecek olan bu iki lisanın mecburî olarak talimi bi'l-vücûh menâfi'-i kesîreyi müstelzim olacağı cihetle icra-yı icabâtının nezâret-i aliyyelerine havalesi Meclis-i Vükelâca tezekkür kılınmıştır, efendim.

Meclis-i Vükelâ'nın 29 Ağustos sene [1]336 tarihli ve 393 numaralı mazbatası mücebince.

EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN DENETLENMESİ İÇİN OLUŞTURULAN TEFTİŞ KURULU

Yerli-yabancı bütün resmî ve özel okullar ile nezârete bağlı kurumların bilumum işlerini teftiş etmek, müfettişlerden gelen raporları inceleyip eksikliklerin giderilmesini sağlamak, bu konularda gerekli düzenlemeleri icra ederek yapılan işleri bir rapor hâlinde nezâret makamına sunmak şeklinde sıralanan Heyet-i Teftişîye Müdüriyet-i Umumiyesi'nin (Teftiş Kurulu) görev ve yetkilerini tayin eden nizâmnâme

21 Aralık 1920

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Kalem-i Mahsus
Hususî numara: 500
Umumî numara: 268691

Huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhi'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Nezâret-i çâkerinin 7 Ramazan [1]332 ve 17 Temmuz [1]330 tarihli Teşkilât Nizâmnâmesiyle müteşekkil Hey'et-i Teftişîye Müdüriyet-i Umumiyesi'nin vazife ve salâhiyetine dair Meclis-i Kebîr-i Maârifce tanzim olunan nizâmnâme lâyihası suretiyle esbâb-ı mûcibe lâyihası merbûtan arz u takdim kılınmış olmakla iktisâb-ı mer'iyeti emrinde muktezî muamelenin ifası hususuna müsaade-i sâmiye-i dâver-i efhâmîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Rebîülâhîr sene 1339 ve fî 21 Kânûn-ı Evvel sene 1336

Maârif-i Umumiye Nâzır Vekili
Arif Hikmet

***

Hey'et-i Teftişîye Nizâmnâmesi

1- Müdüriyet-i Umumiye

Madde 1- Hey'et-i Teftişîye Müdüriyet-i Umumiyesi;

1- Bilumum muamelât-ı teftişîyeyi,

2- Osmanlı ve ecnebi bi'l-cümle mekâtib-i hususiye muamelâtını idare ve takib ile mükellefdir.

2- Hey'et-i Teftişîye

Madde 2- Hey'et-i Teftişîye, doğrudan doğruya makam-ı nezârete merbût ve müfettişliğin bi'l-cümle hukuk ve salâhiyetini haiz olan bir müdür-i umumî ile altısı bi'l-cümle mekâtib teşkilâtı ve programları hakkında tedkikât icrasıyla re'y ve mütâlaa beyânına ve bilumum muamelât-ı idariye ve tedrisiyyeyi teftişe memur ve ikisi mütehassıs etıbbâdan olup mekteblerin

ahvâl-i sıhhiyesiyle mukayyed ve cümlesi müfettiş-i umumî unvanını haiz sekiz azâdan mürekkebirdir. Bunlardan mâadâ lüzumu kadar muâvin ve mimar istihdam edilir. Hey'et-i Teftişîye azâsı, bâ-irâde-i seniyye nasb olunur.

Madde 3- Avrupa'da tahsilde bulunan talebe-i Osmaniyye müfettişleri ile tedrisât-ı ibtidâiye müfettişleri ve nezâretin hidemât-ı teftişîyesiyle de mükellef sair bilumum memurîn vezâif-i teftişîyeleri itibarıyla Hey'et-i Teftişîye Müdüriyet-i Umumiyesi'ne merbûtdurlar.

Madde 4- Lede'l-icab azâdan biri müdür-i umumîye muâvenet veya vekâlet vazifesini ifa edecektir.

3- Müdür-i Umumînin Vezâif-i Teftişîyesi

Madde 5- Müdür-i umumînin vezâif-i teftişîyesi ber-vech-i âtidir:

1- Hey'et-i Teftişîye ictimaâtına riyâset ve hey'et-i mezkûre vezâifinin intizam-ı idaresini te'min, teftiş programlarını tasdik, evrak-ı muhavveleden muhtac-ı müzâkere olanları hey'ete tevdi' ve olmayanların muktezâsını tayin,

2- Maârif müdürlerinden vürûd eden lâyhaları Hey'et-i Teftişîyece tedkikinden sonra makam-ı nezârete takdim,

3- Nezâretin tasvîbine iktirân eden tedâbirin muamelât-ı tatbikiyesi hakkında devâir-i aidesinde istitlâ'atda bulunmak ve netâyicini makam-ı nezârete bildirmek,

4- Müfettiş-i umumîler tarafından nezârete hitâben tanzim olunan levâiyh-i umumiyyeyi tedkik ve lüzumuna göre ilâve-i mütâlaât ile takdim,

5- Teftişâtın netâyic-i umumiyesinden mütehassıl ahvâle nazaran kavânin ve müessesâtta icrası muktezâ ta'dilat ve ıslâhat ve teşkilâta dair makam-ı nezârete lâyhalar i'tâ,

6- Levâiyh-i teftişîyede görülecek nevâkısın ikmâli ve mübhem olan cihâtın istizâhı gibi muamelâtı doğrudan doğruya ifa ve inde'l-icab bizzat icra-yı teftişât,

7- Bilumum müfettişlerin ahvâl ve harekât ve muamelâtıyla icraâtını müş'ir her sene-i derisiye nihayetinde bir lâyiha tanzim ile nezârete i'tâ ve bunda vezâif-i teftişîyenin suret-i umumiye-i cereyânı ve tarz-ı teftişin ıslâhı hakkındaki mütâlaât ve mülâhazâtını arz,

8- Hey'et azâsından her birinin terfi' ve terakki ve tecziyesi hakkında beyân-ı mütâlaa eylemekdir.

4- Hey'et-i Teftişîye'nin Vezâifi

Madde 6- Hey'et-i Teftişîye, icabına göre bi'l-ictimâ evrak-ı muhavvele hakkında icra-yı müzâkere ve ittifak veya ekseriyetle ittihâz-ı mukarrerât eyler ve mukarrerât-ı vâkı'a hey'et arasından bi'l-intihâb vazife-i kitâbeti deruhde edecek olan zât tarafından zabt olunur.

Madde 7- Müdür-i umumî veya azâdan biri tarafından terbiye, tedrisât, kavânin, nizâmât ve talimât ile programlar, ve'l-hâsıl umumiyyetle umûr-ı maârif hakkında dermiyân edilecek mülâhazât ve mütâlaât hey'etce usulü dairesinde ba'de'l-müzâkere bu hususda tanzim edilecek "teklif mazbatası" makam-ı nezârete takdim kılınır.

Madde 8- Maârif müdürlerinin icrasına memur oldukları teftişâta dair gönderecekleri rapor ve lâyhalarıyla tedrisât-ı ibtidâiye müfettişlerinin mezkûr müdüriyetlerden mürsel senelik raporları ve Avrupa'daki talebe-i Osmaniyye müfettişlerinden vârid olacak raporlar evvel emirde hey'etce ba'de't-tedkik bu bâbda tanzim olunacak mütâlaanâme daire-i aidesine tevdi' olunur. Teftişât planlarının tedkik ve kabulü de hey'ete aid vezâifdendir.

5- Azâmn Vezâif-i Münferidesi ve Teftişâtı Hudud ve Salahiyeti

Madde 9- Hey'et-i Teftişîye azâsı; nezârete merbût bi'l-cümle mekâtib ve müessesât ile vilayât ve elviye-i müstakille maârif müdürîyetleri umûrunu teftiş ederler.

Madde 10- Teftiş; mekteblerin bi'l-cümle umûr-ı maddiye ve manevîyesine teveccüh edecektir. Umûr-ı maddiyeden maksad bina ve teferruâtı, umumiyetle muamelât-ı kaydiye, tes-ciliye, idariye ve hesabiyedir. Umûr-ı maneviye; ilmî, tedrisî, terbiyevî, sıhhi hayata müte'âlik hususâtdır.

Madde 11- Emr-i teftişin tertib ve tensiki Hey'et-i Teftişîye'ye mevdu' olmakla beraber hey'et azâsından her biri dokuzuncu maddede mübeyyen hususâtı teftiş için inde'l-iktizâ her ne zaman olursa olsun mekâtib ve müessesâta dahil olabilirler.

Teftişin gayesi; ıslâh ve ikmâl olduğu cihetle müfettişler hassaten bu gayeye en müsbet ve en ameli bir tarzda istihdam ve hatt-ı hareketlerini ona göre tanzim ederler.

Madde 12- Hey'et-i Teftişîye azâsı muamele-i teftişîyeyi tanzim ve itmâm için muktezî her türlü kuyûd ve vesâiki teftiş olunan müessesât ve mekâtible işe ta'alluku görülen bilumum devâirden taleb edebilir ve muktezâ-yı hâle göre istizâhâtta bulunabilirler. Mekteblerin idare ve tedrisâtına ve bilumum muamelâtına dair mütâlaât-ı müfide ve üslub-ı münasible tenkid mâhiyetinde mülâhazât dermiyân edebilirler.

Madde 13- Müfettiş-i umumîler mevâdd-ı sâbıkada beyân olunan vazife-i teftişden mâadâ ya makam-ı nezâretten telakki ettikleri emir mücebince veya ıttılâ'ât-ı zâtiyeleri üzerine emr-i teftişin teveccüh ettiği hususât dahilinde tahkikât icrasıyla da mükellefdirler.

Madde 14- Hey'et-i Teftişîye azâsından vilayât ve elviye-i gayr-ı mülhaka tahkikât ve teftişâtına memur edilenler; umûr-ı maârifden hidemât-ı mahalliyeye ta'alluk eden hususât hakkındaki raporlarının bir suretini vilâyet veya mutasarrıflık makamına tevdi' eylerler.

6- Mekâtib-i Hususiye

Madde 15- Osmanlı ve ecnebi bilumum mekâtib-i hususiye ve muamelâtı talimâtname-i mahsus ahkâmına tevfikân müdürîyet-i umumîyeye mülhak bir şube müdürîyeti ve kalemi ile idare olunur.

7- Maaş, Terakkî, Mücâzât

Madde.16- Müfettiş-i umumîlere 3500-5000, müfettiş muâvinlerine ve mimarlara 2000-3000 kuruş maaş verilir.

Madde.17- Müfettiş-i umumîliklere veya muâvinliklerine müceddeden tayin olunanlar; bu vazifelere muhassas maaşât hadd-i asgarîsinden dîn olmamak üzere vazife-i sâbıkaları maaşâtı nazar-ı dikkate alınarak tavzîf olunurlar.

Her iki senede bir müfettiş-i umumîlerin maaşlarına (500), muâvinlerin ve mimarların maaşlarına (250) kuruş zam edilir.

Madde.18- Vazifesinde tekâsül ve ihmal gösteren müfettiş-i umumî ve muâvinlerinin fi'l-i vâki'in derecesine göre maaşca terakkî müddetleri te'cil olunur.

Maârif Umumiye Nezâreti

Hey'et-i Teftişîye Müdürîyet-i Umumiyesi

İSTANBUL'UN İŞGALİNİN EĞİTİME ETKİSİ VE HİMAYE-İ MEKÂTİB ENCÜMENLERİ'NİN TEŞKİLİ

İstanbul'daki ilköğretim okullarının öğretmen maaşı ve sair masraflarına karşılık olmak üzere halktan toplanmakta olan Tedrisât Vergisinin işgal sebebiyle tahsilinde güçlükler yaşandığı, okulların kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı, buna çare olarak velilerden ve hayırsaverlerden bağış toplanması işleriyle ilgilenmek üzere her okulun bulunduğu muhitte "Himâye-i Mekâtib Encümeni" adıyla birer komisyon teşkil edilmesine dair kararname

17 Ocak 1921

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Tedrisât-ı İbtidâiye Dairesi Müdüriyeti

*İstanbul Vilâyeti Mekâtib-i İbtidâiyesi için teşkil olunacak
Himaye-i Mekâtib Encümenlerine dair kararnâme lâyihasının esbâb-ı mûcibesidir*

İstanbul Vilâyeti'nde bulunan mekâtib-i ibtidâiyenin masârıfıyla muallim maaşlarının karşılığını teşkil eden vâridât miyânında en ziyade haiz-i ehemmiyet bulunan tedrisât vergisinin tahsilâtına mütârekeyi müteâkib büyük bir durgunluk ârız olup geçen sene ancak rub' derecesinde vâridât istihsâl edilebilmiş olmasından dolayı muallim maaşları Hazine-i Celîle'nin muâvenetiyle tesviye edilmiş ve bu sene aynı sebebdan dolayı Hazine-i müşârunileyhâca muâvenet-i mümkünine ifa olunarak mektebler insidâddan vikâye edilebilmiş ise de muallimler istifâ-yı maaş hususunda diğer memurinden geriye kalıp bazılarının daha Ağustos maaşından bile matlûbları bulunduğu ve malum olan müzâyaka-i maliyeden nâşi muvâzene-i umumiyyeden matlûb vechile muâvenet icrası dahi kâbil olamadığı bazı mahallâtca nazar-ı dikkate alınarak ahalice mekâtibe muâvenet arzusu izhâr edilmiş ve hatta bir iki mektebin kirası tesviye edilmek ve muallimlere muâvenet-i nakdiyede bulunulmak gibi âsâr-ı fi'liyesi görülmekde bulunmuşdur. Ancak bu suretle ifa olunacak muâvenetlerin usulüne tevfiği ve vukû'u muhtemel olan suistimâlâtın men'i için iânelerin hükûmetin murâkabesi tahtında ve suret-i muntazamada ahzıyla cem' olunacak mebâliğin Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu'nun yetmiş altıncı maddesi mücebince vilâyet muvâzene-i hususiyesiyle muvâzene-i umumiyyeye irâd kayd edildikten sonra sarfı ve iânenin mahallâtca haiz-i itibar ve mekteb ile alâkadar bulunan encümenler ma'rifetiyle derci mûcib-i muhassenât olacağına ve bu yolda iânât cem' ve kabûlünün bir kararnâme ile mümkün olabileceği 23 Teşrîn-i Sâni sene [1]321 tarihli Cem'-i İânât Nizâmnamesi'nin dördüncü maddesi icabâtından bulunmasına binâen işbu esasları muhtevî olarak altı maddeyi hâvi bir kararnâme tanzim kılınmıştır.

Fî 5 Cemâziyelevvel sene [1]339 ve fî 15 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Tedrisât-ı İbtidâiye Dairesi
Müdüriyeti

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn
13

*İstanbul Vilâyeti Mekâtib-i İbtidâiyesi için teşkil olunacak
Himaye-i Mekâtib Encümenlerine dair kararnâme*

Birinci Madde- İstanbul Vilâyeti dahilinde bulunan mekâtib-i ibtidâiyeye müdâvim şâkir-dânın velileriyle sair ashâb-ı hayr tarafından verilecek iâne-i şehriye-i ihtiyariyenin ahz ve sarfı için her mekteb muhitinde Himaye-i Mekâtib Encümeni nâmıyla birer encümen teşkil olunur.

İkinci Madde- Himaye-i Mekâtib Encümenleri her mekteb muhitinde sâkin evliyâ-yı etfâl ile maârif hizmeti me'mûl olan zevât tarafından muhitin vüs'atine göre beşden dokuza kadar intihâb edilecek zevât ile mekteb müdür ve başmuallimlerinden teşkil ve muamelât-ı tahririye ve hesabiye o mektebe mensub iki muallim ma'rifetiyle ifa edilir.

Üçüncü Madde- Encümenler toplayacakları paraya mukabil müteberri'lere vilâyetce tab' etdirilecek biletleri i'tâ ve mebâlig-i mütehassılayı muvazeneye dahil olan maaş ve masrafa sarf ederek hesabını ve evrak-ı müsbitisini her ay vilâyete irsâl eyler.

Dördüncü Madde- Himaye-i Mekâtib Encümenleri azâsı iânâtın ahz ve sarfından ve muamelât-ı hesabiyesinden müstereken ve müteselsilen mes'uldürler.

Beşinci Madde- İânâtın cem' ve sarfı ve mahsûb muamelesinin suret-i icrası Maârif Nezâretince ittihâz ve tanzim edilecek karar ve talimâta tevfiq olunur.

Altıncı Madde- İşbu kararnâmenin icrasına Dahiliye ve Maliye ve Maârif nâzırları memurdur.

Yedinci Madde- İşbu kararnâme tarih-i neşrinden itibaren mer'ıyyü'l-icradır.

Meclis-i Umumî'nin ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere işbu kararnâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ını irâde eyledim.

Fî 7 Cemâziyelevvel sene 1339 / Fî 17 Kânûn-ı Sâni sene 1337

[Meclis-i Vükelâ Azâlarının İmzaları]

[Padişah]
Mehmed Vahidüddin

*İstanbul Haydarpaşa'da Tıbbiye Mektebi
İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümü*

342

FAKİR ÖĞRENCİLERE DERS KİTAPLARININ PARASIZ GÖNDERİLMESİ

Anadolu'da bulunan sultanî mekteplerine giden fakir ve kimsesiz çocuklar ders kitaplarını tedarik etmekten aciz olduklarından Matbaa-yı Âmire'de bastırılan kitapların parasız olarak Hilâl-i Ahmer vasıtasıyla ilgili yerlere gönderilmesine dair

17 Ekim 1921

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Levâzım Müdüriyeti
Hususî. 51
Umumî: 273256

Huzur-ı sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhiye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Anadolu'da kâin sultanî mekteplerine müdâvim fakir ve bi-kes etfâl muhtac oldukları kitapları tedarikden aciz olmalarına mebnî Matbaa-yı Âmire nâm ve hesabına tab' edilen ve esmânıyla taleb olunan, mikdarı melfûfen arz ve takdim kılınan cedvelde muharrer kütüb-i mütenevvi'anın meccânen ve Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumiyesi'ne tevdi'an irsâli için nezâret-i çâkeriye me'zûniyet i'tâsı re'y-i rezîn-i hikmet-karîn-i cenâb-ı fehâmet-penâhilerine menûtdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Saferülhayr sene [1]340 ve fî 17 Teşrîn-i Evvel sene [1]337

Maârif-i Umumiye Nâzırı
(İmza)

BELGE REFERANSLARI

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Bâbıâli Evrak Odası Tasnifi

BEO, 4232/317334_3, 4

BEO, 4649/348652

BEO, 4696/352186_2

BEO. AYN.d, 1725, s. 3-4

BEO. AYN.d, 1725, s. 4-6

Bâb-ı Âsafî Defterleri Tasnifi

A. DVNSMTAN.d, No: 2, s.221-245

A.DVNSNZA.d, No: 1, s. 64-68

A.DVNSNZA.d, No: 1, s. 125-130

A.DVNSNZA.d, No: 1, s. 137-144

A.DVNSNZA.d, No: 6, s. 78-81

Bâb-ı Âsafî Belgeleri Tasnifi

A. DVN. MKL, 25/5

A. MKT. MHM, 112/57

A. MKT. MHM, 472/59

A. MKT. NZD, 73/27

A. MKT. NZD, 245/94

Hatt-ı Hümayûn Tasnifi

HAT, 255/14572

HAT, 275/16170

HAT, 293/17474-A

HAT, 298/17685-B

HAT, 577/28212

HAT, 589/28966

Hariciye Nezareti Tasnifi

HR. TO, 146/92_2, 3

İradeler Tasnifi

İ.DH, 17/785-M	İ.DH, 37/1749
İ.DH, 135/6923	İ.DH, 497/33809_2
İ.DH, 583/40618	İ.DH, 597/41632_2
İ.DH, 622/43244_4	İ.DH, 622/43260_3
İ.DH, 796/64573_2	İ.DH, 890/70852_3
İ.DH, 1146/89334_2	İ.HR, 4/198_4
İ.HR, 149/7830_1, 3	İ.HUS, 69/86
İ.HUS, 109/37	İ.MF, 16/29_6, 7
İ.MF, 17/36_4	İ.MMS, 28/1204_4
İ.MMS, 33/1364_5	İ.MMS, 37/1541_3
İ.MMS, 64/3022_1, 3	İ.MMS, 87/3736_4
İ.MMS, 92/3905_7	İ.MMS, 126/5394_1, 4
İ.MMS, 164/12_9	İ.MMS, 184/30_2
İ.MMS, 188/1_3, 4	İ.MMS, 194/12_2, 3
İ.MVL, 444/19767_5	İ.MVL, 529/23733_5
DUİT, 19/28	DUİT, 19/29
DUİT, 19/40	DUİT, 37/76_2, 5
DUİT, 38/26_2	DUİT, 84/55-1
DUİT, 96/43_3, 6	DUİT, 98/15_1, 4
DUİT, 115/31_3, 6	DUİT, 115/43_1
DUİT, 115/64	DUİT, 115/66_2
DUİT, 116/1_4, 10	

Kıbrıs Millî Arşivi

KB.MAA.FE, 3/2121

Maârif Nezareti Tasnifi

MF.MKT, 1/73	MF.MKT, 5/179
MF.MKT, 3/171	MF.MKT, 29/1_4
MF.MKT, 17/114	MF.MKT, 118/61
MF.MKT, 102/39	MF.MKT, 662/47_1
MF.MKT, 1175/63	MF.MKT, 1239/59_7, 18
MF.MKT, 2/176	

Meclis-i Vükela Mazbataları

MV, 9/76	MV, 34/24
MV, 83/2	MV, 159/133

Şura-yı Devlet Evrakı

ŞD, 222/22_4, 7	ŞD.HU, 230/28_35, 38
ŞD.HU, 231/8_11	ŞD.NF, 223/53_4
ŞD.TNZ, 224/76_2, 3	ŞD.TNZ, 224/80_2, 6
ŞD.TNZ, 542/36_3, 8	

